

Jämväl stationsbefälhavaren har på av stationsingenjören angivna [25.] skäl såsom ojämförligt förmånligast förordat det förslag — alternativ II — som upptog två särskilda byggnader, samt förklarat sig icke hava något väsentligt att erinra mot inredningen av de två byggnaderna, varjämte stationsbefälhavaren ansett, att de av förste läkaren och förvaltningsdirektionen föreslagna mindre ändringar borde vid byggnadsarbetets utförande iakttagas.

Med en därefter den 8 oktober 1915 till marinförvaltningen avlåten skrivelse har stationsbefälhavaren överlämnat av stationsingenjören uppgjort förslag jämte ritning till vissa ändringsarbeten i de lokaler i sjömanskårens kokhus- och matsalsbyggnad, vilka nu upptoges av tvätt- och badinrättningen. Dessa ändringsarbeten avse den nuvarande badavdelningens inredning till lokal för korvtillverkning och kylrum för en beräknad kostnad av 10,450 kronor samt den nuvarande tvättavdelningens inredning till marketenteri m. m., varför upptagits en kostnad av 9,580 kronor. Kostnaderna för nämnda arbeten, däri inberäknat vissa andra i samband därmed erforderliga ändringar för ett belopp av 2,410 kronor, uppgå sålunda till sammanlagt 22,440 kronor. Mot detta förslag har stationsbefälhavaren förklarat sig icke hava något att erinra.

Marinförvaltningen har i sin skrivelse den 8 oktober 1915 angående regleringen av utgifterna under femte huvudtiteln för år 1917 till behandling upptagit det av stationsbefälhavaren i Karlskrona sålunda väckta byggnadsprojektet samt därvid anført följande.

Vad *tvättinrättningen* beträffade ansåge marinförvaltningen, att den av stationsbefälhavaren överlämnade utredningen till fullo visade, att betydande besparingar kunde ernås genom anläggande av en för stationens och varvets behov tillräcklig och för dem gemensam tvättinrättning, avsedd att jämväl kunna utföra tvätt för till stationen förlagda rustade fartyg. På samma gång marinförvaltningen funne påtagligt, att Karlskrona grenadjärregemente borde hava sin egen badinrättning, ansåge ämbetsverket, att grundad anledning förefunnes att antaga, att det för kronan vore ekonomiskt fördelaktigt att undvika den kostnad, som skulle betingas av en särskild för nämnda regemente avsedd tvättinrättning, för såvitt tvättning kunde erhållas i kronans tvättinrättning. Det vore emellertid icke av någon särskild vikt för frågans bedömande, huruvida grenadjärregementets tvätt komme att ombesörjas i den nya tvättinrättningen, enär denna i varje fall med hänsyn till växlande behov måste erhålla sådan omfattning att, om så befunnes lämpligt, även sagda tvätt där kunde emottagas. Med stöd av vad sålunda

- [25.] andragits ville marinförvaltningen tillstyrka stationsbefälhavarens i Karlskrona förslag angående uppförande av en ny tvätt- och badinrättning för stationen.

Beträffande särskilt den föreslagna *badinrättningen* ansåge marinförvaltningen ur hygienisk synpunkt vara av stor vikt, att åt den flottans personal, som tjänstgjorde å Karlskrona station, varv eller ombord å till stationen förlagda rustade fartyg, bereddes möjlighet att erhålla varmbad i större utsträckning än som hittills varit möjligt med anlitande av den nuvarande bristfälliga och otillräckliga badinrättningen. Denna uppfyllde nämligen ej de berättigade krav, som i sådant hänseende måste ställas på en badinrättning för en station med så stor personal, som i Karlskrona förekomme. Om emellertid en ny tidsenlig badinrättning komme till stånd, syntes det lämpligt, att jämväl Karlskrona kustartilleriregementes i Karlskrona förlagda personal finge begagna densamma, enär regementets egen badinrättning — enligt de upplysningar marinförvaltningen inhämtat — icke kunde anses tillfredsställande i sitt nuvarande skick, och det givetvis icke borde påkostas utbyggnad av densamma, om en badinrättning på Stumholmen komme till stånd.

Enligt marinförvaltningens uppfattning vore vidare ur två särskilda synpunkter viktigt att erhålla nya *beklädnadsverkstäder*, nämligen dels emedan de nuvarande verkstäderna vore av så otillfredsställande hygienisk beskaffenhet, att arbetarna lede men av att därstädes utföra arbetet, och dels enär det med stöd av den erfarenhet, som vunnits såväl under fredstjänstgöring som särskilt under mobiliseringen, visat sig nödvändigt, att beklädnadsverkstäderna erhöles större kapacitet. Den arbetsprodukt, som i de nuvarande verkstäderna kunde erhållas, motsvarade icke de krav, vilka, även då fångvården i största utsträckning anlätades för tillverkning av kläder och skodon, måste fyllas av beklädnadsverkstäderna.

Vidare hade erfarenheten under mobiliseringstiden till fullo ådagalagt faran ur militär synpunkt av att icke hava ett tillräckligt reservförråd av beklädnadspersedlar och materialier. Även ur ekonomisk synpunkt hade denna brist visat betänkliga följder. En nödvändig förutsättning för åstadkommande av ett dylikt förråd vore, att tillgång funnes å tillräckliga *förrådslokaler* av lämplig beskaffenhet. I detta avseende motsvarade de nu disponibla lokalerna i samma hus som beklädnadsverkstäderna icke behovet, och utvidgningsmöjlighet saknades.

Vad beträffade lokaler för *förvaltningsdirektionen* borde framhållas, att behov av nya lokaler ej förelåge så länge de gamla beklädnadsverkstäderna användes, men om dessa och beklädnadsförrådet flyttades, bleve det givetvis för arbetets ledning och kontroll nödvändigt, att

jämväl förvaltningsdirektionens och beklädnadsintendentens lokaler inrymdes i samma hus. [25.]

Med stöd av det anförda finge marinförvaltningen tillstyrka stationsbefälhavarens förslag till anläggning av nya beklädnadsverkstäder och förråd, inrymnande jämväl lokaler för förvaltningsdirektionen och beklädnadsintendenten.

I avseende på byggandet av ifrågavarande etablissement föreläge, såsom förut nämnts, två alternativ. Det ena, alternativ I, avsåge att sammanföra allt i en och samma byggnad, under det att enligt det andra, alternativ II, tvätt- och badinrättningen skulle förläggas i en byggnad samt beklädnadsverkstäder m. m. i en annan. Sammanlagda kostnaderna beräknades i förra fallet till 601,300 kronor och i senare fallet till 617,200 kronor. Ehuru det sålunda ur kostnadssynpunkt skulle vara förmånligare att välja det förra alternativet, hade stationsbefälhavaren likväl förordat att bygga två byggnader med hänsyn till de avsevärda olägenheter, som skulle uppkomma genom att sammanföra anstalter med så vitt skilda uppgifter i en och samma byggnad. Marinförvaltningen delade den av stationsbefälhavaren uttalade åsikten i detta avseende, och hade ämbetsverket beträffande de uppgjorda ritningarna och kostnadsförslagen intet i huvudsak att erinra. De smärre jämkningar, som kunde påkallas av förvaltningsdirektionens och förste läkarens erinringar, torde utan ökad kostnad kunna vidtagas, då detaljritningar till byggnadernas uppförande utarbetades.

Ett av de skäl, på vilka stationsbefälhavaren grundat sin framställning om förflyttning av de nuvarande i sjömanskårens matinrättning inrymda tvätt- och badinrättningarna vore, att på sådant sätt i ledigblivande lokaler i sagda hus skulle kunna beredas utrymme för marketenteri samt bättre lokal för korvtillverkningen.

Behovet av ett bättre marketenteri för sjömanskårens kaserner hade sedan länge gjort sig gällande och jämväl blivit av marinförvaltningen inför Kungl. Maj:ts framlagt i samband med förslag till äskanden å femte huvudtiteln för år 1914, utan att likväl föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Behovet kvarstode emellertid oförändrat, och ansåge marinförvaltningen det vara av vikt att detsamma snarast bleve fyllt. Ämbetsverket ansåge sig icke böra underlåta att även fästa uppmärksamheten på vikten därav att, när nya kaserner för sjömanskåren i Karlskrona icke torde kunna inom överskådlig tid påräknas, alla åtgärder snarast vidtoges, som kunde bidra till att i de gamla kasernerna tillgodose manskapets trevnad och hygien, så långt omständigheterna det medgäve. Det nya marketenteriet, som enligt stationsbefälhavarens förslag

[25.] skulle inrymmas i södra delen av kokhuset, där tvättinrättningen nu vore belägen, finge där en ljus, rymlig och tillfredsställande lokal. Kostnaden för ombyggnaden av denna del av kokhuset vore beräknad till 9,580 kronor, under det att en marketenteribyggnad å kaserngården enligt en av marinförvaltningen den 3 oktober 1912 avlåten skrivelse upptagits till 32,000 kronor.

Korvtillverkning för sjömanskårens matinrättning, som sedan någon tid bedreves i en tillfällig lokal i kokhuset, hade visat sådant resultat, att denna verksamhet borde ej endast fortfara utan ytterligare utvecklas för att tillgodose även andra kronans matinrättningar i Karlskrona. En större lokal erfordrades fördenskull för detta ändamål. Lämplig lokal härför kunde erhållas i den norra delen av kokhuset, där badinrättningen nu vore inrymd. I samma avdelning kunde ock plats beredas för ett välbehövt kylrum för att bevara charkuterivaror och vissa andra proviantartiklar, som behövde hållas i förråd vid matinrättningen. Kostnaderna för ombyggnad av denna del av kokhuset samt för anskaffande av kylmaskineri vore beräknade till sammanlagt 10,450 kronor, varav kylmaskineriet ensamt betingade ett belopp av 5,200 kronor.

För ändringar i övrigt i kokhuset vore beräknat ett belopp av tillsammans 2,410 kronor, vadan sammanlagda kostnaderna för ändringsarbeten i kokhuset, såsom förut nämnts, uppginge till 22,440 kronor.

De kostnader, som ovan angivits, utgjorde sålunda för:

Tvätt- och badinrättning	346,400 kronor
Beklädnadsverkstäder m. m.	270,800 »
Inredningsarbeten i kokhuset	22,440 »
Summa 639,640 kronor.	

Härtill borde emellertid läggas kostnader för maskineri till de nya skräddar- och skomakarverkstäderna. För sådant ändamål borde dels de i nuvarande verkstäderna befintliga maskinerna överflyttas till de nya, dels ock maskiner nyanskaffas. Ett belopp av 30,000 kronor borde för sagda ändamål avses, vadan förestående summa, 639,640 kronor, borde ökas med detta belopp, och skulle sålunda sammanlagda kostnaderna för sagda anläggningar utgöra 669,640 kronor.

Åtgärder för fyllande av förevarande behov ansåge marinförvaltningen böra utan dröjsmål vidtagas, enär de avsåge dels anordningar för avhjälpande av under mobiliseringen påvisade brister, dels anordningar för manskapets hygien och trevnad, dels ock åstadkommandet

av driftsbesparingar. Därest kostnaderna, för att icke alltför mycket betunga budgeten, fördelades på tre år, kunde arbetet beräknas färdigt först under loppet av år 1919.

[25.]

Marinförvaltningen har fördenskull hemställt, att Kungl. Maj:t måtte av innevarande års riksdag för uppförande av tvätt- och badinrättning samt beklädnadsverkstäder m. m. vid flottans station i Karlskrona äska ett anslag av 669,640 kronor, därav på extra stat för år 1917 borde anvisas ett belopp av 223,000 kronor.

Det nu föreliggande byggnadsförslaget synes mig vara förtjänt av största uppmärksamhet. Förslaget innefattar i sig två skilda delar och avser, såsom av det förut sagda framgår, dels att för skräddar- och skomakarverkstäderna med beklädnadsförråd vid Karlskrona station bereda rymliga och ändamålsenliga lokaler — innehållande även rum för förvaltningsdirektionen och beklädnadsintendenten — i stället för de nu befintliga, som ur flera synpunkter äro synnerligen otillfredsställande, och dels att ersätta de nuvarande otillräckliga och omoderna tvätt- och badinrättningarna vid stationen med sådana anordningar, som fylla fordringarna på erforderlig effektivitet och tidsenlighet. Med utförandet av den förstnämnda delen av förslaget skulle därjämte vinnas en behöfelig utvidgning av befälhavande amiralens och stationsbefälhavarens expeditiionslokaler därigenom att stationskrigsrätten, vilken nu till sitt förfogande har tre rum i samma våning som befälhavande amiralens och stationsbefälhavarens expedition, övertog förvaltningsdirektionens lokaler i det ledigblivna verkstads- och förrådshuset. Förverkligandet av den sistnämnda delen av förslaget skulle dessutom möjliggöra anordnande i de lokaler i sjömanskårens kokhus- och matsalsbyggnad, som nu upptagas av tvätt- och badinrättningarna, av erforderliga rum för ett nytt marketenteri och av ökat utrymme för köksavdelningen och avdelningen för korvtillverkning.

Departements-
chefens
yttrande.

Ehuru jag finner samtliga de ändamål, som genom ifrågavarande byggnadsförslag sålunda skulle tillgodoses, särdeles beaktansvärda, anser jag mig dock med hänsyn till den betydande statsutgift, som av förslagets genomförande betingas, icke kunna förorda, att medel nu begäras till utförande av förslaget i hela dess omfattning. Däremot tvekar jag icke att tillstyrka, att en del av förslaget redan nu må komma till utförande. Jag vill därvid förutskicka, att jag finner övervägande skäl tala för, att byggnadsprojektet, vare sig det skulle komma att realiseras på en gång eller successivt, bör uppdelas på två särskilda byggnader, den ena omfattande verkstäder och förråd m. m. och den

[25.] andra tvätt- och badinrättningar. I jämförelse med de avsevärda olägenheter, som enligt myndigheternas av mig delade uppfattning skulle förorsakas av ett sammanförande i *en* byggnad av nämnda etablissemang och vilka huvudsakligen äro att hänföra till dessa etablissemangs vitt skilda uppgifter, synes mig den ökade kostnaden, 15,900 kronor, vid uppdelningen på två byggnader icke böra tillmätas större betydelse.

Finner jag mig sålunda av nyss angivet skäl för närvarande böra förorda genomförandet av endast en del av det föreliggande byggnadsförslaget, har jag efter omsorgsfullt överbäggande av de olika på frågan inverkan omständigheterna ansett mig böra giva avgjort företräde åt byggnaden för verkstäder och förråd m. m. Vid besök i Karlskrona station under 1915 års sommar har jag varit i tillfälle att taga de för detta ändamål nu använda lokalerna i ögonsikte. Det har därvid syns mig vara ett synnerligen starkt framträdande behov att åt det betydande antal män och kvinnor — utgörande omkring 100 personer — som dagligen äro sysselsatta i dessa trånga, låga, illa ventilerade och illa belysta skräddar- och skomakarverkstäder, snarast möjligt bereda lokaler, vilka motsvara nutida fordringar på utrymme och hygien. Detta behov är sålunda enligt min mening av den beskaffenhet, att det icke låter sig avvisa. Genom de nya lokalerna skulle ock, på sätt marinförvaltningen framhållit, vinnas en särdeles välbehöflig stegring av dessa beklädnadsverkstäders kapacitet, i vilket avseende jag jämväl anser mig böra understödja ämbetsverkets förslag om anvisande av ett belopp av 30,000 kronor för anbringande i dessa lokaler av för ett utökat arbete erforderliga maskinella anordningar. Vad vidare angår kravet på tillräckliga förrådslokaler av lämplig beskaffenhet, vilket krav de nuvarande förrådsutrymmena alldeles icke fylla, har av marinförvaltningen erinrats, hursom erfarenheten under mobiliseringstiden till fullo ådagalagt faran ur militär synpunkt att icke äga ett tillräckligt reservförråd av beklädnadspersedlar och materialier samt att denna brist även i ekonomiskt avseende visat sig medföra betänkliga följder.

I den ifrågasatta nya byggnaden för verkstäder och förråd skulle enligt förslaget, såsom förut omnämnts, jämväl beredas rum för förvaltningsdirektionen och beklädnadsintendenten. Jag tillåter mig i sådant avseende erinra, att sakkunniga för utredning och uppgörande av förslag rörande organisationen av de till flottans stationer hörande myndigheter i ett den 14 augusti 1915 avgivet förslag hemställt, att förvaltningsdirektionens åligganden i allmänhet måtte övertagas av en närmast under stationsbefälhavaren lydande stationsintendent, vid vilkens sida ställts en biträdande stationsintendent och i viktigare

ärenden jämväl en av stationsbefälhavaren kommenderad officer; och har vid den omtryckning av reglemente för marinen, del I, som under 1915 års höst ägt rum, i reglementet införts av detta förslag påkallade ändringar, vilka trätt i kraft den 1 januari 1916. Av förvaltningsdirektionens sålunda verkställda avlösning genom en stationsintendentur torde måhända någon mindre ändring kunna föranledas i dispositionen av lokalerna inom det nya verkstads- och förrådshuset. [25.]

Emellertid synes man vid förevarande frågas bedömande jämväl böra aktgiva på, huruvida den nuvarande verkstads- och förrådsbyggnaden i framtiden kan finna användning för andra ändamål. I sådant avseende är redan i det föregående omnämnt, att de lokaler i denna byggnad, som nu upptagas av förvaltningsdirektionen, skulle avses för stationskrigsrätten, vars förut disponerade rum i samma våning som befälhavande amiralens och stationsbefälhavarens expedition i stället skulle läggas till denna expedition såsom en välbehövlig förstärkning i utrymme. Beträffande dispositionen av nuvarande verkstads- och förrådsrum har stationsbefälhavaren i sin förutnämnda skrivelse den 27 augusti 1915 anfört, att han då icke vore i tillfälle att avgiva förslag. Emellertid har nu stationsbefälhavaren efter verkställd utredning meddelat mig, att dessa verkstads- och förrådsrum skulle finna en synnerligen välbehövlig användning dels såsom bevaringsbeklädnadsförråd för Karlskrona kustartilleriregementes räkning — ifrågavarande beklädnadsförråd vore för närvarande inrymt å vinden till båtskjulet å Stumholmen, en lokal, som ingalunda kunde anses motsvara kraven på ett förrådsrum för förvaring av så dyrbar materiel — dels såsom förvaringsrum för det vid stationen nyupprättade bokförrådet och dels såsom lokal för varvsdepartementet för hus och byggnader, vilket trätt i verksamhet med innevarande års början.

Vad jag i det föregående anfört beträffande behovet av en nybyggnad för beklädnadsverkstäder och förråd innebär, såsom redan förut antytts, icke från min sida något förringande av betydelsen av kravet på nya tvätt- och badinrättningar vid Karlskrona station. Tvärtom synes det mig att, så snart erforderliga medel härtill kunna beredas, denna viktiga fråga jämväl bör bringas till lösning, men torde dessförinnan ytterligare utredning böra åvägabringas rörande dessa inrättningars användande jämväl av övriga i Karlskrona förlagda truppförband.

Med avseende å det föreliggande kostnadsförslaget för utförande av nybyggnaden för verkstäder och förråd, vilket förslag upptager en slutsumma av 270,800 kronor, har jag ej funnit något att erinra. Till detta belopp läser, i anslutning till vad jag förut anfört, böra läggas ett belopp av 30,000 kronor för maskinella anordningar i de nya verk-

[25.] städerna, vadan den sammanlagda summa, som nu bör hos riksdagen äskas, uppgår till 300,800 kronor. Det föreliggande ritningsförslaget ger mig icke heller anledning till erinran i annan mån än att de mindre ändringar, som påkallas av vad under ärendets behandling nu föreslagits eller eljest vid byggnadsarbetets utförande finnas ändamålsenliga och som icke föranleda ökning i kostnaderna, synas böra iakttagas. Platsen för byggnadens uppförande å Stumholmen synes mig väl vald.

Det anslag, som sålunda erfordras för ifrågavarande byggnad, 300,800 kronor, bör enligt min mening fördelas på tre år.

I överensstämmelse med vad jag ovan anført hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att till uppförande av en byggnad för beklädnadsverkstäder och beklädnadsförråd m. m. vid flottans station i Karlskrona bevilja ett anslag av 300,800 kronor samt därav på extra stat för år 1917 anvisa ett belopp av 100,270 kronor.

18. Transportmedel för flottans varv i Stockholm.

[26.] På framställning av Kungl. Maj:t beviljade 1915 års riksdag för anskaffning av transportmedel för flottans varv i Stockholm på extra stat för år 1916 ett anslag av 80,000 kronor. Denna anskaffning avsåg 5 pråmar för tillhoppa 30,000 kronor och 1 vattenbåt för 50,000 kronor. Uti sitt förslag till beräkning av utgifterna vid flottans varv i Stockholm för år 1917 har nu varvschefen i Stockholm hemställt om ökning av varvets transportmedel genom anskaffande av följande materiel, nämligen:

dels 2 större bogserbåtar om 80 indikerade hästkrafter för en beräknad kostnad av 45,000 kronor vardera,

dels 1 vattenbåt med motor för en kostnad av 65,000 kronor,

dels 2 däckade bogserbåtar av stål om cirka 15 meters längd och 20 nominella hästkrafters ångmaskin för en kostnad av 32,000 kronor vardera,

dels 2 9,2 meter långa halvdäckade 8 hästkrafters motorbåtar av trä med bogseringsanordning för en kostnad av 8,500 kronor vardera,

dels 5 pråmar av trä, starkt byggda, av omkring 18 meters längd och 5 meters bredd samt med en lastdryghet av omkring 75 å 80 ton för en kostnad av omkring 6,000 kronor per pråm.

Transport-
medel för
flottans varv
i Stockholm.
(Extraanslag.)

Sammanlagda kostnaden för ifrågavarande transportmateriel utgör således 266,000 kronor.

Beträffande de 2 större bogserbåtarna, för vilka hemställan om medel av varvschefen gjorts jämväl år 1915, har nämnde chef an- fört, att desamma vore i första hand erforderliga för att varvets behov av transportmateriel skulle bliva avhjälpd. Bogserbåtarna i fråga vore nämligen avsedda att utgöra ersättning för varvets bogserbåtar Nord- stjärnan, nu 52 år gammal, och Löparen, 20 år, vilka för varje år bleve allt mer oekonomiska och skröpliga och i följd härav allt oftare otjänstbara. Så hade Löparen under våren måst undergå reparationer, uppgående till över 10,000 kronor. Anskaffningskostnaden för de före- slagna bogserbåtarna hade på grund av nu rådande materiel- och dags- verksspriser måst höjas från år 1915 med 12,000 kronor för varje.

Med avseende å behovet av den övriga transportmaterielen, för vilken materiel hemställan om medel av varvschefen även gjorts år 1915, meddelar sagde chef, att detta behov gjordes sig fortfarande och under nu fortgående mobilisering synnerligen starkt gällande. Utom vattenbåten kunde dock denna materiel ersättas, den för skjutskola och måldepå avsedda (2 mindre bogserbåtar och 2 motorbåtar med bogser- anordning) genom pansarbåtsångslupar, om nämligen icke Stockholms station tillhörande pansarbåtar befunde sig på expedition, och pråmarna genom förhyrning. Tillgången på privata vattenbåtar vore i Stockholm synnerligen dålig, och användandet vid skolor och måldepå av pansar- båtsångslupar, vilka vore byggda för helt annat ändamål, förorsakade stora reparationskostnader och gjorde det synnerligen svårt, att ej säga omöjligt, att hålla dem i krigsberedskap. Vad slutligen förhyrandet av pråmmateriel beträffade, borde detta på grund av de mycket dryga kostnaderna ej ifrågakomma för annat än extra ordinära transporter.

Marinförvaltningen har i sin förenämnda skrivelse den 8 oktober 1915 beträffande föreliggande fråga anfört följande.

Vad beträffade den direkta kostnaden för bogseringar och pråm- hyror, som varvet på grund av bristande tillgång å egna transport- medel fått vidkännas, hade ämbetsverket erfarit, att desamma under tiden juli 1914—juni 1915 uppgått till följande belopp, nämligen:

	Juli—dec. 1914.		Jan.—juni 1915.		Summa.	
Bogseringar	31,643	68	15,087	82	46,731	50
Pråmhyror	46,299	79	12,295	20	58,594	99
Summa	77,943	47	27,383	02	105,326	49

[26.]

Härtill komme kostnaden för förhyrningar av såväl bogserbåts- som pråmmateriel, verkställda genom försorg av högste behållhavaren över kustflottan vid de tillfällen varvets transportmateriel redan varit disponerad, ävensom de transporter, som ombesörjts medelst den för kustflottans räkning mera konstant förhyrda transportmaterielen.

Visserligen kunde det enligt marinförvaltningens mening ej ifrågasättas, att samtliga de under nu pågående mobilisering erforderliga transporterna skulle ombesörjas med kronans materiel, men då den av varvschefen begärda ökningen av transportmaterielen torde komma till full användning även under vanliga fredsförhållanden, syntes det vara med god ekonomi förenligt, att transportmedlen bleve på av honom föreslaget sätt kompletterade.

Beträffande av varvschefen omnämnda reparationskostnader för de pansarbåtsångslupar, som användes i brist på de föreslagna, för skjutskola och måldepå avsedda bogser- och motorbåtarna, hade marinförvaltningen inhämtat, att de av dessa kostnader, som uppkommit på grund av att ångsluparna måst tagas i anspråk för andra ändamål än dem, vartill de ursprungligen varit avsedda, kunde beräknas till 2,000 å 3,000 kronor per ångslup två gånger om året.

De av varvschefen i Stockholm nu och tidigare framhållna skälen för de gjorda framställningarna syntes marinförvaltningen därför tillfullo motivera anskaffningen av den av honom begärda transportmaterielen, men med hänsyn till än viktigare anslagskrav ansågo sig ämbetsverket beträffande berörda materiel för närvarande endast böra upptaga anskaffning av följande transportmateriel för flottans varv i Stockholm, nämligen:

1 större bogserbåt	kronor	45,000: —
1 vattenbåt	»	65,000: —
1 mindre, däckad bogserbåt	»	32,000: —
1 motorbåt	»	8,500: —
5 pråmar	»	30,000: —

eller tillhopa kronor 180,500: —

På grund härav har marinförvaltningen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å extra stat för år 1917 bevilja till transportmedel för flottans varv i Stockholm ett anslag av 180,500 kronor.

Departements-
chefens
yttrande.

Vikten av att flottans varv i Stockholm blir försett med nödig transportmateriel har av Kungl. Maj:t och riksdagen redan tidigare be-

aktats. Senast har 1915 års riksdag, såsom förut omförmälts, på framställning av Kungl. Maj:t beviljat anslag för anskaffande av fem pråmar och en vattenbåt. Det synes mig ur såväl ekonomisk som krigsberedskapssynpunkt nödvändigt, att man söker tillgodose de ytterligare behov i förevarande avseende, som må anses mest framträdande.

Marinförvaltningen har i sin berörda skrivelse den 8 oktober 1915 påvisat, huruledes de kostnader, som för närvarande vid Stockholms station utgå i prämhyror, stigit till betydande belopp. Bortsett därifrån att dessa dryga kostnader för den angivna tiden (juli 1914—juni 1915) till den väsentligaste delen äro beroende på den anbefallda mobiliseringen — vilket torde framgå därav, att, enligt vad jag inhämtat, motsvarande kostnader för tiden juli 1913—juni 1914 endast uppgått till 4,268 kronor 25 öre — synes det i allt fall ekonomiskt fördelaktigt, att de nu föreslagna fem pråmarna, varför kostnaderna beräknats till relativt lågt belopp eller 30,000 kronor, bliva anskaffade. Enligt vad varvschefen i sin år 1914 till marinförvaltningen avlätna skrivelse i denna fråga meddelat, vore dessa pråmar avsedda för transport av den mångfald olika slag av proviant, utredning och inventarier, som numera dagligdags förekomme, vilken transport icke kunde ombesörjas med den till varvets förfogande nu stående delvis föråldrade och i övrigt otillräckliga pråmmaterielen.

Vad vidare angår de ifrågasatta två större bogserbåtarna, vill jag erinra, hurusom chefen för varvets ekipagedepartement i skrivelse till varvschefen år 1914 meddelat, bland annat, att ett flertal bogseringar dagligen förekomme till och från kruthus, kolförråd, eskadrar liggande i Sandhamn, Dalarö, Nynäshamn och å Hårsfjärden m. fl. platser i Stockholms skärgård.

Kostnaderna för bogseringar vid Stockholms varv hava enligt inhämtad uppgift under tiden juli 1913—juni 1914 uppgått till 22,068 kronor 30 öre eller mindre än hälften av ovan angivna bogseringskostnader för tiden juli 1914—juni 1915. I dessa kostnader ingå även utgifter till avlöning åt besättningen å de förhyrda bogserbåtarna ävensom för kolåtgång m. m. Även i betraktande härav synas fullgoda skäl föreligga, för att den nu förefintliga bristen på sådan materiel bör avhjälpas. Med hänsyn till den avsevärda, nu ytterligare ökade kostnad, som dessa båtar betinga, anser jag mig emellertid för närvarande icke böra föreslå anskaffning av mer än *en* sådan större bogserbåt för en kostnad av 45,000 kronor.

[26.]

Beträffande däremot övrig ifrågasatt transportmateriel, nämligen en vattenbåt, två mindre bogserbåtar och två motorbåtar, synes det mig att, ehuru kravet på denna materiel måste anses beaktansvärt, anskaffningen härav för närvarande icke bör ifrågakomma.

På grund av vad jag anført hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för anskaffning av transportmedel för flottans varv i Stockholm bevilja på extra stat för år 1917 ett anslag av 75,000 kronor.

19. Tillbyggnader till vissa verkstäder vid flottans varv i Stockholm m. m.

[27.]

Tillbyggnader
till vissa verk-
städer vid
flottans varv
i Stockholm
m. m.
Extra anslag.)

Varvschefen vid flottans station i Stockholm har i skrivelse till marinförvaltningen i fråga om beräkning av utgifterna vid varvet för år 1917 anført, bland annat, följande.

Ehuru väl frågan om ingenjördepartementets öde för den närmaste framtiden ännu icke vore avgjord, syntes det likväl vara ådagalagt, att departementets nuvarande verkstäder icke på långt när kunde på ett tillfredsställande sätt tillgodose de allt större anspråk, som ställdes på dem, särskilt från kustflottans sida för utförande av brådska och nödiga arbeten för fartygens hållande i full stridsberedskap. Detta hade särskilt framgått under den alltför forcerade drift, som på grund av särskilda orsaker fortgått sedan förliden höst och under vilken tid ingenjördepartementets verkstäders kapacitet, oaktat överarbete och personalens ansträngande till det yttersta, icke torde kunna anses hava motsvarat de krav, som borde kunna ställas på flottans varv, en omständighet, som syntes varvschefen vara av den allvarligaste betydelse.

Vare sig ingenjördepartementets verkstäder komme att ombyggas och utvidgas å nuvarande eller komme att förflyttas till annan plats, kunde emellertid de nya anläggningarna icke beräknas vara färdiga för användning förrän tidigast efter omkring sex år, varför det ej syntes varvschefen tillrädligt att längre uppskjuta vidtagandet av en del åtgärder för ökande och höjande av ingenjördepartementets verkstäders kapacitet, i den mån detta låte sig göra inom en rimlig kostnad, genom några smärre, provisoriska tillbyggnader samt omflyttning av vissa

verkstadsavdelningar och förråd, så att bättre ekonomi och större arbets- [27.]
möjligheter kunde vinnas.

Varvschefen har därför hemställt, att extra statsanslag för år 1917
måtte begäras för utförande av

tillbyggnad av kopparslagarverkstäderna, beräknad		
kostnad	kronor	21,000: —
tillbyggnad av plåtslagarverkstäderna, beräknad		
kostnad	»	70,000: —
nytt kanonskjul för artilleridepartementet, beräknad		
kostnad	»	9,500: —
inredning av det nuvarande kanonskjulet till järn- förråd för ingenjördepartementet, beräknad		
kostnad	»	5,000: —
Summa kronor		105,500: —

Såsom motiv för dessa arbeten har varvschefen framhållit,
att de nuvarande kopparslagarverkstäderna vore för små för ifråga-
kommande arbeten samt att de nu till tre olika platser fördelade verk-
städerna borde sammanföras till en enda, varigenom arbetsintensiteten
genom möjligheten till förbättrad tillsyn samt enkelhet i arbetenas
planering skulle komma att ökas,

att fartygs- och pannplåtslagarverkstäderna, på vilka de största
fordringarna måste ställas, avsåges skola utökas dels med det utrymme,
som vunnes genom det ifrågasatta sammanförandet av kopparslagar-
verkstaden, dels genom överbyggande av den mellan de båda verkstads-
längorna liggande öppna platsen, sedan det därstädes uppförda för en
rationell verkstadsdrift hindrande skjulet och de synnerligen provisoriska
taken över en del arbetsmaskiner nedrivits,

att för närvarande ingenjördepartementets större s. k. järnförråd
vore inrymt i ett av de söder om dockan liggande galärskjulen, dit
till följd av bristande utrymme järnvägsspår i förbindelse med varvets
övriga spårnät icke kunde framdragas. Förrådets avlägsna belägenhet
vållade avsevärda kostnader för framtransporterande icke blott av
tyngre materiel utan även av lättare, varför det vore i högsta grad
önskvärt, att ingenjördepartementet finge disponera det i dess omedel-
bara närhet liggande kanonskjulet för inrymmande däri av järnför-
rådet samt att i anslutning därtill ett nytt kanonskjul för artilleri-
departementet uppfördes samt förlades närmare artilleridepartementets
verkstäder. Härigenom skulle även materialförrådet vinna den för-

[27.] delen, att deras till galärvarvet förlagda, under samma uppbördsman lydande båda förråd komme att ligga i omedelbar närhet av varandra.

Marinförvaltningen har i sin skrivelse den 8 oktober 1915 angående utgifterna under femte huvudtiteln för år 1917 förklarat sig anse, att vad varvschefen sålunda anfört utgjorde tillräckliga skäl för ifrågasvarande arbetens utförande samt på grund därav hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för tillbyggnader till kopparslagar- och plåtslagarverkstäderna, inredning av ett kanonskjul till järnförråd och uppförande av ett nytt kanonskjul å flottans varv i Stockholm bevilja på extra stat för år 1917 erforderligt belopp, vilket av ämbetsverket ansetts kunna begränsas till 105,000 kronor.

Vidare har chefen för ingenjördepartementet vid flottans varv i Stockholm — under erinran om nyssnämnda förslag rörande utförande av tillbyggnader till kopparslagar- och plåtslagarverkstäderna vid varvet m. m. — i sitt till varvschefen ingivna förslag till arbetsplan för nämnda departement år 1916 beträffande de under rubriken »hus och byggnader» upptagna anslagsbehov anfört, bland annat, följande.

De för år 1916 planerade arbetena, som skulle bestridas av de under denna huvudrubrik sammanförda anslagstitlarna, hade, sedan nödigt underhåll avsetts för hus och byggnader, i övrigt i första hand inriktats på en omläggning av arbets-, förråds- och expeditiionslokalerna inom ingenjördepartementet till vinnande av bättre utrymme inom verkstäderna samt större planmässighet och ordning vid arbetenas utförande.

Upprepade gånger hade av myndigheterna och i av särskilda kommittéer verkställda utredningar framhållits, att flottans station i Stockholm — såsom 1907 års försvarskommitté uttryckte sig — »i sitt nuvarande skick ingalunda tillfredsställer de fordringar, som med hänsyn till varvsdriften över huvud och särskilt i mobiliseringshänseende måste ställas på ett modernt örlogsetablissemang, avsett att underhålla en betydande del av landets dyrbara krigsfartygsmateriel». I samma uttalande framhöles ytterligare, »att varvets verkstäder äro i hög grad otidsenliga och olämpligt belägna, vilket givetvis avsevärt fördyrar alla vid dem bedrivna arbeten». Dessa omdömen, som redan tagit fast form i dåvarande marinstabschefens uttalande den 8 december 1898 angående de strategiska grunder, vilka ansåges böra vara bestämmande för fördelningen av flottans materiel, hade emellertid icke under de gångna sjutton åren lett till att några mera effektiva åtgärder vidtagits för de anmärkta bristernas avhjälpande. Medel hade visserligen be-

viljats för smärre förbättringar, anskaffande av nya arbetsmaskiner m. m., men någon modernisering och omläggning av verkstäderna hade ej genomförts.

[27.]

Enär erfarenheterna under de gångna åren, särskilt under 1914 års forcerade arbeten, ytterligare styrkt befogenheten av de uttalade anmärkningarna samt chefens för ingenjördepartementet bestämda övertygelse vore att, i avbidan på den viktiga varvsförflyttningsfrågans efter allt att döma fortfarande segslitna lösning, en provisorisk förbättring i verkstadsdriften skulle kunna åstadkommas för en rimlig summa, väl motsvarande den ekonomiska vinst och den ökning av verkstädernas kapacitet, som därigenom skulle vinnas, tvekade han icke att framhålla här nedan angivna önskemål i dessa hänseenden såsom de för närvarande viktigaste vid planläggandet av verksamheten inom hus- och byggnadsdetaljen för den närmaste tiden.

Förbättringarna avsåge i huvudsak, dels att arbetena inom de olika verkstadsavdelningarna skulle kunna lättare planeras, överskådas och ledas än under nuvarande synnerligen hopträngda förhållanden, då under samma ledning sorterande avdelningar vore förlagda på vitt skilda platser, dels att organisationen inom de olika arbetsposterna såväl som inom departementskontoret skulle bli enklare och fastare, allt omständigheter, vilka gemensamt skulle bidra till att göra verkstadsdriften mera ekonomisk och bättre motsvarande tidens och ändamålets krav.

Enligt uppgjorda planer, i vilka, på sätt här nedan sägs, jämväl inginge de förut omförmälda tillbyggnaderna till kopparslagar- och plåtslagarverkstäderna m. m., skulle utvidgningen och omflyttningen omfatta:

1. Utvidgning av materialförrådets till galärvarvet förlagda lokaler med nu av ritkontoret disponerat utrymme i nedre våningen av samma byggnad.

2. Utvidgning av mekaniska verkstaden med nu av departementskontoret disponerat utrymme i nedre våningen av samma byggnad.

3. Utvidgning av den i verkstadsbyggnadernas sydligaste skepp anordnade övre våningen, så att utrymme bereddes för departementskontor, bokförings- och redovisningskontor samt ritkontor jämte arkiv.

4. Tillbyggnad av kopparslagarverkstaden.

5. Tillbyggnad av plåtslagarverkstäderna.

6. Utvidgning av elektriska avdelningen samt flyttning av den samma jämte verkstad och förråd till nu av stationsingenjören disponerat utrymme i träverkstaden.

[27.]

7. Utvidgning av träverkstaden och snickarverkstaden med nu av elektriska verkstaden disponerade utrymmen.

8. Anordnande av en vind över nuvarande utslagsplan i verkstadsbyggnadernas nordligaste skepp samt inredning för modellförråd.

9. Inredning av det gamla kanonskjulet invid verkstadsbyggnaderna till järnförråd för ingenjördepartementet.

10. Uppförande av nytt kanonskjul i det nyssnämndas ställe i närheten av artilleridepartementet.

11. Flyttning av målarverkstaden till nuvarande modellförråd i galärskjulet nr 25.

12. Flyttning av stationsingenjörens kontor från träverkstaden och arbetspostens »Hus- och byggnadsdetaljen» verkstad från stora slupskjulet till nu av målarverkstaden disponerat utrymme i bodlängan samt dennas påbyggnad.

13. Flyttning av arbetspostens »Maskindetaljen» lokaler och förråd till nu av nyssnämnda arbetspost disponerat utrymme i stora slupskjulet.

14. Inredning av tjänsterum för mobiliseringsingenjören i stora slupskjulet vid sidan av maskinisternas omklädningsrum och intill den föreslagna platsen för arbetsposten »Maskindetaljen».

Av dessa punkter hade de under nr 4, 5, 9 och 10 upptagna redan anmälts i förutnämnda förslag å sådana arbeten och anskaffningar, som vore för varvet erforderliga och vilka ansåges bära genom extra statsanslag under år 1917 utföras, samt därvid beräknats till resp. 21,000 kronor, 70,000 kronor, 5,000 kronor och 9,500 kronor eller sammanlagt 105,500 kronor. Kostnaden för dessa arbeten hade chefen för ingenjördepartementet icke ansett bära bestridas av ordinarie nybyggnads- och underhållsanslag, då genom föreslagen reduktion i underhållet av hus och byggnader i allmänhet under år 1916 till förmån för verkstäderna ett så mycket större belopp under därpå följande år måste avses för förstnämnda underhåll och därför några medel till förbättringars genomförande då icke kunde beräknas bliva disponibla. Vad däremot övriga punkter beträffade, ansåge bemälda chef dessa vara av så stor vikt att snarast möjligt få utförda, att de icke borde uppskjutas i avvaktan på extra statsanslags beviljande, utan borde de igångsättas omedelbart, i den mån ordinarie anslagsmedel därtill lämnade tillgång.

Såsom särskilda motiv för de enligt ovannämnda grunder i arbetsplan för år 1916 upptagna arbetena för utvidgning och omflyttning av departementets verkstäder m. m. har vidare chefen för ingenjördepartementet, under hänvisning till ärendet tillhörande ritningar, av vilka sammandrag här torde få bifogas (bilaga nr 10), vidare anført följande.

[27.]

Utrymmet för den till ingenjördepartementet förlagda delen av *materialförrådet*, för närvarande inrymd i en mindre del av verkstadsbyggnadernas sydligaste skepp, vore så knappt, att tillräcklig överskådlighet över befintlig behållning av olika materiel icke kunde vinnas, vilket åter ofta föranledde onödiga upphandlingar eller nödvändiggjorde forcerade upphandlingar till orimligt höga pris. Mer eller mindre ömtålig materiel samt mer eller mindre skrymmande gods måste även, med nuvarande anordningar, förvaras om varandra i ett och samma rum. Genom den föreslagna utvidgningen skulle dessa olägenheter avhjälpas, förrådets utrymme ökas med cirka 30 % och särskilt rum kunna avses för ömtåligare materiel. Samtidigt skulle även mekaniska verkstädernas verktygsförråd bliva lämpligare anordnat med slip- och verktygsmaskiner m. m. samt utlämningskontor i direkt förbindelse med själva förrådet. De för dessa förändringar erforderliga kostnaderna vore så obetydliga, att de ansåges kunna täckas av verkstadsbyggnadens ordinarie underhåll.

Mekaniska verkstadens utvidgning kunde ej längre uppskjutas, om dess arbetskapacitet skulle kunna utvecklas i behövlig grad för att i någon mån motsvara de stegrade anspråk, som år efter år ställts på densamma och vid sjökrigsmaterielens fortsatta utveckling i än högre grad komme att ställas på densamma, vare sig eventuella nyanskaffningar av fartyg skulle omfatta materiel av större eller mindre tonnage. För närvarande stode en del arbetsmaskiner bokstavligen hopträngda, en del i tillfälliga skjul utanför verkstäderna, vilket givetvis ej kunde i rätt riktning påverka den önskvärda ökningen av arbetsintensiteten eller höja verkstadens arbetsprestationer. Redan under nu gångna arbetsår hade en avsevärd förbättring, såsom av resultaten redan kunnat förmärkas, vunnits genom anordnande av en läktare i filarverkstaden, där en del lättare arbetsmaskiner uppställts, och vore nu avsikten att utvidga nedre våningen i filarverkstaden genom att därtill lägga intill belägna delar av departementskontoret, varigenom utrymme skulle beredas för uppställning av en del tyngre arbetsmaskiner å ljusa och tillräckliga platser. Kostnaden för denna förändring, varigenom mekaniska verkstaden skulle ökas med cirka 120 kvadratmeter, beräknades till 3,000 kronor.

För de av dessa utvidgningar berörda *ingenjördepartementskontorslokalerna* och *nedre ritkontoret* skulle plats beredas genom tillbyggnad av den nu i verkstadsbyggnadernas sydligaste skepp anordnade övre våningen, som disponerades av ingenjörerna, ritkontorets övre avdelning samt kadetternas verkstad, vilken senare åter skulle inflyttas på ena sidan av den nyuppförda läktaren i filarverkstaden. De ursprung-

[27.] ligen av dessa kontor disponerade lokalerna, som vid sin tillkomst för nära tjugu år sedan möjligen fyllde då kända behov, kunde numera, trots vidtagna försök till utvidgning och förbättring, icke längre anses motsvara kraven på planmässigt utrymme för de mångomfattande arbetenas bedrivande på ett ekonomiskt och tidsenligt sätt. För hela departementets behöriga ledning och arbetenas ostörda gång borde lokalerna ordnas och sammanföras, så att de ej låge på allt för långt skilda platser eller i olika byggnader och våningar, varigenom mycken tidsspillan med nödvändighet måste uppstå och personalen arbeta splittrad på ett sätt, som icke medgäve tillräcklig och önskvärd tillsyn. Dessutom måste såväl skrivkontorets som ritkontorets allt dyrbarare arkiv flyttas och ordentligt samlas, då det ej kunde anses tillbörligt, att delar av dem vore sammanträngda på ett halvmörkt och svåråtkomligt ställe bland takbjälkar på verkstadsbyggnadens vind. Någon egentlig tillökning i de av dessa avdelningar för närvarande på skilda håll disponerade utrymmen hade icke avsetts; kostnaden för tillbyggnaden jämte inredning beräknades till 32,000 kronor.

Den *elektriska avdelningen*, omfattande verkstad, förråd och ritkontor, vore för närvarande inrymd i två små avbalkningar på nedra botten och i övre våningen inom trä- och snickarverkstäderna, varjämte plats för ingenjör och ritare tillfälligt beretts i departementets övre ritkontor. Med den avsevärda tillökning, som den elektriska materielen under senaste år vunnit särskilt genom tillkomsten av undervattensbåtarna, samt därmed sammanhängande översyns- och underhållsarbeten å denna dyrbara och ömtåliga materiel hade dessa lokaler redan länge visat sig alltför otillräckliga, så att en mängd, även ganska enkla, arbeten måst till högre kostnader utföras vid privata verkstäder, än som skulle ifrågakommit, om varvets elektriska avdelning kunnat medgiva arbetenas utförande därstädes inom rimlig tid. Sedan därjämte anslag beviljats för varvets och stationens elektrifiering, bleve den materiel än ytterligare tillökad, vars skötsel, vård och underhåll komme att åligga den elektriska avdelningen, varigenom även behovet såväl av ökat utrymme som av avdelningens samlande på ett ställe och ställande under tekniskt sakkunnig ingenjörsledning komme att göra sig alltmera kännbart. För den elektriska avdelningens behov hade plats lämpligen ansetts kunna beredas i den nu av stationsingenjören för expedition och ritkontor disponerade lokalen i träverkstadens östra del samt angränsande områden. Avsikten vore att förlägga verkstaden jämte huvudförrådet i nyssnämnda lokaler, utökade dels med passagen

[27.]

mellan stationsingenjörens nuvarande ritkontor och torkrummet, dels med den plats, som för närvarande upptoges av träverkstadens ångmaskiner, vilka efter elektrifieringen icke längre behövdes. I den nya elektriska verkstaden skulle den nu i departementskontoret befintliga spiraltrappan uppställas för kommunikation till en nyuppförd övre våning, innehållande lokaler för elektroingenjör, ritkontor och förråd av lättare elektrisk materiel. Genom dessa åtgärders vidtagande skulle den elektriska avdelningen vinna en välbehövlig utökning till något mera än det dubbla nuvarande utrymmet. Kostnaden härför beräknades till 6,000 kronor.

Träverkstaden och *snickarverkstaden* skulle utvidgas med de från dem förut avskilda, för närvarande av elektriska avdelningen disponerade delarna, varigenom särskilt för snickarverkstaden välbehövt bättrade utrymme skulle vinnas för den årligen återkommande översynen av fartygens möbler, för vilka erforderlig plats knappast kunnat beredas i nuvarande snickeriavdelning, till stor olägenhet för hithörande arbetens omsorgsfulla utförande.

Departementets dyrbara och synnerligen skrymmande *förråd av gjutmodeller* vore för närvarande inrymt å vinden till det närmast söder om dockan belägna galärskjulet nr 25 eller på ett avstånd av omkring 300 meter från snickarverkstaden, dit de före varje användande måste hämtas för översyn, justering m. m., vilket förorsakade mycken tidsspillan för verkstadens personal såväl vid modellernas framletande som vid deras transport. Olämpligheten av en sådan placering torde vara ovedersäglig, liksom även de stora fördelarna, som kunde vinnas genom att hava modellförrådet i snickarverkstadens omedelbara närhet, varför avsetts att, ovanpå nuvarande utslagsplan i den intill nyssnämnda verkstad liggande verkstadslängan och med direkt ingång från denna, inreda en vind med fack för modellerna, varuti dessa skulle kunna överskådligt och systematiskt ordnas. Kostnaden för denna tillbyggnad jämte inredning m. m. beräknades till 12,000 kronor.

Till den sålunda efter modellförrådets flyttning disponibla vinden i galärskjulet nr 25 skulle avsikten vara att överflytta *målarverkstaden*, för närvarande inrymd i uthuslängan vid östra kanslihuset å Skeppsholmen i en så trång lokal, att de flesta målningar av inventarier och dylikt ej kunde utföras därstädes, utan antingen utomhus i dess omedelbara närhet eller på skilda platser inom inventarie- och materialförråd, varigenom dels målningsarbetena i hög grad fördyrades, dels det vore omöjligt att utöva tillräcklig tillsyn över desamma. Enär emell-

[27.] Iertid de flesta inventarier före målningen översåges och iordningställdes i de på galärvarvet förlagda verkstäderna samt även fartygen under någon tid av utrustningsperioden, såvitt möjligt, dit förlades för dockning och andra arbeten samt målarverkstaden enligt varvsordningen närmast sorterade under arbetsposten »Dockan», syntes det vara såväl för ernående av bättre planläggning och tillsyn av arbetena som för förenklingen av bokföringen icke blott naturligt, utan även synnerligen önskvärt, att målarverkstaden överflyttades till närheten av dockan, där en både rymlig och ljus verkstad kunde beredas å nuvarande modellvind och underliggande förrådslokaler. Kostnaden härför beräknades till 8,000 kronor.

Sedan jämlikt riksdagens uttalande vid behandling av utgifterna under femte huvudtiteln vid 1914 års senare riksdag stationsingenjörens nu under ingenjördepartementet lydande verksamhet torde komma att avskiljas för bildande av ett särskilt *byggnadsdepartement*, skulle det givetvis vara till stor olägenhet att hava detta lilla departements lokaler förlagda till olika sidor av det varvet sönderdelande vattnet med stationsingenjörens expeditions- och ritkontor på Galärvarvet samt arbetsbod och förråd på Skeppsholmen. Enär det dessutom syntes vara önskvärt, att stationsingenjören bereddes kontors- och arbetslokaler så nära som möjligt de myndigheter, varvschefen och stationsbefälhavaren, under vilka han närmast komme att sortera, hade det ansetts synnerligen fördelaktigt att för dessa behov avse dels den av nuvarande målarverkstaden disponerade lokalen i uthuslängan vid östra kanslihuset, dels en ovanpå denna anordnad våning, dit såväl stationsingenjörens expeditions- och ritkontor å Galärvarvet som arbetspostens »Hus- och byggnadsdetaljen» arbetsbod i stora slupskjulet å Skeppsholmen skulle flyttas. Kostnaden för påbyggnad och inredning beräknades till 10,500 kronor.

Till det utrymme i stora slupskjulets södra ända, som genom flyttning av arbetsposten »Hus- och byggnadsdetaljen» bleve disponibel, hade vidare avsikten varit att förlägga arbetsposten »Maskindetaljen» med förråd, för vilken, säkerligen av brist på annan då tillgänglig plats, för åtskilliga år sedan lokaler bereddes i råsegelarhuset på Skeppsholmsvarvets norra udde, d. v. s. så långt som varit möjligt från ingenjördepartementets huvudsakliga verkstäder, torpedbåtsskjul m. m. En stor del av denna arbetsposts personal, i första hand maskinister och eldare, hade sitt arbete å den till Galärvarvet förlagda materielen, särskilt å torpedbåtarna, och torde det ej vara svårt att inse, vilken menlig och fördyrande inverkan promenader om cirka 700 meter jämte ångfärjeturer, som ofta kunde förorsaka dröjsmål om 15—20 minuter, några gånger

[27.]

om dagen mellan arbetspostens förråd och arbetsplatserna skulle hava på kostnaderna och bedrivandet av underhållsarbetena å fartygsmaterielen. En flyttning till en centralare plats på varvet för denna ganska stora arbetspost, på vars arbetskapacitet ett nedbringande av underhållskostnaderna i hög grad berodde, hade varit ett länge närt önskemål och syntes lämpligen kunna ske i samband med nu föreslagna omflyttningar. En icke minst viktig fördel genom arbetspostens förflyttning till södra ändan av stora slupskjulet skulle dessutom vinnas därigenom, att uppbörds mannen vid arbetsposten på så sätt skulle kunna ägna bättre tillsyn till maskinisternas på vinden ovanför den föreslagna lokalen förlagda omklädningsrum. Kostnaden för förflyttningen beräknades till 500 kronor.

Därjämte ansåge chefen för ingenjördepartementet, att den yttre tjänsten vid departementet samt särskilt arbetena med fartygens förläggande och hållande i anbefalld beredskap skulle vinna avsevärt, om lämplig lokal å Skeppsholmsvarvet, i omedelbar närhet av maskindetaljen och dess personal samt med utsikt över de viktigare till denna del av varvet förlagda fartygen, kunde beredas *mobiliseringsingenjören*; och har bemälda chef i anslutning härtill föreslagit inredning i stora slupskjulets södra gavel vid sidan av maskinisternas omklädningsrum för mobiliseringsingenjören jämte biträde. Kostnaden härför beräknades till 3,400 kronor.

För samtliga dessa utvidgningar och omflyttningar hade således i arbetsplanen upptagits en sammanlagd summa av 75,400 kronor, vilken summa i sin helhet upptagits i arbetsplanen för år 1916, enär de föreslagna förändringarna hörde så intimt tillsammans med varandra, att icke någon av dem kunde lösryckas från de övriga, utan att rubba den logiska följderna emellan. Då de viktigaste och mest trängande behoven vore utvidgningen av elektriska verkstaden, mekaniska verkstaden och materialförrådet, men dessa utvidgningar i sin ordning fordrade, att stationsingenjörens och departementschefens kontor flyttades, måste platser för dessa i första hand beredas.

Slutligen har chefen för ingenjördepartementet hemställt att, därast de sålunda angivna planerna skulle vinna varvschefens och marinförvaltningens gillande, men erforderliga medel från ordinarie anslag till flottans nybyggnad och underhåll för år 1916 icke helt skulle kunna avses för deras genomförande, åtgärder måtte vidtagas för att de sålunda icke täckta anslagsbehoven på annat sätt måtte ställas till varvets förfogande under loppet av år 1916. Dessutom torde det icke vara otänkbart — tillägger bemälda chef — att årets under-

[27.] hållsmedel skulle kunna medgiva, att något av arbetena kunde igångsättas eller åtminstone materiel anskaffas redan under innevarande år.

I vad chefen för ingenjördepartementet sålunda anført har varvschefen förklarat sig instämma; och har varvschefen för den skull uti sitt förslag till arbetsplan för år 1916 upptagit samtliga de avsedda arbetena, av vilka utvidgningen av snickarverkstaden, därför särskilt belopp icke angivits i chefens för ingenjördepartementet berörda uttalande, i förslaget till arbetsplan upptagits till en kostnad av 2,000 kronor, vadan totalkostnaden för de ifrågavarande arbetena skulle belöpa sig till 77,400 kronor. Då varvschefen upptagit beloppet i sitt förslag till arbetsplan för år 1916, har detta, enligt upplysning av varvschefen, skett i syfte att, enär kravet på arbetenas utförande vore högst trängande, desamma snarast möjligt efter ingången av år 1916 skulle kunna sättas i verket.

Marinförvaltningen har nu i skrivelse den 25 november 1915, med erinran, att ämbetsverket i skrivelse samma dag angående förslag till stater och arbetsplan för flottan framhållit, att kostnaderna för här ifrågavarande arbeten ej kunde, på sätt varvschefen ifrågasatt, bestridas av de ordinarie underhållsmedlen, vidare anført, att för att varvet emellertid skulle på ett någorlunda tillfredsställande sätt fylla de anspråk, som redan under nu föreliggande förhållanden måste ställas på det samma, det syntes vara alldeles oavvisligt, att snarast möjligt samtliga ifrågavarande arbeten komme till utförande.

Därest ämbetsverket redan vid avlåtande av sin skrivelse den 8 oktober 1915 angående regleringen av utgifterna under femte huvudtiteln för år 1917 haft tillgång till och kunnat behandla varvschefens skrivelse angående arbetsplan för 1916, skulle ämbetsverket i samband med det i förstnämnda skrivelse upptagna, här ovan omhandlade anslagskravet beträffande tillbyggnader till kopparslagar- och plåtslagarverkstäderna m. m. gjort hemställan om äskande av medel hos 1916 års riksdag jämväl för nu ifrågavarande arbeten.

Vid nu uppgivna förhållanden och då marinförvaltningen icke ansåge sig kunna stå till svars för att flottans härvarande varv icke snarast möjligt sattes i sådant skick, att det kunde åtminstone nödortftligen fylla sin för flottans krigsberedskap så viktiga uppgift, har ämbetsverket, som under *en* anslagspost sammanfattat alla under denna punkt upptagna arbeten, hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för tillbyggnader till vissa verkstäder vid flottans varv i Stockholm m. m. bevilja på extra stat för år 1917 ett anslag

av 182,400 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att härav låta utanordna [27.]
77,400 kronor redan under år 1916.

Till en början torde jag få erinra, att bestämmelser rörande det av Departements-
varvsmyndigheterna i det föregående omnämnda byggnadsdepartementet chefens
med stationsingenjören som chef intagits i reglemente för marinen, yttrande.
del I, vid den omtryckning av nämnda reglementsdel, som ägt rum
under 1915 års höst; och har byggnadsdepartementet i enlighet med
dessa bestämmelser trätt i verksamhet från och med innevarande års
början.

Såsom av det förut sagda framgår, fördelar sig det av marinför-
valtningen för här ovan angivna tillbyggnadsarbeten till vissa verk-
städer vid flottans varv i Stockholm m. m. äskade beloppet, 182,400
kronor, på följande sätt å de särskilda arbetena:

Tillbyggnad av kopparslagar- och plåtslagarverkstäderna, uppförande av nytt kanonskjul för artillerideparte- mentet samt inredning av det nuvarande kanon- skjulet till järnförråd för ingenjördepartementet, för vilka arbeten kostnaderna av varvschefen be- räknats till 105,500 kronor, men av marinförvalt- ningen upptagits till	105,000 kronor
Utvidgning av den mekaniska verkstaden	3,000 »
» » viss lokal för ingenjördepartementets kontor m. m.	32,000 »
» » den elektriska avdelningen m. m.	6,000 »
» » träverkstaden och snickarverkstaden	2,000 »
Anordnande och inredning av viss lokal för modell- förråd.....	12,000 »
Flyttning av målarverkstaden	8,000 »
» » stationsingenjörens kontor m. m.	10,500 »
» » arbetspostens »Maskindetaljen» lokaler och förråd.....	500 »
Inredning av tjänsterum för mobiliseringsingenjören.....	3,400 »
Summa kronor 182,400 kronor.	

Kostnaden för utvidgning av materialförrådets lokaler har däremot
ansetts kunna täckas av anslaget till flottans nybyggnad och underhåll.

Vid bedömande av föreliggande anslagskrav träder främst i för-
grunden den frågan, huruvida det över huvud taget må anses lämpligt,

[27.] att nybyggnadsarbeten under nuvarande förhållanden komma till utförande å flottans station i Stockholm. Jag syftar härvid på det läge, vari spørgsmålet om flyttning av nämnda station för närvarande befinner sig. Vid 1914 års senare riksdag avsattes, på framställning av Kungl. Maj:t, för anläggande av ny docka vid stationen, vilken anläggning beräknats kosta 1,400,000 kronor, för år 1915 ett belopp av 300,000 kronor. Därvid uttalade riksdagen, att riksdagen förutsatte att i sinom tid få tillfälle att träffa avgörande i fråga om platsen för den nya dockan. Till dockanläggningen avsattes av 1915 års riksdag ytterligare 750,000 kronor; och är det min avsikt att föreslå Kungl. Maj:t att av innevarande års riksdag begära anvisande för år 1917 av dels de för ändamålet avsatta medlen, tillhopa 1,050,000 kronor, och dels det återstående beräknade beloppet, 350,000 kronor.

Vidare anhåller jag få erinra, att Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 17 september 1914 anmodat marinförvaltningen, chefen för marin-staben och inspektören av flottans övningar till sjöss att gemensamt inkomma med yttrande, huruvida nämnda docka lämpligen borde förläggas inom stationens nuvarande område och i sådant fall med förslag till plats därför eller, därest dockan syntes böra förläggas utom samma område, med därav föranlett yttrande och förslag. Till åtlydnad härav hava nämnda myndigheter den 12 augusti 1915 avgivit utlåtande i ämnet, därvid marinförvaltningen och inspektören hemställt, att den nya dockan måtte förläggas å plats invid Lilla Värtan, i främsta rummet å Lindarängen, men, därest oöverstigliga hinder härför mötte, vid Kaknäs, under det chefen för marinstaben föreslagit, att dockan måtte förläggas inom det nuvarande Galärvarvsområdet. Då det syntes erforderligt och lämpligt, att frågan om platsen för dockans förläggning och därmed sammanhängande spørsmål underkastades ytterligare utredning, har jag, efter erhållet nådigt bemyndigande, den 15 december 1915 tillkallat marindirektören I. J. Falkman och kommandörkaptenen H. O. F. Gyldeén att såsom sakkunniga biträda inom departementet vid verkställande av sådan utredning. Denna fråga befinner sig ännu icke i det skick, att jag kan underställa densamma Kungl. Maj:ts prövning, men hoppas jag, att den ytterligare erforderliga utredningen kan avslutas i så god tid, att proposition i ämnet hinner avläsas till innevarande års riksdag. Jag anser mig emellertid redan nu kunna uttala, att jag med hänsyn till innehållet av den redan förbragta utredningen icke kan tillstyrka Kungl. Maj:t, att den nya dockan förlägges inom stationens nuvarande område. Under förutsättning

[27.]

att Kungl. Maj:t gillar denna min uppfattning och riksdagen i anslutning härtill skulle fatta beslut om dockans förläggning utom nämnda område, lär ett sådant beslut enligt min mening såsom konsekvens medföra, att flottans varv inom de närmaste åren och sedermera även flottans station böra förflyttas från sin nuvarande plats. Givet är emellertid, att en sådan förflyttning måste ske successivt och först efter loppet av åtskilliga år kan vara fullbordad. Vid sådant förhållande finner jag för min del, att man icke kan helt och hållet bortse från de krav på förbättrade byggnadsanordningar vid stationen, som redan nu göra sig gällande. Men jag anser å andra sidan, att man därvid bör strängt fasthålla vid den principen, att endast sådana byggnadsanordningar, som ur *krigsberedskapens* synpunkt äro oundgängligen nödvändiga, böra ifrågakomma till utförande.

Ur den nu nämnda synpunkten finner jag emellertid den föreliggande framställningen om anvisande av medel för tillbyggnad av vissa verkstäder vid flottans varv i Stockholm m. m. äga synnerligen goda skäl för sig. Den uttömmande utredning, som av myndigheterna lämnats i ärendet, har ytterligare bekräftat det kända sakförhållandet, att verkstädernas vid härvarande varv kapacitet för närvarande ingalunda motsvarar de krav, vilka måste uppställas för att den del av flottan, som är hänvisad till detta varv för underhåll och reparation, skall kunna hållas i full krigsberedskap. Det är givet, att olägenheterna härav med hänsyn till den anbefallda mobiliseringen av flottan blivit särskilt kännbara; och otvivelaktigt komma dessa olägenheter, därest intet åtgöres för att afhjälpa desamma, att än skarpare framträda, när flottans flytande krigsmateriel efter avslutad mobilisering måste undergå en av den starka påfrestningen under en fortlöpande lång mobiliseringstid föranledd ingående och omfattande översyn och reparation. Nödvändigheten bjuder därför enligt min mening, att åtgärder vidtagas för att åtminstone i någon mån söka utjämna det anmärkta missförhållandet. Vid besök, som jag avlade å varvet under december månad förra året och därvid planen för de nu ifrågasatta arbetena på platsen genomgicks med ledning av vederbörliga ritningar, erhöll jag den bestämda övertygelsen, att denna plan i stort sett är ägnad att på ett lyckligt sätt och för en relativt begränsad kostnad åstadkomma en icke oväsentlig höjning av de ifrågavarande verkstädernas prestationsförmåga samt att avvägabrinda ändamålsenliga anordningar i övrigt å varvet.

Även en annan synpunkt förtjänar att vid frågans bedömande tagas i betraktande. Såsom av varvsmyndigheterna framhållits, måste för när-

[27.] varande på grund av bristande utrymme inom varvsverkstäderna en del arbeten, vilka eljest kunnat utföras å varvet, verkställas på privata verkstäder och varv mot ersättning, som ofta särskilt med hänsyn till arbetenas brådskande beskaffenhet blir oskäligt dryg. Så hava, enligt vad jag inhämtat, kostnaderna för de under tiden 1 augusti 1914—20 december 1915 vid privata verkstäder och varv utförda reparations-, underhålls- och förändringsarbeten å flottan tillhörande fartyg uppgått till 591,754 kronor 94 öre. Större delen av dessa arbeten, med undantag av sådana, som stå i samband med fartygens dockning och slip-tagning, borde hava kunnat utföras vid flottans härvarande varv, därest en utvidgning i enlighet med nu föreliggande förslag varit genomförd.

Det otillräckliga utrymmet samt de olika verkstads- och förrådslokalernas i flera fall olämpliga belägenhet förorsaka därjämte, att arbetets administration och övervakande försvåras samt att arbetstid måste offras utan motsvarande nytta. Även i detta hänseende synes det föreliggande förslaget erbjuda väsentliga förbättringar, vilkas värde icke får underskattas. På grund av nu anförda omständigheter lär med allt skäl kunna beräknas, att det å de ifrågasatta anordningarnas genomförande nedlagda kapitalet skulle komma att förräntas och, därest dessa anordningar under någon tid komme till användning, bleve helt eller åtminstone delvis amorterat.

Emellertid har jag med hänsyn dels till det läge, vari frågan om förflyttning av Stockholms varv och station numera befinner sig, och dels till nödvändigheten att i största möjliga mån begränsa kostnaderna så, att även andra angelägna anslagsbehov under femte huvudtiteln må kunna tillgodoses, ansett mig böra göra hemställan om vissa reduktioner uti nu ifrågavarande anslagskrav. Till en början synes mig därvid den ifrågasatta tillbyggnaden av plåtslagarverkstäderna kunna ur förslaget utgå. Visserligen lider det enligt min mening intet tvivel, att denna tillbyggnad är av stor betydelse för hithörande arbetens behöriga utförande och att anordningen även ekonomiskt sett måste anses bärkraftig. Men då man redan genom de nuvarande kopparslagarverkstädernas sammanförande vinner ett icke obetydligt ökat utrymme även för plåtslagarverkstäderna och, efter det plats för den nya dockan och varvet blivit bestämd, en ny plåtslagarverkstad lär jämsides med dockanläggningen böra uppföras, har jag icke ansett mig nu böra tillstyrka anvisande för denna tillbyggnad av det rätt avsevärda beloppet, 70,000 kronor. Skulle däremot varvet någon längre tid komma att kvarbliva på Galärvarvet, måste enligt min åsikt förevarande arbete nödvändigtvis komma till utförande.

Därjämte har jag funnit, att arbetena med inredning av artilleridepartementets nuvarande kanonskjul till järnförråd för ingenjördepartementet och uppförande av ett nytt kanonskjul för artilleridepartementet icke äro av den trängande beskaffenhet, att dessa arbeten under nuvarande förhållanden böra verkställas. Härigenom skulle ytterligare besparas $5,000 + 9,500 = 14,500$ kronor. Slutligen synes det mig, att kostnaden, 12,000 kronor, för den föreslagna inredningen av en vind i galärskjulet nr 25 för förrådet av gjutmodeller icke bör tagas i beräkning, då modellförrådet tills vidare torde kunna kvarbliva på sin nuvarande plats. För målarverkstaden, som enligt förslaget skulle flyttas till modellförrådets nuvarande lokal, lär i stället annat utrymme kunna beredas, exempelvis i något av de två utav lotsverket nu upptagna galärskjulen, sedan lotsverkets där förlagda förråd, på sätt av 1915 års riksdag medgivits, flyttats till plats å Södra Djurgården.

I enlighet med vad jag sålunda anført skulle det av marinförvaltningen föreslagna beloppet, 182,400 kronor, nedsättas med 70,000 + 14,500 + 12,000 = 96,500 kronor; och utgör sålunda det belopp, som enligt min mening nu bör under denna punkt beräknas, 85,900 kronor.

Varvsmyndigheterna hava ifrågasatt, att kostnaderna för en del av de ifrågasatta arbetenas utförande skulle kunna utgå av anslaget till flottans nybyggnad och underhåll. Jag delar emellertid marinförvaltningens uppfattning därom, att erforderlig tillgång icke lär kunna från omförmälda anslag beredas, och stöder mig därvid på den gångna tidens erfarenhet rörande den starka belastning, som detta anslag redan nu är underkastat. För ändamålet nödiga medel torde alltså böra av riksdagen begäras såsom anslag på extra stat för år 1917.

Skola emellertid de av mig förordade byggnadsarbetena bliva till avsedd nytta, är det av vikt, att de snarast möjligt komma till utförande. Härför talar ock den omständigheten att, sedan 1914 års senare riksdag för elektriska anläggningar vid flottans härvarande station och varv beviljat ett anslag av 98,500 kronor — för vilket ändamål enligt Kungl. Maj:ts medgivande den 31 december 1915 må på grund av de stegrade materialpriserna användas ytterligare 27,500 kronor, att utgå av anslaget till flottans nybyggnad och underhåll — samt en transformatorstation blivit uppförd å varvet, de nu ifrågavarande byggnadsanordningarna böra komma till utförande, innan arbetet med de elektriska installationerna inom de byggnader, som beröras av förändringarna, påbörjas. Jag anser därför, att Kungl. Maj:t bör bemyndigas att redan under innevarande år disponera hela det ifrågavarande beloppet, 85,900 kronor.

[27.] På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för tillbyggnader till vissa verkstäder vid flottans varv i Stockholm m. m. bevilja på extra stat för år 1917 ett anslag av 85,900 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att disponera detta belopp redan under innevarande år.

20. Örlogsdepå i Göteborg.

[28.] I propositionen nr 60 år 1914 anförde jag, att de åtgärder, som örlogsdepå i Göteborg, inskränkte sig till vissa arbeten vid Nya varvet i Göteborg, avseende att bereda möjlighet att dit förlägga en lokalstyrkas fartyg. Verkställda beräkningar gåvo vid handen, att de erforderliga arbetena icke vore av större omfattning, än att de borde kunna bestridas inom den beräknade årliga genomsnittsramen för extra ordinarie utgifter (utom till fartygsbyggnader). Vid sådant förhållande kunde frågan om ordnandet av denna örlogsdepå lösas utan att särskild kostnad vid 1914 års riksdag behövde beräknas.

Härvid har riksdagen icke haft något att erinra.

Genom nådigt brev den 17 september 1914 anbefalldes marinförvaltningen att uppgöra och till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till ordnande av ifrågavarande örlogsdepå i enlighet med därför i propositionen nr 60 år 1914 angivna grunder.

Till åtlydnad härav har marinförvaltningen i hemlig skrivelse den 22 november 1915 avgivit förslag i sådant hänseende. Ämbetsverket har därvid anfört, bland annat, att de åtgärder, som betingades av en förläggning av den ifrågavarande lokalstyrkans (Göteborgsavdelningen) fartyg till Nya varvet, vore:

a) beredande av förtöjningsplatser och därmed sammanhängande anordningar för avdelningen tillhörande örlogsfartyg;

b) beredande av upplagsplatser för förråd m. m., avsedda för avdelningens samtliga fartyg;

c) beredande av inkvartering för den för tillsyn m. m. av förråden avsedda personalen ävensom för dem av fartygsbesättningarna, som borde vara förlagda till Nya varvet, samt beredande av lokaler för ordnande av personalens övnings-, förplägnads-, verkstads-, sjukvårds-, mess- m. fl. förhållanden.

Totala kostnaden för anordnandet av en örlogsdepå i Göteborg skulle enligt marinförvaltningens beräkningar bli: [28.]

för förtöjningsplatser m. m.	kronor	95,500: —
» plats för förråd m. m.	»	100,400: —
» inkvarterings- m. fl. lokaler	»	299,000: —
Summa kronor		494,900: —

eller avrundat 495,000 kronor.

Med hänsyn till storleken av det sålunda för depåns ordnande erforderliga beloppet borde detsamma enligt marinförvaltningens mening fördelas på en tidrymd av tre år.

Ämbetsverket har på grund härav hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå innevarande års riksdag att till ordnande av en örlogsdepå i Göteborg bevilja ett anslag av 495,000 kronor och därav på extra stat för år 1917 anvisa ett belopp av 165,000 kronor; och borde Kungl. Maj:t bemyndigas att av sistnämnda belopp disponera 100,000 kronor redan under år 1916.

Det av marinförvaltningen uti ifrågavarande ärende avgivna förslaget har till Kungl. Maj:t inkommit först den 13 december 1915. Med hänsyn därjämte till ärendets natur och på grund av de många andra betydelsefulla och tidskrävande arbetsuppgifter, som under senaste tiden förelegat, är jag ännu icke beredd att till prövning av Kungl. Maj:t framlägga ifrågavarande ärende. Då emellertid frågan är av den betydelse, att den snarast möjligt bör vinna sin lösning, synes det mig, att medel för ändamålet böra tagas i beräkning vid framställningen till riksdagen i fråga om anslagsbehoven för år 1917. På grund av nödvändigheten att söka i största möjliga mån nedbringa statsutgifterna har jag, efter samråd med chefen för marinförvaltningen, ansett mig kunna utgå från att, utan eftersättande av de allra nödvändigaste arbetena, det till inkvarterings- m. fl. lokaler upptagna beloppet skulle kunna nedsättas med omkring 135,000 kronor, varigenom sammanlagda kostnadsbeloppet kunde beräknas till omkring 360,000 kronor. Under förutsättning av arbetenas fördelning i enlighet med marinförvaltningens förslag på tre år borde alltså för år 1917 beräknas ett belopp av 120,000 kronor.

Departements-
chefens
yttrande.

Jag hemställer fördenskull, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att i avvaktan på den proposition angående beviljande av anslag för anordnande av en örlogsdepå

[28.]

i Göteborg, Kungl. Maj:t må komma att till riksdagen avlåta, för berörda ändamål bland de *extra anslagen* å femte huvudtiteln för år 1917 beräkna ett belopp av 120,000 kronor.

21. Uppförande av ammunitionsförrådshus.

[29.]

Uppförande
av ammu-
nitionsfö-
rårdshus.
(Extra anslag.)

I sin berörda skrivelse den 8 oktober 1915 har marinförvaltningen anfört, att genomförandet av 1914 års nybyggnadsprogram för flottan innebure anskaffandet för de nya fartygen av artilleriammunition utöver den utredning, som under normala förhållanden förvarades ombord. För den del av ammunitionen, som sålunda måste förvaras i land intill dess den toges i anspråk för fartygen, saknades erforderligt förrådsutrymme. Till följd härav bleve uppförandet av ett ammunitionsförrådshus för vardera stationen behöfligt. Kostnaden för varje sådant förrådshus enligt hittills använd typ beräknades under nu rådande förhållanden uppgå till 37,500 kronor eller för båda förrådshusen till 75,000 kronor. Då en del av ifrågavarande ammunition kunde beräknas färdigställd under vintern 1916—1917, borde förrådshusen till dess vara tillgängliga. Till följd härav vore det behöfligt, att förenämnda anslag ställdes till Kungl. Maj:ts disposition redan under år 1916.

Marinförvaltningen har därför hemställt, att Kungl. Maj:t ville för uppförande av två ammunitionsförrådshus hos innevarande års riksdag äska på extra stat för år 1917 ett anslag av 75,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att härav disponera erforderligt belopp redan under år 1916.

Departement-
schefens
yttrande.

För närvarande finnas för förvaring av den för fartygen avsedda andra ammunitionsutredningen, vilken är avsedd att i mån av förbrukning lämna ersättning för den ombord å stridsfartygen medförda utredningen, tillsammans sex ammunitionsförrådshus och tre kruthus.

Genom det av 1914 års senare riksdag beslutade nybyggnadsprogrammet för flottan kommer flottan att under de närmast följande åren tillföras tre pansarbåtar, fyra jagare jämte undervattensbåtar med därtill hörande ammunitionsutredning. På sätt här nedan under punkterna 38 och 67 omförmäles, anser jag mig därjämte böra föreslå Kungl. Maj:t att hos riksdagen äska medel till förbättring av projektilutred-

ningen för vissa pansarbåtar och för anskaffning av viss artillerimateriel för flottan och kustartilleriet. Det synes mig med hänsyn till nu nämnda förhållanden nödvändigt, att de av marinförvaltningen ifrågasätta två nya ammunitionsförrådshusen snarast möjligt komma till utförande, helst som, enligt vad jag inhämtat, de nuvarande ammunitionsförrådshusen och kruthusen redan nu äro för sitt ändamål otillräckliga. Mot den beräknade kostnaden av 37,500 kronor för varje ammunitionsförrådshus har jag icke något att erinra.

[29.]

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att för uppförande av två ammunitionsförrådshus bevilja på extra stat för år 1917 ett anslag av 75,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att därav disponera erforderligt belopp redan under innevarande år.

22. Tankpråmar för oljetransport.

Varvschefen vid flottans station i Karlskrona har i skrivelse till marinförvaltningen den 30 september 1914 angående beräkning av utgifterna för stationen för år 1916 i de delar, vilkas förvaltning tillhör honom, framhållit behovet av cisterner eller pråmar för förvaring och transport av brännoljeutredning för fartygen.

[30.]

Tankpråmar
för olje-
transport.
(Extra anslag.)

Marinförvaltningen, som redan i en tidigare skrivelse uppmärksammat behövligheten av cisterner för brännolja vid Karlskrona varv, har i skrivelse den 24 november 1914 förklarat sig instämma i vad bemälda varvschef anført beträffande behovet av anordningar uti ifrågavarande hänseende samt ansett det vara av vikt, att åtgärder snarast vidtoges för dettas fyllande särskilt med hänsyn därtill, att oljeeldning enligt 1914 års riksdagsbeslut skulle anordnas å ett flertal av flottans fartyg, men har ämbetsverket, enär ifrågavarande ärende ännu vore under utredning, icke då gjort någon framställning i ämnet.

Sedermera har varvschefen i Karlskrona i skrivelse till marinförvaltningen den 11 december 1914 avgivit förnyat yttrande i ämnet och därvid framhållit, att genom 1914 års riksdagsbeslut om anvisande av medel till anordningar för oljeeldning — förutom å jagare samt pansarbåten Sverige och följande pansarbåtar av samma typ — jämväl å Karlskrona station tillhörande pansarbåtarna Dristigheten, Åran, Wasa, Manligheten och Oscar II frågan om anordnande å Karlskrona station av förvaringsrum för brännoljeutredning till fartygen kommit i

[30.] ett nytt läge. För att kunna hålla i förråd ett tillräckligt antal utredningar av brännolja för samtliga angivna fartyg torde krävas ett avsevärt utrymme. Det syntes därför vara erforderligt att utreda, huruvida detta utrymme borde åstadkommas genom byggandet av endast cisterner, endast tankpråmar eller både cisterner och tankpråmar samt om storleken av den brännoljeutredning, för vars förvarande utrymme skulle beredas. Varvschefen ansåge dock att, utan avvaktan på den slutliga utredningen i ämnet, åtgärder snarast borde vidtagas för mötande av det oavvisliga behovet av ökat utrymme för brännoljas förvaring; och har varvschefen med hänsyn härtill — med bifogande av ett genom stationens ingenjördepartement upprättat förslag jämte ritning till pråm för brännolja om 180 tons rymd — föreslagit anskaffning till en början av *en* dylik pråm för Karlskrona varv för en kostnad av 47,400 kronor.

I skrivelse den 6 april 1915 har därefter marinförvaltningen ånyo upptagit frågan om anordningar uti förevarande avseende samt därvid, då ytterligare utredning erfordrades, vad anginge Karlskrona station, rörande plats i land för samt antalet och storleken av cisterner för brännoljeutredningens förvarande, ansett spörsmålet härom böra anstå, tills fullständig utredning hunnit verkställas.

Även om brännoljeförrådet förvarades i cisterner — yttrade marinförvaltningen vidare — bleve dock tankpråmar för transporter erforderliga, och ansåge ämbetsverket, i likhet med varvschefen i Karlskrona, att åtgärder snarast borde vidtagas för mötande av det oavvisliga behovet av sådana, i vilket syfte ämbetsverket föresloge anskaffande till en början av *en* tankpråm för vardera stationen. Den av varvschefen i Karlskrona föreslagna pråmen med en rymd av 180 ton för en kostnad av 47,400 kronor vore enligt ämbetsverkets förmenande väl liten och borde ökas till en kapacitet av 200 ton samt borde kunna framdrivas med egen motor. Enligt ämbetsverkets beräkning skulle kostnaden för en dylik pråm, på grund av under nuvarande förhållanden rådande materialpris, ökas till omkring 55,000 kronor, en ökning, som väl motiverades av de fördelar, som därmed vunnas. På grund härav har marinförvaltningen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte hos 1915 års riksdag äska å extra stat för år 1916 ett anslag av 110,000 kronor till anskaffande av två motordrivna tankpråmar för oljetransporter.

Med hänsyn därtill, att marinförvaltningens nu omhandlade skrivelse av den 6 april 1915 inkommit till Kungl. Maj:t först den 21 i samma månad, kunde någon framställning i ämnet icke medbinnas till samma års riksdag.

[30.]

Nu har marinförvaltningen i skrivelse den 11 november 1915, under åberopande av vad i detta ärende tidigare förekommit, anmält, att varvschefen i Karlskrona som plats för anläggande av två cisterner, vardera om 1,000 tons kapacitet, föreslagit en av öarna i varvets närhet, mot vilken plats befälhavande amiralen i Karlskrona ur militär synpunkt ej haft något att erinra. Ämbetsverket har vidare anført, att enligt av chefen för ingenjördepartementet vid Karlskrona station gjord beräkning, som av varvschefen översänts utan erinran, kostnaderna för grundläggning av pumpar, rörledningar, ducdalber, bryggor m. m. skulle utgöra tillsammans 63,100 kronor. Marinförvaltningen beräknade kostnaden för *en* cistern jämte armatur till 26,500 kronor, om cisternen tillverkades av svensk plåt. Användes utländsk plåt, minskades detta belopp med omkring 6,000 kronor. Ämbetsverket, som likväl ansåge sig böra giva det förstnämnda alternativet företräde, beräknade alltså totalkostnaden för cisternernas anläggning till 116,100 kronor.

Vad beträffade anläggning av brännoljecisterner för Stockholms station har marinförvaltningen erinrat, att de voro inbegripna i ämbetsverkets förslag till anläggning av bränsledepå m. m. i Stockholms skärgård, var till medel begärts i ämbetsverkets skrivelse den 8 oktober 1915 angående regleringen av utgifterna under femte huvudtiteln för år 1916.

Under erinran vidare, att kostnaden för två motordrivna tankpråmar, av vilka en avsåges för vardera stationen, enligt marinförvaltningens berörda skrivelse den 6 april 1915 beräknats till sammanlagt 110,000 kronor har ämbetsverket — som ansåge det vara en given följd av brännoljans vidsträcktare användning å flottans fartyg, att nödvändiga anordningar vidtoges för att tillhandahålla detta slags bränsle — med hänsyn till den erfarenhet, som vunnits under krigsåren, framhållit vikten av att dylika anordningar utan dröjsmål vidtoges. Marinförvaltningen ansåge fördenskull ej tillrådligt att på två eller flera år fördela det ovan angivna medelsbehovet.

Ämbetsverket har på grund härav hemställt, att för brännoljecisterner vid Karlskrona station och anskaffning av två motordrivna tankpråmar för oljetransporter måtte hos riksdagen på extra stat för år 1917 äskas ett anslag av 226,100 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att av nämnda belopp använda redan under år 1916 ett belopp av 113,000 kronor.

På sätt förut nämnts, har 1914 års senare riksdag beslutat, att de fem yngsta pansarbåtarna, nämligen Dristigheten, Äran, Wasa, Manlig-

Departements-
chefens
yttrande.

[30.] heten och Oscar II, skola förses med anordningar för oljeeldning. Även å pansarbåten Tapperheten komma anordningar för oljeeldning att anbringas. I planen för nybyggnad av pansarbåten Sverige samt de av nyssnämnda riksdag till byggande beslutade två pansarbåtarna och fyra jagarna ingå jämväl sådana anordningar. Vad beträffar de redan färdigbyggda jagarna äro å dessa, på ett undantag när, anstalter anbringade för partiell oljeeldning, och avsett är, att fullständiga oljeeldningsanordningar skola med anlitande av för ändamålet tillgängliga medel anbringas å alla jagarna.

I samma mån oljeeldning sålunda redan kommit eller i en nära framtid kommer till användning å flottans stridsfartyg, måste givetvis särskilda åtgärder vidtagas för att på ändamålsenligt sätt tillhandahålla fartygen erforderligt förråd av brännolja. För detta ändamål har av marinförvaltningen nu föreslagits dels uppförande i land vid flottans stationer i Stockholm och Karlskrona av cisterner för förvaring av brännolja och dels anskaffande av motordrivna tankpråmar, en för vardera stationen, för oljans transporterande till fartygen.

Frågan om uppförande av oljecisterner vid flottans stationer är ännu icke i det skick, att jag kan underställa densamma Kungl. Maj:ts prövning. Vad först beträffar ifrågasatt anordnande av sådana cisterner vid Stockholms station, sammanhänger spörsmålet om lämplig plats för desamma omedelbart med frågan om varvets och stationens eventuella förflyttning. Jag hoppas inom kort kunna inför Kungl. Maj:ts anmäla ett av de sjömilitära myndigheterna avgivet förslag rörande platsen för den nya docka vid nämnda station, vartill riksdagen åren 1914 och 1915 avsatt medel. Därvid torde jag ock få tillfälle att närmare beröra, i vad mån frågan om varvets och stationens förflyttning röner inflytande av det beslut, som kommer att fattas i anledning av berörda förslag. För Stockholms stations vidkommande lärers sålunda redan av nu nämnd anledning något avgörande icke för närvarande böra träffas i fråga om uppförande av oljecisterner vid stationen.

Bortsett emellertid från nu omförmälda särskilda omständigheter beträffande Stockholms station, finner jag den föreliggande utredningen rörande oljecisterners uppförande vid flottans stationer icke vara tillräckligt uttömmande. Tillförlitlig vägledning för bedömande av dessa cisterners storlek med hänsyn till det framtida behovet av brännoljeutredning för fartygen synes mig icke föreligga, och utredningen torde därjämte behöva kompletteras med undersökning beträffande cisternernas anordnande med avseende å skydd för beskjutning och därav uppkommande eldfara m. m. I betraktande härav lärers, intill dess fullstän-

dig utredning i ämnet blivit verkställd, böra anstå med frågan rörande uppförande av de föreslagna oljecisternerna även vid Karlskrona station. [30.]

Däremot anser jag mig böra förorda marinförvaltningens förslag, såvitt angår anskaffning av två motordrivna tankpråmar för oljetransport till fartygen. Sådana tankpråmar äro nämligen behöfliga även utan att cisterner i land finnas uppförda, då fartygen förmedelst dylika pråmar tills vidare kunna tillföras olja från privata oljeupplag. Rörande pråmarnas konstruktion och den beräknade kostnaden av 55,000 kronor för varje pråm har jag icke någon invändning att framställa; och torde i betraktande av anskaffningens brådskande beskaflenhet Kungl. Maj:t böra bemyndigas att av den sammanlagda kostnaden, 110,000 kronor, disponera hälften eller 55,000 kronor redan under innevarande år.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för anskaffning av två tankpråmar för oljetransport på extra stat för år 1917 bevilja ett anslag av 110,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att av detta belopp disponera hälften eller 55,000 kronor redan under innevarande år.

Övningar.

23. Flottans krigsberedskap och övningar.

I enlighet med 1914 års senare riksdags efter framställning av Kungl. Maj:t fattade beslut hava från och med år 1915 samtliga utgifter för flottans övningar, vare sig de äro att hänföra till stammens eller till beväringsens övningar, sammanförts under ett gemensamt reservationsanslag, benämnt anslaget till »flottans krigsberedskap och övningar». I detta hava sålunda uppgått dels det dittillsvarande reservationsanslaget till »flottans övningar» och dels större delen av det förutvarande förslagsanslaget till »sjöbeväringsens vapenövningar samt beklädnad och ersättning därför».

Enligt beräkningar, vilka på grundval av det förslag till normalövningsplan för flottan, som chefen för marininstaben avgivit med skrivelse den 25 september 1913, blivit utförda och vilka framlades i propositionen nr 60 för år 1914 angående sjöförsvarets ordnande,

[31.]

Flottans krigsberedskap och övningar.
(Ordinarie anslag.)

[31.] skulle för perioden 1915—1919 följande belopp vara erforderliga för anslaget till flottans krigsberedskap och övningar, nämligen för

1915		3,110,000	kronor
1916		3,380,000	»
1917		3,550,000	»
1918		3,645,000	» samt
1919		3,680,000	»

I riksdagsskrivelsen nr 1 för år 1914 uttalades i denna fråga, att riksdagen, som tagit del av de planer för flottans krigsberedskap och övningar, som funnes i nämnda proposition nr 60 med tillhörande bilagor intagna, icke hade något att erinra mot de grunder, enligt vilka dessa planer blivit uppgjorda, men ville riksdagen i samband därmed erinra därom, att ett genomförande av den av riksdagen antagna nybyggnadsplanen skulle medföra vissa jämkningar i den av Kungl. Maj:t framlagda planen för krigsberedskap och övningar.

För åren 1915 och 1916 uppförde riksdagen i enlighet med Kungl. Maj:ts propositioner ifrågavarande anslag med belopp av resp. 3,110,000 och 3,380,000 kronor.

Chefen för marinstaben har i skrivelse till marinförvaltningen den 19 oktober 1915 ansett anslaget böra för år 1917 ökas med 170,000 kronor eller till 3,550,000 kronor, vilken sistnämnda summa vore densamma, som beräknats i propositionen nr 60 till 1914 års senare riksdag. Marinstabschefen har därvid anfört, att skäl till ändring i denna beräkning ej för närvarande syntes föreligga, då ökningen i övningskostnad till stor del bestämdes av den osäkra tidpunkten för nytillkommande fartygs färdigställande.

Marinförvaltningen har i sin skrivelse den 2 november 1915 hänvisat till chefs för marinstaben omförmälda förslag och hemställt om äskande hos riksdagen att uppföra ifrågavarande anslag i rikesstaten för år 1917 med 3,550,000 kronor.

Departements-
chefens
yttrande.

På sätt jag förut under punkten om anslaget till flottans nybyggnad och underhåll meddelat, pågår ännu inom marinstaben arbetet med den revidering av normalplanen för flottans övningar, vilken betingas av riksdagens beslut i fråga om nyanskaffning av krigsfartygsmateriel för perioden 1915—1919. Vid sådant förhållande anser även jag, att för bestämmande av anslaget till flottans krigsberedskap och öv-

ningar för år 1917 andra grunder icke kunna anlitas än de beräkningar, som uppgjordes till förenämnda proposition nr 60 till 1914 års senare riksdag. Planen för krigsberedskap och övningar för år 1917, sådan den nu kan beräknas, torde därför böra ansluta sig till vad därför i nämnda proposition förutsatts.

[31.]

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att i riksstaten för år 1917 höja reservationsanslaget till flottans krigsberedskap och övningar

nu		kronor 3,380,000: —
med		» 170,000: —
till		kronor 3,550,000: —

24. Sjöbeväringens avlöning och beklädnad m. m.

Såsom redan blivit nämnt under punkt 31, beslöt 1914 års senare riksdag i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag att i riksstaten för år 1915 från dittillsvarande förslagsanslaget till »Sjöbeväringens vapen-övningar samt beklädnad och ersättning därför» överflytta till reservationsanslaget till flottans krigsberedskap och övningar ett belopp, som motsvarade de egentliga övningskostnaderna för sjöbeväringen. I samband därmed beslöts, att återstoden av förstnämnda anslag skulle i riksstaten uppföras under ändrad benämning »Sjöbeväringens avlöning och beklädnad m. m.» De utgifter för de värnpliktiga, som skola från detta under nytt namn uppförda anslag bestridas, äro följande:

[32.]

Sjöbeväringens avlöning och beklädnad m. m. (Ordinarie anslag.)

penningbidrag och penningtillskott,
understöd åt värnpliktigas familjer,
beklädnadskostnad,

hämtnings- och hemförskaffningskostnad ävensom extra utgifter för sjöbeväringen samt kostnader för inskrivning, redovisning och inkasering.

I sin förenämnda skrivelse till marinförvaltningen den 19 nästlidna oktober har chefen för marinstaben anfört, att beträffande anslaget till sjöbeväringens avlöning och beklädnad m. m. samma beräk-

[32.] ningsgrunder torde böra användas för år 1917 som av honom föreslagits för år 1916.

Enligt dessa beräkningsgrunder skulle medelsbehovet å anslagstiteln i fråga bliva följande:

Penningbidrag:

841,840 tjänstgöringsdagar å 50 öre kr. 420,920: —

Penningtillskott:

Sjökapteners och styrmäns: 50 man i 360 dagar
= 18,000 dagar

Maskinister: 20 man i 360 dagar = 7,200 »

Ingenjörer: 10 » i 195 » = 1,950 »

Intendenter: 10 » i 395 » = 3,950 »

Läkare: 8 » i 365 » = 2,920 »

summa 34,020 dagar å 25 öre » 8,505: —

Understöd åt vissa värnpliktigas familjer kr. 9,000: —

Beklädnadskostnad:

841,840 dagar å 41,5 öre, avrundat » 349,364: —

Hämtnings- och hemförskaffningskostnad:

2,481 man å kronor 15: — » 37,215: —

Extra utgifter, inskrivning och redovisning samt inkasernering:

Enligt hittills använda beräkningsgrunder » 50,000: —
Summa kronor 875,004: —

Marinförvaltningen har i sin skrivelse den 2 november 1915 icke haft något att anmärka mot vad chefen för marinstaben anfört, och har ämbetsverket hemställt, att anslaget måtte i riksstaten för år 1917 uppföras med oförändrat belopp eller 875,004 kronor.

Departements-
chefens
yttrande.

Beträffande ifrågavarande anslag har jag intet annat att erinra, än att anslaget, i enlighet med vad jag under punkt 16 anfört och under

förutsättning av riksdagens bifall till däri gjord hemställan, bör ökas med 39,785 kronor för beredande av värnpliktigs förmåner åt sjökadetter samt åt marinintendents elever och -aspiranter ävensom för överförande till detta anslag av å maringenjörkårens stat upptagen dagavlöning och beklädnadsersättning för mariningenjörselever och -aspiranter. [32.]

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att, under förutsättning av bifall till den i punkt 16 gjorda hemställan, i riksstaten för år 1917 öka förslagsanslaget till sjöbeväringens avlöning och beklädnad m. m.

nu	kronor 875,004: —
med	» 39,785: —
till	kronor 914,789: —

Artilleribehov.

25. Skjutförsök och inskjutning av kanoner.

Till skjutförsök och inskjutning av kanoner har riksdagen under en längre följd av år anvisat medel genom extra anslag under femte huvudtiteln.

Från ifrågavarande anslag hava bestritts kostnaderna i främsta rummet för erforderlig årlig prövning i viss tur och ordning av marinens ammunitionsförråd, vidare för inskjutning av kanoner och kastpjäser och slutligen för sådana skjutförsök, som äro oundgängligen erforderliga för utredande av frågor rörande artillerimaterielen, ammunitionen och deras utveckling. I den mån ammunitionsförråden växt, hava också kostnaderna för ammunitionens prövning stegrats. Och med den hastiga utveckling, som artillerimaterielen och ammunitionen undergå, har jämväl behovet av inskjutningar och försöksskjutningar alltmera ökats. (Extra anslag.)

[33.]
Skjutförsök
och inskjut-
ning av
kanoner.

Redan 1903 års riksdag bestämde ifrågavarande anslag till 30,000 kronor. Med detta belopp utgick anslaget därefter — med undantag för en år 1907 vidtagen tillfällig höjning, avsedd för anskaffning av en tubkanon för grövre kusthaubitser — under vart och ett av åren 1904

- [33.] —1911. Efter framställning av Kungl. Maj:t höjde 1911 års riksdag anslagets belopp för år 1912 till 35,000 kronor, varmed det även upptogs i 1913 års stat. Marinförvaltningen hade emellertid redan år 1912 hemställt om anslagets ökande till 50,000 kronor och förnyade denna framställning i skrivelse den 30 september 1913 angående anslagsbehoven för år 1915. I enlighet med förslag av Kungl. Maj:t begränsades av riksdagen den ifrågasatta höjningen till 5,000 kronor, vadan anslaget i 1915 års riksstat uppfördes med belopp av 40,000 kronor.

I skrivelse den 24 november 1914 hade marinförvaltningen förklarat sig alltjämt anse en höjning av anslaget till 50,000 kronor vara synnerligen önskvärd. Men med hänsyn till angelägenheten av att jämväl andra trängande behov måtte kunna tillgodoses, hade ämbetsverket ej ifrågasatt någon höjning för år 1916 av förevarande anslag. Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beviljade därefter riksdagen för ifrågavarande ändamål för år 1916 samma belopp som för år 1915 eller 40,000 kronor.

Marinförvaltningen har nu i sin berörda skrivelse den 8 oktober 1915 yttrat att, ehuru alltjämt skäl förelåge för en höjning under närmaste år av nu ifrågavarande anslag till 50,000 kronor, ämbetsverket av samma anledning, som av ämbetsverket anförts för att icke ifrågasätta någon höjning för år 1916, ansåge, att jämväl för år 1917 anslaget borde utgå med enahanda belopp, som anvisats för närmast föregående år, och därför hemställt, att ett belopp av 40,000 kronor måtte hos riksdagen äskas å extra stat för sistnämnda år för skjutförsök och inskjutning av kanoner.

Departements-
chefens
yttrande.

I överensstämmelse med marinförvaltningens förslag hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till skjutförsök och inskjutning av kanoner på extra stat för år 1917 bevilja ett anslag av 40,000 kronor.

26. Nya kärnrör för kanoner vid flottan.

- [34.] Efter framställning av Kungl. Maj:t beviljade 1914 års riksdag till förseende av kanoner vid flottan med nya kärnrör ett anslag av 136,150 kronor, varav 60,000 kronor av samma års riksdag anvisades på extra
- (Extra anslag.)

Nya kärnrör
för kanoner
vid flottan.

stat för år 1915 och återstoden, 76,150 kronor, anvisades av 1915 års riksdag för år 1916, med rätt för Kungl. Maj:t att av sistnämnda belopp disponera högst 30,000 kronor redan under år 1915.

Kungl. Maj:ts berörda framställning till 1914 års riksdag grundades å hemställan av marinförvaltningen i skrivelse den 30 september 1913, och hade ämbetsverket därvid beräknat den tid, på vilken arbetena med de nya kärnrörrens anskaffning och aptering i kanonerna borde fördelas, till 2 å 2¹ år.

I skrivelse den 8 november sistnämnda år angående de viktigaste kompletterings- och anskaffningsbehoven för marinen hade emellertid marinförvaltningen framhållit, att under de närmast följande åren efter det nyssnämnda anskaffning blivit verkställd krävdes, utöver berörda summa, 136,150 kronor, ytterligare omkring 184,000 kronor för ersättande av kärnrör i sådana kanoner vid flottan, vilka genom användning vid skjutning fått refflingen försliten.

Marinförvaltningen har nu i förut omförmälda skrivelse den 8 oktober 1915 i anslutning till sitt uttalande i skrivelsen den 8 november 1913, meddelat, att för närvarande påginge försök för utrönande av möjligheten att genom vissa förenklingar vid kärnrörrens ersättande nedbringa kostnaderna för pjäsernas reparation, varför icke nu med säkerhet kunde angivas, huruvida hela det såsom ytterligare erforderligt beräknade beloppet, 184,000 kronor, bleve behöfligt för de åsyftade arbetenas utförande. Det vore emellertid av vikt — anförde ämbetsverket vidare — att ändringsarbetena kunde utan avbrott fortgå; och därför vore anslag jämväl under närmast följande år erforderliga. Verkställd utredning hade givit vid handen, att de i skrivelsen den 8 november 1913 angivna arbetena lämpligen kunde fördelas på tre år. Under förutsättning att så skedde, torde beloppet för år 1917 böra bestämmas till 60,000 kronor.

På grund härav har marinförvaltningen hemställt, att till nya kärnrör för kanoner vid flottan måtte av riksdagen på extra stat för år 1917 äskas ett anslag av 60,000 kronor.

I likhet med marinförvaltningen finner jag nödvändigt att, för vidmakthållande av flottan tillhörande kanoner i fullt användbart skick, det påbörjade arbetet med ersättande av kärnrör i sådana kanoner, som fått refflingen försliten, utan avbrott fullföljes. I detta syfte synes det erforderligt att, oaktat de av ämbetsverket igångsatta försöken för nedbringande av kostnaderna i förevarande avseende ännu icke hunnit avslutas, medel för ändamålet redan nu av riksdagen begäras. Mot det

Departements-
chefens
yttrande.

- [34.] av ämbetsverket därvid föreslagna beloppet av 60,000 kronor för år 1917 har jag icke något att erinra.

Jag hemställer fördenskull, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att till förseende av kanoner vid flottan med nya kärnrör bevilja på extra stat för år 1917 ett anslag av 60,000 kronor.

27. Tubkanonmekanismer.

- [35.] På framställning av Kungl. Maj:t har 1915 års riksdag för anskaffning av tubkanonmekanismer beviljat ett anslag av 51,000 kronor och därav på extra stat för år 1916 anvisat ett belopp av 25,500 kronor.

Riksdagen har tidigare beviljat medel för anskaffning av s. k. tubkanoner, vilka äro avsedda att insättas i loppen på de stridskanoner, vid vilka övning försiggår. För en del av dessa tubkanoner hava anskaffats särskilda bakladdningsmekanismer, vilka under övningsskjutning insättas i kanonerna i stället för de ordinarie mekanismerna för att inskränka slitningen av dessa. Här ifrågavarande anslag är avsett att komplettera anskaffningen av tubkanonmekanismer, så att samtliga tubkanoner å 1:sta klass pansarbåtar, utom Svea, Göta och Thule, ävensom å pansarkryssaren Fylgia skola erhålla dylika.

Marinförvaltningen har nu i skrivelse den 8 oktober 1915 begärt, att anslagets återstående belopp, 25,500 kronor, måtte hos riksdagen äskas på extra stat för år 1917.

Departements-
chefens
yttrande.

I överensstämmelse härmed får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att av det av 1915 års riksdag för anskaffning av tubkanonmekanismer beviljade anslag av 51,000 kronor på extra stat för år 1917 anvisa återstående, ännu icke anvisade beloppet, 25,500 kronor.

28. 9 mm. pistoler m. m.

- [36.] Sedan flera år tillbaka har pågått ombeväpning vid flottan med 9 mm. mm. pistol av samma modell som den för kustartilleriet och armén föreskrivna; och 1915 års riksdag beviljade, i enlighet med därom av

(Extra anslag.)

[36.]

Kungl. Maj:t gjord hemställan, för anskaffning av sådana pistoler med hölster och ammunition för flottans befäl och underbefäl ett anslag av 60,000 kronor, varav på extra stat för år 1916 anvisades ett belopp av 30,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta utanordna sistnämnda belopp redan under år 1915. Anskaffningen avsåg ett antal av 1,000 pistoler med hölster, varför kostnaden beräknades till 54,000 kronor, ävensom tillhörande ammunition för ett beräknat belopp av 6,000 kronor, eller tillhopa 60,000 kronor.

I sin förut omförmälda skrivelse den 8 oktober 1915 har marinförvaltningen gjort framställning därom, att hos riksdagen måtte för år 1917 äskas återstoden, 30,000 kronor, av det för ifrågavarande ändamål beviljade beloppet, med rätt för Kungl. Maj:t att förfoga över sagda belopp redan under år 1916.

I det vid statsverkspropositionen till 1915 års riksdag fogade protokollet angående femte huvudtiteln, punkt 31, omförmäldes, hurusom de vapen, som här avsåges för nyanskaffning, dittills icke varit föremål för tillverkning inom landet samt att det under då rådande förhållanden icke visat sig möjligt att utbekomma ett mindre parti dylika från utlandet för marinens räkning beställda vapen av ifrågavarande slag, oaktat de blivit såväl färdigställda som av ombud för marinförvaltningen besiktigade och godkända. Leverans av dessa vapen har ännu icke kunnat äga rum. Vidare meddelades i nämnda statsrådsprotokoll, att marinförvaltningen trätt i underhandling med svensk vapenfabrik om tillverkning av dylika vapen inom landet. För egen del framhöll jag vid samma tillfälle, att dessa vapen borde såvitt möjligt tillverkas inom landet, och uttalade därvid, att god förhoppning om utförbarheten härav funnes. Denna förhoppning har, såsom jag anhåller få erinra, numera kunnat förverkligas, i det Kungl. Maj:t genom hemligt nådigt brev den 22 januari 1915 bemyndigat marinförvaltningen och arméförvaltningen att med den åsyftade svenska vapenfabriken sluta avtal om tillverkning av visst antal pistoler av ifrågavarande slag, varav en del avsetts för marinens och en del för arméns räkning.

Departements-
chefens
yttrande.

I enlighet med marinförvaltningens i det föregående omförmälda framställning hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att av det av 1915 års riksdag för anskaffning
av pistoler med hölster och ammunition för flottans
befäl och underbefäl beviljade anslag å 60,000 kronor

[36.]

anvisa på extra stat för år 1917 återstående, ännu icke anvisade beloppet, 30,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta utanordna sistnämnda belopp redan under innevarande år.

29. Kanoner och kulsprutor i reserv.

[37.]

Kanoner och
kulsprutor i
reserv.
(Extraanslag.)

Marinförvaltningen har i sin förberörda skrivelse den 8 oktober 1915 beträffande behovet av kanoner och kulsprutor i reserv för flottans fartyg anfört följande.

För flottan hade med av riksdagen för ändamålet särskilt anvisade medel för fartygen anskaffats kanoner i reserv till ett antal, motsvarande 10 % av stridsfartygens bestyckning. Dessa kanoner vore avsedda att ersätta förslitna eller eljest skadade fartygskanoner, att under den tid insättning av nya kärnrör ägde rum ingå i bestyckningen i stället för de kanoner, som reparerades, samt att möjliggöra utförandet av ständigt återkommande provskjutningar av ammunition i förråd, leveransprovskjutningar vid beställningar av projektiler, krut och brandrör, skjutprov mot pansar samt talrika skjutförsök i övrigt. För flottans kulsprutor, vilka först under senaste tid kommit i bruk, hade hittills icke anskaffats någon reserv; det vore emellertid påtagligt, att för dessa för slitning hårt utsatta vapen reserv vore behövlig och att denna reserv borde sättas högre än för kanonerna eller åtminstone till 20 % av förefintligt antal.

Det nu pågående kriget hade bekräftat, att artillerimaterielen, såväl kanoner som kulsprutor, utsattes för ofantliga påfrestningar; och våra egna erfarenheter visade nödvändigheten av att, då artillerimaterielen på grund av mycken användning under fredstid började förslitas, hava ersättningsmateriel tillgänglig. Uppenbarligen vore det därför av stor vikt, att erforderlig reserv bleve anskaffad för att möta påkommande behov. Då tillverkningen krävde lång tid samt lämpligast borde ske i samband med eller åtminstone i direkt anslutning till fartygspjäsernas framställande, borde anskaffningen av erforderligt antal kanoner och kulsprutor i reserv icke längre undanskjutas.

Såsom reserv för bestyckningen å de fartyg, vilka tillhörde nybyggnadsprogrammet 1915—1919, hade endast en 28 cm. kanon utöver de i beväpningen ingående pjäserna blivit anskaffad. Härutöver borde nu anskaffas pjäser i reserv för jämväl övriga kanoner och kulsprutor på grundvalen av den angivna beräkningen av 10 % reserv för kanoner

och 20 % reserv för kulsprutor, nämligen två 15 cm. kanoner, fyra 75 mm. kanoner och tre 6,5 mm. kulsprutor. Därjämte borde reserv anskaffas för nu förefintliga 6,5 mm. kulsprutor med fyra pjäser, alltså tillsammans sju 6,5 mm. kulsprutor. [37.]

Kostnaderna för dessa anskaffningar med besiktning och transport hade beräknats till 275,000 kronor. Anskaffningen torde kunna fördelas på tre år, men borde taga sin början så snart som möjligt.

På grund av vad sålunda anförts har marinförvaltningen hemställt om utverkande hos riksdagen av ett anslag för ifrågavarande ändamål av 275,000 kronor, varav på extra stat för år 1917 borde anvisas 95,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att disponera sistnämnda belopp redan under år 1916.

Det av marinförvaltningen sålunda framställda förslaget om anskaffning av kanoner och kulsprutor i reserv finner jag synnerligen beaktansvärt. Förslaget innebär, såsom av det förut sagda framgår, endast tillämpning av en anordning, som med avseende å stridsfartygens nuvarande kanonbestyckning redan vunnit godkännande. Jag finner mig med så mycket större skäl kunna ansluta mig till det föreliggande förslaget, som, på sätt också av marinförvaltningen framhållits, erfarenheterna från nu pågående krig, med hänsyn till den utomordentligt starka påfrestning, som artillerimaterielen under strid numera är underkastad, kraftigt framhåvt betydelsen av erforderlig tillgång på artillerimateriel för undvikande av faran av en nedsättning i större eller mindre grad av fartygens stridsvärde. Därvid förtjänar ock uppmärksammas, att icke blott anskaffning av ny ersättningsmateriel, utan även mera omfattande reparationer av förslitna eller skadade pjäser taga en avsevärd tid i anspråk.

Departements-
chefens ytt-
rande.

Enligt vad jag från marinförvaltningen inhämtat, är det av ämbetsverket för ifrågavarande ändamål föreslagna beloppet, 275,000 kronor, avsett att på följande sätt fördelas på de olika slagen av här ifrågavarande artillerimateriel:

2 st. 15 cm. kanoner	kronor 114,000: —
2 » 75 mm. »	» 52,000: —
2 » » »	» 42,000: —
7 » 6,5 mm. kulsprutor	» 42,000: —
10 % ökning för dyrare materiel m. m.	» 25,000: —

Summa kronor 275,000: —

[37.] Mot den sålunda uppgjorda kostnadsberäkningen har jag icke något att anmärka.

Då icke heller marinförvaltningens förslag att fördela anskaffningen på tre år föranleder någon erinran från min sida, hemställer jag, det täcktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

att för anskaffning av kanoner och kulsprutor i reserv för flottans fartyg bevilja ett anslag av 275,000 kronor och därav på extra stat för år 1917 anvisa ett belopp av 95,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta utanordna sistnämnda belopp redan under år 1916.

30. Förbättring av projektilutredningen för vissa pansarbåtar.

[38.] På sätt framgår av punkt 42 i statsrådsprotokollet över sjöförsvars-
 Förbättring
 av projektil-
 utredningen
 för vissa
 pansarbåtar.
 (Extra
 anslag.)
 ärenden för den 14 januari 1913, bilagt samma års statsverksproposition, hemställde marinförvaltningen i skrivelse den 3 oktober 1912 angående anslagsbehoven för år 1914, att till förbättring av projektilutredningen för vissa pansarbåtar måtte hos riksdagen begäras ett extra anslag å 372,000 kronor, därav hälften, eller 186,000 kronor, på 1914 års stat.

Vid ärendets föredragning nämnda den 14 januari 1913 uttalade dåvarande departementschefen, bland annat, att det syntes riktigast, att anslag år 1913 icke äskades till högre belopp än som kunde finnas lämpligt för anskaffning under år 1914, vilken anskaffning borde avses för de sex yngre pansarbåtarna, samt att det för år 1914 erforderliga beloppet syntes kunna begränsas till 100,000 kronor.

Sedan framställning om extra anslag å nämnda belopp i enlighet med departementschefens sålunda gjorda uttalande avgivits i statsverksproposition till 1913 års riksdag, blev denna framställning av riksdagen bifallen.

Marinförvaltningen meddelade därefter i skrivelse den 30 september 1913 angående utgifterna under riksstatens femte huvudtitel för år 1915, hurusom ämbetsverket med anledning av departementschefens nyssnämnda uttalande funnit sig böra taga hänsyn därtill, att i första hand de sex yngre pansarbåtarnas behov bleve tillgodosett, samt gått i författning om därav betingad anskaffning.

[38.]

I sin berörda skrivelse den 30 september 1913 hemställde marinförvaltningen vidare av angivna skäl, att till förbättring av projektilutredningen för vissa pansarbåtar måtte hos riksdagen äskas ett ytterligare anslag av 275,000 kronor, varav för år 1915 borde anvisas hälften eller 137,500 kronor.

Kungl. Maj:t, som i anslutning till de i 1913 års statsverksproposition angivna grunder fann anslagsbeloppet för år 1915 kunna begränsas till 100,000 kronor, gjorde i statsverkspropositionerna till 1914 års riksdagar framställning om beviljande för ifrågavarande ändamål av detta belopp. Denna framställning blev av 1914 års senare riksdag bifallen.

I skrivelse den 24 november 1914 angående utgifterna under rikstatsens femte huvudtitel för år 1916 hemställde därefter marinförvaltningen, att för förbättring av projektilutredningen för vissa pansarbåtar måtte begäras ett belopp av 175,000 kronor, och att av detta belopp 100,000 kronor måtte anvisas å extra stat för år 1916.

Denna hemställan föranledde emellertid icke någon framställning till 1915 års riksdag.

Nu har marinförvaltningen i sin förberörda skrivelse den 8 oktober 1915 på anförda skäl föreslagit, att hos riksdagen måtte för förbättring av projektilutredningen för vissa pansarbåtar äskas å extra stat för år 1917 ett belopp av 200,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att härav redan under år 1916 disponera hälften eller 100,000 kronor. Dessa medel skulle användas till anskaffande dels av ytterligare en utredning moderna 15 cm. projektiler för pansarbåten Oscar II och dels av 15 cm. granatkartescher för kustflottans pansarbåtar.

Då jag delar marinförvaltningens uppfattning om behovet av de projektilanskaffningar, vilkas verkställande avses med de av marinförvaltningen nu begärda medel, och icke har något att erinra mot den för anskaffningarna beräknade kostnaden, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

Departements-
chefens
yttrande.

att till förbättring av projektilutredningen för vissa pansarbåtar på extra stat för år 1917 bevilja ett anslag av 200,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att disponera hälften av nämnda belopp, eller 100,000 kronor, redan under innevarande år.

31. Anskaffning av en lyftkran för Karlskrona varvs skjutbana.

[39.]

Anskaffning
av en lyft-
kran för
Karlskrona
varvs skjut-
bana.

(Extra anslag.)

Varvschefen vid flottans station i Karlskrona har i skrivelse till marinförvaltningen den 31 augusti 1915 beträffande behovet av en ny lyftkran för större tyngder å varvets skjutbana anfört följande.

Den nu å Söderstjerna befintliga lyftkranen, som ursprungligen byggts för lyftning av en maximivikt av cirka 24,000 kg., eller vikten av en 27 cm. kanon M/76, hade hittills kunnat nödtorftligen användas även för lyftning av 25 cm. kanon M/94 B och C med en vikt av cirka 29,000 kg. Kranen vore likväl nu så gammal, att den icke längre utan avsevärd fara för människor och materiel kunde användas för uppläggning å skjutbanan av en 25 cm. kanon M/94 i och för krut- eller andra prov. Det vore därför nödvändigt att för skjutbanan snarast anskaffa en ny lyftkran, vars kapacitet icke torde böra tilltagas alltför ringa, utan så att kranen kunde användas för lyftandet av tyngder upptill omkring 60,000 kg., varigenom densamma — om så i en framtid skulle visa sig erforderligt — skulle kunna användas även för lyftandet av 28 cm. kanoner. Kostnaden för en sådan kran med elektrisk drift uppginge enligt erhållet anbud till 32,000 kronor. Varvschefen ansåge emellertid, att man tillsvidare kunde nöja sig med kranens manövrerande för hand, i vilket fall kostnaden kunde nedbringas till 29,650 kronor.

I sin skrivelse den 8 oktober 1915 angående regleringen av utgifterna under femte huvudtiteln för år 1917 har marinförvaltningen erinrat, att det sålunda av varvschefen i Karlskrona påpekade behovet av en lyftkran för större tyngder å Karlskrona varvs skjutbana vid flera föregående tillfällen blivit för marinförvaltningen framlagt, utan att ämbetsverket ansett sig kunna på grund av nödvändigheten att tillgodose andra viktiga anslagskrav därom göra framställning. Marinförvaltningen har vidare i berörda skrivelse anfört, att kranen, som vore av trä, på grund av ålder och slitning numera icke kunde utan fara för personal och materiel användas för lyftning av tyngre kanoner m. m., vilka ofta måste uppläggas å eller nedtagas från skjutbanan, varför behovets tillgodoseende icke längre torde kunna undanskjutas. Ämbetsverket ansåge emellertid, att kranen borde redan från början vara anordnad för elektrisk drift och att härför erforderligt anslag

borde av riksdagen äskas. Då kranen borde tillföras varvet så snart [39.]
 ske kunde, torde anslaget böra begäras utgå redan under år 1916.

På grund härav har marinförvaltningen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen äska ett anslag å extra stat för år 1917 av 32,000 kronor för anskaffande av en lyftkran för Karlskrona varvs skjutbana, med rätt för Kungl. Maj:t att disponera ifrågavarande anslag redan under år 1916.

Det av marinförvaltningen sålunda framställda förslaget om anskaffande av en ny lyftkran för Karlskrona varvs skjutbana till ersättande av den därstädes nu befintliga, vilken på grund av angivna omständigheter icke vidare lämpligen kan för sitt ändamål användas, finner jag mig böra understödja. Anskaffningen i fråga synes mig betingad såväl av redan nu föreliggande oavvisligt behov som med hänsyn till framtida krav på en lyftkran med väsentligt ökad kapacitet. I likhet med marinförvaltningen anser jag, att kranen redan från början bör vara anordnad för elektrisk drift, varigenom bör vinnas en besparing vid kranens användande, som mer än väl uppväger den mindre betydande ökningen i anskaffningskostnaden. Då den beräknade kostnaden för en kran med elektrisk drift, 32,000 kronor, icke ger mig anledning till erinran och den nuvarande kranen synes mig så snart sig göra låter böra sättas ur bruk, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

Departement-
 chefsens
 yttrande.

att för anskaffning av en lyftkran för Karlskrona varvs skjutbana bevilja på extra stat för år 1917 ett anslag av 32,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta utanordna detta belopp redan under innevarande år.

Torped- och gnistsignalväsendet m. m.

32. Anskaffning av torpeder och torpedmateriel.

Till komplettering av torpedutredningen å fyra jagare med dubbel-
 tuber beviljade 1915 års riksdag ett anslag av 204,000 kronor och
 anvisade därav på extra stat för år 1916 ett belopp av 102,000 kronor,
 med rätt för Kungl. Maj:t att låta utanordna sistnämnda belopp redan
 under år 1915. Därjämte beviljade nämnda riksdag till anskaffning av [40.]
 Anskaffning
 av torped-
 och torped-
 materiel.
 (Extra anslag.)

[40.] torpeder i reserv ett anslag av 200,000 kronor, varav på extra stat för år 1916 anvisades ett belopp av 50,000 kronor.

Den förra anskaffningen avsågs att fördelas på två och den senare på fyra budgetsår.

Departements-
chefens
yttrande.

I enlighet med vad marinförvaltningen föreslagit i sin förenämnda skrivelse den 8 oktober 1915 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t behagade föreslå riksdagen

dels att av det av 1915 års riksdag till komplettering av torpedutredningen å fyra jagare med dubbel-tuber beviljade anslag å 204,000 kronor anvisa på extra stat för år 1917 återstående, ännu icke anvisade beloppet, 102,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta utanordna sistnämnda belopp redan under innevarande år;

dels ock att av det av 1915 års riksdag till anskaffning av torpeder i reserv beviljade anslag å 200,000 kronor på extra stat för år 1917 anvisa ett belopp av 50,000 kronor.

33. Anskaffning av varmluftsapparater för torpeder.

[41.] I ovanberörda skrivelse den 8 oktober 1915 angående utgifterna under riksstatens femte huvudtitel för år 1917 har marinförvaltningen anført, bland annat, följande.

Anskaffning
av varmlufts-
apparater för
torpeder.
(Extra anslag.) Alla hädanefter tillverkade torpeder komme att förses med en s. k. ång-apparat, vilken vore en ytterligare förbättring av varmluftsapparaten.

Ångtorpeder komme att tillverkas för de nya och några av de äldre undervattensbåtarna ävensom för de nya pansarbåtarna och samtliga förändrade eller nya jagare. Men för att få effektivare torpeder för övriga fartyg av nämnda slag och för samtliga nyare torpedbåtar vore det nödvändigt att förse en del äldre torpeder, å vilka nämnda ångapparat icke kunde apteras, med varmluftsapparater.

De försök med varmluftsapparater för torpeder, vilka pågått vid torpeddepartementet i Karlskrona, vore nu slutförda. Sådana apparater hade insatts i såväl nytillverkade som en del äldre torpeder.

Marinförvaltningen ansåge anskaffning av varmluftsapparater till

ett visst antal äldre torpeder vara högeligen av behovet påkallad. [41.]
Kostnaden härför beräknades till 110,000 kronor.

På grund härav har ämbetsverket hemställt, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen på extra stat för år 1917 äska ett belopp av 110,000 kronor för anbringande av varmluftsapparater i ett antal äldre torpeder.

Med hänsyn till vikten av att torpedvapnet utrustas med sådana förbättrade anordningar, som bereda detsamma största möjliga effektivitet, finner jag mig böra ansluta mig till marinförvaltningens förvarande förslag. Departements-
chefens
yttrande.

Jag hemställer fördenskull, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att för anskaffning av varmluftsapparater för torpeder bevilja på extra stat för år 1917 ett anslag av 110,000 kronor.

34. Anskaffning av torpedsikten m. m.

Marinförvaltningen har i skrivelse den 24 november 1914 angående utgifterna under riksstatens femte huvudtitel för år 1916 anført, bland annat, att erfarenheten givit vid handen, hurusom för skjutning av torpeder på långa avstånd de hittills brukliga synnerligen enkla siktena icke vore tillfyllest, vadan ett noggrannare instrument, s. k. kikarsikten, därtill erfordrades. Då det syntes marinförvaltningen nödvändigt, att alla till buds stående hjälpmedel, som kunde bidraga till skjutskicklighetens befrämjande, tillgodogjordes inom marinen, ansåge marinförvaltningen, att det vore synnerligen nödvändigt att, i den mån s. k. långdistanstorpeder komme i bruk, verkställa anskaffning av ifrågavarande kikarsikten. Det vore enligt marinförvaltningens mening önskligt, att kikarsikten till en början anskaffades för en division torpedjagare, försedda med dubbeltuber; och har ämbetsverket på grund härav hemställt om medel för anskaffning av kikarsikten till en division jagares torpedtuber. [42.]
Anskaffning
av torped-
sikten m. m.
(Extra anslag.)

Denna hemställan föranledde emellertid icke någon framställning till 1915 års riksdag.

Nu har marinförvaltningen i förberörda skrivelse den 8 oktober 1915 återupptagit frågan om denna anskaffning samt därvid anmält, att högste befälhavaren över kustflottan i rapport den 1 juni 1915 ånyo framhållit ifrågavarande behov samt föreslagit en förbättring av sikt-

[42.] och avfyrningsanordningarna för jagarnas torpedbestyckning. Marinförvaltningen har vidare meddelat, att ämbetsverket med anledning härav utarbetat förslag till sådan anordning.

Kostnaden för denna anordning belöpte sig till 4,050 kronor för varje jagare. Marinförvaltningen ansåge det vara av stor vikt, att jagarna erhöles sådana eldledningsanordningar, att de nya långdistans-torpedernas effekt kunde tillfullo utnyttjas. För detta ändamål erfordrades ett belopp av 32,400 kronor, beräknat för samtliga 8 jagare.

Marinförvaltningen har fördenskull hemställt om utverkande hos riksdagen av ett anslag på extra stat för år 1917 av 32,400 kronor till anskaffning av torpedsikten m. m. å åtta jagare.

Departements-
chefens
yttrande.

Lika med marinförvaltningen finner jag det vara av stor betydelse, att alla de hjälpmedel, som stå till buds för höjande av skjutskickligheten vid flottan, bliva tillgodogjorda. Icke minst gäller detta med avseende å torpedvapnet. Då nu med de föreslagna nya siktanordningarna å jagarna förbundits sådana eldledningsanordningar, varigenom de nya långdistans-torpedernas effekt kan till fullo utnyttjas, synes därmed jämväl vinnas en beaktansvärd höjning av jagarnas stridsvärde. Jag anser mig därför böra biträda marinförvaltningens förslag i förevarande hänseende.

På grund härav hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t behagade föreslå riksdagen

att till anskaffning av torpedsikten m. m. å jagarna bevilja på extra stat för år 1917 ett anslag av 32,400 kronor.

35. Anskaffning av nätsaxar till torpeder.

[43.] I förberörda hemliga skrivelse den 8 oktober 1915 har marinförvaltningen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen äska ett belopp av 50,000 kronor å extra stat för år 1917 till anskaffning av nätsaxar till torpeder.
(Extra anslag.)

Med hänsyn till detta ärendes hemliga natur torde någon närmare redogörelse i avseende å behovet av förevarande anslag icke lämpligen nu böra lämnas, utan torde de ämnet rörande handlingarna få tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Det pågående sjökriget har framalstrat en mycket stark utveckling i tekniskt hänseende icke minst inom torpedvapnets område. Då det med hänsyn till nämnda vapens betydelse måste anses synnerligen angeläget, att sådana moderna anordningar beträffande detta vapen, som under kriget vunnit tillämpning vid utländska mariner, även bliva tillgodogjorda inom den svenska flottan, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

[43.]

Departements-
chefens
yttrande.

att för anskaffning av nätsaxar till torpeder på extra stat för år 1917 bevilja ett anslag av 50,000 kronor.

36. Försök med torped-, gnist- och flygmateriel.

Till försök med torped- och gnistmateriel har riksdagen på begäran av Kungl. Maj:t under en följd av år anslagit medel å extra stat. 1910 års riksdag bestämde i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag detta anslag för år 1911 till 20,000 kronor. Därefter framhöll marinförvaltningen i skrivelse den 27 september 1910, att den snabba utveckling, som gjorde sig gällande beträffande såväl torped som gnistmaterielen, med nödvändighet betingade att, därest materielen skulle kunna hållas i högsta stridsberedskap, fortsatt anställande av försök av ifrågavarande slag ägde rum i allt större omfattning, vadan det för år 1911 för ändamålet beviljade beloppet, 20,000 kronor, icke längre bleve tillfyllest. I enlighet med marinförvaltningens förslag anhöll Kungl. Maj:t hos 1911 års riksdag, att för omförmälda ändamål ett anslag av 25,000 kronor måtte beviljas på extra stat för år 1912, vilken framställning blev av riksdagen bifallen.

[44.]

Försök med
torped-, gnist-
och flyg-
materiel.

(Extra anslag.)

I skrivelse den 30 september 1911 anförde marinförvaltningen, att de skäl, som legat till grund för anslagets höjande, fortfarande och kanske i ännu högre grad än förut vore gällande, särskilt med hänsyn till de försök med varmluftsapparater m. m., som skulle utföras, varför ämbetsverket hemställde, att för ifrågavarande ändamål måtte hos riksdagen äskas 25,000 kronor jämväl för år 1913. Detta belopp blev också på Kungl. Maj:ts framställning av riksdagen beviljat. Jämväl för vartdera av åren 1914 och 1915 har ett belopp av 25,000 kronor för ifrågavarande ändamål beviljats.

Marinförvaltningen anförde därefter i skrivelse den 24 november 1914, att försök med torped- och gnistmateriel fortfarande behövde

- [44.] anställas i avsevärd utsträckning samt att det för att hålla den nytillkomna flygmaterielen i fullt tidsenligt skick fordrades, att försök med densamma anställdes. Ämbetsverket fann på grund härav nödigt, att för utförande av försök med torped-, gnist- och flygmateriel för år 1916 avsåges 50,000 kronor.

På framställning av Kungl. Maj:t beviljade emellertid 1915 års riksdag för år 1916 till ifrågavarande ändamål ett belopp av endast 35,000 kronor.

Nu har marinförvaltningen i sin förenämnda skrivelse den 8 oktober 1915 gjort framställning om fortsatt anslag för ändamålet i fråga och därvid anfört följande.

Försök med torped- och gnistmateriel vore fortfarande under utförande och behövde anställas i avsevärd utsträckning. Särskilt befunne sig under utveckling flera viktiga och genomgripande nyheter på radiotelegrafiens och telefoniens område. Ehuru denna utveckling på skilda håll avstannat i följd av det pågående kriget, ansåge sig marinförvaltningen dock kunna fullfölja utexperimenterandet av en del av dessa nya anordningar, vilka dock erfordrade betydligt större anslag än dem, som hittills för dylika försök stått till förfogande.

För att hålla även flygmaterielen i fullt tidsenligt skick fordrades, att försök med sådan materiel fortfarande anställdes. Dessa försök skulle bland annat omfatta: installering å flygbåtarna av bombkastningsapparater, maskingevär, gniststationer m. m.

Då det för år 1916 beviljade beloppet, 35,000 kronor, vore otillräckligt, har marinförvaltningen, som funnit nödigt att för utförande av försök med torped-, gnist- och flygmateriel för år 1917 avsåges 50,000 kronor, föreslagit, att för omförmälda ändamål hos riksdagen måtte äskas ett anslag å 50,000 kronor på extra stat för nämnda år.

Departements-
chefens
yttrande.

Vid föredragning den 14 januari 1915 av marinförvaltningens då föreliggande framställning om beviljande av ett till 50,000 kronor förhöjt anslag till försök med torped-, gnist- och flygmateriel uttalade jag, på sätt framgår av punkt 37 i statsrådsprotokollet över sjöförsvarsärenden för samma dag, bilagt 1915 års statsverksproposition, att det av naturliga skäl erbjöde svårigheter att rätt avväga storleken av ett permanent årligt anslag till anställande av försök å förevarande områden, då behovet att anställa dylika försök och kostnaden därför i hög grad växlade genom inflytande av på förhand oberäkneliga faktorer. Men såsom norm för beräknande av anslag av denna art torde — yttrade jag vidare — med skäl kunna anföras, att anslaget, som ställdes till

vederbörande centrala ämbetsverks förfogande att efter dess bestämmande användas, ej borde sättas högre än vad som kunde anses motsvara beräkneliga genomsnittsbehovet. Skulle på grund av nya uppfinningar eller annat förhållande anställande av oförutsedda, dyrbara försök visa sig erforderligt och anslagets belopp ej försloge härtill, torde särskild framställning till riksdagen böra göras eller, därest på grund av sakens brådskas riksdagens beslut ej kunde avvaktas, Kungl. Maj:t äga att låta förskjuta nödig kostnad och därefter anmäla denna till ersättande av riksdagen. På grund av det sålunda anförda fann jag ej skäl föreslå anvisande å stat av högre belopp än 35,000 kronor för samtliga ifrågavarande ändamål; och beviljade riksdagen, såsom förut omförmålts, på Kungl. Maj:ts i enlighet härmed gjorda framställning, nämnda belopp för år 1916.

Då jag ej finner anledning frånga min sålunda uttalade uppfattning i föreliggande fråga, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till försök med torped-, gnist- och flygmateriel på extra stat för år 1917 bevilja ett anslag av 35,000 kronor.

37. Nya luftkompressionspumpar till vissa pansarbåtar.

Marinförvaltningen har i sin förberörda skrivelse den 8 oktober 1915 angående utgifterna under riksstatens femte huvudtitel för år 1917 anført, bland annat, följande.

Då torpedbestyckningen till de pansarbåtar, som vore försedda med undervattenssidotuber, till större delen bestode av äldre torpeder, hade marinförvaltningen uppgjort förslag till dels anskaffning av nya ångtorpeder för dessa fartyg, dels modernisering av en del äldre torpeder genom att förse dem med varmluftsapparater.

De nya torpedernas anskaffande bekostades av anslaget till anskaffning av torpeder och torpedmateriel. För de äldre torpedernas modernisering begärdes medel i ovan omförmälda skrivelse.

Fyra av pansarbåtarna vore emellertid försedda med kompressionspumpar av sådan konstruktion, att modernisering av torpedbestyckningen omöjliggjordes.

Anskaffningen av fyra nya pumpar till dessa fartyg betingade en kostnad av 36,000 kronor.

[44.]

[45.]

Nya luftkompressionspumpar till vissa pansarbåtar.

(Extra anslag.)

- [45.] I anslutning till det sålunda anförda har marinförvaltningen hemställt, att Kungl. Maj:t ville hos riksdagen på extra stat för år 1917 för anskaffande av nya luftkompressionspumpar till fyra pansarbåtar äska ett anslag av 36,000 kronor.

Departements-
chefens
yttrande.

Då det synes mig vara av oavvisligt behov påkallat att undanröja det hinder, som beträffande förenämnda fyra pansarbåtar för närvarande föreligger för att kunna förse dem med modern torpedbestyckning, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till anskaffning av nya luftkompressionspumpar till vissa pansarbåtar bevilja på extra stat för år 1917 ett anslag av 36,000 kronor.

Minväsendet.

38. Anskaffning av minmateriel.

- [46.] I hemlig skrivelse den 30 september 1913 angående medelsbehov för minväsendet har marinförvaltningen beräknat det för anskaffningen av handminmateriel för flottan erforderliga anslaget till 876,400 kronor. (Extra anslag.) I yttrande till propositionen nr 156 till 1914 års senare riksdag uttalade jag såsom föredragande departementschef, hursom med hänsyn till de betydliga kostnader, som enligt nyssnämnda beräkning vore förbundna med minvapnets utveckling, det kunde befaras att, om dessa kostnader i sin helhet skulle utgå genom extra anslag under femte huvudtiteln, de måste fördelas på flera år än vad som med avseende å anskaffningens brådskande natur kunde vara tillrådligt. Jag ansåg därför, att ett belopp av 300,000 kronor för ifrågavarande ändamål borde beredas av värnskattemedel, vilket belopp syntes böra fördelas med 50,000 kronor å år 1915 samt 125,000 kronor å vartdera av åren 1916 och 1917.

Sedan i enlighet härmed förslag av Kungl. Maj:t framlagts i berörda proposition nr 156, har riksdagen, som likaledes ansett det vara synnerligen angeläget, att behovet av minmateriel fylldes så skyndsamt som möjligt, förklarat sig icke hava något att emot Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning erinra. I anslutning därtill beslöt 1914 års senare riksdag att för anskaffning av minmateriel för flottan bevilja ett

anslag av 300,000 kronor, att utgå av värnskattemedel, samt därav för år 1915 anvisa ett belopp av 50,000 kronor. [46.]

Marinförvaltningen har vidare i hemlig skrivelse den 24 november 1914 angående medelsbehov för vissa ändamål, med erinran om vad sålunda förekommit, i detta ämne uttalat följande.

Då riksdagen i sitt yttrande behjärtat behovet av en skyndsam anskaffning av minor, under det att likväl för år 1915 anvisats endast 50,000 kronor för dylik materiel, och då krigserfarenheterna redan visat minvapnets utomordentligt stora betydelse för krigföringen till sjöss, tvekade marinförvaltningen icke att tillstyrka åtgärder i syfte att så snart ske kunde tillföra flottan den minmateriel, som ämbetsverket redan i förenämnda skrivelse den 30 september 1913 anmält behöfvlig.

Marinförvaltningen ansåg sålunda, att ifrågavarande anskaffning av minor till sammanlagd kostnad av förut angivet belopp, 876,400 kronor, borde genomföras under åren 1915—1917 med följande fördelning av i samma skrivelse angivna, av anskaffningen föranledda kostnader:

på år 1915:

50,000 kronor av värnskattemedel och 242,300 kronor att förskottsvis disponeras av vanligt extra ordinarie anslag för år 1916, eller tillsammans 292,300 kronor;

på år 1916:

125,000 kronor av värnskattemedel och 167,100 kronor att förskottsvis disponeras av vanligt extra ordinarie anslag för år 1917, eller tillsammans 292,100 kronor;

på år 1917:

125,000 kronor av värnskattemedel och 167,000 kronor att förskottsvis disponeras av vanligt extra ordinarie anslag för år 1918, eller tillsammans 292,000 kronor.

I anslutning till denna beräkning har 1915 års riksdag, efter särskilda framställningar av Kungl. Maj:t, för anskaffning av minmateriel för flottan *dels* för år 1916 anvisat ett belopp av 125,000 kronor, att utgå av värnskattemedel, *och dels* på extra stat för samma år beviljat ett anslag av 242,300 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta utanordna detta belopp redan under år 1915.

[46.]

För att minanskaffningen obehindrat skulle kunna fortgå har nu marinförvaltningen i förberörda hemliga skrivelse den 8 oktober 1915 hemställt, att hos innevarande års riksdag måtte för anskaffning av minor äskas på extra stat för år 1917 ett anslag av 167,100 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att disponera detta belopp redan under år 1916.

Med hänsyn till detta ärendes hemliga natur torde någon närmare redogörelse i avseende å behovet av förevarande anslag icke lämpligen nu böra lämnas, utan torde de ämnet rörande handlingarna få tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departements-
chefens
yttrande.

I anslutning till den i det föregående angivna planen för minanskaffningens genomförande under åren 1915—1917 till sammanlagd kostnad av förut angivet belopp, 876,400 kronor, har uppgjorts och återfinnes i riksdagens skrivelse nr 5 år 1915 följande översiktstabell:

M i n a n s k a f f n i n g.	Av värn- skatte- medel.	Av extra anslag å nästföljande års stat.	S u m m a.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.
År 1915.....	50,000	242,300	292,300
» 1916.....	125,000	167,100	292,100
» 1917.....	125,000	167,000	292,000
Summa kronor	300,000	576,400	876,400

I enlighet med denna beräkning bör nu, på sätt av marinförvaltningen i förutnämnda hemliga skrivelse den 8 oktober 1915 föreslagits, av riksdagen äskas ett extra anslag för år 1917 av 167,100 kronor, avsett att utanordnas redan under innevarande år.

Frågan om anvisande av värnskattemedel för år 1917 av erforderligt belopp enligt berörda plan torde jag få underställa Kungl. Maj:t i samband med övriga engångskostnader för sjöförsvaret.

Jag hemställer nu alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för anskaffning av minmateriel för flottan bevilja på extra stat för år 1917 ett anslag av 167,100 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta utanordna detta belopp redan under innevarande år.

39. Anskaffning av kontraminmateriel.

Marinförvaltningen har i sin berörda hemliga skrivelse den 8 oktober 1915 gjort framställning därom, att hos riksdagen måtte för anskaffning av kontraminmateriel utverkas ett anslag av 109,000 kronor, varav på extra stat för år 1917 borde anvisas halva beloppet eller 54,500 kronor. [47.]

Anskaffning
av kontramin-
materiel.
(Extra anslag.)

Ifrågavarande anskaffning avser att komplettera sjöstyrkornas föreliggande behov av minsvep.

Med hänsyn till detta ärendes hemliga natur torde närmare redogörelse i avseende å behovet av förevarande anslag icke lämpligen nu böra lämnas, utan torde de ämnet rörande handlingarna få tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

På grund av de erfarenheter, det pågående sjökriget lämnat an- gående minvapnets stora betydelse, finner jag synnerligen angeläget, att behovet av här ifrågavarande materiel blir fyllt. Departements-
chefens
yttrande.

Det av marinförvaltningen i förevarande avseende föreslagna beloppet synes mig ej för högt beräknat.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att för anskaffning av kontraminmateriel för flottan bevilja ett anslag av 109,000 kronor och därav på extra stat för år 1917 anvisa ett belopp av 54,500 kronor.

40. Uppförande av ett minförrådshus.

I sin förberörda hemliga skrivelse den 8 oktober 1915 har marinförvaltningen föreslagit Kungl. Maj:t att för uppförande av ett minförrådshus hos riksdagen å extra stat för år 1917 äska ett anslag av 33,000 kronor, vilket anslag avsetts att utanordnas redan under inne- varande år. [48.]

Uppförande
av ett min-
förrådshus.
(Extra anslag.)

Ett sådant förrådshus är betingat av den pågående ökade anskaffningen av minmateriel.

På grund av detta ärendes hemliga natur torde någon närmare redogörelse i avseende å behovet av förevarande anslag icke lämpligen nu böra lämnas, utan torde de ämnet tillhörande handlingarna böra tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

[48.] Departements- minmaterielen, varå tillgången, på sätt under punkt 46 här ovan närmare omformäls, kommer att efter hand väsentligen ökas, synes mig nödvändigt, att ett nytt minförrådshus uppföres; och då jag icke har något att erinra mot den av marinförvaltningen i sådant hänseende angivna kostnaden samt arbetet med förrådshusets byggande utan dröjsmål bör komma till utförande, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för uppförande av ett minförrådshus på extra stat för år 1917 bevilja ett anslag av 33,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta utanordna detta belopp redan under innevarande år.

41. Utvidgning av minverkstaden å flottans varv i Stockholm.

[49.] Utvidgning av minverkstaden å flottans varv i Stockholm har marinförvaltningen anført följande.

I följd av de anspråk, som nu måste ställas på minmaterielen, samt den utveckling och omfattning, minvapnet i senaste tid erhållit, vore en utvidgning av den inom flottans varv i Stockholm befintliga minverkstaden oundgängligen nödvändig. Därvid komme ock i betraktande, å ena sidan, att det med avseende å denna materiels hemliga natur icke läte sig göra att i större utsträckning än hittills för utförande av hithörande arbeten anlita privat verkstad, och å den andra, att det visat sig, att sådana arbeten för vapnet, vilka kunnat anförtrös åt privata verkstäder, blivit både dyrare och i kvalitet väsentligen underlägsna motsvarande å minverkstaden utförda arbeten.

Enligt av marinförvaltningen i samråd med varvschefen vid flottans station i Stockholm verkställd utredning beräknades kostnaden för erforderlig tillbyggnad av minverkstaden jämte vatten-, avlopps- och värmeledning, inredning, maskiners installation samt nödig komplettering av en del verkstadsinventarier uppgå till 50,000 kronor.

Å följande av riksdagen beviljade anslag hade, sedan de med dem avsedda anskaffningar m. m. utförts, behållningar uppstått med nedan angivna belopp, nämligen:

[49.]

å det av 1906 års riksdag på extra stat beviljade anslaget å 260,919 kronor för avslutande av arbetena för minförsvarets ordnande och minpersonalens inkvartering vid mobilisering.....	kronor 25,917: 99
å det av 1907 års riksdag på extra stat beviljade anslaget å 156,000 kronor till ändring och komplettering av skärgårdstelefonmateriel.....	» 16,446: 64
Därjämte beräknades, att å det av 1906 års riksdag på extra stat beviljade anslaget å 127,150 kronor för fasta minförsvaret komme, sedan samtliga utgifter för de med anslaget avsedda ändamål blivit bestridda, att uppstå en behållning av minst 8,000 kronor, varav här utfördes	» 7,635: 37
Summa kronor 50,000: —.	

Nämnda behållningar syntes marinförvaltningen lämpligen kunna tagas i anspråk för den utvidgning av minverkstaden, varom nu vore fråga. Med hänsyn därtill och då det vore av synnerlig vikt att utvidgningen snarast möjligt måtte komma till stånd, har marinförvaltningen hemställt, att Kungl. Maj:t ville hos innevarande års riksdag begära medgivande att för omförmälda utvidgning av minverkstaden å flottans varv i Stockholm måtte få användas berörda behållningar å sammanlagt 50,000 kronor.

Den sålunda ifrågasatta tillbyggnaden av omförmälda minverkstad finner jag med avseende å de av marinförvaltningen i det föregående anförda skäl synnerligen behöfelig. Departements-
chefens
yttrande.

Mot det av ämbetsverket föreslagna sättet att täcka kostnaderna för ifrågavarande arbete har jag icke något att erinra.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen medgiva,

att för utvidgning av minverkstaden å flottans varv i Stockholm må användas

dels återstående belopp, 25,917 kronor 99 öre, av det utav 1906 års riksdag på extra stat beviljade anslaget för avslutande av arbetena för minförsvarets ordnande och minpersonalens inkvartering vid mobilisering;

dels återstående belopp, 16,446 kronor 64 öre, av det utav 1907 års riksdag på extra stat beviljade

[49.]

anslaget till ändring och komplettering av skärgårds-telefonmateriel;

dels ock av det utav 1906 års riksdag på extra stat beviljade anslaget för fasta minförsvaret ett belopp av 7,635 kronor 37 öre.

E. Kustartilleriet.

Avlöning.

1. Avlöning för kustartilleriets personal.

[50.] Med överlämnande av förslag till stat för kustartilleriets personal har marinförvaltningen i sin förenämnda skrivelse den 2 november 1915 angående beräkning av utgifterna å vissa femte huvudtitelns anslag för år 1917 anfört i huvudsak följande.

Avlöning för
kustartille-
riets personal.
(Ordinarie an-
slag.)

Vad *stamofficerare* beträffade skulle enligt den av riksdagen godkända uppsättningsplanen för kustartilleriets personal under perioden 1915—1919 för det första av de nämnda åren officersbeställningarnas antal ökas med 11, men då riksdagen funnit, att samtliga dessa beställningar icke kunde under år 1915 besättas, blev på grund därav ökningen för detta år inskränkt till 7. Ut i sitt förslag till stat för år 1916 hade chefen för kustartilleriet upptagit ej blott de resterande 4 utan även den i uppsättningsplanen beräknade ökningen med 10 i det för år 1915 angivna antalet officerare. Såsom stöd härför hade nämnde chef åberopat, att en sådan ökning av officersnumerären då kunde genomföras, enär under år 1914 antagits 12 kustartillerikadetter, vilka beräknades bli utexaminerade år 1916, varjämte man ansett sig kunna motse transportsökande till kustartilleriet i sådant antal, att uppsättningsplanens officersnumerär för år 1916 skulle bli fylld. Emellertid föreslogs i statsverkspropositionen till 1915 års riksdag för år 1916 allenast en ökning av officersbeställningarnas antal med 9, nämligen samtliga de beställningar, som enligt uppsättningsplanen skulle hava tillkommit sistnämnda år, med undantag av en löjtnantsbeställning, varemot de 4 officersbeställningar, som enligt uppsättningsplanen skulle hava tillkommit år 1915, men som i den av riksdagen godkända staten för samma år uteslutits, ansåges böra upptagas först framdeles, i den mån utsikter förefunnes att besätta jämväl dessa platser; och blev detta förslag av 1915 års riksdag godkänt.

Uti sitt förslag till stat för kustartilleriets personal för år 1917 hade nu chefen för kustartilleriet erinrat, att enligt nämnda uppsättningsplan kustartilleriets officersnumerär i jämförelse med 1916 års stat skulle ökas med [50.]

kaptener av 1:a klass	2
» » 2:a »	4
löjtnanter	8
underlöjtnanter och fänrikar	3

Summa 17 officersbeställningar.

Då emellertid utsikter ej förefunnes att under år 1917 besätta mer än en del av de nya beställningarna, hade chefen för kustartilleriet ansett sig böra föreslå en ökning allenast med följande beställningar:

kaptener av 1:a klass	2
» » 2:a »	2
löjtnanter	3
underlöjtnant eller fänrik	1

Summa 8 officersbeställningar.

Marinförvaltningen hade i sitt förslag till stat för kustartilleriets personal för år 1917 inberäknat dessa nya officersbeställningar.

Beträffande *reservofficerare* hade chefen för kustartilleriet erinrat, att med hänsyn till gällande föreskrifter den i staten använda rubriken »reservofficerare under repetitionsövning» torde böra ändras till »reservofficerare under tjänstgöring». Vidare hade bemälda chef anført, att i enlighet med nådiga kungörelsen den 18 juni 1915 angående antagning, utbildning och pensionering av befäl i kustartilleriets reserv under år 1917 högst två för mintjänst utbildade officerare i reserven borde inkallas till ett års tjänstgöring med början den 1 oktober samma år; och hade chefen för kustartilleriet på grund härav i statförslaget upptagit, utöver i 1916 års stat uppförd avlöning under 6 månader till 5 reservunderlöjtnanter, lön och dagavlöning för två fänrikar i reserven under tre månader.

Marinförvaltningen, som ej hade något att erinra mot den ifrågasatta ändrade benämningen av omförmälda rubrik i staten, meddelade, att beloppet i staten för »reservofficerare under tjänstgöring» borde av nyss angivet skäl ökas från 4,500 kronor med 900 kronor till 5,400 kronor.

Till 2 *reservofficersaspiranter*, utbildade för mintjänst, hade chefen för kustartilleriet i sitt statförslag för år 1917 jämlikt ovan omförmälda nådiga kungörelse den 18 juni 1915 upptagit dagavlöning under 90 dagar.

[50.]

Vad *underofficers- och manskapsbeställningarna* beträffade anslöte sig chefens för kustartilleriet statförslag noggrannt till uppsättningsplanen.

Till *arvoden, rekryteringskostnader* samt till *lönstillägg* och *uppmuntringspenningar* hade chefen för kustartilleriet i sitt statförslag uppfört samma belopp, som staten för år 1916 upptog.

Inkvarteringsbidrag hade av chefen för kustartilleriet upptagits till ett sammanlagt belopp av 67,045 kronor.

I fråga om *beklädnadshjälp till reservofficersaspiranter och fänrikar i reserven* hade chefen för kustartilleriet anmält, hurusom under år 1917 kunde förväntas, att högst 29 värnpliktiga antoges till reservofficersaspiranter samt att 26 av dessa konstituerades till fänrikar. Med hänsyn härtill hade bemälda chef till beklädnadshjälp till reservofficersaspiranter och fänrikar i reserven upptagit ett belopp av 13,900 kronor.

I enlighet med vad chefen för kustartilleriet sålunda föreslagit hade marinförvaltningen upprättat förslag till stat för kustartilleriets personal för år 1917, slutande å en summa av 1,611,590 kronor 40 öre.

Om, i likhet med vad som skett för åren 1915 och 1916, förslagsanslaget till avlöning för kustartilleriets personal beräknades till statens med 4 procent nedsatta slutsumma, skulle enligt marinförvaltningens förslag anslagsbeloppet för år 1917 bli i jämnt tal 1,547,127 kronor, vilket i jämförelse med anslagets belopp för år 1916, eller 1,471,256 kronor, utgjorde en ökning av 75,871 kronor.

Departements-
chefens
yttrande.

Mot marinförvaltningens sålunda avgivna förslag till stat för kustartilleriets personal och beräkning av anslagsbeloppet för år 1917 har jag icke något att erinra.

Med avseende på det till inkvarteringsbidrag upptagna beloppet tillåter jag mig anföra följande.

Antalet bostäder för officerare och underofficerare lär icke komma att ökas före 1917 års utgång, och böra således inkvarteringsbidrag avses för de officerare och underofficerare, som enligt statförslaget skulle tillkomma under nämnda år. Det belopp, som upptagits till inkvarteringsbidrag för officerare och underofficerare, har i enlighet härmed beräknats sålunda:

Enligt 1916 års stat 34,995: — kronor

Tillkommer:

4 kaptener 1,600: — »

Transport 36,595: — kronor

	Transport	36,595: —	kronor	[50.]
4 subalternofficerare		1,200: —	»	
3 underofficerare av 1:a graden		720: —	»	
6 » » 2:a »		1,080: —	»	
Härtill böra läggas inkvarteringsbidrag för 2 fän- rikar i reserven under 3 månaders tjänstgöring		150: —	»	
		Summa 39,745: — kronor.		

Till inkvarteringsbidrag för underofficerskorpraler upptaget belopp har beräknats på följande sätt:

Enligt 1916 års stat	26,180: —	kronor
I 1915 års stat var för ändamålet uppfört ett belopp av 25,180 kronor. Mot en ökning i 1916 års stat med 8 löner i 1:a lönegraden svarade en höjning av ifrågavarande anvisning med 1,000 kronor. För år 1917 föreslås en ökning med 9 löner i 1:a lönegraden. Häremot svarar sålunda en höjning av beloppet enligt 1916 års stat med $\frac{9 \times 1,000}{8} = 1,125$ kronor eller avrundat		
	1,120: —	»
Summa 27,300: — kronor.		

På framställning av Kungl. Maj:t har 1915 års riksdag under fjärde huvudtiteln beviljat ett anslag på extra stat för beredande av provisoriskt avlöningstillägg åt officerare och underofficerare med vederlikar vid till Boden förlagda truppförband och formationer. Liknande framställning har av Kungl. Maj:t gjorts även till innevarande års riksdag. Avlöningstillägget är beräknat efter 200 kronor om året för såväl officer som underofficer med vederlikar.

Sedan på grund av 1914 års senare riksdags beslut viss till kustartilleriet hörande personal numera blivit förlagd till Notviken, vilken ort med avseende på levnadskostnader måste anses vara jämnställd med Boden, torde denna personal böra komma i åtnjutande av motsvarande avlöningstillägg. Detta avlöningstillägg synes lämpligen kunna utgå av förslagsanslaget till avlöning för kustartilleriets personal, men lär därav icke behöva föranledas höjning av nämnda anslag. I samband härmed torde i staten för kustartilleriets personal böra införas en ny anmärkning 2:o av följande lydelse:

[50.]

»Officer eller underofficer med vederlike, som är kommenderad till ordinarie tjänstgöring vid Notviken, åtnjuter provisoriskt avlönings-tillägg, beräknat efter 200 kronor per år, vilket utgår enligt samma grunder, som i reglemente för marinen finnas angivna för åtnjutande och utbetalande av arvode.»

Då ifrågavarande kustartilleriet tillhörande personal varit ordinarie förlagd till Notviken från och med den 1 oktober 1915, lär dylikt avlöningsstillägg böra tillkomma densamma jämväl för tiden den 1 oktober 1915—den 31 december 1916; och torde avlöningsstillägget för nämnda tid lämpligen kunna bestridas av femte huvudtitelns allmänna besparingar.

Till ärendet hörande hemliga handlingar torde få tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

dels att godkänna stat för kustartilleriets personal av den lydelse, bilagan nr 11 vid detta protokoll utvisar;

dels ock att i riksstaten för år 1917 öka förslagsanslaget till avlöning för kustartilleriets personal

nu		kronor 1,471,256: —
med		» 75,871: —
till		kronor 1,547,127: —

2. Personligt lönetillägg till sergeanten över stat vid kustartilleriet A. G. Sjöqvist.

[51.]

Personligt
lönetillägg till
sergeanten
över stat vid
kustartilleriet
A. G. Sjöqvist.
(Extra anslag.)

Efter framställning av Kungl. Maj:t har riksdagen till personligt lönetillägg till sergeanten över stat vid kustartilleriet Anders Gustaf Sjöqvist på extra stat för vart och ett av åren 1914, 1915 och 1916 beviljat ett anslag av 580 kronor.

I enlighet med tillstyrkan av marinförvaltningen i förenämnda skrivelse den 8 oktober 1915 angående utgifterna under riksstatens femte huvudtitel för år 1917 hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att till personligt lönetillägg till sergeanten över stat vid kustartilleriet Anders Gustaf Sjöqvist på extra stat för år 1917 anvisa ett belopp av 580 kronor.

Intendenturen.

3. Beklädnad åt kustartilleriets manskap.

I fråga om anslaget till beklädnad åt kustartilleriets manskap har marinförvaltningen i sin förenämnda skrivelse den 2 november 1915 angående förslag till beräkning av utgifterna å vissa femte huvudtitels anslag för år 1917 anført, att ämbetsverket på skäl, som framginge av vad i samma skrivelse yttrats beträffande anslaget till beklädnad åt sjömans- och skeppsgossekårerna, icke ansett sig för närvarande böra göra framställning om medel till täckande av de merkostnader för underhåll av beklädnaden, vilka betingades av de uppdrivna priserna å beklädnadspersedlar och materialier. På grund härav har marinförvaltningen hemställt, att ifrågavarande anslag måtte för år 1917 upptagas till samma belopp som för år 1916 eller med 142,400 kronor.

[52.]
Beklädnad åt
kustartille-
riets manskap.
(Ordinarie
anslag.)

Beträffande eventuell ändring i sängservisstaten har marinförvaltningen hänvisat till vad som i förutnämnda skrivelse i sådant avseende anförts under anslaget till beklädnad åt sjömans- och skeppsgossekårerna.

Mot marinförvaltningens beräkning av ifrågavarande ordinarie anslag för år 1917, vilken överensstämmer med den av mig i propositionen nr 60 till 1914 års senare riksdag åberopade, har jag icke något att erinra.

Departements-
chefens
yttrande.

I enlighet härmed torde anslaget till beklädnad åt kustartilleriets manskap böra upptagas såsom *oförändrat ordinarie reservationsanslag* kronor 142,400: —.

4. Naturaunderhåll åt personal vid kustartilleriet, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 581,700: —.

Nybyggnad och underhåll.

5. Underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel.

[53.] Underhåll av 8 oktober 1915 erinrat, att anslaget till underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel i propositionen nr 60 till 1914 års senare riksdag för åren 1915—1917 upptagits till enahanda belopp, 506,700 kronor.

(Ordinarie anslag.)

Marinförvaltningen har i sin förenämnda hemliga skrivelse den 8 oktober 1915 erinrat, att anslaget till underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel i propositionen nr 60 till 1914 års senare riksdag för åren 1915—1917 upptagits till enahanda belopp, 506,700 kronor.

Kommendanterna i kustfästningarna ävensom truppförbandscheferna vid kustartilleriet hade nu — yttrade marinförvaltningen vidare — framhållit angelägenheten av att erhålla förstärkning av underhållsanslaget. Såsom skäl härför hade anförts bland annat, att vissa nyuppförda byggnader krävde särskilda underhållskostnader, varjämte såväl priserna för byggnadsmateriel och kol m. m. som även arbetskostnaderna väsentligen stegrats. Genom den utsträckta tjänstgöringen för de värnpliktiga under fredstid komme dessutom beväpningen att slitas mera än tillföre, varför även höjning av kostnaderna för beväpningens underhåll beräknats vara erforderlig.

Förutnämnda förstärkning av underhållsanslaget hade av kommandanter och truppförbandschefer beräknats till sammanlagt 45,700 kronor. Marinförvaltningen ansåge, att de av myndigheterna angivna skälen för höjning av nu ifrågavarande anslag vore i de allra flesta fall av den art, att den begärda ökningen icke kunde undanskjutas utan att materielens tjänstduglighet eftersattes. I några fall syntes likväl en minskning kunna utan större olägenhet åtminstone tills vidare göras. Å andra sidan hade det visat sig erforderligt att något öka den del av anslaget, som plägade ställas till marinförvaltningens disposition för bestridande av oförutsedda utgifter för »Underhåll av kustfästningarnas inventarier» och »Åtskilliga behov».

Enligt marinförvaltningens åsikt vore följande ökning behövliga, nämligen för

I. Byggnader	11,500 kronor	[53.]
II. Underhåll av kustfästningarnas inventarier	13,600 »	
III. Åtskilliga behov	18,700 »	
Summa 43,800 kronor.		

Vid beräkningen av anslaget till underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel hade i propositionen nr 60 till 1914 års senare riksdag icke upptagits några kostnader för underhåll av Fårösunds fästning. Då det för underhåll av denna fästning hittills utgående beloppet, 16,550 kronor, enligt nyssnämnda proposition avsetts att överflyttas till andra kustartilleriets försvarsanstalter och där möta behovet för år 1917 av höjning i underhållsanslaget, borde ovan angivna ökning av 43,800 kronor minskas med det för Fårösunds fästning hittills utgående beloppet och följaktligen upptagas till 27,250 kronor. Skulle emellertid nämnda fästning komma att bibehållas även för år 1917, måste det beräknade anslaget för underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel höjas med för fästningen hittills avsett belopp eller 16,550 kronor. Vidare hade under år 1915 Norrlands mineringsavdelning uppsatts, och för dess underhåll krävdes ett belopp, beräknat till 1,200 kronor.

En sammanställning av för år 1917 erforderlig ökning av anslaget till underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel utvisade sålunda följande belopp:

för Fårösunds fästning (eventuellt)	16,550 kronor
» Norrlands mineringsavdelning	1,200 »
» kustartilleriet i övrigt	27,250 »
Summa 45,000 kronor.	

Marinförvaltningen har fördenskull hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att i riksstaten för år 1917 höja reservationsanslaget till underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel, nu 506,700 kronor, med 45,000 kronor till 551,700 kronor.

I propositionen nr 60 till 1914 års senare riksdag upptogs, såsom förut nämnts, anslaget till underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel för år 1917 till samma belopp som enligt 1915 års stat eller 506,700 kronor. Först från och med år 1918 förutsattes anslaget behöva ökas, nämligen för nämnda år till 522,000 kronor,

Departements-
chefens
yttrande.

[53.] för år 1919 till 529,000 kronor och för år 1924 till 557,000 kronor. Att en ökning av anslaget nu torde erfordras redan för år 1917, beror på flera omständigheter, för vilka jag anhåller få här nedan närmare redogöra.

Det i riksstaten uppförda anslaget till underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel har i den av av Kungl. Maj:t fastställda staten fördelats för tillgodoseende av vissa huvudgrupper av krav, vilka upptagits under följande rubriker: I. Byggnader; II. Underhåll av kustfästningarnas inventarier; III. Åtskilliga behov. Vidare har i staten det för varje sådan huvudgrupp avsedda beloppet uppdelats mellan de särskilda kustfästningarna och kustartilleriets truppförband (formationer) för tillgodoseende av närmare angivna behov, varjämte viss del av beloppet ställts till marinförvaltningens disposition för oförutsedda utgifter.

I. Byggnader.

I de enligt 1915 års stat under denna rubrik upptagna beloppen hava av vederbörande lokalmyndigheter följande höjningar föreslagits:

för Vaxholms fästning	5,000 kronor
» Karlskrona fästning	6,500 »
Summa 11,500 kronor.	

Dessa höjningar hava motiverats med dels att, enligt vad erfarenheten visat, åtskilliga utgiftsposter för närvarande vore alltför lågt beräknade, exempelvis för underhåll av vatten- och avloppsledningar, hägnader och vägar samt för eldstadsreparationer och sotning, dels att, sedan underhållsanslagets nuvarande storlek bestämdes, flera nybyggnader tillkommit, vilka krävde särskilda underhållskostnader, exempelvis inom Vaxholms fästning sex underofficersbostäder, ett exercishus och ett kallbadhus ävensom vissa kokinrättningar och förrådsbyggnader samt inom Karlskrona fästning ett varmbadhus, ett stall och en del andra byggnader.

Utöver vad ovan nämnts har anmälts behovet av en ny ångpanna i Karlskrona kustartilleriregementes kokinrättning för en beräknad kostnad av 8,800 kronor.

Marinförvaltningen har i sin förutnämnda skrivelse den 8 oktober 1915 angivit den erforderliga ökningen av här ifrågavarande anslag

under rubriken »I. Byggnader» till 11,500 kronor och sålunda icke upptagit kostnaderna för omförmälda ångpanna. [53.]

Under de senaste åren har i den av Kungl. Maj:t fastställda staten för fördelning av ordinarie anslaget till underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel anvisats under rubriken »I. Byggnader», ett belopp av 275,000 kronor, varav 50,000 kronor ställts till marinförvaltningens disposition för bestridande av oförutsedda utgifter. Då sistnämnda belopp å 50,000 kronor är förhållandevis stort, synas mig de av myndigheterna uppgivna behoven, i den mån de visa sig oundgängligen nödvändiga, lämpligen kunna tillgodoses med anlitande av dessa medel; och anser jag på grund härav, att någon ökning av anslaget under förevarande rubrik icke bör beräknas.

II. Underhåll av kustfästningarnas inventarier.

Av vederbörande lokalmyndigheter hava under denna rubrik föreslagits följande höjningar i de enligt 1915 års stat upptagna beloppen:

för Vaxholms fästning:

till underhåll av maskin- och timmermansinventarier 7,500 kronor

» Älvsborgs fästning:

till underhåll av artilleriinventarier 600 »

» » » min- och torpedinventarier 500 »

Summa 8,600 kronor.

Höjningen av det belopp, som är avsett till underhåll av maskin- och timmermansinventarier i Vaxholms fästning, har motiverats därmed, att viss materiel skulle från flottan överflyttas till nämnda fästning.

Den för Älvsborgs fästning föreslagna ökningen av underhållsanslaget har betingats därav, att viss materiel under år 1915 tillkommit.

Marinförvaltningen har vidare, på sätt förut nämnts, i berörda skrivelse den 8 oktober 1915 framhållit, att det visat sig vara erforderligt att något öka den del av kustartilleriets underhållsanslag, som plägade ställas till ämbetsverkets disposition för bestridande av oförutsedda utgifter för »Underhåll av kustfästningarnas inventarier», och i samband härmed angivit den under nämnda rubrik erforderliga ökningen

- [53.] av anslaget till 13,600 kronor eller 5,000 kronor mera än vad av lokalmyndigheterna beräknats.

Vad beträffar den för Vaxholms fästning föreslagna höjningen, må erinras, att i överensstämmelse med den plan för det fasta kustförsvarets ordnande, som framlades i hemlig bilaga, del II, till propositionen nr 60 till 1914 års senare riksdag, viss materiel skulle överflyttas från flottan till kustartilleriet. I de beräkningar, som lågo till grund för nyssnämnda proposition, hade förutsatts, att i samband med dylik överflyttning av materiel det för materielens underhåll erforderliga beloppet skulle överföras till anslaget till underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel från anslaget till flottans nybyggnad och underhåll. Såsom framgår av mitt yttrande till detta protokoll under punkten angående anslaget till flottans nybyggnad och underhåll, är emellertid jämväl detta anslag synnerligen starkt belastat. Vid sådant förhållande lär någon överföring av medel från berörda anslag till kustartilleriets underhållsanslag icke kunna ifrågasättas, utan torde sistnämnda anslag i stället böra förstärkas med ett belopp, motsvarande det, som bort dit överföras.

Viss materiel, som enligt planen för det fasta kustförsvarets ordnande skulle överflyttas från flottan till Vaxholms fästning, torde icke komma att dit överflyttas förr än efter år 1917. Årliga underhållskostnaden för denna materiel har beräknats till omkring 2,400 kronor. Med hänsyn härtill bör den ovan för år 1917 föreslagna ökningen av underhållsanslaget för Vaxholms fästning, 7,500 kronor, minskas med nyssnämnda belopp till 5,100 kronor.

Beträffande den för Älvsborgs fästning föreslagna ökningen av underhållsanslaget tillåter jag mig erinra, att Kungl. Maj:t på förslag av chefen för kustartilleriet samt efter tillstyrkan av marinförvaltningen och chefen för marininstaben genom hemligt nådigt brev den 23 mars 1915 anbefallt marinförvaltningen att låta verkställa vissa nya försvarsanstalter inom Älvsborgs fästning i stället för vissa förut befintliga. Med denna åtgärd avsågs att höja fästningens krigsberedskap samt att bereda handelssjöfarten på Göteborg möjlighet att fortgå ostörd även efter en eventuell mobilisering av fästningen. Kostnaderna för ifrågasvarande försvarsanstalter, vilka beräknats uppgå till 100,000 kronor, hava bestritts med dels ett belopp av 55,000 kronor, som på enskild väg insamlats och överlämnats till Kungl. Maj:t, dels ett belopp av 45,000 kronor, som härför anvisats från handels- och sjöfartsfonden. De nya försvarsanstalterna, som blevo färdigställda under september månad år 1915,

kräva icke någon ökning av den för Älvsborgs fästning avsedda bemanningen, men betinga en mindre höjning av det till fästningen utgående underhållsanslaget, nämligen med 600 kronor för underhåll av artilleriinventarier samt med 500 kronor för underhåll av min- och torpedinventarier eller tillsammans 1,100 kronor.

I överensstämmelse med det ovan anförda skulle de av lokalmyndigheterna föreslagna ökningarna av det till underhåll av kustfästningarnas inventarier utgående beloppet kunna begränsas till 5,100 + 1,100 = 6,200 kronor.

På sätt förut nämnts, har av marinförvaltningen för underhåll av kustfästningarnas inventarier, utöver de förhöjningar, som av lokalmyndigheterna beräknats, upptagits en ökning av 5,000 kronor, vilket belopp synes vara avsett att ställas till ämbetsverkets disposition för bestridande av oförutsedda utgifter. Då emellertid det för ifrågavarande ändamål till marinförvaltningens disposition ställda beloppet under närmast föregående år kunnat begränsas till omkring 10,000 kronor, finner jag den begärda ökningen förhållandevis alltför stor och anser, att densamma lämpligen bör kunna nedsättas till 3,000 kronor.

Beträffande det till underhåll av kustfästningarnas inventarier avsedda beloppet har jag alltså funnit mig böra beräkna en höjning av 6,200 + 3,000 = 9,200 kronor i stället för den av marinförvaltningen föreslagna ökningen, 13,600 kronor.

III. Åtskilliga behov.

I de enligt 1915 års stat under denna rubrik upptagna beloppen hava vederbörande lokalmyndigheter föreslagit följande ökningar:

till sjöförbindelser i Vaxholms fästning.....	2,700: —	kronor
» Karlskrona kustartilleriregementes kaserninventarier.....	11,000: —	»
» tillsyningspersonal i Karlskrona fästning	1,262: 50	»
» handvapensförråd vid Karlskrona kustartilleriregemente	800: —	»

Summa 15,762: 50 kronor.

Den föreslagna ökningen av det för sjöförbindelserna i Vaxholms fästning för närvarande avsedda beloppet har i huvudsak motiverats därmed, att Vaxholmssunden — på grund av en utav Kungl. Maj:t den 11 juni 1915 meddelad resolution på besvär angående förbud att med ångbåt passera, bland annat, nämnda sund — numera icke, såsom hittills

[53.] skett, avstängas för sjötrafik vintertid, till följd varav ångslupskommunikationer måste anordnas över sunden jämväl under den del av året, då förut isvägar kunnat användas. Såsom ett bidragande skäl till den föreslagna höjningen har vidare anförts, att avgifterna för civila passagerare å fästningens kommunikationsbåtar på därom av ortsbefolkningen gjord framställning blivit i någon mån nedsatta i enlighet med nådigt beslut den 5 mars 1913.

I skrivelse till marinförvaltningen den 31 juli 1915 har chefen för Karlskrona kustartilleriregemente framhållit, att det för underhåll av regementets kaserninventarier avsedda beloppet, 4,000 kronor, borde ökas med 11,000 kronor. Chefen för kustartilleriet har emellertid i skrivelse till marinförvaltningen den 1 september 1915 förklarat sig anse, att den föreslagna ökningen kunde nedsättas med 8,500 kronor till 2,500 kronor.

Höjningen av det för tillsyningspersonal i Karlskrona fästning utgående beloppet har betingats därav, att vissa byggnader, som förut stått under varvets förvaltning, numera blivit ställda under fästningens förvaltning.

Vad vidare beträffar den för underhåll av Karlskrona kustartilleriregementes handvapensförråd föreslagna höjningen, har såsom skäl för densamma angivits, att till följd av den utsträckta övningstiden för de värnpliktiga handvapnen numera måste beräknas bliva utsatta för större slitning än förut.

Marinförvaltningen har, såsom tidigare sagts, i sin förenämnda skrivelse den 8 oktober 1915 bland annat framhållit, att det visat sig erforderligt att något öka den del av kustartilleriets underhållsanslag, som plägade ställas till ämbetsverkets disposition för bestridande av oförutsedda utgifter för »Åtskilliga behov» och i samband härmed angivit den under nämnda rubrik erforderliga ökningen till 18,700 kronor.

Beträffande den för sjöförbindelserna i Vaxholms fästning föreslagna höjningen har jag icke något att erinra.

Den betydande ökning, som föreslagits i den för underhåll av Karlskrona kustartilleriregementes kaserninventarier i 1915 års stat upptagna anslagsposten, torde delvis böra tillgodoses genom överföring av medel från det för underhåll av Karlskrona fästnings maskin- och timmermansinventarier avsedda beloppet. En dylik överföring har betingats genom vissa ändrade reglementsbestämmelser. Emellertid har jag ansett mig böra därjämte beräkna en höjning av förstnämnda anslagspost med det av chefen för kustartilleriet förordade beloppet, 2,500 kronor.

[53.]

I samband med ovan omförmälda överflyttning av vissa byggnader i Karlskrona fästning från varvets till fästningens förvaltning borde rätteligen det för tillsyningspersonalen vid ifrågavarande byggnader hittills utgående beloppet, 1,262 kronor 50 öre, hava överförts till anslaget till underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel från anslaget till flottans nybyggnad och underhåll. Då emellertid, såsom förut erinrats, jämväl sistnämnda anslag är synnerligen starkt belastat, lär någon överföring av medel från detta anslag icke böra ifrågasättas, utan torde kustartilleriets underhållsanslag i stället böra ökas med 1,262 kronor 50 öre.

Vad slutligen beträffar den föreslagna höjningen av det för underhåll av Karlskrona kustartilleriregementes handvapensförråd hittills utgående beloppet, har jag icke något att däremot erinra. Då liknande krav icke framställts från kustartilleriets övriga truppförband, men det torde vara sannolikt, att dylika krav komma att göra sig gällande, anser jag försiktigheten bjuda, att det belopp, som under rubriken »Åtskilliga behov» avses att ställas till marinförvaltningens disposition för bestridande av oförutsedda utgifter, undergår någon förhöjning.

I detta sammanhang torde böra nämnas, att den genom nådigt brev den 1 december 1914 tillsatta kustbefästningskommissionen i hemlig skrivelse den 31 mars 1915 på angivna skäl föreslagit, att nyanskaffning av eldhandvapen för kustartilleriet hädanefter skulle avse gevär med bajonett i stället för karbin. I häröver avgivet gemensamt yttrande den 13 april samma år hava marinförvaltningen och chefen för marinstaben tillstyrkt bifall till kommissionens ifrågavarande framställning, och har jag för min del ansett mig böra biträda detta förslag. Någon höjning av kustartilleriets underhållsanslag torde icke av nu nämnd anledning erfordras.

Med stöd av det anförda har jag funnit mig böra beräkna utgifterna under rubriken »Åtskilliga behov» till den av marinförvaltningen angivna summan, minskad med ovan berörda nedsättning av det för underhåll av Karlskrona kustartilleriregementes kaserninventarier föreslagna beloppet, eller $18,700 - 8,500 = 10,200$ kronor.

Enligt min åsikt böra alltså hittills omhandlade höjningar av kustartilleriets underhållsanslag kunna begränsas till följande under de särskilda rubrikerna angivna belopp:

II. Underhåll av kustfästningarnas inventarier	9,200 kronor
III. Åtskilliga behov	10,200 »
Summa 19,400 kronor.	

[53.]

Fårösunds fästning.

I de beräkningar över kustartilleriets ordinarie anslag under perioden 1915—1919, vilka framlades i propositionen nr 60 till 1914 års senare riksdag, voro icke några kostnader upptagna för Fårösunds fästning, utan förutsattes, att fästningens personal och materiel skulle överflyttas till andra kustfästningar. Emellertid föreslogs i nämnda proposition, att frågan om Fårösunds fästnings bibehållande eller indragande skulle tills vidare hållas öppen; och nämnda riksdag uttalade i anslutning härtill, att något definitivt beslut i frågan icke då borde fattas. Vid beräkandet av kustartilleriets underhållsanslag för år 1917 har jag ansett nödvändigt taga hänsyn till sannolikheten av att Fårösunds fästning kommer att bibehållas jämväl under nämnda år.

I händelse Fårösunds fästning skulle komma att bibehållas under år 1917, torde för nämnda fästning och därvarande detachement böra av kustartilleriets underhållsanslag för nämnda år avses samma belopp, som upptagits i den av Kungl. Maj:t för år 1915 fastställda staten, eller 16,550 kronor.

Det lär emellertid vara uppenbart att, även om Fårösunds fästning skulle komma att indragas före år 1917, följande för nämnda fästning och därvarande detachement i staten upptagna belopp böra medräknas vid bestämmande av kustartilleriets underhållsanslag för ifrågavarande år:

II.	Underhåll av kustfästningarnas inventarier	4,500 kronor
III.	Åtskilliga behov:	
	Underhåll av kaserninventarier	500 »
	Underhåll av handvapenförrådet	150 »
		Summa 5,150 kronor.

Fårösunds fästnings inventarier samt därvarande detachements kaserninventarier och handvapen skulle nämligen under sistnämnda förutsättning överflyttas till andra kustfästningar och givetvis fortfarande kräva samma underhållskostnader som för närvarande.

Å andra sidan bör, om Fårösunds fästning icke skulle komma att bibehållas under år 1917, kustartilleriets underhållsanslag för ifrågavarande år minskas med nedan angivna för Fårösunds fästning och därvarande detachement i staten upptagna belopp:

I. Byggnader	9,500 kronor	[53.]
III. Åtskilliga behov:		
Sjöförbindelser	200 »	
Tillsyningspersonal	1,400 »	
Yttre renhållning	300 »	
	Summa 11,400 kronor.	

Det belopp av 19,400 kronor, varmed kustartilleriets underhållsanslag enligt vad jag här ovan uttalat beräknats bära höjas för år 1917, torde sålunda, därest ifrågavarande fästning icke skulle komma att bibehållas under år 1917, bära minskas med 11,400 kronor till 8,000 kronor; och bör följaktligen, under förutsättning av fästningens bibehållande för samma år, höjningen av anslaget upptagas med oförändrat belopp, 19,400 kronor.

Norrlands mineringsavdelning.

I de beräkningar, som lågo till grund för propositionen nr 60 till 1914 års senare riksdag, förutsattes, att minförsvaret i övre Norrland icke skulle komma att anordnas förr än efter år 1917. Då emellertid ifrågavarande minförsvar — under benämningen Norrlands mineringsavdelning — redan blivit organiserat, bör givetvis härför erforderlig ökning av kustartilleriets underhållsanslag medräknas vid bestämmande av anslaget för sistnämnda år.

Det belopp, som bör avses för underhåll av byggnader och materiel vid Norrlands mineringsavdelning, har av marinförvaltningen beräknats till 1,200 kronor. Mot denna beräkning har jag icke funnit något att erinra.

Sammanfattning.

En sammanfattning av ovan framlagda beräkningar utvisar, att kustartilleriets underhållsanslag för år 1917 torde bära höjas med följande belopp:

För Norrlands mineringsavdelning	1,200 kronor
» kustartilleriet i övrigt	19,400 »
	Summa 20,600 kronor.

Till ärendet hörande hemliga handlingar torde få tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

På grund av det anförda och då man, på sätt jag förut uttalat, torde bära förutsätta, att Fårösunds fästning kommer att bibehållas jäm-

[53.] väl under år 1917, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att i riksstaten för år 1917 höja reservations-
anslaget till underhåll av kustartilleriets byggnader
och materiel

nu	kronor 506,700: —
med	» 20,600: —
till	kronor 527,300: —

6. Förläggningsinventarier för Västra Hästholmsfort.

[54.] Befälhavande amiralen i Karlskrona har i skrivelse till marinförvaltningen den 6 mars 1915 gjort framställning om åtgärder för tillgodoseende av behovet av förläggningsinventarier för tillfällig förläggning av officerare och underofficerare å Västra Hästholmsfort samt anmält, att kostnaden härför beräknats till 6,200 kronor.

Förläggnings-
inventarier för
Västra Häst-
holmsfort.
(Extra anslag.)

Marinförvaltningen har i skrivelse den 16 juni 1915 framhållit, att förenämnda behov borde ur mobiliseringssynpunkt utan dröjsmål tillgodoses, och hemställt, att ett belopp av 6,200 kronor måtte få för ifrågavarande ändamål förskjutas för att framdeles anmälas till ersättande.

Departe-
mentschefens-
yttrande.

I propositionen nr 60 till 1914 års senare riksdag anfördes i fråga om det fasta kustförsvaret bland annat, att en utredning verkställdes rörande sådana behov av kompletteringar m. m., vilka förutsatts skola under åren 1915—1919 tillgodoses genom extra anslag inom ramen av den vanliga budgeten. Bland dessa kompletteringar m. m. hade även upptagits anskaffning av förläggningsinventarier å Västra Hästholmsfort.

Under den år 1914 anbefallda mobiliseringen av kustfästningarna blev bristen på förläggningsinventarier å Västra Hästholmsfort endast tillfälligtvis avhjälpt därigenom, att dylika inventarier från andra anstalter flyttades till fortet. Detta förfaringssätt visade sig emellertid vara förenat med avsevärda olägenheter. Behovet av anskaffning av förläggningsinventarier för nämnda fort kvarstår alltså fortfarande, och bör detsamma enligt min mening snarast möjligt tillgodoses genom anvisande för ändamålet av extra anslag.

Mot den av myndigheterna beräknade kostnaden för ifrågavarande anskaffning har jag icke något att erinra.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att för anskaffning av förläggningsinventarier för Västra Hästholmsfort på extra stat för år 1917 bevilja ett anslag av 6,200 kronor. [54.]

7. Förplägnadsanstalt i Vaxholms fästning.

I statsverkspropositionen till 1915 års riksdag har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till en förplägnadsanstalt i Vaxholms och Oscar-Fredriksborgs fästning — vilken fästning numera benämnes Vaxholms fästning — bevilja ett anslag av 333,514 kronor samt därav på extra stat för år 1916 anvisa ett belopp av 166,757 kronor. Till det vid nämnda statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet yttrade jag, bland annat, att planerna för ifrågavarande förplägnadsanstalt före arbetenas verkställande borde underkastas den revidering, som tekniska förbättringar efter ritningarnas utförande kunde betinga. [55.]

Berörda förslag bifölls av riksdagen, som därvid i anslutning till mitt förenämnda yttrande uttalade, att riksdagen funne önskvärt, att vid revideringen av planerna för anstalten även företoges sådana jämkningar med hänsyn till utrymme, vartill de närmast därförut förflutna månaderna torde hava givit anledning.

Marinförvaltningen har nu i förenämnda skrivelse den 8 oktober 1915 meddelat, att inom ämbetsverket påginge revidering av den förut uppgjorda beräkningen av mobiliseringsproviantförrådet, varjämte vissa jämkningar i byggnadsplanerna vore under utarbetande. De ändringar i kostnadsberäkningen för förplägnadsanstalten, som härav föranleddes, komme ämbetsverket att framdeles underställa Kungl. Maj:ts prövning.

Tillsvidare ansåge sig emellertid marinförvaltningen böra hemställa, att av det till förplägnadsanstalten beviljade anslaget å 333,514 kronor återstående, ännu icke anvisade beloppet, 166,757 kronor, måtte anvisas på extra stat för år 1917.

Sedermera har chefen för marinförvaltningen hos mig anmält, att de jämkningar i byggnadsplanerna för förplägnadsanstalten, som ämbetsverket ansåge böra vidtagas, skulle förorsaka en ökning av de beräknade kostnaderna med 120,000 kronor.

Då fullständig utredning i förevarande ärende ännu icke till Kungl. Maj:t inkommit, kan jag icke för närvarande ingå i prövning av behovet av tilläggsanslag för anordnande av en förplägnadsanstalt i Vaxholms fästning. Vid sådant förhållande synes det riktigast att bland de extra anslagen å femte huvudtiteln för år 1917 beräkna, förutom

Förplägnads-
anstalt i
Vaxholms
fästning.
(Extra anslag.)

Departement-
schefens
yttrande.

[55.] den ännu icke anvisade delen, 166,757 kronor, av det för förplägnadsanstalten beviljade anslaget, jämväl det av chefen för marinförvaltningen angivna tilläggsbeloppet, 120,000 kronor.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att i avvaktan på den proposition angående anslag till en förplägnadsanstalt i Vaxholms (och Oscar Fredriksborgs) fästning, Kungl. Maj:t må komma att till riksdagen avlåta, för berörda ändamål bland de *extra anslagen* å femte huvudtiteln för år 1917 beräkna ett belopp av 286,757 kronor.

8. Anskaffning av en motorpråm för Karlskrona fästning.

[56.] Uti sitt förslag till beräkning av utgifterna för tygförvaltningen under år 1917 har befälhavande amiralen i Karlskrona upptagit, bland annat, följande transportmateriel såsom erforderlig, nämligen

Anskaffning
av en motor-
pråm för
Karlskrona
fästning.
(Extra anslag.)

dels en motorbåt för en beräknad kostnad av 25,000 kronor,
dels en automobil för en beräknad kostnad av 18,300 kronor,
dels en motorpråm för transport av rörlig bestyckning för en beräknad kostnad av 45,000 kronor,
dels ock två transportpråmar för trupper, bestyckning och materialier för en beräknad kostnad av tillsammans 26,000 kronor.

Sammanlagda kostnaden för ifrågavarande materiel utgör således 114,300 kronor.

Beträffande den föreslagna motorbåten har befälhavande amiralen i Karlskrona anført, att vid utförandet av kommendanten åliggande inspektioner m. m. av fästningens försvarsanstalter och truppers övningar kommendanten vore i behov av en snabbgående och sjövärdig motorbåt för att utan onödig tidsutdräkt kunna förflytta sig inom det vidsträckta området. Även för att vid behov kunna i vad på kommendanten ankomme övervaka efterlevnaden av nådiga kungörelsen angående utlännings och utländskt fartygs vistelse inom fästningens skyddsområde vore en sådan båt erforderlig. Särskilt för sistnämnda ändamål ägde en motorbåt avgjort företräde framför en ångslup på grund av den förras egenskap att hastigt kunna klargöras för gång. Om behovet av en motorbåt för kommendanten redan i fredstid vore påtagligt, vore det än mera erforderligt, att kommendanten, då fästningen vore mobiliserad, förfogade över en dylik för att, då så påfordrades, hastigt kunna förflytta sig dit hans närvaro krävdes. Visser-

ligen stode det vid sådant tillfälle till buds att kunna rekvirera en motorbåt, men torde icke med säkerhet stå att finna en sådan, som motsvarade de nödvändiga kraven på snabbhet och sjöduglighet.

Med avseende å behovet av en *automobil* meddelar befälhavande amiralen i Karlskrona, att det på grund av landfrontens stora utsträckning inom fästningen vore av behovet påkallat, att en rymlig *automobil* anskaffades för kommandanten och fästningsstabens personal att användas vid inspektioner, stridsövningar, rekognosceringar och andra tjänsteåligganden redan under fredstid. I Karlskrona med omnejd hade dittills endast under vissa perioder *automobiler* funnits att hyra, och ovan nämnda behov kunde alltså icke beräknas bliva fyllt genom förhyrning, även om medel för ändamålet ställdes till kommandautens förfogande. I Boden hade redan under fredstid en *automobil* anskaffats för kommandanten.

Beträffande den ifrågasatta *motorpråmen* har befälhavande amiralen erinrat, att armé- och marinförvaltningarna i ett den 19 maj 1911 gemensamt avgivet utlåtande angående anordnandet av transportväsendet inom kustfästningarna hemställt, att proposition måtte till riksdagen avlåtas om anvisande av medel, bland annat, till anskaffande av 2 dylika pråmar. Befälhavande amiralen har vidare i detta avseende anført, att en del av fästningens transportmateriel borde vara så byggd, att den särskilt kunde användas till transport av rörlig bestyckning. Stora fördelar skulle vinnas därigenom, att några av de för ändamålet erforderliga pråmarna försåges med eget motormaskineri, varigenom dessa utan tidsutdräkt vore klara för gång och särskild bogserbåt bleve överflödig, vilket sistnämnda förhållande vore av stor betydelse vid samtidig transport av ett flertal pråmar. I nyssnämnda skrivelse den 19 maj 1911 hade ock, såsom nyss nämnts, upptagits 2 motorpråmar för Karlskrona fästning. För närvarande funnes bland fästningens kustartilleriemateriel ej några transportmedel, lämpliga att ombordtaga fästningens tyngsta rörliga batteri, varjämte vart och ett av övriga rörliga batterier med tillhörande strids- och bagageträng, endast uppdelat på flera echelonger och med stor tidsförlust, kunde med användande av nu till förfogande stående pråmar förflyttas sjövägen till olika platser inom fästningen. Vid beräknandet av erforderligt antal pråmar för den rörliga bestyckningen borde jämväl tagas i betraktande, att dylika transportpråmar, vilka borde särskilt konstrueras och inredas för sitt ändamål, ej kunde vid krigstillfälle anskaffas genom rekvisition, utan måste byggas redan i fredstid. Anskaffningen av dylika transportmedel syntes därför brådskande, och ville befälhavande amiralen nu föreslå, att anslag åtminstone till en motorpråm begärdes av 1916 års

[56.] riksdag. I samband härmed hade framhållits, att en motorpråm redan funnes anskaffad i Vaxholm. I det föregående vore till nyanskaffning upptagna 2 transportpråmar av järn för rörlig bestyckning, och torde det bliva möjligt att med användande av dessa tillika med förutnämnda föreslagna motorpråm, som lastad borde hava omkring 100 m³ deplacement, utföra transporter av den omfattning, att i en och samma transport två batterier med personal och tillhörande stridsträng, möjligen med undantag för en del av hästarna, skulle kunna medtagas.

Vad slutligen angår de båda *transportpråmarna* har befälhavande amiralen i Karlskrona anført, att till förfogande för transporter av trupper och bestyckning m. m. funnes av fästningens kustartillerimateriel, förutom en transportpråm för krut och de till minspärningarna avsedda 2 handkranpråmarna, vilka dock icke lämpade sig för transport av annat än minmateriel och av vilka den ena för övrigt vore en ändrad kanonjoll och så bristfällig, att det torde kunna sättas i fråga, om den borde vidare repareras, endast transportpråmen Björn och 7 gamla f. d. kanonjollar, numera benämnda transportpråmar. Intill år 1913 hade funnits ytterligare en kanonjoll, nr 3, som dock nämnda år måst kasseras. Då det vore nödvändigt att vid mobilisering hava tillgång till transportmateriel såväl för rörlig bestyckning som för trupper inom fästningen, men å andra sidan en del för trupptransport användbara pråmar vid krigstillfälle kunde rekvireras, skulle man för närvarande kunna inskränka sig till att ersätta 2 av de ovannämnda gamla pråmarna med nya. Transportpråmar av trä syntes vidare böra utbytas mot sådana av järn, i den mån de förra måste slopas. I enlighet härmed ville befälhavande amiralen föreslå nyanskaffning av 2 järnpråmar, vilka lämpligen syntes böra byggas av något större typ än de förutvarande, med däck och reling av sådan styrka, att rörlig bestyckning kunde å pråmarna transporteras. De båda transportpråmarna torde komma att betinga en kostnad av omkring 12,000 å 13,000 kronor för vardera, om de byggdes med 100 m³ deplacement och med raka i stället för böckade sidor. Priset vore beräknat för samtidig leverans av båda pråmarna.

Chefen för kustartilleriet har i hemlig skrivelse den 9 september 1915 yttrat sig över befälhavande amiralens i Karlskrona ovannämnda förslag och härvid hemställt, att marinförvaltningen ville föreslå, att av 1916 års riksdag måtte beträffande transportmedel för Karlskrona fästning äskas anslag till anskaffning av förenämnda motorpråm.

Marinförvaltningen har nu i sin omförmälda skrivelse den 8 oktober 1915 till prövning upptagit befälhavande amiralens i Karlskrona förvarande framställning och därvid uttalat, att de av bemälda amiral framhållna skälen för anskaffningen av en motorbåt visserligen syntes

motivera denna anskaffning, men med hänsyn till viktigare anslagskrav ansåge ämbetsverket, att densamma för närvarande ej borde förordas. Ej heller har marinförvaltningen ansett det av befälhavande amiralen framhållna behovet av en automobil vara så framträdande, att densamma för närvarande borde ifrågakomma till anskaffning. [56.]

Beträffande den ifrågasatta motorpråmen har marinförvaltningen erinrat, att ämbetsverket i skrivelse den 8 november 1913 upptagit en dylik pråm att anskaffas för en kostnad, som då beräknades till 35,000 kronor. Även andra försvarsberedningen hade i sina överslagsberäkningar av för kustartilleriet erforderliga normala extra ordinarie anslag under femårsperioden 1915—1919 upptagit densamma under rubriken »Behov, som anses böra tillfullo tillgodoses». Slutligen hade marinförvaltningen i sin hemliga skrivelse den 15 april 1914 med yttrande angående andra försvarsberedningens slutliga kostnadssiffror medtagit motorpråmen bland de kompletteringar m. m., som av ämbetsverket ansetts böra i första hand komma till utförande under de närmaste åren.

Marinförvaltningen, som erfarit, att den pråm av liknande beskaffenhet, som anskaffats för Vaxholms och Oskar-Fredriksborgs fästning för av 1910 års riksdag anvisade medel, visat sig synnerligen lämplig för sitt ändamål, har ansett, att de av befälhavande amiralen i Karlskrona anförda skälen till fullo motiverade anskaffning redan under år 1917 av ifrågavarande motorpråm, varför kostnaden, såsom förut nämnts, numera beräknades till 45,000 kronor.

Även anskaffningen av de föreslagna två transportpråmarna för ett sammanlagt belopp av 26,000 kronor har marinförvaltningen funnit fullt motiverad.

På grund härav har marinförvaltningen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å extra stat för år 1917 bevilja till transportmedel för Karlskrona fästning ett anslag av 71,000 kronor.

Liksom beträffande anskaffande av transportmedel för flottans varv i Karlskrona, varom jag under punkt 23 här ovan uttalat mig, anser jag, att en ökning av transportmaterielen för Karlskrona fästning är erforderlig. Jag delar emellertid marinförvaltningens uppfattning därom, att den av befälhavande amiralen i Karlskrona föreslagna anskaffningen av en motorbåt och en automobil icke är av beskaffenhet att, åtminstone för närvarande, böra komma till utförande. Beträffande de ifrågasatta båda transportpråmarna läser visserligen icke kunna bestridas, att densamma på grund av den förefintliga bristen å duglig till Karlskrona fästning hörande pråmmateriel skulle bli till väsentligt gagn. Men då

Departementschefens
yttrande.

[56.] erforderlig tillgång till sådan transportmateriel torde vid förefallande behov kunna utan större svårigheter beredas genom förhyrning eller rekvisition, synes mig dessa transportpråmars anskaffning, med hänsyn jämväl till nödvändigheten att tillgodose andra viktigare anslagskrav, böra tills vidare anstå. Däremot anser jag mig nu böra understödja den föreliggande framställningen om inköp av en motorpråm för transport av fästningens rörliga bestyckning. Behovet av en med eget motormaskineri försedd pråm för nämnda ändamål har, på sätt av det förut anförda framgår, sedan länge varit erkänt och torde icke vidare utan verkligt men för fästningens transportväsen kunna skjutas å sido. En dylik pråm torde ej kunna anskaffas för lägre kostnad än den av befälhavande amiralen upptagna eller 45,000 kronor.

På grund av vad jag sålunda anført hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att för anskaffning av en motorpråm för Karlskrona fästning bevilja på extra stat för år 1917 ett anslag av 45,000 kronor.

9. Förändring av torpedbatteriet vid Oxdjupet.

[57.] Förändring av torpedbatteriet vid Oxdjupet. (Extra anslag.) Marinförvaltningen har i sin förenämnda hemliga skrivelse den 8 oktober 1915 anmält, att vissa anmärkningar framställts mot torpedbatteriet vid Oxdjupet. Fördensskull hade ämbetsverket låtit verkställa utredning rörande de anmärkta förhållandena. Därvid hade visat sig, att vissa ändringsarbeten och kompletteringar vore önskvärda eller behöfliga, och beräknades dessa betinga en kostnad av tillsammans 51,700 kronor.

Med stöd av den förebragta utredningen har marinförvaltningen hemställt, att Kungl. Maj:t tacktes hos riksdagen på extra stat för år 1917 äska nämnda belopp för ifrågavarande ändamål.

Departementschefens yttrande. Samtliga de ändringsarbeten och kompletteringar å torpedbatteriet vid Oxdjupet, som av marinförvaltningen i ovanberörda skrivelse föreslagits, hava visserligen synts mig vara i hög grad önskvärda, men med hänsyn till andra viktiga anslagskrav har jag icke ansett mig kunna tillstyrka, att hela det av marinförvaltningen föreslagna beloppet äskas hos innevarande års riksdag. Å andra sidan kan enligt min mening ifrågavarande ärende icke nu fullständigt undanskjutas. Bland de anmärkta bristfälligheterna hos torpedbatteriet vid Oxdjupet är nämligen en, vilken framkommit under den år 1914 anbefallda mobiliseringen, av den art,

att den synes mig snarast möjligt böra avhjälpas. Kostnaden härför har i marinförvaltningens förenämnda skrivelse upptagits särskilt och beräknats till 17,600 kronor.

[57.]

Till detta ärende hörande hemliga handlingar torde få tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Under hänvisning till berörda hemliga handlingar och med stöd av mitt uttalande här ovan hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att till förändring av torpedbatteriet vid Oxdjupet på extra stat för år 1917 bevilja ett anslag av 17,600 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta utanordna detta belopp redan under innevarande år.

Övningar.

10. Kustartilleriets krigsberedskap och övningar.

Chefen för kustartilleriet har i hemlig skrivelse den 1 september 1915 till marinförvaltningen överlämnat en beräkning av erforderlig ökning av anslaget till kustartilleriets krigsberedskap och övningar för år 1917. Enligt denna beräkning skulle anslaget för nämnda år behöva höjas med 21,100 kronor.

[58.]
Kustartille-
riets krigs-
beredskap och
övningar.
(Ordinarie
anslag.)

I förenämnda skrivelse den 2 november 1915 angående förslag till beräkning av utgifterna å vissa femte huvudtiteln's anslag har marinförvaltningen hemställt, att anslaget till kustartilleriets krigsberedskap och övningar för år 1917 måtte höjas med det av chefen för kustartilleriet beräknade beloppet.

För år 1916 är ifrågavarande anslag i riksstaten uppfört med ett belopp av 451,700 kronor. Enligt myndigheternas förslag skulle anslaget för år 1917 höjas med 21,100 kronor till 472,800 kronor.

Departements-
chefens
yttrande.

I propositionen nr 60 till 1914 års senare riksdag beräknades anslaget till kustartilleriets krigsberedskap och övningar böra för år 1917 utgå med ett belopp av 481,700 kronor. Att anslaget nu beräknats till lägre belopp förklaras därav, att viss materiel, som vid tiden för avlåtandet av nyssnämnda proposition förutsattes skola bliva färdig under loppet av år 1917, icke lär kunna tagas i bruk förr än efter utgången av nämnda år.

Mot den beräkning av erforderlig höjning av anslaget, som framlagts i chefens för kustartilleriet hemliga skrivelse till marinförvaltningen

[58.] den 1 september 1915, har jag icke något att erinra. Nämnda skrivelse torde få tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att i riksstaten för år 1917 höja reservations-
anslaget till kustartilleriets krigsberedskap och övningar
nu kronor 451,700: —
med » 21,100: —
till kronor 472,800: —.

11. Kustartilleribeväringsens avlöning
och beklädnad m. m., oförändrat ordinarie för-
slagsanslag kronor 430,000: —

12. Krigsövningar vid kustfästningarna.

[59.] I enlighet med framställning av marinförvaltningen i förenämnda
Krigsövningar skrivelse den 2 november 1915 angående förslag till beräkning av
vid kust- utgifterna å vissa femte huvudtiteln's anslag hemställer jag, att Eders
fästningarna. Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen
(Ordinarie
anslag.)

att i riksstaten för år 1917 uppföra reserva-
tionsanslaget till krigsövningar vid kustpositionerna
under ändrad benämning: krigsövningar vid kustfäst-
ningarna, *reservationsanslag*, och med oförändrat be-
lopp kronor 15,000: —

Artilleribehov.

13. Nya kärnrör för kanoner vid kustbefästningarna.

[60.] På framställning av Kungl. Maj:t beviljade 1915 års riksdag till
Nya kärnrör nya kärnrör för kanoner vid kustbefästningarna ett anslag av 93,850
för kanoner kronor, varav anvisades på extra stat för år 1916 ett belopp av 31,300
vid kustbefäst- kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att disponera sistnämnda belopp
ningarna. redan under år 1915.
Extra anslag.)

Departements- I enlighet med vad marinförvaltningen föreslagit i sin förenämnda
chefens skrivelse den 8 oktober 1915 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t
yttrande. behagade föreslå riksdagen

att av det utav 1915 års riksdag till nya kärnrör för kanoner vid kustbefästningarna beviljade anslag av 93,850 kronor på extra stat för år 1917 anvisa ett belopp av 31,300 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att disponera sistnämnda belopp redan under innevarande år. [60.]

14. Eldledningsanordningar vid nuvarande kustbefästningar.

Efter framställning av Kungl. Maj:t beviljade 1915 års riksdag till eldledningsanordningar vid nuvarande kustbefästningar ett anslag av 180,700 kronor samt anvisade därav på extra stat för år 1916 ett belopp av 90,350 kronor. [61.] Eldledningsanordningar vid nuvarande kustbefästningar. (Extra anslag.)

I överensstämmelse med marinförvaltningens förslag i förberörda skrivelse den 8 oktober 1915 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen Departementschefens yttrande.

att av det utav 1915 års riksdag till eldledningsanordningar vid nuvarande kustbefästningar beviljade anslag av 180,700 kronor anvisa på extra stat för år 1917 återstående, ännu icke anvisade beloppet, 90,350 kronor.

15. Skyddsanordningar för kustartilleriets kanonbetjäningar.

Sedan vid anställda försök utrönts, att rökhjälmar under strid måste bli synnerligen värdefulla och under vissa förhållanden oundgängligen behövligen ombord å stridsfartygen för att möjliggöra vistelse å sådana platser, där krevad av projektiler ägt rum eller giftiga gaser eljest utvecklats, hemställde marinförvaltningen i skrivelse den 24 november 1914 angående utgifterna under femte huvudtiteln för år 1916 om äskande av medel för anskaffning av dylika hjälmar. [62.] Skyddsanordningar för kustartilleriets kanonbetjäningar. (Extraanslag.)

På framställning av Kungl. Maj:t beviljade ock 1915 års riksdag till anskaffning av rökhjälmar för flottans fartyg på extra stat för år 1916 ett anslag av 13,500 kronor.

[62.] I sin förberörda skrivelse den 8 oktober 1915 har nu marinförvaltningen anført, bland annat, följande.

Då jämväl vid kustfästningarna vid strid förefunnes samma olägenheter av giftiga gaser och rök som å fartygen, syntes det marinförvaltningen, att åtgärder även borde vidtagas för att skydda kustartilleriets kanonbetjäningar för dessa faror. Ovannämnda rök hjälm jämte ett utexperimenterat mun- och nässkydd, vilket visat sig fullt användbart och praktiskt, torde för detta ändamål och till den myckenhet, som nedanstående tablå utvisade, böra anskaffas.

Behovet av nämnda skyddsanordningar hade beräknats efter följande grunder:

bårpatruller om 4 man, tilldelade huvudsakligen sjöfrontsdivisionerna, utrustas med rök hjälmar,

bemannig till pjäserna samt eldledningsavdelning, huvudsakligen till sjöfrontsbatterier, utrustas med mun- och nässkydd.

Enligt dessa beräkningsgrunder utgjorde det erforderliga antalet:

	Rökhjälmar.	Mun- och nässkydd.
för Karlskrona fästning.....	24	390
» Vaxholms »	36	500
» Älvsborgs »	12	100
» Färösunds »	—	50
» Hörningsholms »	—	50
Summa	72	1,090

Anskaffningskostnaderna härför beräknades till 350 kronor för varje rök hjälm samt 1 krona 50 öre för varje mun- och nässkydd.

Med stöd av vad sålunda anförts har marinförvaltningen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen å extra stat för år 1917 äska ett anslag av 26,835 kronor till anskaffande av skyddsanordningar för kustartilleriets kanonbetjäningar.

Departements-
chefens
yttrande.

Sedan 1915 års riksdag beviljat medel för anskaffning av rök hjälmar för flottans fartyg, synes det mig vara en följdriktig åtgärd, att liknande skyddsmedel anskaffas jämväl för kustartilleriets kanonbetjäningar, då, på sätt marinförvaltningen påpekat, enahanda olägenheter av giftiga gaser och rök som å fartygen förefinnas jämväl vid kustfästningarna under strid.

Mot marinförvaltningens förslag till ifrågavarande anskaffning har jag icke något att erinra.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen [62.]

att till anskaffning av skyddsanordningar för kustartilleriets kanonbetjäningar bevilja på extra stat för år 1917 ett anslag av 26,835 kronor.

Minväsendet.

16. Permanenta mineringar vid kustbefästningarna.

Efter framställning av Kungl. Maj:t beviljade 1913 års riksdag för ändring av de permanenta mineringarna vid Vaxholms och Oscar-Fredriksborgs samt Karlskrona fästningar ett anslag av 600,000 kronor, varav på extra stat för år 1914 anvisades ett belopp av 120,000 kronor. [63.]

Permanent
mineringar
vid kustbe-
fästningarna.
(Extra anslag.)

I enlighet med förslag av Kungl. Maj:t har därefter 1914 års riksdag dels medgivit, att omförmälda anslag finge enligt Kungl. Maj:ts beprövande användas för anordnande av permanenta mineringar ej endast vid förenämnda fästningar, utan även vid andra kustbefästningar, dels ock av anslaget anvisat på extra stat för år 1915 ett belopp av 120,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att därav disponera hälften eller 60,000 kronor redan under år 1914.

Därefter har 1915 års riksdag, på framställning av Kungl. Maj:t, av berörda utav 1913 års riksdag beviljade anslag på extra stat för år 1916 likaledes anvisat ett belopp av 120,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att disponera hälften av detta belopp redan under år 1915.

I sin förenämnda hemliga skrivelse den 8 oktober 1915 har marinförvaltningen beträffande ifrågavarande anslag gjort vissa uttalanden, vilket jag med hänsyn till detta ärendes hemliga natur nu endast an- håller få omnämna; och torde de ärendet rörande handlingarna få till- handahållas riksdagens vederbörande utskott.

I överensstämmelse med förslag av marinförvaltningen i berörda hemliga skrivelse den 8 oktober 1915 och då en del av anslaget synes, i anslutning till riksdagens medgivande för tidigare år, böra få av Kungl. Maj:t disponeras redan under år 1916, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t behagade föreslå riksdagen

Departement-
schefens
yttrande.

[63.]

att av det utav 1913 års riksdag för ändring av de permanenta mineringarna vid Vaxholms (och Oscar-Fredriksborgs) samt Karlskrona fästningar beviljade anslaget å 600,000 kronor anvisa för permanenta mineringar vid kustbefästningarna på extra stat för år 1917 ett belopp av 120,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att därav disponera hälften eller 60,000 kronor redan under innevarande år.

17. Reservspeglar till strålkastare.

[64.]

Reservspeglar
till strål-
kastare.
(Extra anslag.)

I sin förutnämnda hemliga skrivelse den 8 oktober 1915 har marin-förvaltningen hemställt, bland annat, att Kungl. Maj:t måtte av riksdagen på extra stat för år 1917 äska ett belopp av 20,000 kronor för anskaffning av reservspeglar till kustfästningarnas strålkastare.

Med hänsyn till detta ärendes hemliga natur torde någon närmare redogörelse i avseende å behovet av förevarande anslag icke lämpligen nu böra lämnas, utan torde de ämnet rörande handlingarna få tillhanda-hållas riksdagens vederbörande utskott.

Departe-
mentschefens
yttrande.

Då ifrågavarande anskaffning är ägnad att bereda ökad trygghet för utnyttjandet av våra kustfästningars försvarskraft, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för anskaffning av reservspeglar till kustfästningarnas strålkastare på extra stat för år 1917 bevilja ett anslag av 20,000 kronor.

18. Utrustningsmateriel för utposter vid kust-befästningarna.

[65.]

Utrustnings-
materiel för
utposter vid
kustbefäst-
ningarna.
(Extra anslag.)

I förenämnda hemliga skrivelse den 8 oktober 1915 har marin-förvaltningen anmält, att utredning påginge beträffande kostnaderna för anskaffning av erforderlig utrustningsmateriel för utposter vid kustbefästningarna. Ämbetsverket hade för avsikt att, så snart utredningen avslutats, inkomma med hemställan om äskande hos riksdagen av behöfligt anslag.

Dylik hemställan har sedermera avgivits av marinförvaltningen i hemlig skrivelse den 1 december 1915. Kostnaderna för anskaffning av ifrågavarande utrustningsmateriel har beräknats uppgå till 56,500 kronor. [65.]

De utposter, som här avses, hava till uppgift att bestrida bevakning å kustfästningarnas sjöfronter. Med hänsyn till faran för dessa fästningar att bli utsatta för överraskande anfall från sjösidan bör ifrågavarande bevakning vid en eventuell mobilisering kunna ordnas så snabbt som möjligt. Ett av villkoren härför är givetvis, att för utposterna behöfelig utrustningsmateriel anskaffats redan i fredstid. Departements-
chefens
yttrande.

Komplettering av utrustningsmaterielen för utposterna å kustfästningarnas sjöfronter har också i hemlig bilaga, del II, till propositionen nr 60 till 1914 års senare riksdag upptagits bland de behov, som förutsatts skola tillgodoses genom extra anslag under perioden 1915—1919. Nödvändigheten av att ifrågavarande komplettering snarast möjligt bliver verkställd har sedermera ytterligare bestyrkts genom erfarenheterna från den år 1914 anbefallda mobiliseringen av kustfästningarna.

Med avseende på beräklandet av kostnaderna för anskaffningen av här åsyftad utrustningsmateriel tillåter jag mig hänvisa till marinförvaltningens ovannämnda hemliga skrivelse den 1 december 1915, vilken torde få tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

I överensstämmelse med marinförvaltningens förslag hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till anskaffning av utrustningsmateriel för utposter vid kustbefästningarna på extra stat för år 1917 bevilja ett anslag av 56,500 kronor.

F. Flottan och kustartilleriet.

1. Reservstat för marinen.

1915 års riksdag har, med godkännande av ett utav Kungl. Maj:t framlagt förslag till stat för reservstat för marinen, i riksstaten för år 1916 under femte huvudtiteln uppfört ett nytt, ordinarie förslagsanslag [66.] Reservstat för
marinen.
(Ordinarie
anslag.)

Bihang till riksdagens protokoll 1916. 1 saml. 1 häft.

[66.] till reservstat för marinen till belopp av 12,549 kronor. I denna stat äro för flottan uppförda 1 kommendörkapstensbeställning av 1:a graden, 2 kapstensbeställningar och 1 underofficersbeställning samt för kustartilleriet 1 kapstens- och 1 underofficersbeställning.

Jämlikt av 1914 års senare riksdag angivna allmänna grunder för reservstatens upprättande har därefter Kungl. Maj:t den 3 december 1915 utfärdat nådig förordning angående reservstat för marinen, enligt vilken reservstaten skall omfatta en avdelning för flottan och en för kustartilleriet.

I förenämnda skrivelse den 2 november 1915 angående förslag till beräkning av utgifterna å vissa femte huvudtitelns anslag för år 1917 har marinförvaltningen i detta ämne anført följande.

Enligt av chefen för marinstaben avgivet förslag syntes för år 1917, vad flottan vidkomme, medel böra äskas för uppsättande under år 1917 av ytterligare 2 kapstensbeställningar och 1 underofficersbeställning, vadan sålunda för nämnda år i reservstaten beträffande flottan skulle komma att upptagas 1 regementsofficers-, 4 kapstens- och 2 underofficersbeställningar. Mot detta förslag hade marinförvaltningen icke något att erinra.

Vid beräkning av utgifterna för kustartilleriet för år 1917 hade chefen för kustartilleriet avgivit förslag till reservstat för marinen beträffande kustartilleriet, enligt vilket förslag till de förutvarande beställningarna, 1 kapstens- och 1 underofficersbeställning, skulle ytterligare tillkomma 1 kapstens- och 1 underofficersbeställning. Ej heller mot detta förslag fann marinförvaltningen skäl till erinran.

I enlighet härmed har marinförvaltningen upprättat förslag till stat för reservstat för marinen för år 1917; och har ämbetsverket därvid förklarat sig anse, att i staten borde upptagas dagavlöning för ifrågavarande personal, varemot reseersättningar för densamma, vilka icke beräknades uppgå till högre belopp än 370 kronor, syntes ämbetsverket lämpligen böra utgå av det under femte huvudtiteln uppförda anslaget till rese- och traktamentspenningar. Med iakttagande härav slutade förslaget till stat för år 1917 å ett belopp av 20,311 kronor.

Departements-
chefens
yttrande.

Det av marinförvaltningen avgivna förslaget till stat för reservstat för marinen för år 1917 upptager beträffande flottan och kustartilleriet den ökning i antalet beställningar, som den i propositionen nr 246 till 1914 års senare riksdag framlagda uppsättningsplanen utvisar för andra uppsättningsåret. I detta hänseende har jag icke något att erinra.

[66.]

I den av riksdagen enligt Kungl. Maj:ts förslag godkända staten för reservstat för marinen för år 1916 finnes icke upptagen dagavlöning till personal å reservstaten under tjänstgöring. Kostnaderna för ifrågasvarande dagavlöning liksom även för rese- och traktamentsersättning till personal å reservstaten hade däremot upptagits vid beräkningen av det i riksstaten för nämnda år uppförda anslaget till reservstat för marinen.

Marinförvaltningen har i sitt nu avgivna statförslag, såsom förut nämnts, upptagit dagavlöning åt personal å reservstaten under tjänstgöring, men beträffande rese- och traktamentsersättning åt ifrågasvarande personal hemställt, att dylik ersättning måtte få utgå av anslaget till rese- och traktamentspenningar. Detta förslag har jag ansett mig böra biträda allenast med en mindre jämkning med avseende å det av marinförvaltningen till dagavlöning förslagsvis upptagna beloppet, varigenom staten för år 1917 skulle ökas med 7,819 kronor.

Genom förberörda nådiga förordning den 3 december 1915 har personal å reservstaten under tjänstgöring tillerkänts tillfällig avlöning i vissa fall enligt för motsvarande personal å aktiv stat gällande föreskrifter. Sådan tillfällig avlöning åt personal å reservstaten torde, i likhet med rese- och traktamentsersättning åt nämnda personal, böra utgå av vederbörligt anslag.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att, med godkännande av stat för reservstat för marinen av den lydelse, bilagan nr 12 vid detta protokoll utvisar, i riksstaten för år 1917 höja förslagsanslaget till reservstat för marinen

nu	kronor 12,549:—
med	» 7,819:—
till	kronor 20,368:—

2. Viss artillerimateriel för flottan och kustartilleriet.

Marinförvaltningen har i skrivelse den 8 november 1913 angående de viktigaste anskaffningarna för kompletterande av marinens krigsberedskap bland annat anmält, att för utrustning av handelsfartyg för krigsbruk fortfarande föreläge ett behov av 743,495 kronor; och ansåg ämbetsverket, att detta behov med det snaraste borde fyllas.

[67.]

Viss artilleri-
materiel för
flottan och
kustartilleriet.
(Extra anslag.)

[67.]

I proposition nr 60 år 1914 uttalade jag, att genom den utrangering av äldre fartyg, som blivit föreslagen för perioden 1915—1919, från dessa fartyg avförd materiel kunde avses för täckande av en stor del av ifrågavarande behov, särskilt i vad anginge artilleripjäser, samt att genom jämkningar i vissa fartygs bestyckning en del av behovet jämväl kunde täckas. Jag beräknade därför, att för bestyckning av handelsfartyg för krigsbruk erfordrades ytterligare omkring 16 lätta artilleripjäser. Någon framställning till riksdagen om beviljande av medel till dylika pjäser har emellertid icke blivit avlåten.

Marinförvaltningen har nu i hemlig skrivelse den 8 oktober 1915 hemställt, att för anskaffning av viss artillerimateriel för flottan och kustartilleriet måtte av riksdagen äskas ett anslag av 405,000 kronor och därav på extra stat för år 1917 anvisas 135,000 kronor, av vilket senare belopp 100,000 kronor borde ställas till Kungl. Maj:ts förfogande redan under år 1916. Denna marinförvaltningens framställning avser anskaffning av lätta artilleripjäser jämte ammunition för förhyrda båtar för tjänstgöring vid flottan och kustartilleriet såsom vedettbåtar; och har ämbetsverket till stöd för framställningen dels åberopat erfarenheterna från nu pågående mobilisering och dels hänvisat till det i nu gällande mobiliseringstabeller upptagna antalet förhyrda vedettbåtar.

Med hänsyn till detta ärendes hemliga natur torde någon närmare redogörelse i avseende å behovet av förevarande anslag icke lämpligen nu böra lämnas, utan torde de ämnet rörande handlingarna få tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departements-
chefens
yttrande.

Det hjälpmedel för utförande av bevakningstjänst och av minsvepning m. m., som tillföres marinen genom att båtar i enskild ägo vid mobilisering tagas i anspråk, vare sig genom förhyrning eller rekvisition, och bestyckas för tjänstgöring såsom vedettbåtar, är givetvis av stor vikt med hänsyn till såväl marinens begränsade tillgång på vedettbåtar som den svenska kustens stora utsträckning och där förekommande betydande skärgårdsområden. Under den gångna mobiliseringstiden har betydelsen av detta hjälpmedel för försvaret än skarpare trätt i dagen, och bristen på artilleribestyckning för dessa vedettbåtar har därunder i stor omfattning gjort sig gällande. Jag anser därför, att frågan om anskaffning av sådan artilleribestyckning icke längre bör undanskjutas, helst som leveranser av ifrågavarande artillerimateriel tager avsevärd tid i anspråk.

Marinförvaltningens nu förevarande framställning avser anskaffning av ett betydligt större antal artilleripjäser än vad jag i mitt ovan om-

nämnda uttalande till propositionen nr 60 år 1914 beräknade såsom erforderligt. Detta är beroende huvudsakligen dels på det under mobiliseringen framträdande ökade behovet av vedettbåtar, vilket jämväl kommit till uttryck i nu gällande mobiliseringstabell för flottan, och dels därpå, att marinförvaltningens förslag avser fyllande jämväl av kustartilleriets behov i förevarande avseende. Jag anser emellertid, att anskaffningen åtminstone för närvarande kan inskränkas till omkring $\frac{2}{3}$ av den utav marinförvaltningen föreslagna eller till 283,500 kronor; och torde av de i den sålunda begränsade anskaffningen ingående artilleripjäserna $\frac{2}{3}$ bära avses för flottan och $\frac{1}{3}$ för kustartilleriet.

[67.]

Förenämnda belopp, 283,500 kronor, bör enligt min mening fördelas på tre år med 94,500 kronor för varje år; och torde Kungl. Maj:t medgivnas rätt att under innevarande år disponera $\frac{1}{4}$ av förstnämnda belopp, eller 70,875 kronor, för att snarast möjligt kunna igångsätta beställningen av den ifrågavarande artillerimaterielen.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för anskaffning av viss artillerimateriel för flottan och kustartilleriet bevilja ett anslag av 283,500 kronor och därav på extra stat för år 1917 anvisa ett belopp av 94,500 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att av sistnämnda belopp låta utanordna 70,875 kronor redan under innevarande år.

3. Försök med minmateriel.

Efter framställning av Kungl. Maj:t har riksdagen vid särskilda tillfällen under senare år beviljat anslag till försök med minmateriel. Senast har 1915 års riksdag för ifrågavarande ändamål på extra stat för år 1916 beviljat ett anslag av 30,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att därav disponera 10,000 kronor redan under år 1915.

[68.]

Försök med
minmateriel.
(Extra anslag.)

Vid avgivande av det förslag, som låg till grund för Kungl. Maj:ts framställning i ämnet till 1915 års riksdag, anförde marinförvaltningen att, därest minvapnet skulle kunna följa den snabba utveckling, som på nästan alla områden kännetecknade den närvarande tiden, det vore nödvändigt, att härför erforderliga försöksmedel fortfarande ställdes till ämbetsverkets förfogande.

Nu har marinförvaltningen i förenämnda hemliga skrivelse den 8 oktober 1915 framhållit, att under det pågående världskriget givetvis

- [68.] framkomme en del erfarenhetsrön beträffande minväsendet samt att fortsatta försök erfordrades för att dessa skulle kunna komma minvapnet till godo; och har marinförvaltningen på grund härav hemställt, att hos riksdagen måtte utverkas ett extra anslag för år 1917 av 30,000 kronor för försök med minmateriel.

Departementschefens
yttrande.

I överensstämmelse med marinförvaltningen anser jag, att medel böra anvisas å 1917 års stat för fortsatt anställande av försök med minmateriel i syfte att följa utvecklingen å detta område. Enahanda belopp, som av riksdagen för ändamålet beviljats för år 1916, eller 30,000 kronor, lärer nu, såsom av marinförvaltningen föreslagits, böra äskas av innevarande års riksdag; och torde Kungl. Maj:t böra medgivas rätt att av detta belopp disponera 10,000 kronor redan under innevarande år.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för försök med minmateriel på extra stat för år 1917 bevilja ett anslag av 30,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att därav disponera 10,000 kronor redan under innevarande år.

G. Diverse.

1. *Ålderstillägg, oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 42,000: —
2. *Ersättning åt officerare, ingenjörer och intendentur under anställning eller kommandering utrikes, oförändrat ordinarie reservationsanslag* » 15,000: —
3. *Resestipendium åt läkare vid marinlärkarkåren, oförändrat ordinarie reservationsanslag*... » 2,000: —
4. *Rese- och traktamentspenningar, oförändrat ordinarie förslagsanslag*..... » 55,500: —
5. *Flyttningshjälp, oförändrat ordinarie förslagsanslag* » 11,000: —

6. Sjukvård för marinen.

Förslagsanslaget till sjukvård för marinen är i riksstaten för år 1916 uppfört med ett belopp av 115,960 kronor.

[69.]

Sjukvård för
marinen.
(Ordinarie
anslag.)

Då de från detta anslag utgående utgifterna under de senare åren alltmer ökats, så att desamma, som under år 1912 uppgingo till 115,623 kronor 79 öre, år 1913 belöpte sig till 129,700 kronor 89 öre och år 1914 till 139,301 kronor 91 öre, synes det, för att anslaget må komma att motsvara medelsbehovet, vara erforderligt, att ökning av anslaget äger rum. Denna ökning torde lämpligen böra bestämmas till 25,000 kronor.

Departements-
chefens ytt-
rande.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att i riksstaten för år 1917 öka förslagsanslaget
till sjukvård för marinen

nu	kronor 115,960: —
med	» 25,000: —
till	kronor 140,960: —

7. Uppvärmning, belysning, renhållning samt tvätt- och badinrättningar.

I den för år 1916 fastställda riksstaten är förslagsanslaget till uppvärmning, belysning, renhållning samt tvätt- och badinrättningar upptaget till ett belopp av 315,000 kronor.

[70.]

Uppvärmning,
belysning,
renhållning
samt tvätt-
och badinrätt-
ningar.
(Ordinarie
anslag.)

Marinförvaltningen har i förberörda skrivelse den 8 oktober 1915 anmält, att utgifterna å förevarande anslag år från år varit i stigande och under år 1914 uppgått till 361,637 kronor 79 öre. Ehuru med all sannolikhet utgifterna å anslaget under åren 1915 och 1916 skulle bli större än år 1914, ansåge sig ämbetsverket, då nu rådande extra ordinära förhållanden icke syntes böra läggas till grund för beräkningen av anslagsbehovet, icke böra ifrågasätta någon höjning av anslaget för år 1917.

Det torde visserligen vara uppenbart att, såsom marinförvaltningen uttalat, de nu rådande förhållandena icke böra läggas till grund för

Departements-
chefens
yttrande.

[70.] beräkningen av beloppet utav ifrågavarande anslag för år 1917. Men då utgifterna å anslaget även under tidigare år visat en fast tendens till ökning, så att desamma, som år 1910 uppgått till 314,455 kronor 83 öre, år 1913 stigit till 336,287 kronor 17 öre, synes det mig vara erforderligt att redan för år 1917 vidtaga en ökning av anslaget för att detsamma må komma att motsvara det faktiska medelsbehovet. Jag anser med hänsyn härtill, att anslaget för år 1917 bör ökas med 35,000 kronor, varigenom anslaget för samma år skulle uppgå till 350,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att i riksstaten för år 1917 öka förslagsanslaget till uppvärmning, belysning, renhållning samt tvätt- och badinrättningar

nu	kronor 315,000: —
med	» 35,000: —
till	kronor 350,000: —

8. Arvoden åt vid skeppsgossekåren i Marstrand anställda personer samt medikamenter, bad m. m.

[71.] I anledning av Kungl. Maj:ts till 1906 års riksdag avlåtna proposition om förläggande av en skeppsgossekår till Marstrand beviljade riksdagen på extra stat för år 1907 ett anslag av 5,000 kronor med benämning: »arvoden åt vid skeppsgossekåren i Marstrand anställda personer samt medikamenter, bad m. m.». Anslag för samma ändamål har sedermera blivit av riksdagen årligen beviljat med tid efter annan förhöjt belopp och är i riksstaten för innevarande år uppfört med 10,798 kronor.

(Extra anslag.)

Detta belopp är beräknat för särskilda ändamål enligt följande specifikation:

Till 1:e läraren, särskilt arvode	kronor 600: —
» religionsundervisning	» 500: —
» slöjdundervisning	» 500: —
» musikinstruktören	» 250: —
» läkaren	» 2,000: —
» sjuksköterskan	» 1,300: —
» medikamenter och bad	» 2,200: —
» diverse behov	» 1,000: —
» vakthållning	» 2,448: —

Summa kronor 10,798: —

Ifrågavarande anslag torde, enligt vad marinförvaltningen i förberörda skrivelse den 8 oktober 1915 anmält, böra jämväl för år 1917 beräknas till samma belopp som för innevarande år, eller till 10,798 kronor.

[71.]

I statsverkspropositionen till 1915 års riksdag erinrade jag under femte huvudtiteln (punkt 55), att Kungl. Maj:t på grund av rådande politiska förhållanden genom nådigt brev den 1 oktober 1914 föreskrivit, att skeppsgossekåren i Marstrand tillhörande skeppsgossar skulle från och med början av läsåret 1914—1915 förläggas till flottans station i Karlskrona. Emellertid hava numera nämnda skeppsgossar, efter det såväl chefen för marinstaben som stationsbefälhavaren i Karlskrona framhållit önskvärdheten av deras återförflyttning till Marstrand, enligt nådigt brev den 3 september 1915 åter förlagts till Marstrand från och med början av läsåret 1915—1916.

Departements-
chefens
yttrande.

I enlighet med marinförvaltningens förslag får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för arvoden åt vid skeppsgossekåren i Marstrand anställda personer samt medikamenter, bad m. m. på extra stat för år 1917 bevilja ett anslag av 10,798 kronor.

9. Skrivmaterialier och expenser m. m.

I 1916 års riksstat är förslagsanslaget till skrivmaterialier och expenser m. m. uppfört med ett belopp av 100,000 kronor.

[72.]

Marinförvaltningen har i förberörda skrivelse den 8 oktober 1915 anmält, att utgifterna under år 1914 å förevarande anslag uppgått till 137,620 kronor 20 öre. Då emellertid vad av ämbetsverket yttrats beträffande ifrågasatt höjning av förslagsanslaget till uppvärmning, belysning, renhållning samt tvätt- och badinrättningar jämväl torde gälla nu ifrågavarande anslag, ansåge sig ämbetsverket icke böra för närvarande ifrågasätta förhöjning av anslaget för år 1917.

Skrivmateri-
alier och
expenser m. m.
(Ordinarie
anslag.)

På sätt jag under punkt 70 uttalat beträffande höjning av anslaget till uppvärmning, belysning, renhållning samt tvätt- och badinrättningar, torde det visserligen vara uppenbart, att de nu rådande förhållandena

Departements-
chefens
yttrande.

- [72.] icke böra läggas till grund för beräkningen av beloppet av nu ifrågasvarande anslag för år 1917. Men då utgifterna å anslaget även under tidigare år visat tendens till ökning, så att desamma, som år 1910 uppgått till 123,193 kronor 70 öre, år 1913 stigit till 127,470 kronor 59 öre, synes det mig vara erforderligt att redan för år 1917 vidtaga en ökning av anslaget för att detsamma må komma att motsvara det faktiska medelsbehovet. Jag anser med hänsyn härtill, att anslaget för år 1917 bör ökas med 40,000 kronor, varigenom anslaget för samma år skulle uppgå till 140,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att i riksstaten för år 1917 öka förslagsanslaget till skrivmaterialier och expenser m. m.

nu		kronor 100,000: —
med		» 40,000: —
till		kronor 140,000: —

10. Utgivande av läroböcker, beskrivningar, reglementen och instruktioner m. m.,
oförändrat ordinarie anslag

» 25,000: —

11. Tryckningskostnader.

- [73.] Tryckningskostnader. (Ordinarie anslag.) Beträffande detta anslag har jag icke någon annan ändring att föreslå, än att för utjämnande av huvudtitelns slutsumma detsamma måtte minskas med 34 kronor.

Jag hemställer fördenskull, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att i riksstaten för år 1917 minska förslagsanslaget till tryckningskostnader från 25,082 kronor med 34 kronor till 25,048 kronor.

12. Diverse behov, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 22,254: —

13. Extra utgifter, *oförändrat ordinarie anslag* » 75,000: —

14. Hyresutgifter.

Efter framställningar av Kungl. Maj:t har riksdagen till bestridande av vissa hyresutgifter under femte huvudtiteln beviljat på extra stat för vart och ett av åren 1914, 1915 och 1916 ett anslag av 17,000 kronor. [74.] Hyresutgifter. (Extra anslag.)

Med anslaget avses att bereda tillgång till bestridande av hyresutgifter av mera varaktig beskaffenhet, och av redogörelser, som lämnats vid Kungl. Maj:ts omförmälda framställningar, framgår, att i anslaget inrymmas följande poster, nämligen till förhyrande av lokaler för marinförvaltningen 5,000 kronor, för sjökrigshögskolan 8,000 kronor och för kustartilleriets chefsexpedition 3,000 kronor samt såsom hyresbidrag till sjöunderofficerssällskapet i Karlskrona 1,000 kronor.

Därjämte har nästlidna års riksdag, likaledes på förslag av Kungl. Maj:t, i samband med beviljandet av anslaget å 1916 års stat medgivit att, därest till hyresutgifter för marinförvaltningen i detta anslag ingående belopp av 5,000 kronor icke skulle visa sig tillräckligt för ändamålet, vad därutöver erfordrades finge utgå av femte huvudtiteln allmänna besparingar eller ock förskjutas av tillgängliga medel, att till ersättande anmälas hos riksdagen. På sätt framgår av femte huvudtiteln (punkt 57) i nästlidna års statsverksproposition, befann sig frågan om beredande av erforderligt lokalutrymme för marinförvaltningen då ännu under utredning, vadan det belopp, som komme att erfordras för bestridande av nödiga hyreskostnader för ämbetsverket, icke kunde bestämt angivas.

Utredningen rörande marinförvaltningens lokalfråga har emellertid numera avslutats, och marinförvaltningen har i skrivelse den 11 mars nästlidna år avgivit förslag till förhyrande av lokaler för ämbetsverket samt därvid hemställt, att för ett belopp av 45,000 kronor årligen och på i övrigt angivna villkor måtte få förhyras i ett med fastighetsaktiebolaget Kvasten upprättat kontraktsförslag närmare angivna lokaler i fastigheten nr 6 i kvarteret Kvasten här i staden (nr 6 vid Mästersamuelsgatan). Efter det överintendentsämbetet avgivit utlåtande i ärendet och därvid meddelat, att det årliga hyresbeloppet för ifrågasvarande lokaler blivit nedsatt till 43,000 kronor, har jag, då det sålunda föreliggande förslaget icke syntes utan riksdagens hörande kunna bringas till verkställighet, i skrivelse den 31 maj 1915 anmodat marinförvaltningen att, därest annat förslag till ordnandet av ifrågasvarande angelägenhet icke för det dåvarande föreläge hos ämbetsverket, verk-

[74.] ställa utredning, om och i så fall på vilka villkor ägaren av ifrågasvarande fastighet kunde befinnas villig uthyra angivna lokaler från tid, som framdeles kunde bli bestämd, under förutsättning att framställning i ämnet komme att avlätas till 1916 års riksdag och bleve av riksdagen bifallen.

Med anledning härav har marinförvaltningen i skrivelse den 19 juni 1915 dels meddelat, att något annat förslag till lösning av ämbetsverkets lokalfråga än det omförmälda icke föreläge, dels överlämnat nytt förslag angående förhyrande av de föreslagna lokalerna under förutsättning av riksdagens godkännande därav före den 15 mars 1916, dels ock hemställt, att avtal i enlighet därmed måtte få avslutas med ägaren av ifrågavarande fastighet; och har Kungl. Maj:t enligt nådigt brev den 9 juli 1915 bemyndigat marinförvaltningen att i huvudsaklig överensstämmelse med ett av ämbetsverket med omförmälda skrivelse den 19 juni samma år överlämnat kontraktsförslag och under ovan angivna, i kontraktet intagna förutsättning sluta avtal om förhyrande av lokaler för ämbetsverket.

Marinförvaltningen har nu i sin förberörda skrivelse den 8 oktober 1915 meddelat, att ämbetsverket, med stöd av förenämnda nådiga brev den 9 juli 1915, träffat villkorligt avtal med fastighetsaktiebolaget Kvasten om förhyrande i bolagets omförmälda fastighet av lokaler för ämbetsverket mot en årshyra av 43,000 kronor, samt anmält, att ämbetsverket i annat sammanhang komme att göra framställning om utverkande av riksdagens medgivande till förhyrandet. Sådan framställning har av marinförvaltningen sedermera gjorts i skrivelse den 15 november 1915.

Vidare har marinförvaltningen erinrat, att ämbetsverket i utlåtande den 7 oktober 1915, i anledning av nådig remiss å en ansökning från flottans varvs verkmästarförening i Karlskrona, hemställt, att såsom hyresbidrag för år 1916 till samlingslokal för föreningen ett belopp av 800 kronor måtte få till föreningen utgå av femte huvudtitelns anslag till extra utgifter, ävensom uttalat, att ämbetsverket, för den händelse denna framställning vunnne bifall, ämnade upptaga berörda hyresbidrag i sitt förslag till beräkning av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel för år 1917. I anslutning härtill har marinförvaltningen ansett sig böra under anslaget till hyresutgifter för år 1917 nu upptaga jämväl ett belopp av 800 kronor för sistnämnda ändamål.

Under erinran vidare att i det för år 1916 till hyresutgifter beviljade extra anslaget å 17,000 kronor inginge hyresbidrag för marinförvaltningen med 5,000 kronor samt att anledning icke förekommit

till förändring av det för övriga hyresutgifter i anslaget för nämnda år ingående beloppet, 12,000 kronor, har ämbetsverket hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå innevarande års riksdag att till bestridande av vissa hyresutgifter under femte huvudtiteln bevilja på extra stat för år 1917 ett anslag av 55,800 kronor. [74.]

Jag anhåller till en början få erinra, hurusom enligt nådigt brev den 23 oktober 1915 medgivits, att såsom hyresbidrag för år 1916 till samlingslokal för flottans varvs verkmästarförening i Karlskrona finge av femte huvudtiteln anslag till extra utgifter utgå ett belopp av 800 kronor. Departements-
chefens
yttrande.

Marinförvaltningens beräkning av det erforderliga anslagsbeloppet för år 1917 till bestridande av hyresutgifterna under femte huvudtiteln ter sig, enligt vad av det förut sagda framgår, sålunda:

till förhyrande av lokaler för marinförvaltningen.....	43,000 kronor
» » » » » sjökrigshögskolan	8,000 »
» » » » » kustartilleriets chefsexpe- dition	3,000 »
» hyresbidrag till sjöunderofficerssällskapet i Karlskrona	1,000 »
» » » flottans varvs verkmästarförening i Karlskrona	800 »

Summa 55,800 kronor.

Med anledning av marinförvaltningens i det föregående omförmälda skrivelse den 15 november 1915 med hemställan om utverkande av riksdagens medgivande till förhyrande för ett årligt belopp av 43,000 kronor av lokaler för ämbetsverket i fastigheten nr 6 i kvarteret Kvasten här i staden har överintendentensämbetet den 7 innevarande januari avgivit infordrat utlåtande; och är det min avsikt att snarast möjligt underställa denna fråga Kungl. Maj:ts prövning. Jag anser emellertid, att nämnda belopp, på sätt marinförvaltningen föreslagit, bör tagas i beräkning vid framställningen till riksdagen i fråga om anslagsbehovet under denna punkt.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att i avvaktan på den proposition angående förhyrande av ämbetslokaler för marinförvaltningen, Kungl. Maj:t må komma att till riksdagen avlåta, till bestridande av vissa hyresutgifter under femte huvudtiteln bland de *extra anslagen* å samma huvudtitel för år 1917 beräkna ett belopp av 55,800 kronor.

15. Ersättning för förskott.

[75.] Marinförvaltningen har i sin förut berörda skrivelse den 8 oktober
 Ersättning för 1915 till ersättande anmält följande utgifter, som blivit med omhänder-
 förskott. havande medel bestridda för nedannämnda ändamål enligt särskilda
 (Extra anslag.) nådiga brev, nämligen:

för tryckning av exercisreglemente del II Handvapen och landstigning, enligt nådigt brev den 1 juni 1912.....	kr. 2,210: —
för tryckning av beskrivning över vissa belysta militärleder, enligt nådigt brev den 4 september 1914.....	» 499: 50
för undersökning av farled vid Karlskrona, enligt nådiga brev den 25 augusti och den 29 september 1911	» 3,781: 57
för ersättning till trafikaktiebolaget Arendal för reparation av en bolaget tillhörig ångslup, enligt nådigt brev den 25 september 1914	» 725: —
för sängar till lasarettsfartyget Verdande, enligt nådigt brev den 31 juli 1914	» 2,500: —
för undersökning angående anläggande av koldepå och torpedinskjutningsstation i Stockholms skärgård, enligt nådigt brev den 20 september 1912	» 5,872: 21
för undersökning av områden för koldepå å Duvholmen, enligt nådigt brev den 13 juni 1913.....	» 2,576: 01
för ersättning till stadsnotarien Nils Andersson för mistade inkomster, enligt nådigt brev den 29 januari 1915	» 1,483: 32
för extra biträde i marinstaben under år 1914, enligt nådigt brev den 19 december 1913.....	» 1,783: 34
för ersättning till dykeriarbete vid bärgning av vedettbåten Drott, enligt nådigt brev den 12 februari 1915.....	» 500: —
för flygtillägg till personal vid marinen, enligt nådigt brev den 21 november 1914	» 6,174: —
för ordnande av Karlskrona stations arkiv, enligt nådigt brev den 16 december 1910	» 798: 47
för inköp av ett hydroaeroplan, enligt nådigt brev den 5 december 1913.....	» 10,255: 18
för anskaffning av en ny ballong till ballongfartyget nr 1, enligt nådigt brev den 31 oktober 1913	» 11,954: 42

Transport kr. 51,113: 02

Transport kr. 51,113: 02 [75.]

för kostnader för marinens flygskola år 1913, enligt nådigt brev den 26 september 1913	»	5,839: 58
i anledning av kanonbåten Urds förolyckande, enligt nådiga brev den 5 september och den 10 oktober 1913 samt den 29 maj 1914	»	42,032: 64
för anläggning av kloakledning vid Karlstens fästning, enligt nådigt brev den 16 maj 1913	»	4,948: 76
för kostnader för förläggning av fartyg till Göteborg, enligt nådigt brev den 8 februari 1913	»	920: 94
för anskaffning av eldsläckningsmateriel för Vaxholms fort, enligt nådigt brev den 18 juli 1913	»	4,554: 58
för försök med vintermärken, enligt nådigt brev den 12 december 1913	»	1,969: 51
för istandsättande efter brandskada av en kokapparat för Vaxholms och Oscar-Fredriksborgs fästning, enligt nådigt brev den 15 augusti 1913	»	3,148: 10
för reparation av pansarbåten Oscar II efter grundstötning, enligt nådigt brev den 27 oktober 1914	»	27,159: 08

Summa kronor 141,686: 21.

I sin ovan omförmälda skrivelse den 8 oktober 1915 har marinförvaltningen vidare anført att, då det skulle kunna sättas i fråga, huruvida icke någon del av detta förskottsbelopp borde gottgöras av allmänna besparingarna, ämbetsverket ville angående dessas ställning meddela, att av allmänna besparingarna för år 1914 allenast återstode en disponibel tillgång av omkring 65,000 kronor samt att enligt nådigt brev den 5 december 1914 skulle från allmänna besparingarna å femte huvudtiteln täckas det till avlöning åt extra biträden å stationsbefälhavarnas i Karlskrona och Stockholm expeditioner ävensom å räkenskapskontoren vid flottans stationer under år 1915 anvisade beloppet av högst 41,800 kronor. Marinförvaltningen kunde fördenskill icke förorda någon viss del av förestående förskottsbelopp till gottgörande av allmänna besparingarna, utan har ämbetsverket hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå innevarande års riksdag att till täckande av ovan angivna förskottsbelopp å tillhoppa 141,686 kronor 21 öre bevilja ett anslag å extra stat för år 1917 å sistnämnda belopp.

Vidare har lotsstyrelsen i skrivelse den 23 mars 1915 till ersättande anmält ett belopp av 6,718 kronor 18 öre samt därvid anført följande.

[75.] Genom nådiga brev nedannämnda dagar hade Kungl. Maj:t för lotsverkets deltagande i Baltiska utställningen i Malmö år 1914 anvisat följande belopp, att av lotsstyrelsen med omhänderhavande medel förskjutas och framdeles anmälas till ersättande, nämligen:

den 30 maj 1913 för ordnande av lotsverkets utställning	kr. 5,000: —
den 5 december 1913 för brandförsäkring av utställda, lotsverket tillhöriga föremål	» 1,000: —
den 19 februari 1915 för sistnämnda ändamål ytter- ligare	» 200: —
Summa kr. 6,200: —.	

Kostnaderna för lotsverkets deltagande i utställningen uppginge enligt inkomna räkningar till 6,029 kronor 38 öre, vartill komme av lotsstyrelsen utbetald del av platshyran med 350 kronor, eller tillhopa 6,379 kronor 38 öre. För dessa kostnaders täckande erfordrades alltså ett belopp av 179 kronor 38 öre utöver för ändamålet anvisade medel.

Då dessutom kostnaderna för av överfyringenjören U. Grönwall företagna resor för ordnande av lotsverkets ifrågavarande utställning, vilka kostnader enligt av lotsstyrelsen godkända räkningar uppginge till 338 kronor 80 öre, lämpligast torde böra sammanföras med övriga lotsverkets utgifter för ändamålet, har lotsstyrelsen anmält, att samtliga lotsverkets utgifter för Baltiska utställningen sålunda uppgått till sammanlagt 6,718 kronor 18 öre samt hemställt, att sistnämnda belopp måtte få utgå av vid 1914 års slut befintlig behållning av fyr- och båkmedlen.

Departements-
chefens
yttrande.

Emot den av marinförvaltningen i det föregående omförmälda framställning har jag icke något att erinra; och vill jag i detta sammanhang nämna, att till följd därav att anslagen under femte huvudtiteln till avlöning för flottans kårer och stater samt till avlöning för kustartilleriets personal, vilka tidigare haft bestämt anslags natur, från och med år 1915 i riksstaten uppförts såsom förslagsanslag, under samma år relativt ringa belopp torde komma att tillföras huvudtitelns allmänna besparingar.

Vad därefter beträffar lotsstyrelsens föreliggande förslag om gottgörande av omförmälda förskottsbelopp, 6,718 kronor 18 öre, av vid 1914 års slut befintlig behållning av fyr- och båkmedlen, anser jag detta förslag icke kunna förordas med hänsyn till riksdagens år 1914 fattade beslut därom att, därest fyr- och båkmedlen komme att enligt samma års bokslut visa överskott utöver sammanlagda beloppen av de utgifter,

som av nämnda medel skulle bestridas enligt av Kungl. Maj:t meddelade beslut, sådant överskott skulle tillföras statsverkets kassafond. Beloppet synes mig i stället böra täckas genom extra anslag.

[75.]

De förskott under denna punkt, för vilka jag anser ersättning böra äskas av riksdagen, uppgå sålunda sammanlagt till belopp av 148,404 kronor 39 öre eller, för beräkning i riksstaten avrundat till helt krontal, 148,405 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till täckande av förskott under femte huvudtiteln anvisa ett *extra anslag* för år 1917 till belopp av 148,405 kronor.

II. HANDELN.

Sjökarteverket.

1. Avlöningar och underhåll m. m.

Enligt den organisation, som sjökarteverket av ålder haft och vilken lämnades oförändrad vid genomförande av den utav 1912 års riksdag godkända löneregleringen för den civila personalen vid kartverket, är detta för utförande av mera maktpåliggande sjömättings- och byråarbeten huvudsakligen hänvisat till biträde av officerare vid flottan.

[76.]

Sjökarte-
verket.
(Ordinarie
anslag.)

I skrivelse den 24 oktober 1913, varmed chefen för sjökarteverket avgav förslag till beräkning av utgifterna för sjökarteverket under år 1915, upptog han de ordinarie anslagsmedlen till avlöning vid ämbetsverket med samma belopp, som enligt nämnda lönereglering utgått för åren 1913 och 1914. Då emellertid enligt chefens mening för de karttekniska arbetena en förstärkning av den civila personalen krävdes med två tjänstemän, nämligen en i mera överordnad ställning och benämnd assistent samt den andre i mera underordnad ställning och benämnd kartograf, men befattningarna då ej syntes kunna föreslås till upptagande å ordinarie stat, hemställde chefen därjämte i nämnda skrivelse, att dels ett extra anslag av 6,400 kronor måtte varda anvisat för år 1915 till anställande av en dylik assistent och dels chefen be-
myndigas att av kartverkets medel för år 1914 disponera högst 1,200

[76.] kronor för anställande av en eller flera elever för utbildning till kompetens för den ifrågavarande kartografsysslan.

Vid anmälan av detta ärende till den i januari 1914 avlåtna statsverkspropositionen erinrade dåvarande departementschefen, att ny organisation för sjökarteverket fastställts så nyligen som år 1912 samt att tillräcklig erfarenhet svårligen ännu kunnat vinnas, om och i vad mån ändringar därutinnan redan kunde vara erforderliga. På grund härav fann departementschefen sig ej kunna biträda förslaget vare sig om anställande av en assistent eller om rätt för kartverkschefen att av verkets medel använda belopp för utbildning av kartografer.

Med hänsyn härtill och då någon annan ändring i riksstatsanslagen för sjökarteverkets arbeten under år 1915 ej ifrågasatts, beräknade departementschefen dem på enahanda sätt som för år 1914, nämligen

Ordinarie anslag:

bestämt anslag	kronor 47,800: —	
förslagsanslag	» 5,000: —	
reservationsanslag	» 49,000: —	101,800: —

Extra anslag:

till utförande av sjömätningar	kronor 89,400: —
	kronor 191,200: —

Därjämte beräknades såsom disponibla tillgångar för sjökarteverket år 1915 dels behållningen av sjö- kortsförsäljningen år 1914, omkring	kronor 35,000: —
och dels bidrag från handels- och sjöfartsfonden	» 21,000: —
	Summa kronor 247,200: —

Av hela detta belopp, 247,200 kronor, voro det bestämda anslaget, 47,800 kronor, och förslagsanslaget, 5,000 kronor, eller 52,800 kronor, avsedda till avlöningar åt sjökarteverkets civila personal och återstoden, eller 194,400 kronor, till verkets allmänna utgifter.

I omförmälda statsverksproposition framlades förslag till uppförande i 1915 års stat av anslag till sjökarteverket och till utförande av sjömätningar i enlighet med departementschefens nämnda åsikt.

Sedan riksdagen den 5 mars 1914 blivit upplöst, innan femte huvudtiteln varit föremål för slutlig behandling, anmälades ärendet ånyo till statsverkspropositionen den 14 maj 1914, därvid jag, i likhet med min företrädare, ej fann skäl förorda åtgärder för inrättandet av nya civila beställningar vid sjökarteverket, vilket reglerats så nyligen som år 1912. Jämväl i övrigt delade jag min företrädares uppfattning angående för sjökarteverket behövlige anslag under femte huvudtiteln.

Sedan Kungl. Maj:t framlagt i enlighet härmed avfattade förslag, uppförde riksdagen, med bifall till förslagen, ordinarie anslaget till sjökarteverket för år 1915 med oförändrat belopp, 101,800 kronor, samt beviljade på extra stat för samma år till utförande av sjömätningar ett anslag av 89,400 kronor.

I skrivelse i oktober 1914 med förslag till beräknande av medelsbehoven för sjökarteverket under år 1916 hade tjänstförrättande chefen för verket hemställt om uppförande å *ordinarie* staten för den civila personalen vid verket sistnämnda år av en *assistent*, en *kartograf* och en *redogörare*.

Därvid hade bemälda chef till stöd för sin framställning huvudsakligen anført att, sedan dåvarande staten för den civila personalen fastställts att gälla från och med år 1913, förhållandena i fråga om tillgång å högre kvalificerade arbetskrafter utvecklat sig i en för kartverkets drift ogynnsam riktning. Allt under det omfattningen av kartverkets arbeten och sålunda också behovet av övervakande under senare år vuxit, hade det blivit alltmera vanligt, att till tjänstgöring vid kartverkets byråarbeten avsedda officerare av Kungl. Maj:t tagits i anspråk för kommenderingar utom sjökarteverket. Därjämte hade tillgången under senare år på kartografiskt utbildade officerare icke varit sådan, att, såsom förut varit fallet, någon officer kunnat avses för tjänstgöring vid verket hela året om. Och som dessutom en civil tjänsteman, som förut funnits att tillgå såsom biträde vid ledning av kartverkets arbeten, efter iråkad sjukdom avgått från kartverkets tjänst, utan att kunna anses fullt ersatt med någon av de civila tjänstemännen, befunne sig kartverkschefen dåmera i ett synnerligen ogynnsamt läge med hänsyn till möjligheten att övervaka byråarbetena, särskilt sommartid. Vid sjökarteverket inträffade numera ofta perioder, då chefen nödgades uppehålla verksamheten med otillräcklig kompetent personal. Och torde den meningen knappast kunna upprätthållas, att tillräcklig erfarenhet icke skulle hava vunnits därom, att organisationen av kartverkets personal behöfde stärkas.

[76.] Såsom begynnelseavlöning för assistenten och kartografen hade kartverkschefen föreslagit: för assistenten 6,400 kronor, därav 4,000 kronor lön och 2,400 kronor tjänstgöringspenningar, och för kartografen 3,000 kronor, därav 2,000 kronor lön och 1,000 kronor tjänstgöringspenningar, vartill skulle komma för assistenten ett ålderstillägg å 600 kronor och för kartografen fyra ålderstillägg, vart och ett å 500 kronor.

Vidare hade tjänstförrättande chefen för sjökarteverket erinrat, att i den av 1912 års riksdag godkända staten för den civila personalen vid kartverket inräknats i den summa, som anvisats till arvoden åt extra personal, gratifikationer m. m., ett belopp av 2,500 kronor såsom arvode till en bokförare. Löneregleringskommittén hade i sitt betänkande den 14 december 1911 angående sjökarteverket anført rörande denna tjänst, hurusom det tilläventyrs kunde, ej utan fog, ifrågasättas att vid sjökarteverket inrätta en ordinarie befattning för utförande av en bokförares göromål, men att i avvaktan på ytterligare erfarenhet det vore lämpligast, att de göromål, som vore avsedda att överlätas på bokföraren, tillsvidare bestredes av extra arbetskraft.

Den tilländalupna tiden — anförde kartverkschefen vidare — hade för honom varit tillräcklig för att kunna överblicka och bedöma det arbete, som av sistnämnda befattningshavare utförts, och hade därvid befestats uppfattningen om behövligheten av en sådan tjänst samt lämpligheten av att den vore inrättad på huvudsakligen nuvarande sätt. Chefen ansåge därför, att jämväl bokförarbefattningen, vars innehavare rättare borde betecknas såsom redogörare, borde uppföras på ordinarie stat. Det syntes lämpligt, att redogörarens avlöning bestämdes till samma belopp, som utginge till ritare och gravörer, eller till en begynnelseavlöning å 2,400 kronor samt därtill fyra ålderstillägg, vart och ett å 400 kronor.

Därest omförmälda befattningar med avlöningsförmåner å tillhopa 11,800 kronor uppfördes å stat, skulle å andra sidan anvisningen i staten till arvoden åt extra personal, gratifikationer åt ritar- och gravörelever samt vikariatersättning kunna minskas från nu 12,800 kronor med 1,600 kronor till 11,200 kronor, vadan det bestämda anslaget till avlöning enligt kartverkschefens förslag skulle beräknas för år 1916 med förhöjning av 10,200 kronor från nu 47,800 kronor till 58,000 kronor.

I övriga ordinarie anslag till sjökarteverket hade chefen ej föreslagit någon ändring, liksom han förutsatte, att å extra stat för år 1916 komme att anvisas till utförande av sjömätningar enahanda belopp som för år 1915.

Kommissionen för de allmänna kartarbetena hade i den 7 november 1914 avgivet yttrande, beträffande förslaget angående inrättande av omförmälda befattningar vid sjökarteverket, visserligen funnit sig böra instämma i vad kartverkschefen anfört angående det oavvisliga behovet för sjökarteverket av personalfrågans ordnande på ett för arbetena betryggande sätt, men däremot icke funnit sig övertygad om lämpligheten av den lösning av frågan, kartverkschefen föreslagit. För en så genomgripande förändring i den nyligen för sjökarteverket fastställda organisationen ansåge kommissionen den utredning av frågan kartverkschefen förebragt i vissa hänseenden ofullständig, i det att densamma uteslutande behandlats såsom en sjökarteverkets inre organisationsfråga. Kommissionen saknade därför tillfälle att överblicka frågans sammanhang med personalfrågan inom marinen eller den beslutade nya reservstaten inom densamma. På grund därav ansåg kommissionen sig ej kunna tillstyrka bifall till ifrågavarande förslag. Men övertygad som kommissionen vore om nödvändigheten av att personalfrågan vid sjökarteverket betryggande ordnades, ville kommissionen framhålla vikten av en skyndsam utredning av densamma samt anhålla, att Kungl. Maj:t måtte, till dess frågan hunnit ordnas, till sjökarteverkets förfogande ställa erforderligt anslag för anskaffning av nödiga arbetskrafter, som utöver från flottan kommenderade officerare erfordrades för ett lämpligt bedrivande av sjökarteverkets arbeten.

Ordinarie chefen för sjökarteverket hade därefter i ärendet inkommit med en skrivelse av den 18 november 1914, däri han, med avseende å kommissionens hemställan om vidare utredning, anförde att, därest det kunde ordnas så, att kartverkschefen finge medel att på *extra stat* anställa två kartografer, eventuellt en kartograf (assistent) och en aspirant, i underförstådd mening att desamma skulle framdeles övergå på ordinarie stat, anordningen icke borde möta hinder från kartverkets sida.

Vid föredragning av sjökarteverkets anslagsbehov för år 1916 uttalade jag, enligt vad som framgår av statsrådsprokollet den 14 januari 1915, bilagt samma års statsverksproposition, att jag beträffande de ifrågasatta ändringarna i sjökarteverkets organisation delade den uppfattning, som kommit till uttryck i kommissionens för de allmänna kartarbetena berörda yttrande, nämligen att vid denna frågas lösning dess lämpliga sammanhang med personalfrågan inom marinen och därvid särskilt med den beslutade nya reservstaten vid marinen icke borde lämnas ur sikte. Jag förklarade mig därför icke beredd att förorda kartverkschefens förslag till uppförande av de ifrågasatta assistent- och kartografbeställningarna å stat. Då sålunda frågan om förstärkning av

[76.] arbetskrafterna vid sjökarteverket enligt min mening borde göras till föremål för vidare utredning enligt antydda riktlinjer, ansåg jag ej heller, att för det dåvarande nya befattningshavare vid sjökarteverket borde uppföras å extra stat. Vad vidare beträffade förslaget att överflytta bokföraren vid sjökarteverket å ordinarie stat, ansåg jag, att även därmed lämpligen borde anstå, till dess större klarhet vunnits i fråga om ovan berörda organisationsfrågor.

I enlighet med Kungl. Maj:ts på min tillstyrkan till 1915 års riksdag avgivna förslag uppförde ock samma års riksdag ordinarie anslaget till sjökarteverket för år 1916 med oförändrat belopp, 101,800 kronor, samt beviljade på extra stat för samma år till utförande av sjömätningar ett anslag av 89,400 kronor. Därjämte beräknades sedvanligt bidrag från handels- och sjöfartsfonden med 21,000 kronor och behållning av sjökortsförsäljningen år 1915 med omkring 30,000 kronor. Det under år 1916 till bestridande av sjökarteverkets utgifter tillgängliga beloppet uppginge sålunda till sammanlagt 242,200 kronor. Härav beräknades såsom förut, 52,800 kronor till avlöningar åt sjökarteverkets civila personal och återstoden, 189,400 kronor, till verkets allmänna utgifter.

Nu har chefen för sjökarteverket i skrivelse den 5 november 1915 avgivit förslag till beräkning av utgifterna för verket under år 1917 och därvid, beträffande till en början sjökarteverkets anslagsbehov till *avlöningar*, återupptagit den förut väckta frågan om inrättande av nya civila beställningar för en assistent, en kartograf och en redogörare. Kartverkschefen hade — yttrade han — i sina tidigare skrivelser i ämnet, med erkännande att sjökarteverkets nuvarande organisation vore relativt nyligen genomförd, sökt förklara, att det inträdda behovet av personalökning grundade sig på erfarenheter och förhållanden, som icke varit kända eller kunnat förutses, då planen till den nya organisationen för kartverket under hösten 1909 utarbetades, i det att det senare visat sig, att sjökarteverket icke kunde påräkna att få sitt tjänstemannabehov under alla förhållanden fyllt vare sig kvantitativt eller kvalitativt genom kommendering av officerare från flottan, så som förr varit brukligt. I sådant hänseende ville kartverkschefen endast erinra, att otillräckligheten med avseende på antalet kommenderade officerare icke sammanhänge med den brist, som kunde anses föranledd av den ännu fortgående mobiliseringen, utan hade börjat göra sig kännbar redan hösten 1912. Kartverkschefen hade därjämte ingalunda fått uteslutande disponera de för kartverkets arbeten lämpligaste sjöofficerarna, utan

torde det i allmänhet hava ordnats så, att kartverkschefen fått de officerare, som kunnat umbäras vid flottan. För vintern 1915—1916 förfogade chefen för sjökarteverket över i stället för fyra endast två officerare, varav icke någon av kartverkschefen föreslagits, vilken omständighet torde i någon mån belysa, vilken ringa grad av inflytande kartverkschefen hade över tillsättandet av de tjänstemän, av vars understöd han vore beroende för ansvarigt fullgörande av verkets åligganden. Kartverkschefen ansåge, att det skulle vara ett uppgivande av kartverkets intressen, om verkets chef icke sökte få antydda personalförhållanden ordnade på lämpligt sätt. Att söka ändringen endast i den riktningen, att vid kommendering av officerare till kartverket mera hänsyn än hittills toges till kartverkets behov, torde knappast vara nog. Ty även om detta villkor tillfälligt uppfylldes, kvarstode alltid osäkerheten att kartverkschefen kunde komma att stå utan tjänstemän, om behov av officerare för flottans del skulle uppstå. Som chefen dessutom ansåge, att det skulle vara till fördel för kartverket såväl som för dem, som använde sig av dess publikationer, om en eller två av verkets tjänstemän vore fast anställda och uteslutande ägnade sig åt sjökarteväsendet med vad därtill hörde, bland annat även kartornas tryckning, ansåge han fortfarande, att lösningen borde sökas i den riktningen. Sakkunskap beträffande exempelvis tryckfärger, kopparplåtar, kartpapper och reproduktionsmetoder vore främmande för sjöofficeren, vars intresse för sjökarteverket nästan uteslutande vore begränsat till den nautiska sidan av arbetet, d. v. s. själva uppmätningen, för vilken en person kunde hava både intresse och fallenhet utan att äga vare sig intresse eller fallenhet för utarbetandet och utgivandet av kartor.

Att denna personalfråga skulle kunna lämpligen ordnas i samband med den beslutade nya reservstaten vid marinen, syntes kartverkschefen mindre sannolikt. Över huvud taget syntes kunna ifrågasättas, om det kunde vara lämpligt och avsett, att statstjänsteman vore upptagen i reservstat och sålunda uppbure statslön och vore berättigad till statspension från två håll. Givetvis förutsatte anställandet av tjänstemän efter sådana grunder ökat anslag till vikariatersättningar. Vål skulle en anordning i samband med reservstaten innebära fördelar för marinen, men skulle icke upphäva osäkerheten i kartverkschefens dispositionsrätt till dessa tjänstemän, i det att så länge de ansåges dugliga att tjänstgöra vid flottan det vore att förmoda, att de för övningar och vid mobilisering bleve inkallade till tjänst därstädes och kartverkschefen befunde sig i samma läge som nu. Om kartverkets organisation borde hava till huvudsyfte att inrama kartverket såsom en hjälpinstitution åt

[76.] marinen, då vore den antydda utvägen kanske den bästa. Ville man åter giva kartverket en organisation och tjänstemän, avpassade för dess uppgifter, vore en systemändring nödvändig, så vida man ville undvika, att frågan om några år åter komme upp. Enligt chefens åsikt borde det vara ur alla synpunkter lämpligt, att vid kartverket funnes ett par fackmässigt utbildade och fullt rutinerade tjänstemän, som icke bleve bortkallade vid mobilisering, utan som då kunde utan avbrott fullfölja verkets arbeten, även om alla officerare bortkallades till andra plikter. Det skulle vara otidsenligt att nu söka lösningen av denna fråga i annan huvudriktning än den av kartverkschefen år 1914 föreslagna. Enligt chefens mening borde frågan icke lösas i samband med flottans reservstat på annat sätt, än att det uttalades som ett önskemål, att vissa av sjökarteverkets tjänstemän vore upptagna i reservstat vid marinen, och att i så fall avlöningen från kartverkets stat minskades med belopp, motsvarande det, vilket åtnjötes från reservstaten. Ty skulle det uppställas som villkor för fast anställning i vissa befattningar vid sjökarteverket att tillhöra marinens reserv, skulle detta måhända komma att visa sig utgöra hinder för platsernas besättning. Under förutsättning att två nya tjänster i befälsställning, nämligen för en assistent och en kartograf, inrättades, ansåge kartverkschefen, att endast en av dessa kunde, men ej nödvändigtvis måste besättas med person, tillhörande marinens reservstat. Beträffande den ifrågasatta redogörarbefattningen funne kartverkschefen det vara mindre olägligt, om innehavaren tillhörde reservstaten, ehuru det givetvis icke vore önskligt, att den, som hade att uträkna avlöningar och pensionsinnehållningar, plötsligt toges ifrån sin tjänst.

På grund av vad sålunda anförts har kartverkschefen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte förelägga 1916 års riksdag proposition om inrättande vid sjökarteverket av tre nya tjänster, nämligen för en assistent, en kartograf och en redogörare. Härigenom skulle staten för den civila personalen vid sjökarteverket komma att ökas med 10,200 kronor. Men då å andra sidan årliga behållningen av sjökortsförsäljningen gradvis ökats så, att den nu vore ungefär 11,000 kronor större än år 1910, ville det synas, som om statsverket borde kunna bekosta sjökarteverket den föreslagna förbättringen i dess arbetsmöjligheter. Även marinen vunne därpå genom befrielse från tillhandahållande av ett antal officerare. I händelse av bestämmelse att någon eller några av tjänstemännen skola vara skyldiga att ingå uti reservstat, borde anslaget till vikariatsersättningar ökas i förhållande därtill.

Kartverkschefen har därjämte hemställt, att övergångsbestämmelse måtte meddelas därom att, därest den nuvarande bokföraren antoges till redogörare, han måtte för beräkning av ålderstillägg berättigas tillgodoräkna sig den tid, han redan tjänstgjort vid sjökarteverket.

I samband härmed har bemälda chef anhållit, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om utredning, eventuellt genom löneregleringskommittén, efter vilka grunder avlöning borde utgå och pensionsavgifter innehållas för statstjänsteman, som samtidigt tillhörde ordinarie stat och reservstat. Utredandet av denna fråga syntes vara av betydelse även för andra verk än sjökarteverket. Då emellertid utredandet och lösandet av detta spörsmål torde komma att erfordra avsevärd tid, borde enligt kartverkschefens mening framläggandet av förslaget om inrättande av de nya tjänsterna icke vila i avvaktan på sagda utrednings resultat.

Till bestridande av sjökarteverkets *allmänna utgifter* år 1917 beräknade kartverkschefen ett belopp av 188,200 kronor.

Enligt vad ovan sagts skulle sjökarteverkets utgifter år 1917 beräknas på följande sätt:

avlöningar m. m.	kronor 63,000: —
allmänna utgifter	» 188,200: —
Summa kronor 251,200: —	

Under förutsättning att till täckande av dessa utgifter finge påräknas dels behöfligt vanligt bidrag från handels- och sjöfartsfonden, 21,000 kronor, dels ock behållningen av sjökortsförsäljningen år 1916, approximativt beräknad till 35,000 kronor, eller tillsammans 56,000 kronor, skulle sålunda ytterligare erfordras 195,200 kronor av anslagsmedel. Enligt samma fördelningsgrund, som hittills tillämpats, borde dessa anslagsmedel utgå på följande sätt:

Ordinarie anslag:

bestämt anslag	58,000: —	
förslagsanslag	5,000: —	
reservationsanslag	49,000: —	112,000: —

Extra anslag:

till utförande av sjömätningar	83,200: —
Summa kronor 195,200: —	

[76.]

På grund av från chefen för sjöförvarsdepartementet gjord anmodan att vid avgivande av förslag beträffande anslag att äskas av 1916 års riksdag iakttaga all den sparsamhet, som lämpligen låte sig göra, och med hänsyn tagen till att på grund av avknappade sjömätningar åren 1914 och 1915 jämförelsevis avsevärda besparingar å kartverkets stat för allmänna utgifter beräknades tillgängliga för år 1917, ansåge kartverkschefen, att något extra anslag för nämnda år icke behövde begäras. Enligt anmärkning 3:o*) uti stat för sjökarteverkets allmänna utgifter vore nämligen dylika besparingar tillgängliga för bestridande av utgifter för kartverket. Ifrågavarande besparingar beräknades för år 1914 uppgå till omkring 51,000 kronor och för år 1915 till omkring 83,000 kronor eller sammanlagt omkring 134,000 kronor.

Kartverkschefen har fördenskull hemställt, att Kungl. Maj:t till täckande av sjökarteverkets utgifter år 1917 måtte av 1916 års riksdag äska allenast de anslag, i allt 112,000 kronor, som här ovan vore angivna såsom ordinarie.

Kommissionen för de allmänna kartarbetena har i häröver avgivet yttrande tillstyrkt bifall till de av kartverkschefen i förevarande förslag gjorda framställningar med undantag av vad bemålde chef i beräkningen av utgifterna för år 1917 föreslagit angående inrättande av vissa befattningar vid sjökarteverket. Enär frågan om inrättande av dessa befattningar befunne sig i samma läge, vari den befann sig, då kommissionen den 7 november 1914 avgav sitt utlåtande över densamma, fasthölle kommissionen vad den i frågan yttrat i detta utlåtande, till vilket kommissionen hänvisade. Emellertid ville kommissionen ytterligare framhålla nödvändigheten av att personalfrågan vid sjökarteverket betryggande och skyndsamt ordnades, varför kommissionen anhållit, att den utredning av frågan, vilken kommissionen framhållit såsom synnerligen angelägen, måtte bliva verkställd så tidigt att, därest Kungl. Maj:t funne, att resultatet av densamma borde göras till föremål för riksdagens prövning, det måtte kunna framläggas redan för 1916 års riksdag.

Från detta utlåtande var chefen för sjökarteverket såsom ledamot av kommissionen av skiljaktig mening och fann icke anledning att på grund av vad kommissionen uttalat frångå sitt förslag till beräkning av utgifterna för år 1917.

*) Enligt nämnda anmärkning må besparing å viss anvisning till »allmänna utgifter» under kommande år användas för det med anvisningen avsedda ändamålet eller under samma år användas till bestridande av annan allmän utgift.

[76.]

Departements-
chefens
yttrande.

Av den i det föregående av chefen för sjökarteverket lämnade framställningen synes mig framgå, att särskilda åtgärder äro av nöden för att tillförsäkra sjökarteverket tillräcklig och fullt kvalificerad personal för utförande av det verket åliggande, ur såväl försvarsväsendets som sjöfartens synpunkt betydelsefulla arbetet. Kartverkschefen har i sådant hänseende vid avgivande av sitt förslag till beräkning av utgifterna för verket under år 1917 återupptagit sin år 1914 gjorda framställning om uppförande å staten för den civila personalen vid verket av tre nya beställningar, nämligen för en assistent, en kartograf och en redogörare. I anslutning till min i statsverkspropositionen till 1915 års riksdag under femte huvudtiteln uttalade uppfattning anser jag emellertid, att prövningen av den sålunda ånyo väckta organisationsfrågan bör föregås av en utredning i ämnet. Vid denna utredning bör, på sätt jag i samband därmed omnämnde, föreliggande spörsmåls lämpliga sammanhang med personalfrågan inom marinen och särskilt med den beslutade nya reservstaten vid marinen icke lämnas ur sikte. Sedan Kungl. Maj:t numera den 3 december 1915 utfärdat förordning angående reservstat för marinen och den 17 i samma månad fastställt stat för denna reservstat för år 1916, har jag funnit tidpunkten lämplig att igångsätta en sådan utredning; och har Kungl. Maj:t, såsom jag anholder få erinra, på min tillstyrkan den 31 december 1915 uppdragit åt chefen för marinstaben, chefen för sjökarteverket och chefen för rikets allmänna kartverk att snarast möjligt verkställa utredning rörande de ändringar i sjökarteverkets organisation, som må finnas erforderliga för att bereda verket erforderlig tillgång på lämpliga arbetskrafter, därvid de av mig nyss angivna synpunkterna borde behörigen beaktas, samt att till Kungl. Maj:t inkomma med det förslag till sådana ändringar och med de framställningar i övrigt, vartill utredningen kunde föranleda. Med hänsyn härtill ser jag mig givetvis förhindrad att för närvarande förorda kartverkschefens omförmälda förslag. De ordinarie anslagen till sjökarteverket, nu utgörande tillhopa 101,800 kronor, lära alltså i 1917 års riksstat böra uppföras med oförändrat belopp.

Kartverkschefen har vidare ifrågasatt, att det extra anslag till utförande av sjömätningar, som årligen pläгат av riksdagen begäras, icke skulle äskas av 1916 års riksdag. Till täckande av de med sjömätningarna under år 1917 förenade kostnaderna borde i stället enligt kartverkschefens mening tagas i anspråk ett belopp av 83,200 kronor av den besparing, uppgående vid 1915 års slut till omkring 134,000 kronor, som uppkommit å staten för sjökarteverkets allmänna utgifter på grund av den åren 1914 och 1915 av de rådande förhållandena

[76.] påkallade inskränkningen i sjömätningarna. Den sålunda föreslagna anordningen finner jag lämplig och har jag sålunda icke något att mot densamma erinra.

Från handels- och sjöfartsfonden torde, på sätt kartverkschefen förutsatt, kunna för år 1917 påräknas ett belopp av 21,000 kronor.

Behållningen av sjökortsförsäljningen år 1916 har chefen för sjökarteverket beräknat till omkring 35,000 kronor. Däremot synes mig icke något vara att erinra.

Under nämnda förutsättningar skulle hela det år 1917 tillgängliga beloppet till bestridande av sjökarteverkets utgifter bliva 241,000 kronor, vilket belopp fördelas på följande sätt:

Ordinarie anslag:

bestämt anslag	kronor 47,800: —	
förslagsanslag	» 5,000: —	
reservationsanslag	» 49,000: —	kronor 101,800: —
av vid 1915 års slut förefintlig besparing å staten		
för sjökarteverkets allmänna utgifter	» 83,200: —	
bidrag från handels- och sjöfartsfonden	» 21,000: —	
beräknad behållning av sjökortsförsäljningen år 1916	» 35,000: —	
	Summa kronor 241,000: —	

Av hela det sålunda tillgängliga beloppet beräknas 52,800 kronor liksom i nu gällande stat till avlöningar åt sjökarteverkets civila personal och återstoden, 188,200 kronor, till verkets allmänna utgifter.

I enlighet härmed torde anslaget till sjökarteverket bära upptagas såsom *oförändrat ordinarie anslag* med kronor 101,800: —

Lots- och fyrväsendet.

2. Lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstalterna.

[77.] Efter framställning av Kungl. Maj:t har 1914 års senare riksdag beslutat ingå i prövning av utgifterna för lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstalterna samt anvisa därför erforderliga kostnadsbelopp att bestridas av statsmedel, utan att vissa särskilda inkomstitlar därtill anslogos.

Lots- och fyr-
inrättningen
med livrädd-
ningsanstal-
terna.
(Ordinarie
anslag.)

I anslutning härtill har riksdagen, med godkännande av stater för lotsstyrelsen och lotsverket, att gälla från och med år 1915, nämligen: avlöningsstater för lotsstyrelsen, för befälet vid lotsverket, för lotspersonalen, för fyrpersonalen, för personalen å lotsverkets ångfartyg och för personalen vid livräddningsanstalterna, stat för undervisningsanstalterna, omkostnadsstat, övergångs- och indragningsstat samt pensionsstat, bestämt anslaget till lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstalterna till ett mot staternas sammanlagda slutsumma svarande belopp av 3,640,652 kronor, att utgå såsom förslagsanslag.

Vid 1915 års riksdag godkändes av Kungl. Maj:t framlagda förslag till nya avlöningsstater för lotspersonalen och för fyrpersonalen, varjämte riksdagen, med godkännande tillika av ej mindre förordad ökning i anvisningen för avlöningsstaten för personalen vid livräddningsanstalterna än även förordad minskning i anvisningen för övergångs- och indragningsstaten, i riksstaten för år 1916 ökade förslagsanslaget till lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstalterna från 3,640,652 kronor med 12,272 kronor till 3,652,924 kronor.

Med skrivelse den 8 september 1915 har nu lotsstyrelsen framlagt förslag till reglering av lotsstyrelsens och lotsverkets utgiftsstater år 1917. Därvid har lotsstyrelsen beträffande de särskilda staterna, såvitt däri föreslagits ändringar, anfört följande.

Avlöningsstat för lotsstyrelsen.

Liksom lotsverkets fasta materiel hade även dess flytande materiel, bestående av ångfartyg, motor- och segelbåtar, fyrskepp och pråmar, ljud- och lysbojar m. m., år efter år ökats och i följd härav hade det blivit av större betydelse för lotsstyrelsen att vid den närmare uppsikten över och den vidare utvecklingen av denna materiel hava till sitt förfogande en tekniker, som vore fullt hemmastadd uti hithörande frågor. Skulle en dylik person kunna lämna lotsstyrelsen det biträde, som vore erforderligt, måste emellertid hans arbete när som helst kunna tagas i anspråk och han därför vara fast anställd samt under tjänstemannaansvar utföra de uppdrag, som åt honom lämnades.

För handhavandet av denna lotsverkets flytande materiel hade lotsstyrelsen hittills varit hänvisad att anlita någon äldre pensionerad tekniker på området, vilken ställt sig till styrelsens förfogande mot ersättning från det i styrelsens stat upptagna anslag till arvoden åt tekniska biträden. År 1905 hade lotsstyrelsen lyckats att i egenskap av konsulterande mariningenjör förvärva en uti hithörande saker synnerligen

[77.] erfaren och dugande man, nämligen förre »superintending marine engineer» vid Förenta staternas fyrväsende W. Sylvén, vilken då lämnade nämnda anställning och återvände till hemlandet samt såsom pensionär kunde ägna sig helt åt denna nya uppgift utan att därför göra anspråk på full avlöning. De göromål, som ålegat konsulterande mariningenjören hos styrelsen, vilken varit placerad å lotsbyrån, vore i hög grad växlande till omfång och innebörd samt gäve periodvis en person fullt arbete, men kunde däremellan vara av relativt mindre betydelse. Det låte sig därför icke göra att ordna denna tjänst så, att den anställdes arbetsförmåga hela året om ständigt toges i anspråk enbart för denna uppgift, men han måste alltid finnas disponibel vid förefallande behov. Å andra sidan vore ej heller de mekanisk-tekniska arbetena å fyringenjörkontoret av den omfattning, att de enbart för sig upptog en fyringenjörs hela tid. Den mekaniskt utbildade fyringenjören hade därför också i enlighet med gällande instruktion haft sig anförträtt utförandet av byggnads- och reparationsarbeten i ganska stor utsträckning.

Genom mariningenjören Sylvéns år 1913 timade frånfälle inträdde frågan om framtida ordnandet av de göromål, som fullgjorts av Sylvén, i ett nytt skede. Lotsstyrelsen ägde då uti fyringenjör Hultman en mariningenjör, som åtog sig och genom sin fasta anställning hos styrelsen bättre än någon utomstående var lämplig att övertaga de göromål med hänsyn till den flytande materielen, vilka hittills varit anförtrödda åt ett tekniskt biträde i egenskap av konsulterande mariningenjör. Lotsstyrelsen kunde därmed på bästa vis få sitt behov av allsidig teknisk kunskap och erfarenhet fyllt, och den tekniska verksamheten kunde för framtiden ordnas på ett mera praktiskt sätt än tillförene varit möjligt. Denne fyringenjör fick nämligen vid nybyggnader och förändringar av fyrskepp jämväl anordnandet av fyrbelysning och mistsignalering å desamma om hand och kunde i ett sammanhang behandla föreliggande frågor, vilket givetvis var till fördel för tjänsten.

Naturligt vore, att med en sådan ändring uti fyringenjörernas arbeten behovet av ökad tillgång på byggnadsteknisk arbetskraft å fyringenjörkontoret måste göra sig gällande och på annat sätt fyllas, vilket tillfälligtvis skett genom anställande av ett byggnadskunnigt tekniskt biträde. För utförande av de teoretiska byggnadstekniska kalkyler och konstruktioner, som inom fyrväsendet förekomme, hade emellertid en teoretiskt utbildad ingenjör visat sig vara tillfyllest. Beträffande en stor del av de vanligast förekommande byggnads- och reparationsarbeten, som skulle genom fyringenjörkontoret utföras, krävdes ej någon högre teknisk-teoretisk kunskap utan företrädesvis praktisk erfarenhet

som byggmästare. En dylik byggmästare, vilken, utöver sin praktiska erfarenhet, uti byggnadsyrkesskola förvärvat färdighet i utförandet av ritningar till enkla byggnader m. m. samt uti kopiering av byggnadsritningar, vore särskilt lämplig att utfylla den minskning i byggnadsteknisk arbetskraft, som genom de marin- och maskintekniska ärendenas överflyttande på en fyringenjör givetvis uppstode. Härigenom skulle ock den fördelen vinnas, att användandet av överkvalificerad och alltså onödigt dyrbar arbetskraft, som eljest näppeligen kunde undvikas, av sig själv upphörde. Den anordning, för vilken sålunda redogjorts och vilken av lotsstyrelsen med det anslag, som stått till dess förfogande för anställande av tekniska biträden, på försök genomförts, vore avsedd att åstadkomma den tekniska verksamhetens koncentrerung å en teknisk byrå samt därinom de tekniska ärendenas uppdelning på en byggnadsavdelning samt en mekanisk och fartygsteknisk avdelning, vardera med en fyringenjör och en verkmästare såsom fast anställd personal.

Anordningen hade nu provisoriskt fortgått sedan början av år 1914 och enligt den därunder vunna erfarenheten visat sig arbeta väl. Kostnaden för anställning av en verkmästare å byggnadsavdelningen hade utgått med 4,000 kronor per år från det i lotsstyrelsens stat upptagna anslaget till tekniska biträden. Ett genomförande av förslaget förutsatte, att bemålde verkmästare bleve upptagen som ordinarie tjänsteman samt krävde ändring i lotsstyrelsens instruktion jämte ändring i den av Kungl. Maj:t och riksdagen fastställda staten för lotsstyrelsen.

Avlöningsförmånerna för den nu ifrågakommande verkmästaren skulle utgöras av lön 2,200 kronor, tjänstgöringspenningar 1,500 kronor och ortstillägg 300 kronor eller tillhoppa 4,000 kronor jämte tre ålderstillägg efter 5, 10 och 15 år å 500 kronor.

Därest verkmästaren å byggnadsavdelningen skulle, enligt vad nu ifrågasattes, upptagas å ordinarie stat, skulle det till honom för närvarande utgående arvudet från anslaget till tekniska biträden icke vidare komma i fråga att utgå. Återstoden å anslaget, 2,500 kronor, hade innehaft av en f. d. fyringenjör, som efter sin avgång från ordinarie tjänst biträtt mot arvode å fyringenjörkontoret. Då emellertid nämnda f. d. fyringenjör under innevarande år i följd av försvagad hälsa avgått som tekniskt biträde samt det av honom innehavda arvode av 2,500 kronor icke vore tillräckligt att anskaffa annan kvalificerad person, finge styrelsen föreslå, att i samband med upptagande i styrelsens stat av ytterligare en verkmästare med begynnelselönen av 4,000 kronor anslaget i staten till tekniska biträden upptoges till 4,500 kronor i stället för 6,500 kronor.

[77.] Med iakttagande av vad ovan yttrats och föreslagits hade upprättats och bifogats förslag till avlöningsstat för lotsstyrelsen, vilket slutade å ett belopp av 113,155 kronor och företedde en ökning i förhållande till den nu gällande staten med 2,000 kronor.

Avlöningsstat för fyrpersonalen.

I skrivelse den 23 februari 1915 hade lotsstyrelsen av anförda skäl och med anledning av bestämmelserna i anmärkning 2 vid gällande avlöningsstat för fyrpersonalen *) anmält, att en fyrmästarbefattning å ång- eller motorfyrskipp kunde utbytas mot fyrmästarbefattning å annat fyrskepp, att en ledig fyrvaktarbefattning och en ledig fyrbiträdeshbefattning å fyrskepp kunde indragas och ersättas med extra fyrbiträden samt att en ledig uppbördsfyrvaktarbefattning vid Ispeuddes fyr kunde indragas i sammanhang med införande av gasbelysning vid fyren; och hade lotsstyrelsen på grund härav hemställt, att styrelsen, intill dess förändring i avlöningsstaten för fyrpersonalen kunde varda genomförd, måtte få av de i nämnda stat dels för en fyrmästarbefattning å ång- eller motorfyrskipp, dels för en fyrvaktarbefattning, dels för en fyrbiträdeshbefattning och dels för en uppbördsfyrvaktarbefattning vid fast fyr upptagna avlöningar disponera så mycket, som erfordrades till avlöning åt dem, som uppehölle ifrågavarande befattningar. Genom nådigt brev den 19 mars 1915 hade Kungl. Maj:t lämnat bifall till vad styrelsen sålunda hemställt.

Sedan styrelsen i skrivelse den 31 maj 1915 — med förmålan att vid Ratans fyrplats personalen dittills utgjorts av en fyrmästare och ett fyrbiträde, men att styrelsen samma dag på gjord ansökan beviljat fyrmästaren vid platsen A. O. Röse avsked från fyrmästarbefattningen — i anledning av bestämmelserna uti anmärkning 2 vid gällande avlöningsstat för fyrpersonalen anmält, att fyrmästarbefattningen och fyrbiträdeshbefattningen vid Ratans fyrplats kunde utbytas mot en uppbörds-

*) Anmärkning 2 vid gällande avlöningsstat för fyrpersonalen är av följande lydelse:

Då ordinarie befattning å fyrstaten varder ledig, vilken av lotsstyrelsen anses böra förändras till befattning med lägre avlöning eller indragas, skall anmälan därom av lotsstyrelsen göras hos Kungl. Maj:t, som äger ej mindre besluta, att befattningen skall tillsvidare icke återbesättas, än även, därest befattning prövas böra på angivet sätt förändras, av den för befattningen i stat uppförda avlöning disponera så mycket, som, intilldess förändring i staten kan varda genomförd, erfordras till avlöning åt den, som förordnas att bestrida de med befattningen förenade göromål.

[77.]

fyrvaktarbefattning och en extra fyrbiträdesbefattning, hade Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 11 juni samma år förordnat att, intill dess förändring i staten för fyrpersonalen i ovan omförmälda hänseenden kunde vara genomförd, fyrmästarbefattningen ävensom, vid uppkommande ledighet, fyrbiträdesbefattningen vid Ratans fyrplats tills vidare icke skulle återbesättas, samt bemyndigat styrelsen att av de för ifrågavarande befattningar i stat uppförda avlöningsbelopp disponera så mycket, som erfordrades till avlöning åt dem, som förordnades att bestrida de med befattningarna förenade göromål. Fyrbiträdesbefattningen vid Ratans fyrplats hade emellertid ännu icke blivit ledig.

Efter det lotsstyrelsen vidare den 25 maj 1915 på gjord ansökan transporterat och konstituerat fyrvaktaren vid Grans fyrplats H. A. Nyberg att vara fyrvaktare vid Storzjungfruns fyrplats, hade styrelsen i skrivelse samma dag med anledning av förutberörda bestämmelser i anmärkning 2 vid gällande avlöningsstat för fyrpersonalen anmält, att fyrvaktarbefattningen vid Grans fyrplats, intill dess mistsignalstation blivit anordnad vid platsen, kunde utbytas mot fyrbiträdesbefattning, samt på grund härav gjort framställning i fråga om disponerande av de för förstnämnda befattning i stat uppförda avlöningsmedel för uppehållande av de med befattningen förenade göromål, intill dess förändring i staten för fyrpersonalen i berörda hänseende kunde vara genomförd. Med anledning härav hade Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 11 juni 1915 förordnat att, intill dess förändring i staten för fyrpersonalen i ovan omförmälda hänseende kunde vara genomförd, fyrvaktarbefattningen vid Grans fyrplats tillsvidare icke skulle återbesättas, varjämte Kungl. Maj:t bemyndigat lotsstyrelsen att av den för ifrågavarande befattning i stat uppförda avlöning disponera så mycket, som erfordrades till avlöning åt den, vilken förordnades att bestrida de med befattningen förenade göromål.

I skrivelse den 1 september 1915 hade styrelsen anmält, att lediga fyrmästarbefattningen vid Grans fyrplats kunde, intill dess mistsignalstation blivit anordnad vid platsen, utbytas mot en fyrvaktarbefattning med uppbörd samt anhållit att av avlöningen för nämnda fyrmästarbefattning få disponera så mycket, som erfordrades till avlöning åt den, vilken förordnades att bestrida de med uppbördsfyrvaktarbefattningen förenade göromål.

Genom nådigt brev den 6 augusti 1915 hade Kungl. Maj:t, efter framställning av lotsstyrelsen, förordnat att, intill dess förändring i staten för fyrpersonalen i sådant hänseende kunde vara genomförd, fyrbiträdesbefattningen vid Svangens fyrplats tills vidare icke skulle

[77.] återbesättas. Indragning av denna befattning kunde emellertid av angiven anledning icke äga rum under tiden till 1917 års utgång.

På grund av vad sålunda anförts har lotsstyrelsen föreslagit uteslutande ur avlöningsstat för fyrpersonalen av en fyrmästare å ång- eller motorfyrskipp, 2,100 kronor, två fyrmästare å mindre fast fyr å 1,800 kronor vardera samt två fyrvaktare å 1,300 kronor vardera samt upptagande i stället av en fyrmästare eller reservfyrmästare å fyrskipp, 1,900 kronor, och en uppbördsfyrvaktare å fast fyr, 1,450 kronor, ävensom höjning av förslagsanslaget »Arvoden till extra biträden vid såväl fasta fyrar som å fyrskipp» med 1,800 kronor, motsvarande arvoden till två extra biträden å fyrskipp; och har styrelsen överlämnat ett i enlighet härmed upprättat förslag till avlöningsstat för fyrpersonalen.

De bestämda anslagen i denna stat skulle enligt förslaget minskas från 451,100 kronor till 446,150 kronor, förslagsanslagen höjas från 272,800 kronor till 274,600 kronor samt statens slutsumma bliva 720,750 kronor.

Vid bifall till vad sålunda föreslagits skulle medelsbehovet under anslagstiteln »Lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstalterna» för år 1917 bliva följande:

Lotsstyrelsen	kronor	113,155: —
Befälet vid lotsverket	»	73,450: —
Lotspersonalen	»	1,656,400: —
Fyrpersonalen	»	720,750: —
Personalen å lotsverkets ångfartyg	»	86,750: —
Personalen å livräddningsanstalterna	»	9,570: —
Undervisningsanstalterna	»	13,000: —
Omkostnadsstat	»	684,549: —
Övergångs- och indragningsstat	»	29,150: —
Pensionsstat	»	265,000: —

Summa kronor 3,651,774: —

Departements-
chefens ytt-
rande.

Beträffande de av lotsstyrelsen föreslagna ändringarna i *avlöningsstaten för lotsstyrelsen*, vilka innebära uppförande å staten av en ny verkmästarbefattning med begynnelselön av 4,000 kronor och i samband därmed nedsättning av den i staten upptagna anvisningen till arvoden åt tekniska biträden å 6,500 kronor med 2,000 kronor till 4,500 kronor, synes det mig visserligen antagligt, att den anordning av det tekniska arbetet, varav nämnda organisationsändringar påkallas, skulle bliva till fromma för detta arbetes ändamålsenliga bedrivande. Men då denna anordning synes mig vila på det mera tillfälliga förhållandet, att en av de å stat

anställda fyringenjörerna, vilken är mariningenjör av 1:a graden vid mariningenjörkåren i flottans reserv, lämpligen kunnat övertaga de göromål med hänsyn till lotsverkets flytande materiel, som tidigare varit anförtrodda åt ett tekniskt biträde i egenskap av konsulterande mariningenjör, och i allt fall någon längre tids erfarenhet uti ifrågavarande hänseende lärer böra förvärfvas, innan rubbning sker i den fråga och med år 1915 gällande staten, synas mig tillräckliga skäl ej föreligga att nu förorda lotsstyrelsens ifrågavarande förslag.

Lotsstyrelsen har därjämte, såsom av det förut sagda framgår, gjort framställning om vidtagande av vissa ändringar i *avlöningsstaten för fyrpersonalen*. I sådant hänseende vill jag till en början erinra, att Kungl. Maj:t i anledning av styrelsens i det föregående omförmälda hemställan om utbytande av fyrmästarbefattningen vid Grans fyrplats mot en fyrvaktarbefattning med uppbörd genom nådigt brev den 17 september 1915 förordnat att, intill dess förändring i staten för fyrpersonalen kunde vara genomförd, fyrmästarbefattningen vid nämnda fyrplats tills vidare icke skulle återbesättas, ävensom bemyndigat styrelsen att av den för ifrågavarande befattning i stat uppförda avlöning disponera så mycket, som erfordrades till avlöning åt den, som förordnades att bestrida de med en uppbördsfyrvaktarbefattning vid nämnda fyrplats förenade göromål.

Då de av lotsstyrelsen i det föregående föreslagna organisationsändringarna beträffande fyrpersonalen stå i överensstämmelse med den tanke, som ligger till grund för ovannämnda anmärkning 2 i avlöningsstaten för fyrpersonalen, och provisoriskt vunnit Kungl. Maj:ts godkännande, har jag icke något att däremot erinra. Enligt lotsstyrelsens förslag skulle i följd av dessa ändringar avlöningsstaten för fyrpersonalen minskas från nuvarande belopp, 723,900 kronor, med 3,150 kronor till 720,750 kronor.

På grund av vad jag under denna punkt anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att, med godkännande av avlöningsstat för fyrpersonalen av den lydelse, bilagan nr 13 vid detta protokoll utvisar, i riksstaten för år 1917 minska förslagsanslaget till lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstalterna

nu	kronor 3,652,924: —
med	» 3,150: —
till	kronor 3,649,774: —

3. Säkerhetsanstalterna för sjöfarten.

[78.] Till säkerhetsanstalterna för sjöfarten har för vartdera av åren 1915 och 1916 av riksdagen på extra stat beviljats ett anslag av 460,000 kronor.

Säkerhets-
anstalterna för
sjöfarten.
(Extra anslag.)

I sin förberörda skrivelse den 8 september 1915 har lotsstyrelsen föreslagit, att på extra stat för år 1917 måtte för ifrågavarande ändamål beviljas enahanda belopp, 460,000 kronor; och har styrelsen därvid anmält, att styrelsen senare skulle inkomma med närmare redogörelse och motivering för de arbeten och anskaffningar, som enligt styrelsens åsikt borde verkställas medelst tillgång av berörda anslag för år 1917.

Härefter har lotsstyrelsen i skrivelse den 17 december 1915 avgivit sådan redogörelse jämte tillhörande motivering, därvid styrelsen meddelat, att vid beräkning av ovanberörda extra anslag hänsyn tagits till nedan angivna behov, vilka komme att nämnas i den ordning, de enligt styrelsens mening borde tillgodoses; och har styrelsen, i avseende å de för dessa ändamål erforderliga belopp och nödvändigheten av behovens tillgodoseende, anfört följande.

Nytt maskineri till fyrskeppet n:r 23 Grundkallen 54,000 kronor.

På grund av att sjöfarten på vissa norrlandshamnar under senare åren kunnat fortgå till och med under januari månad och stundom längre, hade lotsstyrelsen ehuru med tvekan medgivit, att bland andra fyrskepp även det vid Grundkallegrunden ostvart om Öregrunds skärgård förlagda fyrskeppet fått kvarligga å sin station in i januari månad, ehuru tiden för dess intagning sedan år 1898 varit bestämd till den 31 december. Det numera vid denna station stationerade fyrskeppet n:r 23, som vore byggt under åren 1900—1901 och vars längd vore 26,5 meter, största bredd 6,85 meter och djupgående 3,3 meter, hade för sitt framdrivande en ångmaskin med endast ungefär 60 effektiva hästkrafter, som i gott väder framdreve fartyget med ungefär 5 knops fart. Då emellertid sjöfarten på en del norrlandshamnar syntes komma att fortgå om ej under hela så åtminstone en stor del av vintern, och ifrågavarande fyrskepps maskinkraft vore alltför otillräcklig, i händelse fartyget till följd av nedisning eller annan orsak nödgades lämna stationen under storm med vinden mot de nära liggande grunden, ansåge lotsstyrelsen med kännedom om de stormar och den isbildning, som vintertid förekomme vid stationen, nödvändigt att, därest de sjöfarandes

anspråk på nämnda fyrskepps kvarliggande å stationen utöver den bestämda tiden skulle kunna tillgodoses, detsamma försåges med 160 effektiva hästkrafters maskinstyrka för fartygets framdrivande. Då motorindustrien numera avsevärt utvecklats, ansåge lotsstyrelsen, att den nya maskinen lämpligen borde bli motor i stället för ångmaskin. Från handelskamrarna i Gävle och Sundsvall hade även till lotsstyrelsen under år 1915 gjorts framställningar om vidtagande av erforderliga åtgärder för utläggande vid Grundkallegrunden av ett fyrskepp av sådan beskaffenhet, att det i regel kunde kvarligga å sin station året om.

[78.]

Nytt maskineri och ny fyrapparat till fyrskeppet
 n:r 5 Svenska Björn 84,000 kronor.

Fyrskeppet n:r 5 Svenska Björn, som hade sin station utanför grunden mellan de i Stockholms yttre skärgård belägna Söderarms och Svenska Högarne fyrplatser, vore byggt åren 1865—1866 och hade en längd av 27,9 meter, största bredd av 7.3 meter och ett djupgående av ungefär 3 meter. Fyrskeppet erhöi år 1887 en från fyrskeppet n:r 12 uttagen högtrycksmaskin med ungefär 60 effektiva hästkrafters styrka, som vid gott väder framdreve fartyget med ungefär 5 knops fart. Fyrskeppet saknade fyr torn, och de två fyrapparaterna upphissades å master. På grund av att detta fyrskepp av samma skäl, som angivits för fyrskeppet Grundkallen, fått kvarligga å sin station in i januari månad, hade till följd av överisning inträffat, att fyrapparaterna icke kunnat upphissas, utan måst ersättas av en lantern å däck. Masterna borde därför utbytas mot ett fyr torn av järn och de två fyrapparaterna för fotogenbelysning utbytas mot en fyrapparat med agabelysning. Samma skäl, som här ovan anförts rörande behovet av starkare maskinkraft och utbyte av ångmaskin mot motormaskineri för Grundkallens fyrskepp, gällde även beträffande fyrskeppet Svenska Björn.

Fyra lysbojar samt en ljud- och lysboj jämte förankringsgods, allt i reserv 30,000 kronor.

Som det vid förefallande behov av att vid skeppsvrak eller nyupptäckt grund tillfälligt utlägga lysboj eller vid skada å eller förlust av uteliggande lysboj ersätta den skadade eller förlorade bojen med reservlysboj visat sig nödvändigt att för tids vinnande och för undvikande av dryga transportkostnader hava tillräckligt antal reservlysbojar tillgängliga inom de olika lotsdistrikten, ansåge lotsstyrelsen, att ytterligare tre lysbojar av typ B 100/1, en lysboj av typ B 300/1 och en kombinerad lys- och ljudboj av typ BW 300 1 med tillhörande förankringsgods, allt i reserv, erfordrades.

[78.] *Förbättring av säkerhetsanstalerna vid Östergarns fyrplats* 57,000 kronor.

För detta ändamål hade av riksdagen för år 1916 redan anvisats det belopp, som för första byggnadsåret ansetts erforderligt, nämligen 68,500 kronor, vadan någon särskild motivering för behovet av förbättringen i fråga ej syntes nu erfordras. Beträffande kostnaden för de arbeten och anskaffningar, som för ändamålet vore nödiga, hade densamma, såsom av lotsstyrelsens skrivelse den 29 december 1914 framginge, beräknats till inalles 108,500 kronor, och borde sålunda utöver redan för år 1916 anvisade 68,500 kronor endast 40,000 kronor hava erfordrats för arbetets fullbordande under år 1917. Den allmänna prisförhöjning, som på senare tid inträffat och vilken under avsevärd framtid torde komma att kvarstå särskilt vad beträffade maskinerier och dylikt, hade emellertid nödvändiggjort en omräkning av det ursprungliga kostnadsförslaget, varvid det visat sig, att totalkostnaden för ifrågavarande byggnadsarbete m. m. ökats från 108,500 kronor till 125,500 kronor eller med 17,000 kronor, vadan lotsstyrelsen såge sig nödsakad att för ändamålet i fråga begära ett med sistnämnda summa ökat anslag.

Reparation av hamnen vid Dämmans fyrplats 50,000 kronor.

Kostnaden för detta arbetes utförande under en tid av 3 år vore i sin helhet beräknad till 140,000 kronor, såsom av lotsstyrelsens skrivelse den 29 december 1914 framginge. Då riksdagen för år 1916 redan anvisat 50,000 kronor för täckande av kostnaderna under första arbetsåret, syntes någon särskild motivering för behovet av nu begärda belopp, som avsåge kostnaderna under det andra arbetsåret, ej erfordras.

Nya fyrar för insegling nattetid till Lysekil och kringliggande platser 21,500 kronor.

För sagda ändamål erfordrades 3 fyrar. På skäret Gäfven skulle anordnas en fyr, försedd med linsapparat av 4:de ordningen och agabelysning, inrymd i ett 9 meter högt fyrtorn av betong och järn. Det nu å Gäfven befintliga stångmärket bleve efter fyrens uppförande obehövt och kunde borttagas. Å södra Gulskäret skulle uppsättas en fyr med agabelysning och 6:e ordningens lins, inrymd i ett 5 meter högt fyrtorn av betong och järn. Å Flatholmens nordöstra udde skulle anbringas en 6:e ordningens agafyr, inrymd i fyrkur av järn å fundament av betong. Nämnda fyrar, vilka skulle förse med ljussektorer, ledande fartygen över grundfritt vatten, komme att lämna god ledning vid insegling västerifrån dels till den nu fyrbelysta skärgårdsleden, dels till

Lysekil och Fiskebäckskil samt kringliggande platser. För angörande av denna del av skärgården vid dager finnes ett flertal utprickade farleder, och hade det länge varit ett önskemål att genom lämplig fyrbelysning kunna möjliggöra in- eller utpassering även nattetid. Flera myndigheter och korporationer hade ock vid upprepade tillfällen hos lotsstyrelsen gjort framställning om sådan belysning, vars anordnande dock tills nu måst stå tillbaka för andra än mera trängande krav.

[78.]

Förbättrad fyrbelysning i farleden Islandsberg-Lysekil 5,500 kronor.

En ny fyr med agabelysning och 6:e ordningens linsapparat, inrymd i fyrkur av järn å fundament av betong, vore avsedd att uppsättas å Grötö. Härigenom skulle farleden i sin helhet bliva fyrbelyst och med mera trygghet kunna trafikerats nattetid. Fyren borde lämpligen uppsättas i samband med uppförandet av ovannämnda fyrar för insegling till Lysekil. I förslag till nya eller förbättrade säkerhetsanstalter för sjöfarten, som av lotsstyrelsen avgivits den 12 oktober 1912, hade kostnaden för denna fyr upptagits till 4,300 kronor. Att det nu begärda anslaget vore högre, berodde dels därpå, att samtliga agafyrar, som skulle brinna under större delen av året, numera försåges med s. k. solventil, som automatiskt släckte fyren på morgonen och tände den på kvällen, varigenom stor gasbesparing ernåddes, dels därpå att priset å fyrkurar och fyrapparater sedan sagda tid stigit.

Ny fyr på Ramskär 20,500 kronor.

Det nu begärda anslaget avsåge anordnandet av en fyr med agabelysning och 4:e ordningens linsapparat, inrymd i ett 16 meter högt fyrtorn av betong och järn.

Ny fyr på Svangen 6,500 kronor.

Anslaget vore avsett för uppförande av en fyr med agabelysning och 4:e ordningens linsapparat, inrymd i fyrkur av järn å fundament av betong.

Sistnämnda båda fyrar vore avsedda att ersätta den nuvarande fyren å Svangen, vilken nu tjänade till ledning vid insegling till Kosterfjorden från sydväst. Den nuvarande fyren å Svangen, som vore försedd med två mans betjäning, vore belägen alltför långt in i skärgården, cirka 5 latitudsminuter innanför de för sjöfarten farliga Segelskären och Ramskär samt cirka 10 latitudsminuter innanför Persgrunden, för vilka Svangens fyr skulle varna. Genom anordnande av en ny fyr å

- [78.] Ramskär, som visserligen under storm helt överspolades av sjön, men varest dock för relativt ringa kostnad en agafyr kunde anordnas, skulle avståndet mellan Persgrunden och den för desamma varnande fyren förkortas till 5 latitudsminuter, varigenom större säkerhet för att fyren vid mindre god sikt kunde iakttagas vid Persgrunden skulle ernås. Därjämte skulle den nya fyren på Ramskär komma att varna för utanför Väderöarna belägna grund. Den nya fyren å Svängen skulle i likhet med den nuvarande, som skulle borttagas, lämna ledning mellan Ramskär och Svängen och genom Kosterfjorden. De anordningar, som lotsstyrelsen här föreslagit, skulle möjliggöra, att bevakningspersonalen vid Svängens nuvarande fyrplats skulle kunna indragas samt boningshus och övriga byggnader disponeras för annat ändamål, varigenom stora besparingar skulle kunna göras.

Ny fyr å skäret Klåback 6,500 kronor.

Den nya fyren skulle erhålla agabelysning och 4:de ordningens linsapparat, inrymd i fyrkur av järn å fundament av betong. Genom anordnande av denna fyr, som dessutom vore avsedd att varna för utanför kusten belägna grund och skär, skulle fyrbelysningen i hög grad förbättras å denna, för närvarande på ett ej fullt tillfredsställande sätt belysta del av Hallandskusten. Redan 1896 års fyrkommitté hade i sitt yttrande påpekat behovet av förbättrad fyrbelysning därstädes. En ökning av den i 1912 års förslag beräknade kostnaden med 500 kronor hade förorsakats av sedan dess inträffade prispförhöjningar beträffande fyrkur och fyrapparater.

Ny fyr vid Malöhamn 5,500 kronor.

Förslaget avsåge en fyr med agabelysning och 6:e ordningens linsapparat, inrymd i fyrkur av järn å fundament av betong. I det år 1912 avgivna förslaget upptoges kostnaden för denna fyr till 5,000 kronor. Beträffande den ökning i anslaget, som numera vore nödig, hänvisades till vad ovan sagts angående fyren å Klåback. Malöhamn vore en, i synnerhet av fiskefartyg, mycket anlitad nödhamn, vadan det för sjöfarten vore av stor vikt, att denna hamn även nattetid kunde angöras. 1896 års fyrkommitté hade av dessa skäl i sitt förslag upptagit fyrbelysning för angörande av Malöhamn.

Ny fyr på Liss-Lindö 5,500 kronor.

Ny fyr på Trollholmshällan 5,500 »

Ny fyr på Lönshuvud 5,500 »

Ovannämnda 3 fyrar skulle förses med agabelysning och 6:e ordningens linsapparater, inrymda i fyrkur av järn på fundament av betong. Ökningen i kostnad, jämförd med den i 1912 års förslag upptagna, vore beträffande fyrarna å Trollholmshällan och Liss-Lindö förorsakad därav, att fyrarna nu beräknats utförda enligt numera sedvanlig normaltyp för detta slags fyrar, d. v. s. med 6:e ordningens linsapparat, inrymd i fyrkur av järn å fundament av betong, och försedda med gasaccumulatorer för ett helt års bränntid, under det att 1912 års förslag avsåge oskyddade fyrlyktor å fackverksställningar av järn med gasmagasin endast för 1 månad och utan solventil. Den nu föreslagna typen bleve högst avsevärt billigare i underhåll och skötsel, varförutom den erbjöde större säkerhet för sjöfarten under vinterperioden, då de oskyddade fyrlyktorna lättare bleve överisade eller täckta av snö. Beträffande den ökade kostnaden för Lönshuvuds fyr ville lotsstyrelsen hänvisa till vad här ovan anförts angående förbättrad fyrbelysning i farleden Islandsberg-Lysekil rörande fyren å Grötö.

Förbättring av hamnen vid Storkläppens fyrplats 5,000 kronor.

Vid denna längst ut i havsbandet belägna och för sjöns påverkan synnerligen utsatta plats hade det visat sig nödvändigt att förbättra den därstädes befintliga hamnen. Fyrplatsens båtar hade nämligen upprepade gånger blivit mer eller mindre skadade, och vid ett tillfälle hade en motorbåt gått helt förlorad på grund av den svåra in över hamnen brytande sjön.

Till fortsatt införande av agabelysning vid mindre fyrar... 30,500 kronor.

Genom införande av denna belysning skulle fyrarnas ljusstyrka ökas i hög grad, varjämte högst avsevärda besparingar skulle göras beträffande de årliga kostnaderna för skötsel och underhåll. Härtill komme, att den för gasens framställning behövlige råvaran komme att framställas inom landet, varigenom man bleve oberoende av den utländska fotogenen, vars pris och beskaffenhet vore i hög grad fluktuerande och om vars obehindrade import man aldrig kunde vara fullt viss.

Gasverk med kompressorstation 67,000 kronor.

Det å västra kusten redan nu stora antalet av med agabelysning försedda fyrar, vilkas antal under de närmaste åren komme att ytterligare i hög grad ökas, hade åstadkommit att, enligt lotsstyrelsens förmenande, rätta tidpunkten nu vore inne för anläggning å denna kust

- [78.] av ett gasverk med kompressorstation för omladdning av gasaccumulatorer till fyrar och lysbojar. Lotsverkets behov av agagas för västkustens fyrar vore redan nu så stort, att det, ekonomiskt sett, lönade sig för lotsverket att genom egen försorg tillverka den behövliga gasen, vartill komme, att man under sådana förhållanden kunde vara förvissad om att städse erhålla gas av prima beskaffenhet, varpå fyrarnas säkra fungerande vore i hög grad beroende.

Alla fyrar, där ständig bevakning ej funnes, skulle enligt gällande instruktion en gång årligen besökas av kompetent person, varvid linser m. m. skulle omsorgsfullt tillses och poleras. De med agabelysning försedda fyrarna borde likaledes en gång om året tillses av en med befintliga apparater väl förtrogen person, som därvid kontrollerade och justerade klippapparater och solventiler samt översåge kranar och rörledningar m. m. Vid agafyrarna skulle dessutom en gång om året (vid vissa fyrar 2 gånger årligen) tömda gasaccumulatorer utbytas mot nyfyllda, varvid transporterna och arbetet med ombytet hittills inom västra lotsdistriktet i regel utförts med tillhjälp av lotsdistriktets tjänstefartyg och dess besättning. Med det växande antalet agafyrar hade det emellertid visat sig allt svårare att kunna medhinna detta, varförutom ju sådana transporter och resor med tjänstefartyget ställde sig relativt dyrbara. Lotsstyrelsen hade därför tänkt sig, att i samband med gasstationens anläggning lösa alla dessa frågor på för statsverket ekonomiskt mest gynnsamt sätt, i det att vid gasstationen skulle anställas en föreståndare och ett biträde, varjämte till stationens förfo-gande skulle ställas en mindre motorpråm, vartill en för lotsningsändamål kasserad större lotskutterm skulle apteras. Stationens personal, som på så sätt finge full sysselsättning året om, skulle få i uppdrag dels att tillverka och i accumulatorerna komprimera erforderlig gas, dels att utöva den årliga tillsyn av fyrar utan ständig bevakning, varom ovan nämnts, i sammanhang varmed även ombyte av accumulatorer skulle ske, vilka med tillhjälp av motorpråmen skulle till de olika platserna medföras. Ersättningen till dessa personer syntes lotsstyrelsen till en början, tills större erfarenhet vunnes, böra belasta förslagsanslaget till konsumtionsartiklar för fyrar, mistsignalstationer och livräddningsstationer, vilket anslag genom de vidtagna åtgärderna skulle vinna en däremot svarande lättnad. Genom de anordningar, som ovan föreslagits, ansåge lotsstyrelsen, att hithörande förhållanden skulle bli ordnade på ekonomiskt bästa sätt, på samma gång som sjöfartens säkerhet ytterligare tryggades genom den synnerligen effektiva kontrollen och tillsynen av fyrarna.

Kostnaden för anläggningen i sin helhet fördelade sig på sätt [78.]
nedan angäves:

Bostadshus, uthus och källare m. m.	18,000: —
Byggnad för gasverk och maskineri	10,500: —
Gasverk, maskinerier m. m.	18,300: —
Magasinsbyggnad	1,500: —
Brygga och kaj	3,500: —
Transportspår och vagnar	1,500: —
Kranar	800: —
Vägar och planering	1,000: —
Motorpräm	5,800: —
Roddbåt och övriga inventarier	500: —
Telefonledning, frakter, transporter och oförutsedda utgifter	5,600: —
Summa kronor	67,000: —

Vid granskning av lotsstyrelsens omförmälda förslag beträffande säkerhetsanstalterna för sjöfarten har jag erhållit den uppfattning, att samtliga sålunda avsedda arbeten och anskaffningar äro nödiga och nyttiga, liksom jag ej funnit anledning till erinran mot de av lotsstyrelsen beräknade kostnadsbeloppen. Vad särskilt beträffar de av lotsstyrelsen i fråga om vissa arbeten och anskaffningar upptagna ökade kostnader mot vad tidigare beräknats, läser någon nedsättning däri med hänsyn till nu rådande förhållanden icke kunna påräknas.

Departements-
chefens
yttrande.

Det av lotsstyrelsen till uppförande å plats vid västkusten föreslagna gasverket med kompressorstation bör även enligt min mening bliva till avsevärt gagn och synes mig jämväl ur ekonomisk synpunkt bliva bärkraftigt. Lotsstyrelsens förslag, att ersättningen till den därstädes sysselsatta personalen skulle utgå av det å omkostnadsstat för lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstalterna uppförda förslagsanslaget till konsumtionsartiklar för fyrar, mistsignalstationer och livräddningsstationer, torde emellertid böra godkännas endast såsom en anordning tillsvidare; och torde styrelsen böra, efter det anläggningen kommit i gång och erfarenhet vunnits rörande behovet av personal vid densamma, till Kungl. Maj:t inkomma med definitivt förslag till personalfrågans ordnande.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till säkerhetsanstalterna för sjöfarten bevilja
på extra stat för år 1917 ett anslag av 460,000 kronor.

Undervisningsanstalter för sjöfart samt nautisk-meteorologiska byrån.

4. Undervisningsanstalter för sjöfart,
oförändrat ordinarie anslag kronor 186,420: —

5. Nautisk-meteorologiska byrån, *oförändrat ordinarie anslag* » 26,100: —

6. Förstärkning av arbetskrafterna vid nautisk-meteorologiska byrån.

[79.] I enlighet med förslag av Kungl. Maj:t har riksdagen för vart och ett av åren 1913, 1914 och 1915 på extra stat beviljat ett anslag av 3,000 kronor för arvode åt ytterligare en assistent vid nautisk-meteorologiska byrån. För enahanda ändamål beviljades av 1915 års riksdag på extra stat för år 1916 ett till 3,500 kronor förhöjt belopp.

(Extra anslag.) Föreståndaren och chefen för byrån har nu i skrivelse den 17 december 1915, under framhållande av det stora och alltjämt ökade behovet av förstärkning av arbetskrafterna vid byrån, hemställt, att av 1916 års riksdag måtte begäras ett anslag av 3,500 kronor för arvode åt ytterligare en assistent vid byrån.

Departements-
 chefens
 yttrande. På sätt jag uttalade under punkt 63 i statsverkspropositionen till 1915 års riksdag, fann jag billighetsskäl tala för, att filosofie licentiaten G. S. Ljungdahl, vilken den 31 december 1912 erhållit förordnande såsom assistent vid nautisk-meteorologiska byrån, vid bestridande av denna befattning under år 1916 finge komma i åtnjutande av ett arvode å 3,500 kronor. För annan innehavare av befattningen borde arvodet utgå med förutvarande belopp, 3,000 kronor.

Då detta mitt uttalande äger giltighet beträffande anslag för ifrågasvarande ändamål jämväl för år 1917, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för arvode åt ytterligare en assistent vid nautisk-meteorologiska byrån på extra stat för år 1917 anvisa ett förslagsanslag å högst 3,500 kronor.

7. Ålderstillägg för personalen vid undervisningsanstalterna för sjöfart och föreståndaren för nautisk-meteorologiska byrån, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 13,000: —

Beträffande de här ovan upptagna ordinarie anslag, vid vilka jag icke gjort någon hemställan, har jag ingen ändring att föreslå. [80.]

Av femte huvudtitelns ordinarie anslag, som för innevarande år uppgå
 för marinen till kronor 20,286,106: —
 » handeln » » 3,980,244: — 24,266,350: —

komma vid bifall till de av mig framställda förslag följande anslag att höjas, nämligen:

till departementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli och
 kommandoexpeditionen ... med kronor 5,000: —
 » marinförvaltningen » » 1,000: —
 » sjökrigsskolan » » 1,672: —
 » skeppsgosseskolan » » 450: —
 » avlöning för flottans kårer
 och stater » » 142,406: —
 » beklädnad åt sjömans- och
 skeppsgossekårerna » » 10,944: —
 » naturaunderhåll åt personal
 vid flottan » » 60,312: —
 » flottans nybyggnad och underhåll » » 78,350: —
 » flottans krigsberedskap och
 övningar » » 170,000: —
 » sjöbeväringens avlöning och
 beklädnad m. m. » » 39,785: —

Transport kronor 509,919: —

Transport kronor 509,919: —			
till avlöning för kustartilleriets			
personal	med	»	75,871: —
» underhåll av kustartilleriets			
byggnader och materiel	»	»	20,600: —
» kustartilleriets krigsbered-			
skap och övningar	»	»	21,100: —
» reservstat för marinen	»	»	7,819: —
» sjukvård för marinen	»	»	25,000: —
» uppvärmning, belysning, ren-			
hållning samt tvätt- och			
badinrättningar	»	»	35,000: —
» skrivmaterialier och expenser			
m. m.	»	»	40,000: —

Summa kronor 735,309: —

Om från denna summa dragas de av mig föreslagna minskningarna i anslagen:

till ersättning för rustning och			
rotering	med kronor		1,000: —
» tryckningskostnader	»	»	34: —
» lots- och fyrinrättningen med			
livräddningsanstalterna	»	»	3,150: —

Summa kronor 4,184: —

skulle de *ordinarie* anslagen ökas med:

för marinen (735,309 — 1,034) kronor 734,275: —

och minskas med:

för handeln » 3,150: —

samt sålunda för år 1917
komma att uppgå till:

för marinen (20,286,106 + 734,275)	»	21,020,381: —	
och för handeln (3,980,244 — 3,150)	»	3,977,094: —	24,997,475: —

Summan av de av mig för år 1917 tillstyrkta *extra* anslag:

för marinen	kronor	9,860,425: —	
» handeln	»	463,500: —	10,323,925: —

överstiger i avseende å marinen			
med	kronor	315,352: —	
vad å extra stat för år 1916 an-			
visats för marinen ^{*)} eller	»	9,545,073: —	} 10,097,973: —
men betecknar i avseende å handeln,			
varför å extra stat för år 1916 an-			
visats	»	552,900: —	
en <i>minskning</i> med	»	89,400: —	
vadan den föreslagna ökningen i			
huvudtiteln utgör å extra stat	»	225,952: —	
Huvudtitelns slutsumma för			
innevarande år:			
för marinen ^{*)}	»	29,831,179: —	
» handeln	»	4,533,144: —	34,364,323: —
skulle under förutsättning av bifall			
till mina förslag för år 1917			
uppgå till:			
för marinen	»	30,880,806: —	
» handeln	»	4,440,594: —	35,321,400: —
utvisande sålunda för år 1917 en <i>ökning</i> med:			
för marinen	kronor	1,049,627: —	
och en <i>minskning</i> med:			
för handeln	»	92,550: —	

Vad departementschefen sålunda i ovan omför-
målade hänseenden tillstyrkt och hemställt behagade
Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan jämväl av stats-
rådets övriga ledamöter, gilla och bifalla, med befall-
ning att utdrag av detta protokoll skulle till finans-
departementet överlämnas för att tjäna till ledning vid
avfattandet av Kungl. Maj:ts nådiga proposition till
riksdagen angående statsverkets tillstånd och behov.

Ur protokollet:

R. Sundin.

*) Kostnaderna enligt § 63 regeringsformen äro härvid ej medräknade.

Bilaga nr 1.

Stat

för marinförvaltningen.

	Lön.	Tjänstgöringspennin- gar.	Orts- tillägg.	Arvoden eller felräk- nings- pennin- gar.	Summa.	
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	
Artilleriavdelningen.						
1 Kemist	4,500 —	500 —	— —	— —	5,000 —	{ Efter 5, 10, 15 och 20 års tjänstgöring kan lönen höjas varje gång med 500 kronor.
Fortifikations- avdelningen.						
1 Chef	— —	— —	— —	1,000 —	1,000 —	
Civilavdelningen.						
Chef: marinöverkom- missarien	6,000 —	2,700 —	800 —	— —	9,500 —	{ Efter 5 år kan lönen höjas med 600 kro- nor.
1 Amiralitetsråd . . .	5,000 —	2,500 —	600 —	— —	8,100 —	
1 Tjänsteman i 2:a lö- negraden	3,600 —	1,800 —	400 —	— —	5,800 —	{ Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kro- nor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor.
4 d:o	14,400 —	7,200 —	1,600 —	— —	23,200 —	
1 Tjänsteman i 1:a lö- negraden	2,200 —	1,500 —	300 —	— —	4,000 —	{ Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kro- nor, efter 10 år med ytterligare 500 kro- nor och efter 15 år med än ytterligare 500 kronor.
8 d:o	17,600 —	12,000 —	2,400 —	— —	32,000 —	
1 d:o, marinkassör . .	2,200 —	1,500 —	300 —	500 —	4,500 —	
1 Advokatfiskal, som till- lika förrättar advokat- fiskalsgöromålen vid Stockholms station .	— —	— —	— —	4,000 —	4,000 —	
Transport	— —	— —	— —	— —	97,100 —	

	Lön.		Tjänstgöringspennin- gar.		Orts- tillägg.		Arvoden eller felräk- nings- pennin- gar.		Summa.		
	Kronor.		Kronor.		Kronor.		Kronor.		Kronor.		
Transport	—	—	—	—	—	—	—	—	97,100	—	
1 Skrivbiträde	700	—	350	—	150	—	—	—	1,200	—	} Efter 5 år kan lönen höjas med 200 kro- nor och efter 10 år med ytterligare 200 kronor.
3 d:o	2,100	—	1,050	—	450	—	—	—	3,600	—	
1 Förste vaktmästare . .	900	—	450	—	150	—	—	—	1,500	—	} Efter 5 år kan lönen höjas med 100 kro- nor.
1 Vaktmästare	700	—	350	—	150	—	—	—	1,200	—	
3 d:o	2,100	—	1,050	—	450	—	—	—	3,600	—	} Efter 5 år kan lönen höjas med 100 kro- nor och efter 10 år med ytterligare 100 kronor.
Till vikariatsersättning, arvoden till extra or- dinarie tjänstemän och biträden samt ren- skrivningskostnad m m.	—	—	—	—	—	—	—	—	25,800	—	
Summa kronor	—	—	—	—	—	—	—	—	134,000	—	

Anmärkningar:

1:o. Övrig, marinförvaltningen tillhörande personal av officers-, underofficers-, marin-ingenjör-, marinintendentur- och marinläkarkärerna samt fortifikationen åtnjuter avlöning å andra stater.

2:o. Därest vaktmästare i sådan egenskap åtnjuter fri bostad samt bränsle, skall, så länge denna förmån kvarstår, ortstillägg ej till honom utgå, varjämte å lönen avdragas 100 kronor årligen.

3:o. Ålderstillägg å lön utgå från femte huvudtiteln's anslag till ålderstillägg.

Stat

för sjökrigsskolan.

	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.
A. Lärare.				
1 lektor:				
lön	2,600	—		
tjänstgöringspenningar	1,400	—	4,000	—
1 lektor:	—	—	4,000	—
Arvoden för läsår å 300 kronor för varje timmes undervisnings- skyldighet i veckan för lärare i ämnena fysik och franska språket och å 150 kronor för lärare (icke lektorer) i andra ämnen vid skolan i land:				
<i>Vårterminen 1917:</i>				
$\frac{4}{7}$ av 14×300	—	—	2,400	—
$\frac{4}{7}$ » 87×150	—	—	7,457	14
<i>Höstterminen 1917:</i>				
$\frac{3}{7}$ av 18×300	—	—	2,314	29
$\frac{3}{7}$ » 109×150	—	—	7,007	14
1 lärare i gymnastik och vapenföring, tillika ledare av kadetternas idrottsövningar	—	—	1,000	—
B. Befälspersonal.				
1 adjutant, tillika bibliotekarie, arvode per år	—	—	450	—
6 kadettofficerare från flottan för 12 månader efter arvode per år å 450 kronor	—	—	2,700	—
1 kadettofficer från flottan för 3 månader efter arvode per år å 450 kronor	—	—	112	50
1 kadettofficer från kustartilleriet vid skolan i land, arvode per år å 450 kronor	—	—	450	—
1 läkare, arvode per år	—	—	865	—
1 intendent, " " "	—	—	1,095	—
C. Betjäning.				
1 vaktmästare:				
lön	700	—		
tjänstgöringspenningar	350	—		
ortstillägg	150	—	1,200	—
1 portvakt, arvode per år (jämte fri bostad)	—	—	750	—
Transport	—	—	35,801	07

	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.
Transport	—	—	35,801	07
D. Diverse utgifter:				
3 ekiperingsstipendier à 600 kronor...	—	—	1,800	—
För maskinarbete samt annan extra undervisning ävensom till vikariatsarvoden	—	—	7,895	93
Till ved och lyse, modeller, böcker, instrument, skrivmaterialier m. fl. expenser.....	—	—	—	—
Summa kronor	—	—	45,497	—

Anmärkningar:

1:o. Den tillökning i lön och tjänstgöringspenningar, som i enlighet med därom utfärdade bestämmelser tillkommer lektor, utgår av det å riksstatsens 5:e huvudtitel uppförda förslagsanslag till ålderstillägg.

2:o. Chefen för sjökrigsskolan äger att till extra undervisning och vikariatsarvoden disponera möjligen på grund av ändrad undervisningsplan uppstående besparingar i arvodesanslaget till lärarna.

Skulle genom ändring i undervisningsplanen brist i arvodesanslaget, beräknat efter 300 kronor per undervisningstimme i veckan för lärare i fysik och franska språket samt efter 150 kronor per undervisningstimme i veckan för lärare (icke lektorer) i andra ämnen, uppstå, äger chefen för skolan att av anslaget till extra undervisning fylla sådan brist.

3:o. Ovan upptagna arvoden äro, vad beträffar officer och vederlike, anvisade utöver dagavlöningen.

4:o. För vaktmästare ökas lönen efter fem års väl vitsordad tjänstgöring med 100 kronor och efter 10 års sådan tjänstgöring med ytterligare 100 kronor att utgå av det å riksstatsens 5:e huvudtitel uppförda förslagsanslag till ålderstillägg.

5:o. Om vaktmästare i sådan egenskap åtnjuter fri bostad samt bränsle, skall, så länge denna förmån kvarstår, ortstillägg ej till honom utgå, varjämte å lönen avdragas 100 kronor årligen.

Bilaga nr 3.

Stat

för skeppsgosseskolan.

	Lön.	Tjänstgöringspennin- gar.	Arvoden.	Karls- krona station.	Stock- holms station.	Summa.
1 rektor	2,500	1,000	—	3,500	—	3,500
1 skollärare	1,700	—	—	1,700	—	1,700
9 d:o	15,300	—	—	8,500	6,800	15,300
Lärare för undervisning i religion, arvode å 125 kronor för varje timmes undervisningsskyldighet i veckan (10 × 125)	—	—	1,250	1,250	—	1,250
1 lärare för undervisning i slöjd	—	—	250	250	—	250
1 d:o i d:o	—	—	250	250	—	250
1 d:o i d:o, biträdande	—	—	150	150	—	150
1 lärare för undervisning i slöjd, biträdande	—	—	150	150	—	150
Lärare för meddelande av undervisning åt de skeppsgossebåren i Marstrand tillhörande skeppsgossar, vilka äro förlagda i Stockholm, å 50 kronor i månaden (under 7 månader)	—	—	350	—	350	350
18 monitörer å 5 kronor vardera i månaden (under 8 månader)	—	—	—	480	240	720
För inövande av hornblåsare och trumslagare	—	—	—	2,350	2,000	4,350
För anskaffande och istandsättning av böcker och idrottsmateriel samt till belöningar och premier m. m.	—	—	—	1,334	666	2,000
Summa kronor	—	—	—	—	—	29,970

Anmärkningar:

1:o. För rektor höjes avlöningen efter 5, 10, 15 och 20 års väl vitsordad tjänstgöring, varje gång med 500 kronor, varav 300 kronor utgöra lön och 200 kronor tjänstgöringspennningar.

2:o. För skollärarna höjes lönen efter 5, 10 och 15 års väl vitsordad tjänstgöring, varje gång med 300 kronor.

Bilaga nr 4.

Stat

för flottans officerskår.

Antal.		Fast lön.
1	Flaggman	8,000
3	D:o	24,000
1	Kommendör	6,000
8	D:o	48,000
1	Kommendörkapten av 1:a graden	4,500
19	D:o av d:o	85,500
1	D:o av 2:a graden	4,000
20	D:o av d:o	80,000
1	Kapten av 1:a klassen	3,400
74	D:o av d:o	251,600
1	D:o av 2:a klassen	2,400
36	D:o av d:o	86,400
1	Löjtnant	1,500
105	D:o	157,500
1	Underlöjtnant eller fänrik	720
51	D:o d:o	36,720
324		Kronor 800,240
	Tillkommer:	
	Årligt tillägg till fasta lönen åt innehavare av chefsbefattningen i marinförvaltningen, chefsbefattningen i marinstaben, stationsbefälhavarebefattning eller befattningen såsom inspektör av flottans övningar till sjöss, därest han icke uppbär flaggmans lön, med iakttagande att, om två av nämnda befattningsinnehavare icke uppbära dylik lön, tillägget skall tilldelas den, som är i sin befattning äldst	2,000
	Summa högst kronor	802,240

Anmärkningar:

1:o. Dagavlönning å 7 kronor till flaggman, 6 kronor till kommendör, 5 kronor till kommendörkapten av 1:a eller 2:a graden, 4 kronor till kapten av 1:a eller 2:a klassen samt 3 kronor till löjtnant, underlöjtnant eller fänrik eller halv dagavlönning efter vartdera av förestående belopp tillkommer i den ordning, reglemente för marinen bestämmer.

2:o. Till officer, som icke åtnjuter fri bostad i kronans hus, utgår, i den ordning reglemente för marinen bestämmer, inkvarteringsbidrag med ett efter år räknat belopp av:

vid Karlskrona station: vid Stockholms station:

för flaggman	1,200 kronor	1,500 kronor
» kommendör	900 »	1,200 »
» kommendörkapten	600 »	1,000 »
» kapten	400 »	500 »
» löjtnant, underlöjtnant och fänrik	300 »	400 »

3:o. Då befälhavande amirals- och stationsbefälhavareämbetena i Karlskrona innehavas av en och samma person, åtnjuter innehavaren ett särskilt arvode av 3,000 kronor om året.

Bilaga nr 5.

Stat

för reservofficerare under 1:a tjänstgöring och repetitions-
övning vid flottan.

Antal.		Kronor.	Summa.
1	Fänrik i reserven under 1:a tjänstgöring: lön under 12 månader à 60 kronor dagavlöning à 3 kronor under 365 dagar..... inkvarteringsbidrag för år beklädnadsersättning för en gång	720 — 1,095 — 300 — 200 —	2,315 —
15	Fänrikar i reserven under d:o	— —	34,725 —
1	Reservunderlöjtnant under repetitionsövning: lön under 6 månader à 60 kronor dagavlöning à 3 kronor under 6 månader..... inkvarteringsbidrag under 6 månader à 25 kronor.....	360 — 540 — 150 —	1,050 —
7	Reservunderlöjtnanter under d:o	— —	7,350 —
24	Kronor	— —	45,440 —
	Tillkommer <i>skillnaden</i> mellan inkvarteringsbidrag under tjänstgöring på Stockholms och på Karlskrona station, per månad (33: 33 — 25: —) 8 kronor 33 öre, räknat för halva antalet fänrikar i reserven, åtta i tolv månader, samt för halva antalet reservunderlöjtnanter, fyra i sex månader... kronor	— —	999 60
	Summa högst kronor	— —	46,439 60

Bilaga nr 6.

Stat

för flottans underofficerskår.

Antal.		Fast lön.		Beklädnads- ersätt- ning.		Ersätt- ning för ved och ljus.		Summa.
1	Flaggunderofficer	900	—	200	—	130	—	1,230
234	D:o	210,600	—	46,800	—	30,420	—	287,820
1	Underofficer av 2:a graden	900	—	200	—	100	—	1,200
474	D:o	426,600	—	94,800	—	47,400	—	568,800
	Ökning i fasta lönen å 240 kronor till förslagsvis 92 flaggunderofficerare (maskinister).....	22,080	—	—	—	—	—	22,080
710	Summa högst kronor	661,080	—	142,000	—	78,050	—	881,130

Anmärkningar:

1:o. Av ovannämnda antal flaggunderofficerare och underofficerare av 2:a graden skola minst 178, högst 349 vara maskinister.

2:o. Dagavlönning å 2 kronor 50 öre till flaggunderofficer (maskinist), 2 kronor 15 öre till flaggunderofficer (ej maskinist) och underofficer av 2:a graden (maskinist) samt 1 krona 50 öre till underofficer av 2:a graden (ej maskinist) eller halv dagavlönning efter vartdera av förestående belopp tillkommer i den ordning, reglemente för marinen bestämmer.

3:o. Till underofficer, som icke åtnjuter fri bostad i kronans hus, utgår, i den ordning reglemente för marinen bestämmer, inkvarteringsbidrag med ett efter år räknat belopp av:

	vid Karlskrona station:	vid Stockholms station:
för flaggunderofficer.....	240 kronor	300 kronor
» underofficer av 2:a graden	180 »	240 »

4:o. Underofficers av 2:a graden löneförmåner må utgå till högst 10 kockar eller hovmästare, korporaler, som visat framstående skicklighet i egen yrkesgren; och må vad av det härför erforderliga medelsbelopp är odisponerat användas för att tilldela kockar och hovmästare, korporaler, avlöning i sjömanskårens 1:a lönegrad utöver antalet löner enligt stat för samma lönegrad, dock att antalet härigenom avlönade kockar och hovmästare i sjömanskårens 1:a lönegrad ej må överstiga antalet av de för ändamålet disponibla underofficerslöner.

Bilaga nr 7.

Stat

för flottans sjömanskår.

Antal.		Kronor.	Summa.	
1	1:a lönegraden { 12 månaders månadslön à 45 kronor dagavlönning à 80 öre i 365 dagar }	832	—	
709	D:o d:o	589,888	—	
1	2:a lönegraden { 12 månaders månadslön à 23 kronor dagavlönning à 60 öre i 365 dagar }	495	—	
1,512	D:o d:o	748,440	—	
1	3:e lönegraden { 12 månaders månadslön à 15 kronor dagavlönning à 50 öre i 365 dagar }	362	50	
1,036	D:o d:o	375,550	—	
1	4:e lönegraden { 12 månaders månadslön à 12 kronor dagavlönning à 30 öre i 365 dagar }	253	50	
939	D:o d:o	238,036	50	1,953,857 50
4,200				
	Lega, räknad efter 12,50 kronor per år av anställningstiden för en årlig rekryteringskontingent av 800 man, förslagsvis	—	—	40,000 —
	Rekryteringskostnader à 40 kronor, därav högst 30 kronor till värvningsförrättaren, förslagsvis för 800 man	—	—	32,000 —
	Arvode åt 137 kompanikorpraler à 5 kronor i månaden	—	—	8,220 —
	Uppmuntringspenningar, förslagsvis	—	—	31,460 —
	Inkvarteringsbidrag, förslagsvis	—	—	240,000 —
	Lönetillägg, förslagsvis	—	—	100,000 —
	Summa högst kronor	—	—	2,405,537 50

Anmärkningar:

1:o. Skulle det sålunda bestämda antalet i någon av de tre högre lönegraderna icke finnas fulltaligt, må de löner, som i följd därav sakna innehavare, till så stor del, som erfordras, användas till avlöning åt manskap i lägre lönegrad samt till bestridande av lega och rekryteringskostnader, om rekryteringen skulle behöva omfatta flera än det förslagsvis upptagna antalet av 800 man.

2:o. Uppmuntringspenningar utgå under tjänstgöring i land till manskap, som tillhöra 1:a, 2:a eller 3:e uppmuntringsklassen, med respektive 15, 10 och 5 öre om dagen, enligt de för dagavlönings åtnjutande gällande grunder.

3:o. Av det manskap, som erhållit vederbörligt tillstånd att bo utom kasern, äga högst 2,223 man under tjänstgöring i land och den, som är gift eller är änklings med minderårigt barn, även under annan tjänstgöring att åtnjuta inkvarteringsbidrag till ett månatligt belopp för underofficerskorpral vid Karlskrona station av 15 kronor och vid Stockholms station av 20 kronor samt för övrigt manskap vid den förra stationen av 10 kronor och vid den senare av 15 kronor.

4:o. Till den, som tillhör 1:a lönegraden, utgår, om han vid sjömanskåren innehar en tjänstetid av minst 108 månader (9 år), ett första lönetillägg av 5 kronor i månaden och, om han vid kåren innehar en tjänstetid av minst 144 månader (12 år), ett andra lönetillägg av 5 kronor i månaden.

Till den, som tillhör 2:a lönegraden och är underofficerskorpral eller korpral, utgår, om han vid sjömanskåren innehar en tjänstetid av minst 48 månader (4 år), varav minst 12 månader såsom korpral, ett första lönetillägg av 10 kronor i månaden och, om han vid kåren innehar en tjänstetid av minst 144 månader (12 år), ett andra lönetillägg av 5 kronor i månaden.

5:o. Vid beräkning av tjänstetid vid sjömanskåren lägger den, som karlskrivits från skeppsgossekåren eller i egenskap av värnpliktig tjänstgjort vid flottan eller före anställningen varit inmönstrad till sjöfart eller antagits i högre lönegrad än den lägsta, att tillgodoräkna sig extra tjänstetid enligt de bestämmelser, som av Konungen meddelas.

Bilaga nr 8.

Stat

å dagavlöning till officerare och underofficerare vid flottan.

Antal.		Kronor.		Summa.
	Officerskåren.			
4	Flaggmän dagavlöning å 7 kr. i 365 dagar	10,220	—	
9	Kommendörer » » 6 » » 365 »	19,710	—	
41	Kommendörkaptenener » » 5 » » 365 »	74,825	—	
112	Kaptener » » 4 » » 365 »	163,520	—	
158	Löjtnanter, underlöjtnanter och fänrikar » » 3 » » 365 »	173,010	—	441,285
324				
	Underofficerskåren.			
235	Flaggunderofficerare, dagavlöning å 2 kr. 15 öre i 365 dagar	184,416	25	
475	Underofficerare av 2:a graden, dagavlöning å 1 kr. 50 öre i 365 dagar	260,062	50	
	Ökning i dagavlöning å 35 öre till förslagsvis 92 flaggunderofficerare (maskinister) i 365 dagar	11,753	—	
	Ökning i dagavlöning å 65 öre till förslagsvis 184 underofficerare av 2:a graden (maskinister) i 365 dagar	43,654	—	499,885
710	Summa högst kronor	—	—	941,170 75

Bilaga nr 9.

Stat

för mariningenjörkåren.

Antal		Kronor.	Summa
1	Marinöverdirektör: fast arvode dagavlöning å 6 kronor	8,000 — 2,190 —	10,190 —
1	Marindirektör av 1:a graden: lön dagavlöning å 5 kronor	6,000 — 1,825 —	7,825 —
1	Marindirektör av 1:a graden.....	— —	7,825 —
1	Marindirektör av 2:a graden: lön dagavlöning å 5 kronor	5,000 — 1,825 —	6,825 —
3	Marindirektörer av 2:a graden.....	— —	20,475 —
1	Mariningenjör av 1:a graden, 1:a löneklassen: lön dagavlöning å 4 kronor	4,500 — 1,460 —	5,960 —
8	Mariningenjörer av 1:a graden, 1:a löneklassen	— —	47,680 —
1	Mariningenjör av 1:a graden, 2:a löneklassen: lön dagavlöning å 4 kronor	3,500 — 1,460 —	4,960 —
4	Mariningenjörer av 1:a graden, 2:a löneklassen	— —	19,840 —
1	Mariningenjör av 2:a graden: lön dagavlöning å 3 kronor	3,000 — 1,095 —	4,095 —
7	Mariningenjörer av 2:a graden	— —	28,665 —
1	Extra mariningenjör: arvode dagavlöning å 3 kronor	2,000 — 1,095 —	3,095 —
30	Transport	— —	167,435 —

Antal.		Kronor.	Summa.
30	Transport	—	167,435
3	Extra mariningenjörer	—	9,285
1	Stationsingenjör:		
	lön	4,500	
	tjänstgöringspenningar	1,000	5,500
1	Stationsingenjör	—	5,500
1	Verkstadsingenjör:		
	lön	4,500	
	tjänstgöringspenningar	1,000	5,500
1	Verkstadsingenjör	—	5,500
1	Miningenjör:		
	lön	4,500	
	tjänstgöringspenningar	500	5,000
2	Miningenjörer	—	10,000
1	Torpedingenjör:		
	lön	4,500	
	tjänstgöringspenningar	500	5,000
2	Torpedingenjörer	—	10,000
1	Elektroingenjör:		
	lön	4,500	
	tjänstgöringspenningar	500	5,000
3	Elektroingenjörer	—	15,000
1	Artilleriingenjör:		
	lön	4,500	
	tjänstgöringspenningar	500	5,000
1	Kemist:		
	lön	4,500	
	tjänstgöringspenningar	500	5,000
49			
	Arvode till den torpedingenjör, som förestår torpedverkstaden i Karlskrona	—	1,000
	Inkvarteringsbidrag, förslagsvis	—	14,600
5	Mariningenjörsstipendiater, stipendier à 1,200 kronor	—	6,000
	Summa högst kronor	—	280,320

Anmärkningar:

1:o. För stations-, min-, torped-, elektro-, verkstads- och artilleriingenjör samt kemist, som åtnjuter boställe i kronans hus, minskas fasta lönen med 400 kronor i Karlskrona och 500 kronor i Stockholm.

2:o. Till övrig personal vid mariningenjörskåren, som icke åtnjuter fri bostad i kronans hus, utgår i den ordning, reglemente för marinen bestämmer, inkvarteringsbidrag med ett efter år räknat belopp av:

	vid Karlskrona station:	vid Stockholms station:
för marinöverdirektör	—	1,200 kronor.
» marindirektör	600 kronor	1,000 »
» mariningenjör av 1:a graden	400 »	500 »
» mariningenjör av 2:a graden och extra mariningenjör	300 »	400 »

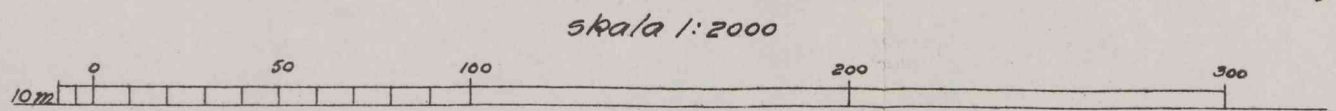
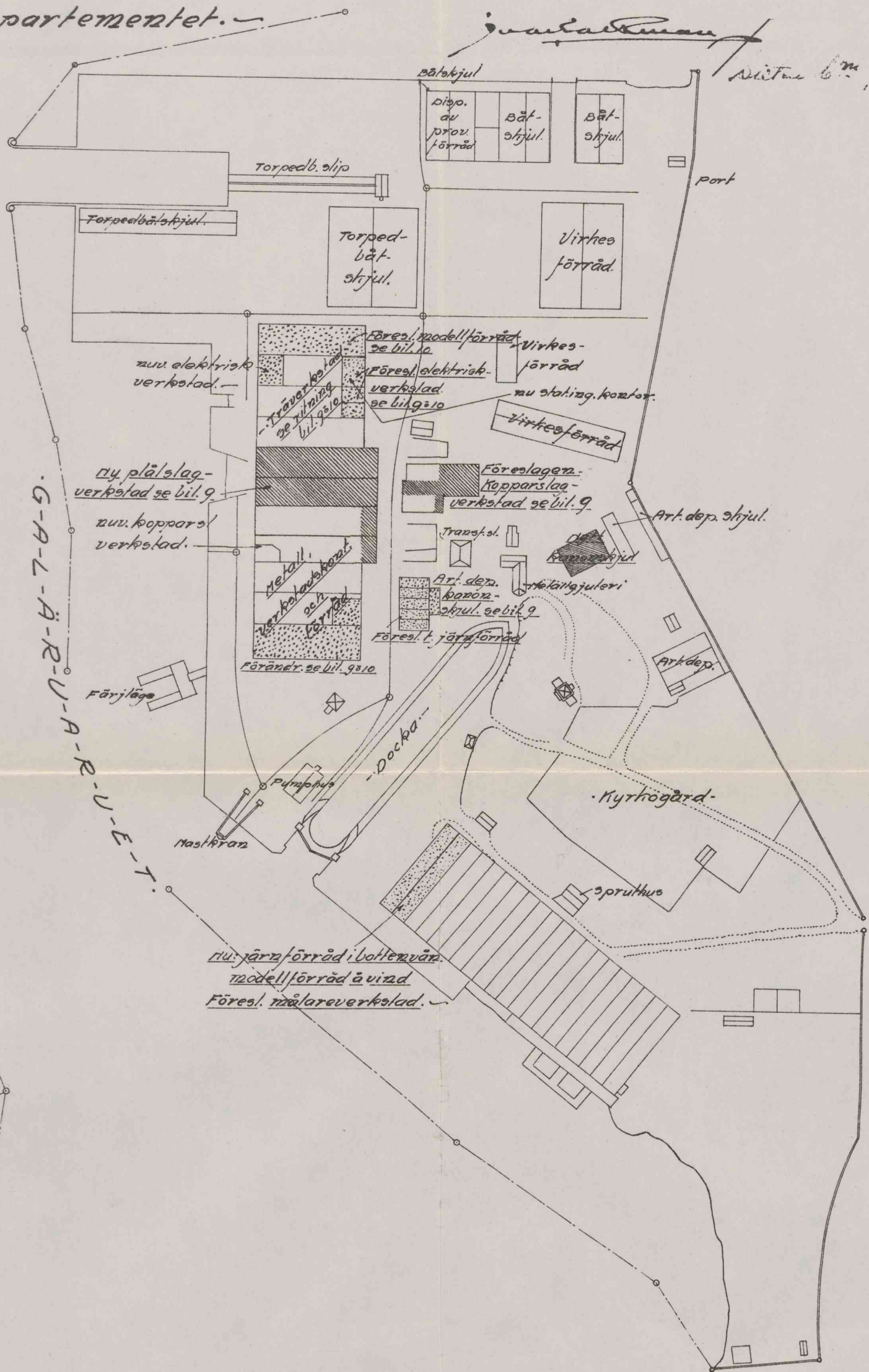
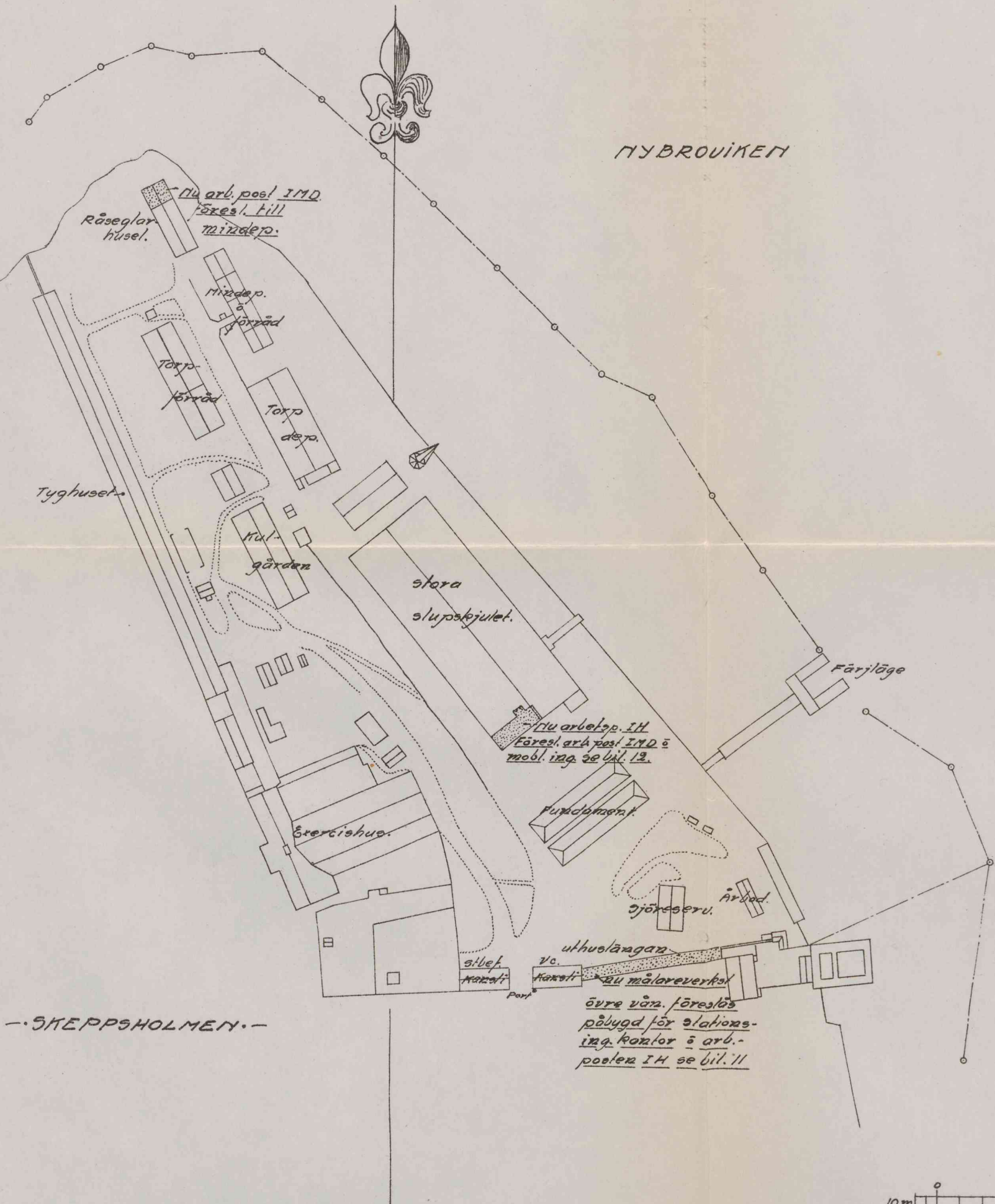
3:o. För min-, torped-, elektro- och artilleriingenjör samt kemist höjes lönen efter 5, 10, 15 och 20 års väl vitsordad tjänstgöring, varje gång med 500 kronor, och för stations- och verkstadsingenjör efter 5, 10 och 15 års sådan tjänstgöring, varje gång med 500 kronor.

Karta över Huzgl. Flottans varv i Stockholm 1915.

med angivande av föreslagen utvidgning och omflyttning av arbets-förråds-och-expeditionslokalerna inom Ingenjördepartementet.

Insg. dep. Huzgl. Fl. Varv. Stockholm. 9 dec. 1915.

■ Nybyggnader.
 ■ Ändrade byggnader

Bilaga nr 11.

Stat

för kustartilleriets personal.

Antal.		Kronor.	Kronor.	Summa.
	I. Lön och dagavlönning m. m.			
	Officerare.			
1	Chef för kustartilleriet:			
	lön	8,000	—	
	dagavlönning à 7 kronor	2,555	10,555	—
1	Överste:			
	lön	6,000	—	
	dagavlönning à 6 kronor	2,190	8,190	—
1	Överste	—	8,190	—
1	Överstelöjtnant:			
	lön	4,500	—	
	dagavlönning à 5 kronor	1,825	6,325	—
3	Överstelöjtnanter	—	18,975	—
1	Major:			
	lön	4,000	—	
	dagavlönning à 5 kronor	1,825	5,825	—
7	Majorer	—	40,775	—
1	Kapten av 1:a klassen:			
	lön	3,400	—	
	dagavlönning à 4 kronor	1,460	4,860	—
27	Kaptener av 1:a klassen	—	131,220	—
1	Kapten av 2:a klassen:			
	lön	2,400	—	
	dagavlönning à 4 kronor	1,460	3,860	—
20	Kaptener av 2:a klassen	—	77,200	—
1	Löjtnant:			
	lön	1,500	—	
	dagavlönning à 3 kronor	1,095	2,595	—
65	Transport	—	318,570	—

Antal.		Kronor.	Kronor.	Summa.
65	Transport	—	318,570	
42	Löjtnanter	—	108,990	
1	Underlöjtnant eller fänrik:			
	lön	720		
	dagavlöning å 3 kronor	1,095	1,815	
22	Underlöjtnanter och fänrikar	—	39,930	469,305
130	Reservofficerare under tjänstgöring.			
1	Reservunderlöjtnant:			
	lön under 6 månader å 60 kronor	360		
	dagavlöning å 3 kronor under 6 månader...	540	900	
4	Reservunderlöjtnanter.....	—	3,600	
1	Fänrik i reserven:			
	lön under 3 månader å 60 kronor	180		
	dagavlöning å 3 kronor under 3 månader...	270	450	
1	Fänrik i reserven	—	450	5,400
7	Reservofficersaspiranter.			
1	Reservofficersaspirant, utbildad för mintjänst:			
	dagavlöning å 3.50 kronor i 90 dagar.....	—	315	
1	Reservofficersaspirant, utbildad för mintjänst	—	315	630
2	Underofficerare.			
1	Underofficer av 1:a graden:			
	lön	1,200		
	dagavlöning å 2.50 kronor	912 50		
	ersättning för ljus och ved.....	130	2,242 50	
65	Underofficerare av 1:a graden	—	145,762 50	
1	Underofficer av 2:a graden:			
	lön	1,100		
	dagavlöning å 2.12 kronor	773 80		
	ersättning för ljus och ved	100	1,973 80	
132	Underofficerare av 2:a graden	—	260,541 60	410,520 40
199	Transport	—	—	885,855 40

Antal.		Kronor.	Kronor.	Summa.
	Manskap.			
	Transport	—	—	885,855 40
1	1:a lönegraden:			
	lön	540	—	
	dagavlönning å 80 öre	292	832	
231	1:a lönegraden	—	192,192	
1	2:a lönegraden:			
	lön	276	—	
	dagavlönning å 60 öre	219	495	
336	2:a lönegraden	—	166,320	
1	3:e lönegraden:			
	lön	180	—	
	dagavlönning å 50 öre	182 50	362 50	
424	3:e lönegraden	—	153,700	
1	4:e lönegraden:			
	lön	144	—	
	dagavlönning å 30 öre	109 50	253 50	
290	4:e lönegraden	—	73,515	587,670 —
1,285				
	II. Arvoden.			
1	Regementspastor	—	1,000	
1	Fästningspredikant	—	120	1,120 —
2				
	III. Rekryteringskostnader.			
	Lega, räknad efter 12 kronor 50 öre per år, samt övriga rekryteringskostnader, beräknade efter 40 kronor per man, darav högst 30 kronor till värvaren, förslagsvis	—	21,000	21,000 —
	IV. Inkvarteringsbidrag.			
	Inkvarteringsbidrag för officerare och underofficerare, förslagsvis	—	39,745	
	Inkvarteringsbidrag för underofficerskorpraler, förslagsvis	—	27,300	67,045 —
	Transport	—	—	1,562,690 40

Antal.		Kronor.		Kronor.		Summa.	
	Transport	—	—	—	—	1,562,690	40
	V. Lönetillägg och uppmuntrings- penningar.						
	Lönetillägg, förslagsvis	—	—	19,000	—		
	Uppmuntringspenningar, förslagsvis	—	—	16,000	—	35,000	—
	VI. Beklädnadshjälp till reservofficers- aspiranter och fänrikar i reserven.						
29	Reservofficersaspiranter, beklädnadshjälp å 300 kronor	—	—	8,700	—		
26	Fänrikar i reserven, beklädnadshjälp å 200 kronor	—	—	5,200	—	13,900	—
	Summa högst kronor	—	—	—	—	1,611,590	40

Anmärkningar:

1:o. Officer, jämväl reservofficer under tjänstgöring, och underofficer, som icke åtnjuta fri bostad i kronans hus, uppbära inkvarteringsbidrag med ett efter år räknat belopp av:

	i kustfästning kronor	i Stockholm eller Göteborg. kronor.
generalsperson	—	1,500
överste	900	1,200
överstelöjtnant eller major	600	1,000
kapten	400	500
subalternofficer	300	400
underofficer av 1:a graden	240	300
underofficer av 2:a graden	180	240

Officer eller underofficer, som är gift eller är änkling med hemmavarande barn, uppbär, om på grund av förhållandena å förlägningsorten endast sådan bostad i kronans hus finnes att tilldela honom, att han därstädes icke kan ordna eget hushåll, ävenledes inkvarteringsbidrag till ovan angivna belopp.

2:o. Officer eller underofficer med vederlike, som är kommenderad till ordinarie tjänstgöring vid Notviken, åtnjuter provisoriskt avlöningstillägg, beräknat efter 200 kronor per år, vilket utgår enligt samma grunder, som i reglemente för marinen finnas angivna för åtnjutande och utbetalande av arvode.

3:o. Underofficerskorpral med en tjänstetid vid kustartilleriet av minst 72 månader (6 år), som är gift eller är änkling med minderårigt barn och som erhållit vederbörligt tillstånd att bo utom kasern, åtnjuter inkvarteringsbidrag till ett månatligt belopp av 15 kronor i kustfästning och 20 kronor i Stockholm eller Göteborg.

4:o. Skulle det här ovan bestämda antalet manskap i någon av de tre högre lönegraderna icke finnas fulltaligt, må de löner, som till följd därav sakna innehavare, till så stor del, som erfordras, användas till avlöning åt manskap i lägre lönegrad samt till bestridande av lega och rekryteringskostnader, om det under III här ovan förslagsvis beräknade belopp därtill visar sig otillräckligt.

5:o. Uppmuntringspenningar utgå under tjänstgöring i land till manskap, som tillhör 1:a, 2:a eller 3:e uppmuntringsklassen, med respektive 15, 10 och 5 öre om dagen enligt de för dagavlönings åtnjutande gällande grunder.

6:o. Till den, som tillhör 1:a lönegraden, utgår, om han vid kustartilleriet innehar en tjänstetid av minst 108 månader (9 år), ett första lönetillägg av 5 kronor i månaden och, om han vid kustartilleriet innehar en tjänstetid av minst 144 månader (12 år), ett andra lönetillägg av 5 kronor i månaden.

Till den, som tillhör 2:a lönegraden och är underofficerskorpral eller korpral, utgår, om han vid kustartilleriet innehar en tjänstetid av minst 48 månader (4 år), varav minst 12 månader såsom korpral, ett första lönetillägg av 10 kronor i månaden och, om han vid kustartilleriet innehar en tjänstetid av minst 144 månader (12 år), ett andra lönetillägg av 5 kronor i månaden.

7:o. Vid beräkning av tjänstetid vid kustartilleriet äger den, som i egenskap av värnpliktig tjänstgjort vid detta vapen eller antagits i högre lönegrad än den lägsta, att tillgodoräkna sig extra tjänstetid enligt de bestämmelser, som av Konungen meddelas.

Stat

för reservstat för marinen.

	Kronor.	Summa.
A. Flottan		
1 kommendörkapten av 1:a graden	3,500:—	
4 kaptener i högsta löneklassen à 2,100 kr.	8,400:—	
2 underofficerare i högre löneklassen à 1,000 kr.	2,000:—	13,900
<i>Dagavlöning, förslagsvis:</i>		
1 kommendörkapten i 45 dagar à 5 kr. per dag	225:—	
4 kaptener i 20 dagar à 4 kr. per dag	320:—	
2 underofficerare i 20 dagar à 2: 50 kr. per dag	100:—	645
		14,545
B. Kustartilleriet.		
1 kapten i högsta löneklassen	2,100:—	
1 kapten i mellersta löneklassen	1,650:—	
1 underofficer i högre löneklassen	1,000:—	
1 underofficer i lägre löneklassen	800:—	5,550
<i>Dagavlöning, förslagsvis:</i>		
1 kapten i högsta löneklassen i 17 dagar à 4 kr. per dag ...	68:—	
1 kapten i mellersta löneklassen i 25 dagar à 4 kr. per dag	100:—	
1 underofficer i högre löneklassen i 17 dagar à 2: 50 kr. per dag	42: 50	
1 underofficer i lägre löneklassen i 25 dagar à 2: 50 kr per dag	62: 50	273
		5,823
Summa högst kronor	—	20,368

Bilaga nr 13.

Avlöningsstat för fyrpersonalen.

	Lön.		Tjänstgöringspenningar.		Beklädnadsbidrag.		Summa.		Efter resp. 3, 6 och 9 år kan lönen höjas varje gång med
Bestämt anslag.									
1 fyrmästare å ång- eller motorfyrskipp	1,200	—	800	—	100	—	2,100	—	150
11 d:o å d:o	13,200	—	8,800	—	1,100	—	23,100	—	
1 fyrmästare å större fast fyr	1,200	—	700	—	100	—	2,000	—	
15 d:o å d:o	18,000	—	10,500	—	1,500	—	30,000	—	
1 d:o eller reservfyrmästare å fyrskipp	1,100	—	700	—	100	—	1,900	—	
6 d:o d:o	6,600	—	4,200	—	600	—	11,400	—	100
1 fyrmästare å mindre fast fyr	1,100	—	600	—	100	—	1,800	—	
54 d:o å d:o	59,400	—	32,400	—	5,400	—	97,200	—	
1 fyrvaktare och befalhavare å fyrskipp eller reservfyrvaktare	900	—	550	—	100	—	1,550	—	
3 d:o å d:o	2,700	—	1,650	—	300	—	4,650	—	
1 uppbördsfyrvaktare å fast fyr	850	—	500	—	100	—	1,450	—	100
14 d:o å d:o	11,900	—	7,000	—	1,400	—	20,300	—	
1 fyrvaktare	750	—	450	—	100	—	1,300	—	
98 d:o	73,500	—	44,100	—	9,800	—	127,400	—	
1 fyrbiträde	700	—	400	—	100	—	1,200	—	
94 d:o	65,800	—	37,600	—	9,400	—	112,800	—	
Provieringsbidragsamtsärskilda arvoden och ersättningar	—	—	—	—	—	—	6,000	—	
							446,150	—	
Förslagsanslag.									
Ålderstillägg					55,000:—				
Hysesbidrag					21,600:—				
Dagavlönning under vintertjänstgöring å fyrskipp					15,500:—				
Arvoden till å fyrskipp anställda personer, som tjänstgöra som styrmän eller maskinister					3,400:—				
Ersättning för mistsignalering					5,300:—				
Transport kronor					100,800:—	446,150			

			Summa.
	Transport kronor	100,800:—	446,150
Arvoden till personal vid mindre fyrar		39,000:—	
Proviant eller spisningspenningar till personalen å fyrskepp		47,500:—	
Arvoden till extra biträden vid såväl fasta fyrar som å fyrskepp		46,700:—	
Vikariatsersättning		15,600:—	
Kostnader för ved och lyse in natura		25,000:—	274,600
Summa kronor			720,750

Anm. 1. Vid fast fyr anställda fyrmästare, uppbördsfyrvaktare, fyrvaktare och fyrbiträden erhålla, där så ske kan, fri bostad jämte ved och lyse. Där bostad undantagsvis icke kan beredas personal vid fast fyr, utgår, jämte ved och lyse in natura, hyresersättning enligt lotsstyrelsens bestämmande. Till personalen å fyrskepp utgår hyresbidrag med 300 kronor till fyrmästare eller reservfyrmästare, 250 kronor till fyrvaktare och befälhavare eller reservfyrvaktare samt 200 kronor till fyrvaktare och fyrbiträde.

Anm. 2. Då ordinarie befattning å fyrstaten varder ledig, vilken av lotsstyrelsen anses böra förändras till befattning med lägre avlöning eller indragas, skall anmälan därom av lotsstyrelsen göras hos Kungl. Maj:t, som äger ej mindre besluta, att befattningen skall tillsvidare icke återbesättas, än även, därest befattning prövas böra på angivet sätt förändras, av den för befattningen i stat uppförda avlöning disponera så mycket, som, intilldess förändring i staten kan varda genomförd, erfordras till avlöning åt den, som förordnas att bestrida de med befattningen förenade göromål.

Anm. 3. Pensionsunderlaget utgör för fyrmästare och reservfyrmästare 1,300 kronor, för fyrvaktare och befälhavare, reservfyrvaktare ävensom uppbördsfyrvaktare 1,100 kronor, för annan fyrvaktare 1,000 kronor samt för fyrbiträde 900 kronor.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra anslag. Kronor.	Sid.
I. Marinen.			
A. Departementet.			
1. Departementschefen	17,000: —	—	2.
2. Departementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli och kommandoexpeditionen	41,700: —	—	2.
3. Extra föredragande inom departementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli	—	7,000: —	5.
4. Provisorisk lönerreglering för departementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli och kommandoexpeditionen . . .	—	4,115: —	5.
B. Marinförvaltningen och marinstaben.			
1. Marinförvaltningen	134,000: —	—	6.
2. Förstärkning av anslaget till marinförvaltningen	—	18,950: —	14.
3. Marinstaben	3,000: —	—	18.
4. Anställande av ett extra biträde i marinstaben	—	3,000: —	18.
C. Undervisningsverken.			
1. Sjökrigshögskolan	27,225: —	—	21.
2. Sjökrigsskolan	45,497: —	—	21.
3. Skeppsgosseskolan	29,970: —	—	23.
4. Marinintendentskolan	9,100: —	—	26.
D. Flottan.			
Avlöning, ersättningar m. m.			
1. Avlöning för flottans kårer och stater	5,943,656: —	—	27.
2. Personligt lönetillägg åt marindirektören av 1:a graden i flottan C. E. Richson	—	2,365: —	54.
3. Personligt lönetillägg åt bataljonspredikanterna vid flottans station i Karlskrona E. A. W. Holmberg och E. A. Collén	—	1,200: —	54.

Femte huvudtiteln.

	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra anslag. Kronor.	Sid.
4. Extra lönetillägg åt vissa statens tjänstemän och betjänte	—	500: —	55.
5. Ersättning för rustning och rotering	5,000: —	—	55.

Intendenturen.

6. Beklädnad åt sjömans- och skeppsgossekårerna	524,451: —	—	56.
7. Beklädnad åt sjöbeväringen	—	70,000: —	59.
8. Värnplikts förmåner för sjökadetter m. fl.	—	—	61.
9. Naturaunderhåll åt personal vid flottan	2,092,236: —	—	63.

Nybyggnad och underhåll.

10. Flottans nybyggnad och underhåll	3,042,300: —	—	66.
11. Krigsfartygsmateriel	—	6,400,000: —	71.
12. Anskaffning av flygbåtsmateriel	—	135,000: —	73.
13. Periskop i reserv för undervattensbåtar	—	96,000: —	75.
14. Moderna arbetsmaskiner för flottans varv i Karlskrona . .	—	75,000: —	76.
15. Transportmedel för flottans varv i Karlskrona	—	38,000: —	77.
16. Utvidgning och modernisering av flottans varv i Karlskrona	—	250,000: —	79.
17. Beklädnadsverkstäder och beklädnadsförråd m. m. vid Karls- krona station	—	100,270: —	81.
18. Transportmedel för flottans varv i Stockholm	—	75,000: —	94.
19. Tillbyggnader till vissa verkstäder vid flottans varv i Stockholm m. m.	—	85,900: —	98.
20. Örlogsdepå i Göteborg	—	120,000: —	114.
21. Uppförande av ammunitionsförrådshus	—	75,000: —	116.
22. Tankpråmar för oljetransport	—	110,000: —	117.

Övningar.

23. Flottans krigsberedskap och övningar	3,550,000: —	—	121.
24. Sjöbeväringens avlöning och beklädnad m. m.	914,789: —	—	123.

Artilleribehov.

25. Skjutförsök och inskjutning av kanoner	—	40,000: —	125.
26. Nya kärnrör för kanoner vid flottan	—	60,000: —	126.
27. Tubkanonmekanismer	—	25,500: —	128.
28. 9 mm. pistoler m. m.	—	30,000: —	128.
29. Kanoner och kulsprutor i reserv	—	95,000: —	130.

Femte huvudtiteln.

249

	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra anslag. Kronor.	Sid.
30. Förbättring av projektutredningen för vissa pansarbåtar .	—	200,000: —	132.
31. Anskaffning av en lyftkran för Karlskrona varvs skjutbana .	—	32,000: —	134.

Torped- och gnistsignalväsendet m. m.

32. Anskaffning av torpeder och torpedmateriel	—	152,000: —	135
33. Anskaffning av varmluftsapparater för torpeder	—	110,000: —	136.
34. Anskaffning av torpedsikten m. m.	—	32,400: —	137.
35. Anskaffning av nätsaxar till torpeder	—	50,000: —	138.
36. Försök med torped-, gnist- och flygmateriel	—	35,000: —	139.
37. Nya luftkompressionspumpar till vissa pansarbåtar	—	36,000: —	141.

Minväsendet.

38. Anskaffning av minmateriel	—	167,100: —	142.
39. Anskaffning av kontraminnmateriel	—	54,500: —	145.
40. Uppförande av ett minförrådshus	—	33,000: —	146.
41. Utvidgning av minverkstaden & flottans varv i Stockholm .	—	—	146.

E. Kustartilleriet.

Avlöning.

1. Avlöning för kustartilleriets personal	1,547,127: —	—	148.
2. Personligt lönetillägg till sergeanten över stat vid kust- artilleriet A. G. Sjöqvist	—	580: —	152.

Intendenturen..

3. Beklädnad åt kustartilleriets manskap	142,400: —	—	153.
4. Naturaunderhåll åt personal vid kustartilleriet	581,700: —	—	153.

Nybyggnad och underhåll.

5. Underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel . . .	527,300: —	—	154.
6. Förlägningsinventarier för Västra Hästholmsfort	—	6,200: —	164.
7. Förplägnadsanstalt i Vaxholms fästning	—	286,757: —	165.
8. Anskaffning av en motorpräm för Karlskrona fästning . .	—	45,000: —	166.
9. Förändring av torpedbatteriet vid Oxdjupet	—	17,600: —	170.

Övningar.

10. Kustartilleriets krigsberedskap och övningar	472,800: —	—	171.
11. Kustartilleribeväringsens avlöning och beklädnad m. m. . .	430,000: —	—	172.
12. Krigsövningar vid kustfästningarna	15,000: —	—	172.

Bihang till riksdagens protokoll 1916. 1 saml. 1 häft.

32

Femte huvudtiteln.

	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra anslag. Kronor.	Sid.
Artilleribehov.			
13. Nya kärnrör för kanoner vid kustbefästningarna	—	31,300: —	172.
14. Eldledningsanordningar vid nuvarande kustbefästningar	—	90,350: —	173.
15. Skyddsanordningar för kustartilleriets kanonbetjäningar	—	26,835: —	173.

Minväsendet.

16. Permanenta mineringar vid kustbefästningarna	—	120,000: —	175.
17. Reservspeglar till strålkastare	—	20,000: —	176.
18. Utrustningsmateriel för utposter vid kustbefästningarna	—	56,500: —	176.

F. Flottan och kustartilleriet.

1. Reservstat för marinen	20,368: —	—	177.
2. Viss artillerimateriel för flottan och kustartilleriet	—	94,500: —	179.
3. Försök med minmateriel	—	30,000: —	181.

G. Diverse.

1. Ålderstillägg	42,000: —	—	182.
2. Ersättning åt officerare, ingenjörer och intendenten under anställning eller kommandering utrikes	15,000: —	—	182.
3. Resestipendium åt läkare vid marinläkarkåren	2,000: —	—	182.
4. Rese- och traktamentspenningar	55,500: —	—	182.
5. Flyttningshjälp	11,000: —	—	182.
6. Sjukvård för marinen	140,960: —	—	183.
7. Uppvärmning, belysning, renhållning samt tvätt- och badinrättningar	350,000: —	—	183.
8. Arvoden åt vid skeppsgosse-kåren i Marstrand anställda personer samt medikamenter, bad m. m.	—	10,798: —	184.
9. Skrivmaterialier och expenser m. m.	140,000: —	—	185.
10. Utgivande av läroböcker, beskrivningar, reglementen och instruktioner m. m.	25,000: —	—	186.
11. Tryckningskostnader	25,048: —	—	186.
12. Diverse behov	22,254: —	—	186.
13. Extra utgifter	75,000: —	—	186.
14. Hyresutgifter	—	55,800: —	187.
15. Ersättning för förskott	—	148,405: —	190.
Summa för marinen kronor	21,020,381: —	9,860,425: —	

Femte huvudtiteln.

251

Ordinarie anslag.	Extra anslag.	Sid.
Kronor.	Kronor.	

II. Handeln.

Sjökarteverket.

1. Avlöningar och underhåll m. m.	101,800: —	—	193.
---	------------	---	------

Lots- och fyrväsendet.

2. Lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstalterna . .	3,649,774: —	—	204.
3. Säkerhetsanstalterna för sjöfarten	—	460,000: —	212.

Undervisningsanstalter för sjöfart samt nautisk-meteorologiska byrån.

4. Undervisningsanstalter för sjöfart	186,420: —	—	220.
5. Nautisk-meteorologiska byrån	26,100: —	—	220.
6. Förstärkning av arbetskrafterna vid nautisk-meteorologiska byrån	—	3,500: —	220.
7. Ålderstillägg för personalen vid undervisningsanstalterna för sjöfart och föreståndaren för nautisk-meteorologiska byrån	13,000: —	—	221.

Summa för handeln kronor	3,977,094: —	463,500: —
Summa summarum kronor	24,997,475: —	10,323,925: —

Sjätte huvudtiteln.

*Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans
Maj:st Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14
januari 1916.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

1:o.

Departementschefen, statsrådet von Sydow anmälde de frågor, som tillhöra regleringen av riksstatens sjätte huvudtitel för år 1917, samt anförde därvid följande.

Innan jag går att yttra mig rörande de särskilda anslag, som synas böra under sjätte huvudtiteln äskas av 1916 års riksdag, ber jag få framhålla, hurusom det jämväl innevarande år på grund av de rådande förhållandena befunnits oundvikligt att även på de områden, om vilka här är fråga, såvitt möjligt begränsa anslagsbehoven. Såsom chefen för finansdepartementet förut i dag anfört, hava ock vederbörande myndigheter i sådant syfte anmodats att vid avgivande av förslag beträffande anslag att äskas av 1916 års riksdag iakttaga all den sparsamhet, som lämpligen låte sig göra. Detta oaktat har det

icke kunnat undvikas, att huvudtitelns slutsumma i händelse av bifall till de förslag, jag förelägger Kungl. Maj:t, skulle komma att förete en ökning av ej mindre än 3,285,800 kronor. Härvid är emellertid att märka, hurusom den största delen av denna ökning, eller ej mindre än 1,823,950 kronor, skulle belöpa sig på anslagen för sociala verk och inrättningar — detta beroende huvudsakligen dels på den omständigheten, att en del av dessa anslag äro av beskaffenhet, att en automatisk ökning därav år efter år måste äga rum, dels ock därpå, att i sistnämnda belopp inräknats ökat anslag till riks försäkringsanstalten med 455,130 kronor för genomförande av den ifrågasatta nya försäkringen för olycksfall i arbete. Vidare har jag för avsikt att föreslå Kungl. Maj:t att till täckande av kostnader för understödjande åt arbetslösa upptaga ett belopp av 425,000 kronor ävensom att höja vissa ordinarie förslagsanslag med tillhopa 845,000 kronor. Frånsett nu angivna särskilda ändamål, skulle huvudtitelns slutsumma sålunda komma att förete en ökning av endast 191,850 kronor.

Jag övergår nu att anmäla de särskilda frågor, som tillhöra regleringen av utgifterna under sjätte huvudtiteln för år 1917, och upp-tager jag desamma till behandling i den ordning, vari de förekomma i riksstaten. Jag kommer därjämte att å behöriga ställen även angiva de ordinarie anslag, beträffande vilka jag icke har någon ändring att föreslå.

A. Departementet.

1. Statsministern, lönefyllnad, <i>oförändrat ordinarie anslag, förslagsanslag</i> , högst	kronor 6,500: —
2. Statsråden utan departement, tre à 15,000 kronor, <i>oförändrat ordinarie anslag</i>	» 45,000: —
3. Departementschefen, <i>oförändrat ordinarie anslag</i>	» 17,000: —
4. Departementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli, <i>oförändrat ordinarie anslag</i>	» 93,300: —

5. Handsekreterare åt statsministern.

[1.]

Handsekreterare åt statsministern.

(Extraanslag.)

Till avlönande av en handsekreterare åt statsministern har riksdagen på extra stat för år 1916 anvisat ett anslag av 3,000 kronor.

Då enahanda anslag synes böra utgå jämväl för år 1917, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att på extra stat för år 1917 anvisa ett anslag av 3,000 kronor att av Kungl. Maj:t ställas till statsministerns förfogande för avlönande av en handsekreterare. [1.]

6. Provisorisk lönereglering för departementet.

Till provisorisk lönereglering för befattningshavare i civildepartementet har riksdagen på extra stat för år 1916 anvisat ett belopp av 13,785 kronor, därav högst 325 kronor må användas till höjning av vikariatsersättning under semester. [2.]
Provisorisk lönereglering för departementet.

I enlighet med vad chefen för justitiedepartementet till statsrådsprotokollet över justitieärenden förut denna dag anfört torde medel enligt av honom angivna grunder även för år 1917 böra för ifrågasvarande ändamål begäras. (Extraanslag.)

I avseende å beloppet föreligger, vad civildepartementet angår, ingen anledning till jämkning.

För åtnjutande av det provisoriska avlöningstillägget torde i övrigt böra stadgas de villkor, chefen för justitiedepartementet i sitt anförande föreslagit, och tillika för iakttagande vid utbetalningen av avlöningstilläggen meddelas de av honom ifrågasatta föreskrifterna.

Vad beträffar frågan om avdrag för registratorns sportelinkomst kan, efter de upplysningar jag inhämtat, årliga medeltalet av denna sportelinkomst fortfarande, såsom fallet varit under de närmast förflutna åren, beräknas till omkring 700 kronor. Då riksdagen bestämt, att avlöningstillägg för registrator skall minskas med det belopp, varmed hans inkomst av sportler må överstiga 500 kronor, torde registratorn i civildepartementet i likhet med föregående år även för år 1917 böra vidkännas avdrag å sitt provisoriska avlöningstillägg med 200 kronor.

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till provisorisk lönereglering för befattningshavare i civildepartementet, i enlighet med de av chefen för justitiedepartementet tillstyrkta grunder och förordade villkor, på extra stat för år 1917 bevilja ett förslagsanslag av 13,785 kronor, därav högst 325 kronor må användas till höjning av vikariatsersättning under semester.

7. Extra föredragande inom departementet.

[3.] Till avlönande av en extra föredragande inom civildepartementet har riksdagen på extra stat för år 1916 anvisat ett belopp av 7,000 kronor, därav 2,500 kronor skulle anses såsom tjänstgöringspenningar. Då behov av ifrågavarande extra föredragande fortfarande föreligger, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

En extra föredragande inom departementet.

(Extra anslag.)

att till avlönande av *en extra föredragande inom civildepartementet* på extra stat för år 1917 anvisa ett belopp av 7,000 kronor, därav 2,500 kronor skola anses utgöra tjänstgöringspenningar.

8. En andre särskild föredragande inom departementet.

[4.] Till avlönande av en andre särskild föredragande inom civildepartementet har riksdagen på extra stat för år 1916 anvisat ett belopp av 4,000 kronor. Sådan särskild föredragande erfordras jämväl för år 1917, och får jag därför hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

En andre särskild föredragande inom departementet.

(Extra anslag.)

att till avlönande av *en andre särskild föredragande inom civildepartementet* på extra stat för år 1917 anvisa ett belopp av 4,000 kronor.

9. En tredje särskild föredragande inom departementet.

[5.] Till avlönande av en tredje särskild föredragande inom civildepartementet har riksdagen på extra stat för år 1916 anvisat ett belopp av 3,000 kronor. Behovet av ifrågavarande föredragande kvarstår alltjämt oförändrat. Jag får därför hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

En tredje särskild föredragande inom departementet.

(Extra anslag.)

att till avlönande av *en tredje särskild föredragande inom civildepartementet* på extra stat för år 1917 anvisa ett belopp av 3,000 kronor.

10. Biträdande föredragande inom departementet.

Vid anmälan av de frågor, som tillhörde regleringen av riksstatens sjätte huvudtitel för år 1914, anförde dåvarande departementschefen beträffande anslagskraven för civildepartementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli, bland annat, att av de ärenden, som handlades å andra byrån inom departementet, ärendena angående stadsplaner samt byggnadsärendena under de sista åren visat en stark stegring. Han ansåg det därför vara nödvändigt att erhålla ett särskilt anslag till en biträdande föredragande å byrån, enär det eljest vore att befara, att dessa viktiga ärenden ej alltid kunde komma i åtnjutande av den skyndsamma behandling, som deras beskaffenhet krävde.

Med bifall till Kungl. Maj:ts i enlighet därmed avlåtna proposition anvisade riksdagen för avlönande av en biträdande föredragande inom civildepartementet på extra stat för år 1914 ett belopp av 3,000 kronor, och har sedermera enahanda belopp anvisats för åren 1915 och 1916.

Då behovet av sådan biträdande föredragande otvivelaktigt kommer att kvarstå även under år 1917, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till avlönande av en biträdande föredragande inom civildepartementet på extra stat för år 1917 anvisa ett belopp av 3,000 kronor.

[6.]

Biträdande
föredragande
inom departe-
mentet.

(Extra anslag.)

11. Förhöjning av amanuensarvoden m. m.

Under anslagstiteln civildepartementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli är till departementschefens förfogande för amanuenser, vikariatsersättning, renskrivning m. m. i riksstaten uppfört ett anslag, som i den av riksdagen år 1878 för departementet fastställda stat bestämdes till 15,000 kronor. Ifrågavarande anslag har därefter höjts år 1894 till 17,000 kronor, år 1903 till 22,000 kronor och år 1906 till 30,100 kronor.

Sedermera har riksdagen till förhöjning av de inom civildepartementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli anställda amanuensernas arvoden m. m. på extra stat anvisat för vart och ett av åren 1909—1912 15,900 kronor och för vart och ett av åren 1913—1916 24,000 kronor.

Under åren 1913—1915, då båda ifrågavarande anslag utgått med sitt nuvarande belopp, tillhoppa 54,100 kronor, hava utgifter av natur att skola av anslagen bestridas varit fördelade på de särskilda med anslagen avsedda ändamålen på sätt i följande tablå, i avrundade tal, anges. I tablåen upptagas för jämförelses skull även siffrorna för år 1912.

[7.]

Förhöjning
av amanuens-
arvoden m. m.
(Extra anslag.)

[7.]

Å r.	Amanuens- arvoden.	Gratifikation- er åt amanuenser.	Vikariats- ersättningar.	Kvinnliga bi- träden och ren- skrivning.	Extra vakt- mästare.	Summa.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
1912	20,898	8,200	5,971	11,127	5,802	51,998
1913	21,376	9,150	5,665	15,531 (därav 4,764 för renskrivning)	5,960	57,682
1914	24,425	9,250	6,266	15,064 (därav 3,665 för renskrivning)	7,093	62,098
1915	25,107	8,605	6,887	18,326 (därav 3,776 för renskrivning)	8,292	67,217

Utgifterna ifråga hava, såsom av tablån synes, icke kunnat hållas inom ramen av anslagen, utan under åren 1913—1915 överstigit den sammanlagda anslagssumman med i runda summor respektive 3,600 kronor, 8,000 kronor och 13,000 kronor.

Till täckande av sålunda uppkomna brister hava medel av Kungl. Maj:t anvisats från sjätte huvudtiteln anslag till extra utgifter eller sjätte huvudtiteln allmänna besparingar.

Tablån utvisar, att särskilt utgifterna under rubrikerna amanuens-arvoden samt kvinnliga biträden och renskrivning avsevärt stigit.

Detta förhållande är beträffande utgifterna för amanuensarvoden huvudsakligen beroende på dels att arvoden höjts åt de fast anställda amanuenser, som avsevärt lång tid tillhört departementet eller ägna så gott som hela sitt arbete åt denna tjänst, dels även att de fast avlönade amanuensernas antal måst ökas på grund av den departementet påvilande ständigt växande arbetsbördan.

Inom departementet äro för närvarande fast anställda 13 amanuenser. Två av dessa tjänstgöra såsom särskilda föredragande för vissa mål hos regeringsrätten, men uppbära såsom sådana, förutom av riksdagen anvisad särskild gottgörelse, ett amanuensarvode av 2,000 kronor vardera. Övriga fasta amanuensers arvoden uppgå till följande belopp, nämligen för en 3,000 kronor, för två 2,500 kronor, för två 2,000 kronor, för en 1,500 kronor, för en 1,300 kronor, för tre 1,200 kronor och för en 900 kronor.

Utom dessa amanuenser finnas för närvarande inom departementet anställda 12 amanuenser, som hava alls ingen fast inkomst från departementet, utan äro hänvisade till de gratifikation, som tilldelas dem, jämte tilläventyrs någon vikariatsersättning.

De gratifikationer, som under år 1915 utbetalts till de icke fasta amanuenser, som under hela året tjänstgjort inom departementet, växlade från 600 kronor till 950 kronor. Medeltalet var 760 kronor, vilket belopp måste anses vara en låg ersättning för det under året utförda arbetet.

Orsakerna till stegringen av kostnaderna för kvinnliga biträden och renskrivning äro väsentligen att söka i att den allmänna ökningen av departementets arbetsbörda medfört ett högst betydligt ökat behov av kvinnliga skrivbiträden och att biträdenas avlöningsförmåner reglerats enligt de grunder, som fastställts för kvinnliga biträdesbefattningar, som äro uppförda å ordinarie stat.

Under år 1915 funnos sålunda inom departementet 9 kvinnliga skrivbiträden. Ett av dessa tjänstgör såsom biträde hos registratören. De övriga hava sysselsatts med renskrivning, men dessutom biträtt med expediering och uppsättning av enklare expeditioner -- en anordning, som visserligen föranlett, att för renskrivning måst anlitas arbetskrafter utom departementet i större utsträckning än eljest blivit förhållandet, men å andra sidan medfört den fördelen, att amanuenserna kunnat användas huvudsakligen för mera kvalificerade göromål, vilket visat sig nödvändigt för att inom departementet uppehålla arbetets behöriga gång.

Beträffande de extra vaktmästarna inom Kungl. Maj:ts kansli är att märka, att dessa från och med år 1914 beretts avlöningsförmåner enligt enhetliga grunder sålunda, att extra vaktmästare därstädes med full tjänstgöring från och med nämnda år erhåller ett arvode av 1,100 kronor för år. Härav förklaras den ökning av utgifterna för extra vaktmästare i departementet, som ovan intagna tablå utvisar.

Det lär icke vara möjligt att med den stegrade arbetsbördan inom departementet inskränka antalet därstädes nu befintliga extra arbetskrafter. Någon reduktion i deras avlöningsförmåner torde än mindre låta sig göra.

Då det vidare icke synes vara lämpligt, att sjätte huvudtitelns anslag till extra utgifter eller huvudtitelns allmänna besparingar, på sätt som under de senare åren skett, årligen användas för regelbundet återkommande utgifter, för vilka ett annat anslag är avsett, torde en förhöjning av det för ifrågavarande ändamål av riksdagen beviljade extra anslaget vara oundgängligen av behovet påkallad.

I detta sammanhang torde böra nämnas, att det befunnits lämpligt att anställa en portvakt i kanslihuset. Uppdraget skulle eventuellt anförtros en av civildepartementets extra vaktmästare. Den härav föranledda utgiften torde böra bestridas av nu ifrågavarande anslag.

Med hänsyn till storleken av de belopp, som måst från annat håll anvisas, synes mig den ifrågasatta höjningen av anslaget ej böra sättas lägre än till 10,000 kronor.

[7.] Den brist i anslaget, som kan komma att uppstå under år 1916, torde kunna bestridas av sjätte huvudtiteln's anslag till extra utgifter eller från sjätte huvudtiteln's allmänna besparingar.

På grund av vad jag sålunda anfört, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *förhöjning av de inom civildepartementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli anställda amanuensernas arvoden m. m.* på extra stat för år 1917 anvisa ett belopp av 34,000 kronor.

B. Regeringsrätten.

Avlöningsstat, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 93,700: —

C. Överståthållarämbetet.

1. Överståthållarämbetet, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 97,822: —

2. Provisorisk förbättring av de hos överståthållarämbetet anställda manliga och kvinnliga extra tjänstinnehavares avlöningsförmåner.

[8.]

Provisorisk löneförbättring för extra tjänstinnehavare hos överståthållarämbetet.

(Extra anslag.)

För provisorisk förbättring av de hos överståthållarämbetet anställda manliga och kvinnliga extra tjänstinnehavares avlöningsförmåner har riksdagen på extra stat anvisat anslag av för år 1914 10,200 kronor, för år 1915 10,300 kronor och för år 1916 10,600 kronor.

Löneförbättringen har beräknats sålunda, att arvodesbeloppen skola motsvara, för 3 kanslisters vad som är bestämt för landskanslisterna i Stockholms län, för ett kvinnligt biträde avlöningen efter den högre och för 2 kvinnliga biträden efter den lägre av de vid 1912 års riksdag godkända avlöningstyperna för kvinnliga biträden, dock med avdrag för envar av ifrågakvarande tjänstemän och biträden av 50 kronor, svarande mot pensionsavgift för ordinarie tjänstinnehavare.

Dessutom har ålderstillägg ansetts böra utgå efter samma grunder som för ovannämnda ordinarie befattningshavare.

I enlighet härmed hava de ifrågavarande extra befattningshavarna [8.] beräknats för år 1916 böra åtnjuta följande avlöningsbelopp:

		Arvode.	Ålderstillägg.	Summa.
1 kanslist	kronor	2,150: —	900: —	3,050: —
1 »	»	2,150: —	300: —	2,450: —
1 »	»	2,150: —	300: —	2,450: —
1 kvinnligt biträde	»	1,550: —	400: —	1,950: —
1 » »	»	1,150: —	400: —	1,550: —
1 » »	»	1,150: —	—	1,150: —
kronor		10,300: —	2,300: —	12,600: —

Dessutom beräknades medel vara erforderliga för:
vikariatsersättningar åt nyssnämnda befatt-

ningshavare	kronor	550: —	
vikariatsersättningar åt ordinarie befatt-			
ningshavare	»	700: —	
1 extra notarie	»	1,200: —	
gratifikationer m. m.	»	550: —	3,000: —
Summa kronor			15,600: —

Då det ordinarie anslaget bibehölls oför-
ändrat å

kronor	5,000: —	
--------	----------	--

erfordrades extra anslag för år 1916 till
ovan nämnt belopp

»	10,600: —	15,600: —
---	-----------	-----------

I skrivelse den 21 september 1915 har överståthållarämbetet gjort framställning om anslag för ifrågavarande ändamål för år 1917 till enahanda belopp som det för år 1916 anvisade att utgå efter samma grunder, som tillämpats vid beräkning av sistnämnda anslag.

Då intet synes vara att erinra häremot, tillåter jag mig hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för *provisorisk förbättring av de hos överståthållarämbetet anställda manliga och kvinnliga extra tjänst-innehavares avlöningsförmåner* på extra stat för år 1917 anvisa ett anslag av 10,600 kronor.

3. Anlitande av sakkunniga till biträde vid utredningar m. m.

[9.] Den 12 augusti 1915 hade jag tillfälle att inför Kungl. Maj:t framhålla behovet av särskilt anslag till anlitande av sakkunniga vid utredningar hos överståthållarämbetet och Kungl. Maj:ts befallningshavande i länen. Jag anförde därvid, att något anslag för anlitande av sakkunniga till biträde vid utredningar eller eljest för verkställande av undersökningar, som kräva särskild kostnad, icke för närvarande stode till länsstyrelsernas förfogande. För dylika fall vore länsstyrelserna hänvisade att för varje gång göra framställning hos Kungl. Maj:t. Med de mångskiftande åligganden och initiativ, som ankomma på länsstyrelserna inom snart sagt alla områden av förvaltningen, syntes anslag för nämnda ändamål, särskilt vad anginge länsstyrelserna i de större länen, vara av behovet påkallat. Närmare utredning om behovet och det lämpliga beloppet av anslag för ändamålet syntes emellertid böra åvägabringas. I enlighet med min hemställan förordnade också Kungl. Maj:t om inhämtande av utlåtanden i ämnet från överståthållarämbetet och Kungl. Maj:ts befallningshavande i länen.

Sedan dessa utlåtanden numera inkommit, ber jag att under denna punkt få i ett sammanhang lämna en redogörelse för deras innehåll och i övrigt anförda följande.

Utlåtanden från överståthållarämbetet och Kungl. Maj:ts befallningshavande. Såväl överståthållarämbetet som samtliga Kungl. Maj:ts befallningshavande vitsorda anslagets nödvändighet. Beträffande frågan, huru de hörda myndigheterna hittills kunnat i förekommande fall gå i land med sådana ärenden, där sakkunnigt biträde varit av nöden, utmärka utlåtandena, att man stundom genom underdånig framställning utverkat för ändamålet erforderligt belopp. I andra fall, exempelvis vid länsstyrelserna i Stockholms och Gottlands län, har man anlitat hushållningssällskapets eller landstingets kassa. Men det långt övervägande antalet länsstyrelser, såsom i Stockholms, Uppsala, Kronobergs, Blekinge, Skaraborgs, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Jämtlands och Norrbottens län, hava i särskilda fall antingen lyckats av saktekniker erhålla kostnadsfri hjälp eller ock betingat sig erforderliga medel därtill genom enskildas offervillighet; i ett fall, inom Örebro län, har till och med landssekreteraren personligen vidkänts kostnaden för anlitande av sakkunnig. Det framhålles från några håll, att sådant ej kan vara lämpligt eller med kronans värdighet överensstämmande.

Vidkommande de fall, för vilka man hos de hörda myndigheterna tänkt sig att eventuellt anslag skulle erfordras, förekomma några, vilka synt mig ingalunda vara av den art, att det nu ifrågasatta anslaget bör för deras utredande få tagas i anspråk.

Sälunda erinrar överståthållarämbetet om det icke ovanliga behovet av kemisk och fysiologisk utredning vid förundersökningar i brottmål. Vad Stockholm och övriga städer med egen jurisdiktion angår, där polis- och åklagarväsendet tillhör staden att uppehålla, torde enligt min mening utgifter av ifrågavarande slag i allmänhet böra bestridas med stadens medel. Och för landsbygden lära samma utgifter böra gottgöras av andra statsmedel enligt förordningen den 31 december 1908 angående ersättning åt kronofogdar och länsmän för vissa av deras polisverksamhet föranledda utgifter. Lika litet finner jag det kunna ifrågakomma, att anslaget skulle få begagnas, såsom Kungl. Maj:ts befallningshavande i Kopparbergs län ifrågasatt, för sakkunnigt biträde vid prövning hos länsstyrelsen av reglementen för besparings-skogarna i Dalarna eller, på sätt Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västernorrlands län yttrat, för genomsökande av länsstyrelsens diaries, konceptutslag m. m. rörande något där på prövning beroende mål eller för bekostande av länsstyrelsens ämbetsmäns resor ute i orterna för inhämtande av lokalkännedom i något förekommande mål. Då Kungl. Maj:ts befallningshavande enligt läkarinstruktionen den 30 december 1911 äger att rörande allmänna hälso- och sjukvården påkalla råd och anvisning av förste provinsialläkaren, anser jag ej heller, att, såsom Kungl. Maj:ts befallningshavande i Älvsborgs, Skaraborgs och Värmlands län menat, utgifter för sakkunnigs råd och utredning i hälsovårdsfrågor, åtminstone icke såvitt sådant biträde på bemälde läkare kan ankomma, böra utgå av nu ifrågasatta anslag.

Däremot hava länsstyrelserna ganska allmänt och såsom mig synes med allt fog framhållit behovet av ett anslag av statsmedel för bekostande av sakkunnigt biträde vid handläggning av mål i vissa fall enligt byggnadsstadgan för rikets städer samt lagen angående stadsplan och tomtindelning, vid prövning av vissa förelägganden beträffande väg- och brounderhåll samt av frågor om förorening av vatten och luft, elektriska kraftledningars framdragande, vattenrätt, allmän flottled och farled, fiskets bedrivande, förbud emot bearbetande av viss gruvfyndighet med mera sådant. Vad särskilt de nordligaste länen angår, hava i nu förevarande hänseende dessutom angivits frågor om lappväsendet samt rörande underhåll av vissa kapellbyggnader och de för kommunikationsändamål uppförda fjällstugor.

- [9.] Slutligen hava Kungl. Maj:ts befallningshavande i Stockholms samt i Göteborgs och Bohus län erinrat om vikten därav, att bestämmelserna angående anslagets användning icke måtte göras för snäva utan snarare så vittomfattande som möjligt. Förstnämnda länsstyrelse har särskilt uttalat, att några inskränkande bestämmelser icke erfordrades eller annan kontroll påkallades än den vanliga granskningen i kammarrätten.

Statskontoret. Statskontoret har enligt befallning inkommit med utlåtande av den 15 november 1915.

Efter att hava, i huvudsaklig överensstämmelse med det ovan sagda, erinrat om vissa fall, där utgift från det ifrågasatta anslaget icke borde ifrågakomma eller där det åtminstone syntes tvivelaktigt, om medel finge för uppgivet ändamål användas, yttrar statskontoret huvudsakligen följande.

Ehuru från några länsstyrelser sida framhållits såsom önskemål, att de bestämmelser, som komme att utfärdas angående anslagets användande, måtte åt Kungl. Maj:ts befallningshavande inrymma så vittgående befogenhet som möjligt, vore det likväl av vikt, att dessa bestämmelser gäves sådan form, att man därigenom förebyggde möjligheten av anslagets användande för andra ändamål än det avsedda. Särskilt torde i bestämmelserna böra framhållas, att det anlidade biträdet skall äga speciell sakkunskap å det ifrågavarande området och därtill en sakkunskap, som icke kan förutsättas hos länsstyrelsens egna tjänstemän. Om härtill fogades de fordringarna, att den ifrågavarande utredningen eller undersökningen skulle vara erforderlig för något på Kungl. Maj:ts befallningshavandes egen handläggning ankommande ärende samt av beskaffenhet att ej kunna av andra medel bekostas, torde därmed villkoren för anslagets användning få anses i huvudsak tillräckligt angivna. Att fastställa några grunder för bestämmandet av ersättningsbeloppen åt de sakkunniga syntes svårligen låta sig göra.

Vad anginge frågan om det erforderliga anslagets storlek, utgjorde summan av de utav Kungl. Maj:ts befallningshavande begärda belopp 32,200 kronor. Då emellertid några länsstyrelser, till exempel i Göteborgs och Bohus, Älvsborgs samt Västernorrlands län, syntes hava beräknat väl höga belopp (resp. 4,000, 3,000 och 3,000 kronor), torde anslaget kunna uedsättas under förstnämnda summa. Men då å andra sidan vissa länsstyrelser, till exempel i Örebro län (300 kronor), beräknat måhända allt för låga belopp, torde minskningen i det hela ej kunna göras synnerligen stor, vadan statskontoret föreställde sig, att ett anslag av 25,000 å 30,000 kronor borde hos riksdagen begäras;

och syntes detta belopp böra såsom »förslagsanslag, högst» upptagas på ordinarie stat under sjätte huvudtiteln D. Även de belopp, som från detta anslag av Kungl. Maj:t anvisades till förfogande av Kungl. Maj:ts befallningshavande, torde böra erhålla samma karaktär, så att alltid den del av anslaget, som ej för året åtginge, tillgodokomme statsverkets kassafond. Den fördelning av anslaget, som torde komma att av Kungl. Maj:t verkställas, sedan anslaget å riksstaten uppförts, syntes kunna fastställas att gälla tillsvideare, tills Kungl. Maj:t annorlunda förordnade, och syntes böra företagas dels med ledning av de nu från de olika hållen framställda önskemålen, dels ock med hänsyn tagen till länens storlek och länsstyrelsernas av andra omständigheter beroende olika arbetsbördor.

[9.]

Vid övervägande av vad sålunda förekommit har jag funnit mig ytterligare stärkt i den mening, åt vilken jag gav uttryck i statsrådet den 12 augusti 1915. Att, såsom i några fall skett, Kungl. Maj:ts befallningshavande skola nödgas lita till hushållningssällskapet eller landstinget för erhållande av medel till utredning genom sakkunnig av på länsstyrelsens prövning beroende ärenden, kan icke vara lämpligt och är i varje fall, likasom en hänvändelse till Kungl. Maj:t, tidsödande. Än mindre kan det anses lämpligt eller med kronans värdighet överensstämmande, att Kungl. Maj:ts befallningshavande i sådana fall skola genom enskildes offervillighet sättas i tillfälle att bestrida utgift för sådan sakkunskaps förvärvande.

Departements-
chefen.

Det är särskilt den moderna lagstiftningen på näringsrättens och den speciella privaträttens område, som medför prövning hos länsstyrelserna av frågor, där särskilda facktekniska upplysningar och insikter erfordras för ett rätt bedömande av det föreliggande fallet. Men givetvis är det även andra, för länet och det allmänna ofta viktigare frågor än de nyssnämnda, för vilkas utredning kräves en sakkunskap, varöver länsstyrelsen icke alltid förfogar. Jag tänker härvid exempelvis på kommunikationsfrågor eller liknande angelägenheter, i vilka vederbörande landshövding eller länsstyrelse finner sig böra taga initiativ eller som eljest äro beroende på länsstyrelsens prövning.

Fullt fog synes mig för den skull finnas för äskande av anslag för ifrågavarande ändamål, vilket såsom »förslagsanslag, högst» torde böra uppföras som ordinarie anslag. Med hänsyn till riksstatens uppställning lär emellertid en del av ifrågakomna medel böra såsom särskilt anslag avses för överståthållarämbetet. Medlen i övrigt torde, på sätt statskontoret anmärkt, böra ställas till Kungl.

- [9.] Maj:ts förfogande för fördelning mellan de skilda länsstyrelserna i förhållande till länens storlek och länsstyrelsernas av andra omständigheter beroende olika arbetsbörda, och torde beträffande sättet för denna fördelning jämväl i övrigt böra lända till efterrättelse vad statskontoret därutinnan föreslagit.

Beträffande det sammanlagda anslagsbeloppet synes mig, innan närmare erfarenhet vunnits, en summa av 25,000 kronor vara för ändamålet tillfyllest. Av sistnämnda summa torde 1,000 kronor böra ställas till överståthållarämbetets förfogande.

Vad angår de bestämmelser, som böra gälla till överståthållarämbetets och Kungl. Maj:ts befallningshavandes efterrättelse vid medlens användning, håller jag å ena sidan före, att det icke är möjligt att på förhand angiva alla de fall, där en sådan användning skall vara tillåten. Å andra sidan måste, efter min uppfattning, åt samma bestämmelser givas den begränsning, att anslaget icke kommer att användas för exempelvis sådana fall, om vilka jag här förut anmärkt, att de icke synas vara av beskaffenhet, att statsmedel må för antytt ändamål användas. Lika med statskontoret anser jag böra i huvudsak gälla, att medlen i fråga få användas endast för att i något på överståthållarämbetets eller Kungl. Maj:ts befallningshavandes prövning beroende ärende, där speciell fackteknisk sakkunskap icke kan hos nämnda myndigheter eller underlydande tjänstemän förutsättas, åstadkomma den för sakens avgörande nödiga utredning eller undersökning — detta under förutsättning tillika, att icke enligt särskilda instruktioner eller författningar sakkunnig man står till samma myndigheters förfogande.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att från och med år 1917 i riksstaten under sjätte huvudtiteln uppföra ett ordinarie förslagsanslag om högst 1,000 kronor att användas *till anlitan-
de vid överståthållarämbetet av sakkunniga för att biträda
med utredningar m. m.*

4. Utgivande av »Polisunderrättelser».

- [10.] Under en följd av år har riksdagen beviljat ett gemensamt anslag till utgivande av tidningarna »Polisunderrättelser» och »Meddelanden angående automobiltrafik». I samband med införande av en ordnad registrering av autobiler särskildes emellertid genom beslut vid 1915 års riksdag kostnaderna för de båda publikationerna, och anvisades till

Utgivande av
»Polisunder-
rättelser».
(Extra anslag.)

fortsatt utgivande av tidningen »Polisunderrättelser» på extra stat för år 1916 ett belopp av 26,400 kronor. [10.]

I skrivelse den 1 november 1915 meddelade överståthållarämbetet, att, enligt ett sedan den 1 januari 1909 gällande kontrakt mellan redaktionen för tidningen »Polisunderrättelser» och Aftonbladets aktiebolag, nämnda bolag verkställt tryckningen av tidningen för sådant pris, att det av riksdagen anvisade belopp varit tillräckligt. Detta kontrakt löpte emellertid för ett år i sänder med tre månaders uppsägningstid; och hade bolaget förklarat sig i följd av den inträdda högst betydliga stegringen av såväl sättnings- och trycknings- som pappersprisen nödsakat att i sinom tid uppsäga kontraktet till 1917 års början samt för fortsatt tryckning av tidningen under sistnämnda år fordra omkring 30 % högre ersättning.

På grund därav hemställde överståthållarämbetet i sin nämnda skrivelse om beredande för år 1917 av ett anslag av 30,400 kronor till fortsatt utgivande under nämnda år av ifrågavarande tidning.

Efter det omförmälda skrivelse avlåtits, hava kungl. kungörelser den 23 oktober 1915 angående länskungörelser och angående ändring i bestämmelserna om polisunderrättelser utkommit (Sv. förf.-saml. nr 421 och 422). Enligt dessa kungörelser, som träda i kraft den 1 januari 1916, skola efterlysningar införas i »Polisunderrättelser» i större omfattning än förut varit stadgat, varemot efterlysningarna i länskungörelserna skola upphöra.

I skrivelse den 23 november 1915 har överståthållarämbetet meddelat, att detta ökade anlitande av »Polisunderrättelser» beräknats komma att föranleda en utvidgning med två sidor av varje nummer av tidningen. För en sådan utvidgning komme emellertid att behövas ett ytterligare anslag, av ämbetet beräknat till omkring 6,500 kronor om året, därav för papper och tryckning 5,000 kronor samt för ytterligare ett redaktionsbiträde 1,500 kronor.

På grund därav och då omförmälda kungörelse angående ändring i bestämmelserna om polisunderrättelser, såsom nämnts, skall tillämpas redan från den 1 januari 1916, har överståthållarämbetet hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes dels avlåta proposition till riksdagen om beviljande för år 1917 av ett anslag av tillhopa 36,900 kronor till fortsatt utgivande under nämnda år av tidningen »Polisunderrättelser», dels ock ställa till överståthållarämbetets förfogande ett anslag av 6,500 kronor till täckande av den ökade kostnad, som beräknas uppstå för tidningens utgivande under år 1916.

[10.] I infortrat utlåtande av den 1 december 1915 har statskontoret — Statskontoret. under anförande att ämbetsverket ej vore i tillfälle att kunna yttra sig rörande beloppet av den erforderliga anslagshöjningen — dels meddelat, att å ifrågavarande extra anslag funnes en reservation från föregående år av 2,384 kronor 35 öre, men att denna dock i betraktande av anslagets ändamål knappast syntes kunna disponeras för följande år, dels ock hemställt, att anslaget för år 1917 måtte varda förhöjt med erforderligt belopp samt att vad som utöver det för år 1916 beviljade anslaget å 26,400 kronor prövades för samma år vara behövtligt måtte få av statskontoret utbetalas under förskottstitel för att i vanlig ordning anmälas till ersättande.

Departements- Den av överståthållarämbetet beräknade kostnadsökningen för år chefen. 1917 å sammanlagt 10,500 kronor, varav 4,000 kronor på grund av prisförhöjningar å tryckalster och 6,500 kronor till följd av utvidgning på angivet sätt av »Polisunderrättelser», har ej föranlett erinran från min sida. Jag förutsätter dock, att överståthållarämbetet genom att i vanlig ordning infortra anbud å tryckningen söker såvitt möjligt nedbringa kostnaden.

För täckande av det för år 1916, utöver redan beviljat anslag, erforderliga beloppet av 6,500 kronor torde förutnämnda reserverade medel, 2,384 kronor 35 öre, kunna tagas i anspråk och återstoden anvisas att utgå av huvudtitelns allmänna besparingar. Härom läser jag sedermera få göra särskild hemställan.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till fortsatt utgivande av tidningen »Polisunderrättelser» på extra stat för år 1917 anvisa ett anslag av 36,900 kronor.

5. Registrering av automobiler.

[11.] Enligt 37 § i förordningen den 21 september 1906 om automobil- Registrering trafik skulle vissa beslut eller åtgärder av Kungl. Maj:ts befallnings- av automo- havande, varom i nämnda förordning omförmäldes, genom Kungl. Maj:ts biler. befallningshavandes försorg kungöras för rikets polismyndigheter, på (Extra anslag.) sätt särskilt förordnades. Med anledning därav förordnade Kungl. Maj:t genom cirkulär till överståthållarämbetet och Kungl. Maj:ts befallningshavande i länen, att ovanberörda beslut och åtgärder skulle meddelas och kungöras genom deras införande i den under nästföregående punkt omförmälda publikationen »Meddelanden angående

automobiltrafik», vilken skulle utgivas av redaktionen för den under överståthållarämbetets inseende utkommande tidningen »Polisunderrättelser» och i sammanhang med denna tidning utdelas till vederbörande.

[11.]

Omformälda bestämmelse i automobilförordningen har ändrats genom en av Kungl. Maj:t, efter inhämtande av riksdagens yttrande, den 11 juni 1915 utfärdad förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 21 september 1906 om automobiltrafik (Sv. förf.-saml. nr 189). Genom förordningen den 11 juni 1915 stadgas, bland annat, att hos Kungl. Maj:ts befallningshavande skall föras automobilregister för inskrivning av de uppgifter rörande automobiler, om vilka i förordningen förmäles eller vilkas intagande i registret eljest bliver föreskrivet. Vidare har uti förordningen meddelats bestämmelser om anmälningar av automobiler och motorcyklar till registret ävensom föreskrivits, att vad i automobilregistret antecknats skall, i den omfattning och på det sätt, som Kungl. Maj:t bestämmer, genom Kungl. Maj:ts befallningshavandes försorg kungöras för rikets polismyndigheter. Sedermera har genom nådiga kungörelsen den 12 november 1915 om automobilregisters förande m. m. (Sv. förf.-saml. nr 449) föreskrivits, att det åligger Kungl. Maj:ts befallningshavande att om vidtagen registrering skyndsamt göra anmälan, genom utdrag av registret, till överståthållarämbetet för polisärenden, som i enlighet med vad särskilt kan förordnas har att ombesörja registreringens kungörande i »Meddelanden angående automobiltrafik».

Därefter har Kungl. Maj:t den 17 december 1915 uppdragit åt överståthållarämbetet att från och med år 1916 låta redigera och i publikationen »Meddelanden angående automobiltrafik» intaga de från Kungl. Maj:ts befallningshavande i enlighet med de nya bestämmelserna om registrering av automobiler inkomna utdragen av automobilregistren, varvid meddelanden angående automobiler och angående motorcyklar borde, var för sig, länsvis kungöras. Tillika har Kungl. Maj:t bemyndigat överståthållarämbetet att meddela Kungl. Maj:ts befallningshavande de närmare föreskrifter med avseende å avfattandet av nämnda utdrag eller eljest, vartill överståthållarämbetets befattningshavande med utgåendet av sistnämnda publikation kan föranleda. Vidare har Kungl. Maj:t föreskrivit, att »Meddelanden angående automobiltrafik» böra tillhandahållas, förutom de myndigheter och tjänstemän, som hittills erhållit denna publikation, jämväl, i två exemplar, chefen för generalstaben.

Vid införande av det genom förordningen den 11 juni 1915 föreskrivna registreringsförfarandet har man utgått ifrån att de med registreringen och kungörandet förenade kostnaderna skulle täckas genom

[11.] för registreringsanmälningarna upptagna avgifter. I enlighet härmed har genom förenämnda kungörelse den 12 november 1915 stadgats, att avgift för registrering och dess kungörande skall utgå:

a) då automobil första gången anmäles till registrering eller när överflyttning av automobil från ett automobilregister till ett annat sökes, med 15 kronor,

b) då motorcykel första gången anmäles till registrering eller när överflyttning av motorcykel från ett automobilregister till ett annat sökes, med 5 »

c) då anmälan till automobilregistret eljest sker av annan än vederbörande Kungl. Maj:ts befallningshavande:

när anmälan avser automobil, med 5 »

när anmälan avser motorcykel, med 3 »

Vägras registrering, skall, sedan beslutet vunnit laga kraft, den erlagda avgiften på därom framställd begäran återställas.

De registreringsavgifter, som komma att erläggas under år 1916, hava beräknats till omkring 76,000 kronor. Enär emellertid i överensstämmelse med grunderna för riksstatens uppställning inkomsterna och utgifterna för registreringen böra fullständigt upptagas i staten, har i riksstaten för år 1916 bland inkomsterna uppförts avgifter för registrering av automobiler med 76,000 kronor, under det att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning, till bestridande av utgifter för registrering av automobiler på extra stat för år 1916 anvisat ett förslagsanslag av 46,000 kronor att i första hand utgå av inflytande registreringsavgifter för automobiler.

Uti skrivelse den 23 december 1915 har överståthållarämbetet hemställt, att Kungl. Maj:t måtte för bestridande av kostnaderna för utgivande och tillhandahållande av publikationen »Meddelanden angående automobiltrafik» ställa till överståthållarämbetets förfogande ett belopp av 7,000 kronor för år 1916 samt 2,000 kronor för år 1917.

Därvid har överståthållarämbetet bifogat en av poliskommissarien A. G. Kempe avgiven redogörelse rörande kostnaderna för registreringsuppgifternas kungörande. Kempe har däruti anfört, bland annat, följande:

»Under de första fyra månaderna av 1916 skola alla före 1916 registrerade automobiler och motorcyklar omregistreras och registreringen kungöras för rikets polismyndigheter m. fl.

Man vet ej huru många av dessa finnes kvar i bruk. En del torde vara sålda till utlandet, andra förstörda och nedskrotade. Sammanlagda antalet automobiler och motorcyklar i riket har emellertid beräknats till nära 9,000.

Varje förändring av äganderätten skall också hädanefter kungöras å anført sätt.

[11.]

Enligt uppgift från tidningsaktiebolaget Aftonbladet, som tryckt »Meddelandena», skulle tryckningskostnaderna för omregistreringen av de gamla automobilerna och motorcyklarna belöpa sig till c:a kronor 5,000: —
 tryckningskostnaden för nyregistrerade automobiler och motorcyklar » 1,500: —
 tryckning av adresslappar » 50: —
 arvode för uppsättning och redigering till » 400: —

 S:a kronor 6,950: —

Kostnaden för tidningen »Meddelanden angående automobiltrafik» för år 1916 beräknas sålunda bli kronor 6,950, vilken summa torde böra avrundas till jämnt 7,000 kronor.

Varje upplaga utgör 2,500 exemplar.

Kostnaden för tidningen »Meddelanden angående automobiltrafik» från och med år 1917 torde ställa sig sålunda.

Arvode för uppsättning och redigering kronor 400: —
 Tryckningskostnad cirka » 1,500: —
 Oförutsedda utgifter » 50: —

 S:a kronor 1,950: —

Summan torde emellertid för säkerhets skull böra avrundas uppåt till jämt 2,000 kronor.»

Vid föredragning den 31 december 1915 av överståthållarämbetets skrivelse har Kungl. Maj:t anbefallt statskontoret att till överståthållarämbetet från det av riksdagen för år 1916 anvisade förslagsanslaget å 46,000 kronor till bestridande av utgifter för registrering av automobiler utbetala det av överståthållarämbetet för sistnämnda år begärda beloppet.

Departements-
chefen.

Vad angår det anslag, som för registrering av automobiler bör av riksdagen äskas för år 1917, har överståthållarämbetet beräknat kostnaderna under nämnda år för utgivande och tillhandahållande av publikationen »Meddelanden angående automobiltrafik» till 2,000 kronor. Det vill förefalla som om detta belopp — liksom det begärda kostnadsbeloppet för 1916 — möjligen är väl knappt beräknat. Då jag emellertid icke är i tillfälle att framlägga annan beräkning, har jag — med hänsyn jämväl till ifrågavarande anslags natur av förslagsanslag — ej funnit mig böra ifrågasätta någon ändring i vad överståthållarämbetet härutinnan föreslagit. Av en skrift, som sedermera ingivits av poliskommissarien Kempe, framgår, att i det beräknade beloppet för 1917 icke ingår någon del av de gemensamma kontorskostnaderna för berörda publikation och tidningen »Polisunderrättelser». För år 1915 hava dylika kostnader påförts »Meddelanden angående automobiltrafik» med 600 kronor, och har Kempe hemställt, att samma belopp måtte bli för ändamålet till-

- [11.] gängligt även under år 1917. Häremot synes mig intet vara att erinra. Ytterligare böra från anslaget i fråga åtgå kostnader för tryckning av blanketter till automobilregister, vilka enligt kungörelsen den 12 november 1915 tillhandahållas efter rekvisition hos registratorn i civildepartementet. För år 1916 har denna tryckningskostnad beräknats till 700 kronor. Då en del av den tryckta upplagan icke lär åtgå under innevarande år, torde tryckningskostnaderna för år 1917 kunna beräknas till 400 kronor.

Hela det behövliga anslagsbeloppet skulle alltså bli 3,000 kronor.

På grund av vad sålunda anført, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *bestridande av utgifter för registrering av* *automobiler* på extra stat för år 1917 anvisa ett förslagsanslag av 3,000 kronor att i första hand utgå av inflytande registreringsavgifter för automobiler.

D. Landsstaterna i länen.

1. Landshövdingarna, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 318,500: —

2. Tjänstemän och betjante vid länsstyrelserna.

- [12.] I skrivelse den 5 augusti 1915 har Kungl. Maj:ts befallningshavande i Kronobergs län gjort framställning om uppförande å ordinarie stat av ytterligare ett skrivbiträde vid länsstyrelsen i nämnda län.

*Tjänstemän
och betjante
vid läns-
styrelserna.
(Ordinarie
anslag.)*

Till följd av remiss har löneregleringskommittén den 28 oktober 1915 avgivit yttrande över framställningen.

*Uppförande å
ordinarie stat
av ytterligare
ett skrivbiträde
vid länsstyrelsen i
Kronobergs
län.*

Kommittén har därvid, i avsikt att belysa det föreliggande ärendet, lämnat en redogörelse för tillämpliga delar av den tidigare behandlingen av frågan om uppförande i stat av vissa biträden hos ämbetsverk och myndigheter. Innan jag ingår på Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Kronobergs län nyssnämnda framställning, tillåter jag mig återgiva det huvudsakliga av vad kommittén i angivna hänseende anført.

1906 års
riksdag.

I anledning av riksdagens skrivelse den 23 maj 1906 med begäran om utredning, huruvida och i vilken mån personer, som vore hos statens ämbetsverk och myndigheter på ett stadigvarande sätt sysselsatta med skrivgöromål och

dylika sysslor, skulle kunna erhålla någon fastare anställning, förordnade Kungl. Maj:t den 22 februari 1907, att handlingarna i ärendet skulle överlämnas till löne-regleringskommittén med uppdrag att yttra sig i ämnet.

[12.]

Kommittén avgav den 31 oktober 1907 betänkande (delen VII) angående fastare anställning för vissa biträden hos statens ämbetsverk och myndigheter.

I detta betänkande lämnades en utredning angående dåvarande förhållanden.

Av de upplysningar, som vunnits, hade framgått, att uti det hänseende, varom fråga var, statsmyndigheterna voro — med vissa särskilda undantag — att hänföra till tre skilda huvudgrupper, nämligen

Löne-regle-
ringskom-
mitténs be-
tänkande 31/10
1907 (delen
VII).

dels sådana, hos vilka ej funnos ständiga biträden av ifrågavarande slag (varvid med ständiga biträden avsåges sådana, som hade stadigvarande anställning och i denna anställning hade sin uteslutande eller åtminstone sin huvudsakliga sysselsättning),

dels statsmyndigheter, hos vilka funnos ständiga biträden av ifrågavarande slag, vilka biträden dock icke eller blott till mindre del avlönades direkt av staten,

dels slutligen statsmyndigheter, hos vilka funnos ständiga biträden av ifrågavarande slag, vilka biträden helt eller huvudsakligen avlönades direkt av staten.

Till sistnämnda grupp hörde, bland andra myndigheter, Konungens befallningshavande i Kronobergs län.

Hos bemälda Konungens befallningshavande tjänstgjorde två kvinnliga biträden. Färdighet i maskinskrift fordrades beträffande dessa biträden.

Uti kommitténs ovannämnda betänkande lämnades ock en översikt över statsmyndigheternas ställning i allmänhet till spörsmålet om fastare anställning för biträden av ifrågavarande slag.

Därvid meddelades, att av länsstyrelsens i Kronobergs län yttrande ej med bestämdhet framginge, om och i vad mån länsstyrelsen avsåge, att åt ifrågavarande biträden borde beredas en annan, fastare ställning än för det dåvarande. Länsstyrelsen hemställde emellertid, att dess ständiga biträden måtte upptagas i lönestaten med rätt till semester, sjukhjälp och pension. I avlöning föreslogs för vartdera biträdet 800 kronor med ett ålderstillägg av 100 kronor efter tio år.

Slutligen må nämnas, att länsstyrelsen i Kronobergs län, i fråga om antalet biträden, uttalade, att den fortfarande behövde två.

Sedan underdåniga utlåtanden över kommitténs förenämnda betänkande afgivits från myndigheter och institutioner, upptogs den av kommittén i betänkandet avhandlade frågan i hela dess vidd till behandling i statsverkspropositionen till 1910 års riksdag, under andra huvudtiteln.

1910 års
riksdag.

I anförande i ämnet till statsrådsprotokoll den 14 januari 1910, i sammanhang med fråga om löne reglering för fångvårdsstyrelsen, förklarade sig chefen för justitiedepartementet lika med kommittén anse synnerligen önskvärt, att nya bestämmelser bleve meddelade i syfte att en fastare och även i andra avseenden förbättrad ställning bereddes ifrågavarande biträden.

Departementschefen sade sig ävenledes dela kommitténs åsikt därom, att fasta biträdesbefattningar borde inrättas endast när för vederbörande myndighet föreläge ett verkligt och stadigvarande behov av biträde samt myndigheten kunde för statstjänsten utnyttja bitrådets arbetskraft helt eller i huvudsakligen samma omfattning som den ordinarie personalens.

[12.]

I fall, där dessa båda förutsättningar vore uppfyllda, borde ock, enligt departementschefens mening, en dylik biträdesbefattning uppföras å myndighetens ordinarie stat.

I överensstämmelse härmed föreslog Kungl. Maj:t uppförande å fängvårdsstyrelsens stat av ett skrivbiträde, likasom ock, i särskild proposition, uppförande å avlöningsstat för generaltullstyrelsen av två kvinnliga skrivbiträden.

1910 års riksdag biföll ock dessa biträdens upptagande å ordinarie stat.

Då avsett var, att beträffande de övriga, efter framställningar vid senare årens riksdagar, nyreglerade ämbetsverk, inom vilka behov av dylika fast anställda biträden förefunnes, till riksdagen avlåta framställningar om uppförande i stat av erforderligt antal sådana biträden, anmodades ifrågavarande ämbetsverk att till vederbörande statsdepartement inkomma med det yttrande och förslag uti ifrågavarande hänseende, vartill omständigheterna kunde föranleda.

Sedan skrivelser, innefattande sådana yttranden och förslag, inkommit från åtskilliga ämbetsverk och myndigheter, förordnade Kungl. Maj:t den 8 oktober 1910, att såväl nyssberörda skrivelser som ock de skrivelser i ämnet, vilka ytterligare vore att förvänta, men då ännu ej inkommit, skulle överlämnas till löne-regleringskommittén, med befallning till kommittén att, så snart ske kunde, avgiva underdånigt utlåtande och förslag i ärendet.

Med skrivelser från finansdepartementet överlämnades därefter till kommittén yttranden i ämnet från, bland andra ämbetsverk och myndigheter, länsstyrelserna i samtliga län.

Löneregleringskommitténs betänkande 29/6 1911
(delen XXIX.)

Kommittén avgav den 29 juni 1911 betänkande (delen XXIX) angående uppförande i stat av vissa biträden hos ämbetsverk och myndigheter.

I detta betänkande lämnades en kortfattad redogörelse rörande de olika uppfattningar och krav, som uti ifrågavarande hänseende framstälts av vederbörande ämbetsverk och myndigheter.

Enligt denna redogörelse hade länsstyrelsen i Kronobergs län anført, att hos länsstyrelsen funnes anställda två kvinnliga biträden, vilka sysselsattes med renskrivning, det ena för landskansliets och det andra för landskontorets räkning. Då emellertid för dessa biträden vore föreskriven en ordinarie daglig arbetstid å de respektive tjänsterummen av allenast fem timmar, en arbetstid, som kunde antagas bli tillräcklig åtminstone ännu ett eller annat år framåt, hade länsstyrelsen ansett sig icke böra för det dåvarande göra framställning om beredande av fastare anställning åt dess biträden av ifrågavarande slag.

Kommittén ansåg, i likhet med flertalet länsstyrelser, att å länsstyrelsernas stater i allmänhet borde uppföras ett eller flera ordinarie skrivbiträden. Enligt kommitténs uppfattning borde vid dessa biträdesbefattningars definitiva tillsättande endast kvinnor ifrågakomma.

Vidkommande antalet dylika skrivbiträden vid de särskilda länsstyrelserna lämnade kommittén en detaljerad redogörelse för sin uppfattning därutinnan.

Länsstyrelsen i Kronobergs län hade meddelat, att för de två där anställda skrivbiträdena den ordinarie dagliga arbetstiden vore allenast fem timmar och att denna arbetstid kunde antagas bli tillräcklig åtminstone ännu ett eller annat år framåt, och hade länsstyrelsen fördenskull ansett sig icke böra för det dåvarande göra framställning om beredande av fastare anställning åt dess biträden av ifrågavarande slag. Av ett vid länsstyrelsens yttrande i ärendet fogat protokollsutdrag framginge emellertid, att biträdena vore skyldiga att för arbetes

utförande uppehålla sig å tjänsterummen även utöver nämnda 5 timmar den tid, som av vederbörande avdelningschef bestämdes. Vid sålunda antydda förhållanden syntes det kommittén, att fog funnes för uppförande å länets stat av *ett* skrivbiträde.

[12.]

Vad anginge de avlöningsförmåner, som kunde böra tillerkännas ordinarie skrivbiträde vid länsstyrelse, hade kommittén ansett dessa böra bestämmas efter normaltyp, med iakttagande därvid, att ortstillägg endast utginge i överensstämmelse med vad som redan gällde för ordinarie befattningshavare vid vederbörande länsstyrelse.

I sådant hänseende erinrades, att enligt den vid 1908 års riksdag antagna avlöningsstat för tjänstemän och betjante vid länsstyrelserna ortstillägg allenast utginge dels vid länsstyrelsen i Stockholms län, dels ock vid länsstyrelserna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. I de tre sistnämnda länen utgjorde det vederbörande befattningshavare tillkommande ortstillägg hälften av vad motsvarande befattningshavare vid länsstyrelsen i Stockholms län åtnjöte.

Kommittén hemställde i sitt betänkande den 29 juni 1911, att vid följande länsstyrelser måtte uppföras å stat kvinnliga skrivbiträden till nedannämnda antal:

vid var och en av länsstyrelserna i Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Kristianstads, Gävleborgs och Västernorrlands län 3 biträden,

vid var och en av länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Jönköpings, Kalmar, Älvsborgs, Örebro, Kopparbergs, Jämtlands och Västerbottens län 2 biträden, samt

vid var och en av länsstyrelserna i Östergötlands, Kronobergs, Blekinge, Skaraborgs, Värmlands, Västmanlands och Norrbottens län 1 biträde.

Frågan om fasta biträden hos länsstyrelserna upptogs till behandling i statsverkspropositionen till 1912 års riksdag, sjätte huvudtiteln.

1912 års
riksdag.

Enligt det vid propositionen fogade statsrådsprotokoll över civilärenden den 13 januari 1912 erinrade chefen för civildepartementet därom, att chefen för finansdepartementet förut samma dag yttrat sig angående fasta biträdens uppförande i stat hos vissa ämbetsverk och myndigheter.

I fråga om uppförande av dylika biträden i länsstyrelsernas stat ansåg chefen för civildepartementet sig kunna i allt väsentligt åberopa vad chefen för finansdepartementet anförde, allenast med vissa tillägg och erinringar på grund av särskilda förhållanden vid länsstyrelserna.

Chefen för civildepartementet meddelade, att i yttranden, som vederbörande länsstyrelser avgivit angående kommitténs betänkande den 29 juni 1911, intet annat förekommit i fråga om antalet biträden, än att dels länsstyrelsen i Kronobergs län förklarat sig ej hava något att erinra mot förslaget att å länsstyrelsens stat uppföra ett biträde, dels ock länsstyrelsen i Gottlands län hemställt om bifall till en av länsstyrelsen förut gjord framställning att erhålla ett biträde å stat.

Under uttryckande av den uppfattning, att antagligen snart komme att av länsstyrelserna påfordras skrivbiträden utöver det antal, som då kunde ifrågasättas, förklarade chefen för civildepartementet, att mot vad kommittén föreslagit i fråga om det antal biträden, som då borde anställas hos vederbörande länsstyrelser, departementschefen icke hade någon erinran att göra annat än i avseende å Gottlands län, för vilket han, av anförda skäl, enligt länsstyrelsens hemställan tillstyrkte ett biträde.

[12.]

I fråga om allmänna villkor och bestämmelser för biträdesbefattningarna ansåg chefen för civildepartementet böra i tillämpliga delar gälla vad chefen för finansdepartementet i sådant hänseende föreslagit. I full överensstämmelse med dennes yttrande syntes därutöver för länsstyrelsernas del böra stadgas, att biträde, som vid uppförande i länsstyrelsernas stat av tjänst, varom fråga var, vore anställt hos länsstyrelsen och antoges till innehavare av sådan tjänst, ägde att för åtnjutande av löneförhöjning genom ålderstillägg räkna sig till godo den tid, biträdet därförinnan innehaft stadig anställning hos styrelsen.

För det dåvarande erfordrades hos länsstyrelserna icke skrivbiträden av annan än den av chefen för finansdepartementet föreslagna normaltypen.

Fasta biträdesbefattningar av här ifrågavarande art var, på sätt av chefens för finansdepartementet yttrande framginge, närmast avsedda för kvinnor, och det vore enligt chefens för civildepartementet mening viktigt, att denna regel även med avseende å länsstyrelserna upprätthölles. I annat fall inträffade sannolikt emellanåt, att personer, som aspirerade på befordran till landsstatstjänster, vunne anställning som skrivbiträden. Men därmed vore genomförandet av grundsatsen om uppdelning i mera mekaniskt och mera kvalificerat arbete samt anställandet för dessa båda slag utav arbete av biträden med olika kvalifikationer i fara.

Emellertid framginge av vederbörande länsstyrelserns uppgifter, huru med renskrivning och dylika göromål då förfores, att på ett och annat håll sedan längre tid manliga renskrivare voro anställda. Att vid första tillsättningen utsluta dessa från möjligheten att vinna befordran till fast skrivbiträde vore måhända obilligt, varför chefen för civildepartementet fann skäligt, att vid första tillsättningen av fasta skrivbiträden vid länsstyrelserna jämväl man, som vid länsstyrelse oavbrutet åtminstone från 1912 års ingång innehaft stadig anställning för utförande av huvudsakligen renskrivningsgöromål, måtte kunna ifrågakomma till befordran till fast skrivbiträde vid samma länsstyrelse.

Efter framställning i ämnet i statsverkspropositionen vid 1912 års riksdag i överensstämmelse med chefens för civildepartementet hemställan anmälde riksdagen i sin skrivelse den 30 maj 1912, n:r 6, att riksdagen ej haft något att erinra mot det föreslagna antalet biträdesbefattningar vid de olika länsstyrelserna, samt att riksdagen

dels uppfört å ordinarie stat från och med år 1913 vid följande länsstyrelser skrivbiträden till nedannämnda antal:

vid var och en av länsstyrelserna i Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Kristianstads, Gävleborgs och Västernorrlands län tre biträden,

vid var och en av länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Jönköpings, Kalmar, Älvsborgs, Örebro, Kopparbergs, Jämtlands och Västerbottens län två biträden samt

vid var och en av länsstyrelserna i Östergötlands, Kronobergs, Gottlands, Blekinge, Skaraborgs, Värmlands, Västmanlands och Norrbottens län ett biträde;

dels förklarat, att till ifrågavarande skrivbiträdestjänster skulle antagas kvinnor, dock att vid första tillsättningen av dylik tjänst jämväl man, som oavbrutet åtminstone från 1912 års ingång vid länsstyrelse innehaft stadig anställning för utförande av huvudsakligen renskrivningsgöromål, finge befordras till skrivbiträde vid samma länsstyrelse;

dels medgivit,

att lön och tjänstgöringspenningar finge för ifrågavarande biträden utgå med

lön 700 kronor och tjänstgöringspenningar 350 kronor, vartill kunde komma två ålderstillägg till lönen, det ena med 200 kronor efter fem år och det andra, likaledes med 200 kronor, efter ytterligare fem år, samt

[12.]

att därutöver finge utgå ortstillägg för biträde vid länsstyrelsen i Stockholms län med 150 kronor samt för biträde vid länsstyrelserna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län med 75 kronor;

dels såsom tillägg till de genom kungl. kungörelsen den 18 september 1908 stadgade villkor för åtnjutande av de från 1909 års början fastställda löneförmånerna för tjänstemän och betjante vid länsstyrelser beslutat, att biträde, som vid ikraftträdandet av ifrågavarande ändring i staten för landsstaterna i länen vore anställt hos länsstyrelse och antoges till biträde å denna stat, ägde att för åtnjutande av löneförhöjning genom ålderstillägg räkna sig till godo den tid, biträdet därförinnan innehåft stadig anställning hos styrelsen;

dels ock beslutat, att för åtnjutande av de för kvinnliga biträden i staten upptagna avlöningsförmåner skulle gälla de i fråga om fasta biträden hos nedre justitierevisionen av riksdagen beslutade allmänna villkor och bestämmelser för åtnjutande av deras avlöningsförmåner.

Den 10 juni 1912 utfärdades kungl. kungörelse (svensk författningssamling n:r 151) angående allmänna villkor och bestämmelser att gälla för å vissa domstolars, ämbetsverks och myndigheters stater uppförda biträdesbefattningar.

Författningar
angående
kvinnliga
biträden.

Bland nämnda myndigheter voro ock länsstyrelserna.

I punkten 2 av de i kungörelsen intagna allmänna villkor och bestämmelser stadgades,

att biträdes arbetstid å tjänsterummet skall vara sex timmar, men i verk, där nämnda arbetstid är för tjänstemännen bestämd till sju timmar, denna tid, samt att, då arbetstiden är sex timmar, biträdet skall vara pliktigt att i särskilda fall, när arbetets behöriga gång det kräver, kvarstanna i arbetet å tjänsterummet intill ytterligare en timme.

Det torde i detta sammanhang böra erinras om kungl. cirkuläret den 4 december 1908 till Kungl. Maj:ts befallningshavande i länen (bihang till svensk författningssamling n:r 92) angående viss arbetstid å tjänsterummet för länsstyrelsernas tjänstemän och betjante.

Enligt detta cirkulär skall för ordinarie tjänstinnehavare, i den mån ej i cirkuläret annorlunda stadgas, den dagliga arbetstiden å tjänsterummet varje söckendag utgöra sex timmar.

Den 25 september 1914 har utfärdats kungl. kungörelse (svensk författningssamling n:r 420) angående förtydligande av gällande bestämmelser i fråga om rätt för kvinnligt biträde att i visst fall för åtnjutande av löneförhöjning genom ålders- tillägg räkna sig till godo föregående anställningstid.

I den nu föreliggande skrivelsen av den 5 augusti 1915 från Kungl. Maj:ts befallningshavande i Kronobergs län har befallningshavanden erinrat om sina föregående utlåtanden rörande de två kvinnliga biträdesbefattningarna vid länsstyrelsen i nämnda län ävensom därom, att genom kungl. cirkulär den 29 juni 1912 vid länsstyrelsen å ordinarie stat från och med år 1913 uppförts ett skrivbiträde.

Kungl. Maj:ts
befallnings-
havandes i
Kronobergs
län skrivelse
den 5/8 1915.

- [12.] Under anförande vidare att det slags arbete, som vore avsett att vid länsstyrelsen utföras av kvinnliga skrivbiträden, till sin myckenhet ökats, så att det under de två senaste åren blivit icke blott möjligt att för statstjänsten utnyttja de bägge biträdenas arbetskraft i fullkomligt samma omfattning som den ordinarie personalens utan detta även blivit en oavvislig nödvändighet, har Kungl. Maj:ts befallningshavande anhållit, att å ordinarie staten måtte från och med år 1916 uppföras ytterligare ett skrivbiträde vid länsstyrelsen med avlöningsvillkor i likhet med vad som gäller för det därå redan uppförda.

Yttrande av
löneregleringskom-
mittén.

Beträffande denna framställning yttrar löneregleringskommittén nu, efter att hava lämnat ovan återgivna utredning, följande:

»Av den i det föregående lämnade redogörelsen framgår, att redan vid den tidpunkt, då utredning verkställdes i anledning av 1906 års riksdags skrivelse i fråga om fastare anställning för vissa biträden hos statens ämbetsverk och myndigheter, hos länsstyrelsen i Kronobergs län funnos anställda två kvinnliga skrivbiträden, vilket antal länsstyrelsen då fann vara fortfarande behövt. Länsstyrelsen hemställde om dessa biträdens upptagande å lönestaten med rätt till semester, sjukhjälp och pension.

Vid den undersökning, som sedermera föregick framläggandet vid 1912 års riksdag av frågan om fasta biträden hos, bland andra myndigheter, länsstyrelserna, meddelade länsstyrelsen i Kronobergs län, att hos densamma fortfarande funnos anställda två kvinnliga biträden, vilka sysselsattes med renskrivning, det ena för landskansliets och det andra för landskontorets räkning. Enär för dessa biträden var föreskriven en ordinarie daglig arbetstid å de respektive tjänsterummen av allenast fem timmar, och denna arbetstid kunde antagas bli tillräcklig åtminstone ännu ett eller annat år framåt, hade länsstyrelsen ansett sig icke böra för det dåvarande göra framställning om beredande av fastare anställning åt nämnda biträden.

Löneregleringskommittén, som erfarit, att biträdena voro skyldiga att för arbetes utförande uppehålla sig å tjänsterummen även utöver nämnda fem timmar den tid, som av vederbörande avdelningschef bestämdes, ansåg emellertid fog finnas för uppförande å länets stat av *ett* skrivbiträde.

Detta blev ock, i enlighet med framställning av Kungl. Maj:t, bifallet av 1912 års riksdag.

Vad länsstyrelsen i sin nu förevarande skrivelse av den 5 augusti 1915 anført giver vid handen, att ett verkligt och stadigvarande behov av *bägge* de ifrågavarande biträdena föreligger och att bägges arbetskrafter icke blott kunna utan även måste för statstjänsten utnyttjas i samma omfattning som den ordinarie personalens i övrigt.

Då alltså av statsmakterna vedertagna betingelser numera torde föreligga för uppförande å stat även av den andra av de ifrågavarande två skrivbiträdesbefattningarna hos länsstyrelsen i Kronobergs län, synes det kommittén icke vara något att erinra mot bifall till den därom gjorda framställningen, i vad den avser själva uppförandet å ordinarie stat av ytterligare ett skrivbiträde vid länsstyrelsen.

[12.]

Med hänsyn till de avgjorda betänkligheter, som av riksdagen vid upprepade tillfällen uttalats mot att beslut angående avlöningsförmåner skulle givas retroaktiv verkan, anser sig kommittén emellertid icke kunna tillstyrka, att skrivbiträdet i fråga uppföres å stat förrän från och med den 1 januari 1917.

I avseende å avlöningsförmåner torde vad därutinnan för närvarande är stadgat beträffande befattningshavare av omförmälda slag böra gälla även för det nu föreslagna biträdet. Avlöningen skulle således — då i förevarande fall ortstillägg ej kan ifrågakomma — utgå med lön 700 kronor och tjänstgöringspenningar 350 kronor, tillhoppa 1,050 kronor, jämte två ålderstillägg, vardera å 200 kronor, efter respektive 5 och 10 år.

Vidare torde böra komma i användning enahanda avlöningsvillkor och enahanda övergångsstadgande i fråga om rätt till ålderstillägg, som för de år 1912 på ordinarie stat uppförda skrivbiträdena hos länsstyrelserna.

Utgifter av här ifrågavarande beskaflenhet bestridas, undantagandes ålderstilläggen, från det ordinarie anslaget till tjänstemän och betjante vid länsstyrelserna, vilket anslag i riksstaten för år 1916 är upptaget till 922,725 kronor. Vid bifall till förevarande framställning skulle detta anslag behöva höjas med 1,050 kronor till 923,775 kronor. Ålderstillägg skulle, såsom vanligt, utgå av det under sjätte huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till ålderstillägg.»

*Departements-
chefen.*

Såsom löneregleringskommittén närmare utvecklat, synas fullgoda skäl föreligga för uppförande å ordinarie stat av även det andra av de bägge vid länsstyrelsen i Kronobergs län anställda kvinnliga skrivbiträdena.

Med hänsyn till den inom riksdagen i dylika frågor tillämpade praxis anser jag mig emellertid, i likhet med löneregleringskommittén, icke kunna tillstyrka, att det ifrågavarande skrivbiträdet uppföres å ordinarie stat förrän från och med den 1 januari 1917.

Vad löneregleringskommittén i avseende å avlöningsförmånerna och i övrigt föreslagit har icke givit mig anledning till erinran. Emellertid torde, i likhet med vad år 1912 ägde rum vid uppförande å länsstyrelsernas stat av skrivbiträdesbefattningar, uttryckligt stadgande böra meddelas, att till ifrågavarande skrivbiträdestjänst skall antagas kvinna.

I skrivelse den 30 november 1915 har vidare Kungl. Maj:ts befallningshavande i Norrbottens län gjort framställning om uppförande å ordinarie stat av ytterligare ett skrivbiträde vid länsstyrelsen i nämnda län.

Kungl. Maj:ts befallningshavande har därvid anfört följande:

*Uppförande
å ordinarie
stat av ytter-
ligare ett
skrivbiträde
vid länssty-
relsen i Norr-
bottens län.*

»Genom nådigt brev den 29 juni 1912 har Kungl. Maj:t fastställt sådan ändring i staten för landsstaterna i länen, att från och med år 1913 å ordinarie stat uppförts 43 fasta skrivbiträden, varav för Norrbottens län ett sådant biträde med tjänstgöring å landskansliet. Då emellertid under de senaste åren behovet av ytterligare ett fast skrivbiträde, avsett för landskontoret, gjort sig allt mera kännbart, vågar Kungl. Maj:ts befallningshavande härmed underdänigst hemställa,

[12.] att Kungl. Maj:t tacktes vidtagna åtgärder för uppförande, så snart ske kan, å ordinarie stat av ännu ett skrivbiträde för Norrbottens län. Såsom skäl för denna sin anhållan tillåter sig Kungl. Maj:ts befallningshavande underdånigst anföra följande.

Det torde vara en känd sak, att den länsstyrelserna åliggande arbetsbörda under de senaste åren allt mera ökats, dels genom den av ökningen i länens folkmängd och den fortgående utvecklingen betingade ökningen i antalet av de ärenden, länsstyrelserna sedan gammalt haft att handlägga, dels ock därigenom, att en hel mängd nya ärenden lagts under länsstyrelsernas förvaltning. Att denna ökning icke minst drabbat Norrbottens län, torde vara uppenbart, om man besinnar den hastiga folkmängdsökning och den fortgående utveckling på alla områden, som detta län haft att uppvisa under de senaste åren.

Vad särskilt landskontoret beträffar, torde det vara tillräckligt att framhålla endast några få förhållanden, som bidragit till att under de senaste åren öka landskontorets arbetsbörda. När i sammanhang med räntmästartjänsternas indragning länsstyrelsernas kassarörelse överflyttades på riksbanken, förutsattes, att denna förändring skulle komma att i väsentlig mån lindra landskontorens arbete. Erfarenheten har dock visat, att denna omorganisation i stället för att medföra lindring tvärt om medfört ökat arbete dels genom en mera vidlyftig bokföring, dels genom ett mångsidigt rapportsystem m. m. Genom föreskriften, att alla tjänstemän skola äga att uppbära sina löner månadsvis i stället för, såsom förut skett, kvartalsvis, har ett betydligt ökat arbete pålagts landskontoret, som numera vid varje månadsskifte har att avlöna 300 à 400 löntagare. Även de ändrade bestämmelserna angående uppbärande och redovisning av pensionsavgifter hava vållat ökat arbete genom utskrivning för varje månad av långa listor i flera exemplar, genom utanordningar och omföringar av avgifter m. m. Vidare hava de nya skattelagarna av år 1910 med sitt mera invecklade taxeringsförfarande bidragit till att öka arbetet på så sätt, att förberedelserna för prövningsnämnden, vilka visserligen direkt åligga landskamreraren, men till en stor del utföras av underordnade tjänstemän, numera måste göras mycket vidlyftigare än förut. Slutligen torde det vara tillräckligt att erinra om tillkomsten av den nya ecklesiastika boställsordningen, lagen om allmän pensionsförsäkring och nådiga förordningen om understöd i vissa fall åt värnpliktigs hustru och barn, vilka alla författningar pålagt och för framtiden komma att pålagga landskontoret icke obetydligt ökat arbete.

Av länets arbetsredogörelse framgår ock, att antalet på landskontoret handlagda ärenden under de senaste åren varit i stadigt stigande. Här nedan följer en uppgift å antalet under åren 1910—1914 till landskontoret inkomna nya ärenden:

år 1910	6,542 stycken
» 1911	6,801 »
» 1912	7,060 »
» 1913	7,221 »
» 1914	7,619 »

Å landskontoret hava under de senaste åren varit anställda förutom de ordinarie tjänstemännen tre extra landskontorister, därav två med ständig tjänstgöring och en med mera tillfällig anställning, vilken senare vid behov förordnats såsom t. f. häradsskrivare, såsom förrättare av mantalsskrivningar, kontrollant av

[12.]

kronouppbörder o. d. Av de extra landskontoristerna med ständig tjänstgöring har den ena året om varit upptagen med bokförings- och räkenskapsgöromål, dels såsom t. f. länsbokhållare under tjänstledigheter och under tiden för landsbokens upprättande, dels såsom biträde åt länsbokhållaren.

Till avlöning åt dessa extra tjänstemän har Kungl. Maj:ts befallningshavande till sin disposition hälften eller 2,750 kronor av det för länet anvisade anslag å 5,500 kronor till arvoden åt extra länsnotarier, extra länsbokhållare och övriga extra biträden samt dessutom vikariatsersättning och tjänstgöringspenningar under de ordinarie tjänstemännens semester och tjänstledighet.

Men förutom nu nämnda extra tjänstemän har Kungl. Maj:ts befallningshavande under de senaste åren nödgats i och för de rena skrivgöromålen ständigt anlita ett extra skrivbiträde, till vilket utbetalats ersättning med 50 öre per ark för verkställd renskrivning. Det har emellertid visat sig svårt att för denna ersättning kunna behålla en person någon längre tid. Emellertid är även för denna tjänstgöring en viss vana med göromålen av behovet påkallad, och ett fast anställt skrivbiträde torde kunna förutom de rena skrivgöromålen medhinna en del arbeten, vilka nu utföras av de extra landskontoristerna. Under sådana förhållanden torde dessas antal i regel kunna begränsas till två, och då det nu till landskontoret utgående extra anslaget sålunda för en rätt lång tid framåt ej torde behöva höjas, torde den verkliga utgiften för statsverket genom anvisande å stat av anslag till ett andra fast skrivbiträde för Norrbottens län bliva liten eller ingen.»

I sitt utlåtande över löneregleringskommitténs betänkande den 31 oktober 1907 (delen VII) hemställde länsstyrelsen i Norrbottens län, att endast ett fast biträde, avsett för landskansliet, för det dåvarande måtte uppföras å ordinarie stat. Vad landskontoret beträffade, hade renskrivningsgöromålen dittills kunnat i huvudsak utföras av där anställda extra ordinarie tjänstemän, på grund varav länsstyrelsen ansåg, att med anställande av fast skrivbiträde därstädes *tills vidare* borde anstå. I anslutning härtill föreslog också löneregleringskommittén i sitt förut omförmälda betänkande av den 29 juni 1911 (delen XXIX), att vid nämnda länsstyrelse ett biträde måtte uppföras å ordinarie stat. Sedan, på sätt jag förut omnämnt, i samband med frågan om fasta biträden hos länsstyrelserna i allmänhet enahanda förslag framställts i statsverkspropositionen till 1912 års riksdag, blev detta jämväl riksdagens beslut. Till statsverkspropositionen hade föredragande departementschefen emellertid såsom sin uppfattning uttalat, att skrivbiträden utöver det antal, som då kunde ifrågasättas, antagligen snart komme att av länsstyrelserna påfordras.

Departements-
chefen.

Vad Kungl. Maj:ts befallningshavande i Norrbottens län i sin ovan återgivna skrivelse anført, giver vid handen, att ett verkligt och stadigvarande behov av ytterligare ett för landskontoret avsett skrivbiträde vid länsstyrelsen numera föreligger och att bitrådets arbetskraft skall

[12.] kunna utnyttjas i samma omfattning som den ordinarie personalens i övrigt. Jag anser mig därför böra tillstyrka även denna framställning.

Avlöningsförmånerna torde böra bliva desamma som för det å länsstyrelsens stat redan uppförda biträdet.

Även beträffande denna skrivbiträdestjänst torde böra meddelas uttryckligt stadgande, att till densamma skall antagas kvinna.

Med åberopande av vad sålunda beträffande bägge de ifrågavarande skrivbiträdesbefattningarna anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

dels medgiva, att å ordinarie stat må från och med år 1917 uppföras *ej mindre* vid länsstyrelsen i Kronobergs län ytterligare ett skrivbiträde med en avlöning av 1,050 kronor, därav 700 kronor lön och 350 kronor tjänstgöringspenningar, vartill kunna komma två ålders-tillägg till lönen, det ena med 200 kronor efter fem år och det andra, likaledes med 200 kronor, efter ytterligare fem år, *än även* vid länsstyrelsen i Norrbottens län ytterligare ett skrivbiträde med en avlöning av 1,125 kronor, därav 700 kronor lön, 350 kronor tjänstgöringspenningar och 75 kronor ortstillägg, vartill kunna komma två ålderstillägg till lönen, det ena med 200 kronor efter fem år och det andra, likaledes med 200 kronor, efter ytterligare fem år;

dels förklara,

att till ifrågavarande skrivbiträdestjänster skola antagas kvinnor,

att för åtnjutande av nämnda avlöningsförmåner skola lända till efterrättelse de föreskrifter, som äro eller kunna varda utfärdade angående allmänna villkor och bestämmelser att gälla för å vissa domstolars, ämbetsverks och myndigheters stater uppförda biträdesbefattningar, samt

att biträde, som vid ikraftträdandet av ifrågavarande ändring i staten för länsstyrelserna i Kronobergs och Norrbottens län är anställt hos länsstyrelse och antages till biträde å denna stat från samma tidpunkt, må äga att för åtnjutande av löneförhöjning genom ålderstillägg räkna sig till godo den tid, biträdet

omedelbart därförinnan innehaft stadig anställning hos [12.]
länsstyrelsen;

dels ock av nu ifrågavarande anledning från och
med år 1917 höja det ordinarie anslaget till tjänstemän
och betjante vid länsstyrelserna från 922,725 kronor
med 2,175 kronor till 924,900 kronor.

3. Övergångsstat, *oförändrat ordinarie anslag* ... kronor 56,800: —

4. Anlitande av sakkunniga till biträde vid utredningar m. m.

Under åberopande av vad jag under punkt 9 här ovan anført, [13.]
hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att från och med år 1917 i riksstaten under
sjätte huvudtiteln uppföra ett ordinarie förslagsanslag
om högst 24,000 kronor att användas *till anlitande*
vid länsstyrelserna av sakkunniga för att biträda vid
utredningar m. m. Anlitande av
sakkunniga
till biträde
vid utred-
ningar m. m.
(Ordinarie
anslag.)

5. Arvoden åt extra länsnotarier, extra länsbokhållare och övriga
extra biträden vid länsstyrelserna m. m.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beslöt [14.]
1908 års riksdag i samband med lönereglering för landsstaterna i länen
att för beredande av tillgång till arvode åt extra länsnotarier och öv-
riga extra biträden hos länsstyrelserna samt till vikariatsersättning
under semester för därtill berättigade tjänstemän på ordinarie stat an-
visa ett reservationsanslag av 193,000 kronor. Riksdagen förklarade
därvid, att efter indragning av lantränsmästartjänst Kungl. Maj:ts veder-
börande befallningshavande skulle äga att uppbära samt mot redovis-
ning och med besparing av anslag från nyssnämnda reservationsanslag,
på sätt Kungl. Maj:t kunde finna gott stadga, till extra biträdens av-
löning använda de den indragna tjänsten tillhörande provisioner. Arvoden åt
extra läns-
notarier m. m.
(Ordinarie
anslag.)

[14.] Beloppet av nämnda anslag förblev sedermera oförändrat, intill dess 1914 års förra riksdag på Kungl. Maj:ts förslag medgav en förhöjning av anslaget med 20,000 kronor till 213,000 kronor. Denna förhöjning skedde för beredande av vikariatsersättning under semester för de vid länsstyrelserna anställda skrivbiträden och vaktmästare samt av ökade medel till förstärkning av länsstyrelsernas extra arbetskrafter.

Jag tillåter mig nu att ånyo bringa frågan om förhöjning av omförmälda anslag under Kungl. Maj:ts överbägande. Anledningen hertill är närmast den, att anslaget, oaktat den redan skedda förhöjningen, tagits så hårt i anspråk, att medel icke synas vara att tillgå för de flerstädes yppade trängande behov av förstärkta arbetskrafter hos länsstyrelserna.

Kungl. Maj:ts
befallnings-
havandes i
Söderman-
lands län fram-
ställning den
7/6 1915.

I detta sammanhang ber jag emellertid att särskilt få uppehålla mig vid en av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Södermanlands län den 7 maj 1915 gjord underdånig framställning därom, att hos länsstyrelsen måtte, med bibehållande av nuvarande extra länsnotarietjänsten, antingen inrättas en andra länsnotarietjänst eller, därest denna anhållan icke omedelbart eller alldeles icke kunde vinna bifall, få anställas ytterligare en extra länsnotarie med arvode tillsvdare av högst 2,500 kronor om året. På skäl, som längre fram skola anföras, finner jag mig förhindrad att hemställa om bifall till ifrågavarande framställning, såvitt den avser inrättande i nämnda län på ordinarie stat av en andra länsnotariesyssla. Emellertid hava under detta ärendes förberedande behandling hos de hörda myndigheterna synpunkter framhållits, vilka jag anser för bedömande av nu förevarande ärende i dess helhet så belysande, att jag vill, om ock i sammanträngd form, redogöra för vad i ärendet förekommit.

Till stöd för sin hemställan återopade befallningshavanden följande.

Genom nytillkomna författningar och bestämmelser rörande krigsberedskapen, tillsynen över utlänningar m. m. hade Kungl. Maj:ts befallningshavande fått sig ålagd en ny arbetsbörda, som under hittillsvarande förhållanden medförde, att landskansliets i länet övriga många och olikartade tjänsteåligganden icke kunde medhinnas inom skälig tid, därest icke landskansliets arbetspersonal, som varit otillräcklig även före tillkomsten av ovannämnda nya arbetsbörda, ökades åtminstone med ytterligare en tjänsteman med juridisk bildning.

Vid krig eller krigsfara skulle det bliva alldeles omöjligt för länsstyrelsen att med nuvarande antal tjänstemän, av vilka dessutom en eller flere då eventuellt måste beordras till civil tjänstgöring å annat håll, nöjaktigt fullgöra sina tjänsteåligganden.

[14.]

Under senare åren hade de egentliga mobiliserings- och rekvisitionsärendena närmast omhänderhafts av en tjänsteman å landskontoret samt de å landskansliet upptagna ärendena rörande krigsberedskapen av en tjänsteman å landskansliet.

Såväl för länsstyrelsens arbete som för vinnande av fullt enhetlig behandling av ifrågavarande ärenden vore det helt visst lämpligast, att alla ärenden rörande krigsberedskapen upptoges å samma avdelning av länsstyrelsen — landskansliet — och omhänderhades av en där anställd särskild föredragande med stadigvarande biträde av en annan tjänsteman, som på så sätt samlade tillräckliga insikter och erfarenhet för att vid förfall kunna tjänstgöra såsom dylik föredragande.

Ett sådant uppdrag skulle givetvis icke kunna anförtros åt annan tjänsteman än den, som ägde juridisk bildning och på grund av flerårig tjänstgöring hos länsstyrelsen hade ingående kännedom om länsstyrelsens och landsstatsens befogenhet och arbetssätt samt om vissa förhållanden inom länet, särskilt länets indelning i olika hänseenden samt vederbörande myndigheters och personers namn och adresser.

Statskontoret har i infordrat utlåtande, avgivet den 9 september 1915, yttrat följande. Statskontoret.

Vad länsstyrelsen i sin framställning anfört syntes knappast utgöra någon starkare motivering för behovet av en ny stadigvarande tjänst hos länsstyrelsen, varför statskontoret, jämväl med hänsyn därtill att den på länsstyrelsens behov av arbetskrafter delvis inverkan på frågan om fögderiförvaltningens ordnande ännu icke blivit löst, ej kunde tillstyrka någon framställning till riksdagen om inrättande av en andre länsnotariatjänst hos befallningshavanden i Södermanlands län.

Huruvida åter de rådande förhållandena kunde kräva en mera tillfällig förstärkning av länsstyrelsens arbetskrafter, vore en fråga, som syntes statskontoret böra prövas i sammanhang med andra länsstyrelserns anspråk på ökade anslag till extra biträden.

I avseende härå ville statskontoret emellertid framhålla, att, sedan genom nådigt brev den 26 mars 1915 höjda anslag till avlönande av extra biträden blivit vissa länsstyrelser från och med samma år beviljade — därvid, bland annat, Kungl. Maj:ts befallningshavande i Södermanlands län fått sitt årliga anslag ökat från 5,000 till 6,500 kronor — det av länsstyrelsen nu för anställande av ytterligare en extra länsnotarie begärda beloppet av 2,500 kronor icke torde kunna anvisas, med mindre det för dylika ändamål till buds stående ovan omnämnda reservationsanslaget bleve ytterligare ökat.

Med avseende å vad sålunda förekommit hemställde statskontoret, att länsstyrelsens framställning ej måtte för det dåvarande till någon åtgärd föranleda.

Efter det Kungl. Maj:ts ifrågavarande befallningshavande tagit kännedom om statskontorets ovanberörda utlåtande, har befallningshavanden i ärendet inkommit med ytterligare en underdänig skrivelse, dagtecknad den 21 september 1915.

Kungl. Maj:ts
befallnings-
havande i
Söderman-
lands län den
21/9 1915.

[14.] Befallningshavanden utvecklar däruti sin ovannämnda tidigare framställning samt framhåller därvid tillika ytterligare några omständigheter, som synas befallningshavanden böra beaktas vid ärendets avgörande.

Med åberopande av vad i befallningshavandens omförmälda båda framställningar blivit anført, hemställer befallningshavanden slutligen, att Kungl. Maj:t täcktes dels vidtaga åtgärder för att hos länsstyrelsen i Södermanlands län, med bibehållande av nuvarande extra länsnotarietjänsten, så snart som möjligt inrätta en andre länsnotarietjänst, dels ock, i avbidan därå att sådan ordinarie tjänst bleve inrättad, av möjligen befintliga besparingar å reservationsanslaget till extra biträden hos länsstyrelserna anvisa, utöver det i stat upptagna beloppet av 6,500 kronor, från och med år 1916 ett belopp av 3,500 kronor om året, nämligen 2,500 kronor för anställande hos länsstyrelsen av en eller möjligen två extra tjänstemän med juridisk utbildning och 1,000 kronor till möjliggörande av högre arvoden åt dem av landskansliets extra tjänstemän, som ej hade sådan utbildning.

Därest Kungl. Maj:t ej skulle finna skäl att bifalla denna framställning, anhåller befallningshavanden, det Kungl. Maj:t täcktes dels medgiva, att hos länsstyrelsen finge från och med år 1916, med bibehållande av nuvarande extra länsnotarietjänsten, anställas ytterligare en extra länsnotarie med arvode av högst 2,500 kronor om året, dels av möjligen tillgängliga besparingar å förenämnda anslag anvisa från och med år 1916 tillsviðare ett belopp av 2,500 kronor om året till arvode åt denne nye tjänsteman ävensom ett belopp av 1,000 kronor om året för möjliggörande av högre arvoden åt vissa av landskansliets övriga extra tjänstemän.

Skulle det av befallningshavanden begärda beloppet 3,500 kronor icke kunna anvisas av det från och med år 1915 av riksdagen beviljade anslaget till avlöning åt extra biträden vid länsstyrelserna, hemställer befallningshavanden till sist, att Kungl. Maj:t måtte dels av besparingar å nämnda anslag anvisa för år 1916 så högt belopp, som förhållandena kunde medgiva, för anställande hos länsstyrelsen av en eller två extra tjänstemän med juridisk utbildning och för möjliggörande av högre arvoden åt vissa av landskansliets extra tjänstemän, som saknade dylik utbildning, dels hos riksdagen göra de propositioner, som kunde vara nödvändiga för fullständigt bifall till endera av befallningshavandens i sist-nämnda skrivelse gjorda två framställningar.

Genom remiss den 23 september 1915 anmodades löneregleringskommittén att avgiva yttrande över den av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Södermanlands län gjorda framställningen.

Efter att hava kastat en återblick på den grundsats i fråga särskilt om antalet länsnotarier i de olika länen, vilken gjorts gällande hos landsstatskommittén av år 1873, nämligen att företrädesvis målens antal borde därvid vara bestämmande, anmärker löneregleringskommittén, att 1873 års kommitté dock icke stått främmande för den tanken, att även länens folkmängd övade inflytande på frågan om antalet länsnotarietjänster. Med denna sin uppfattning hade landsstatskommittén föreslagit i flera län två, men i de övriga endast en länsnotarie. Civilministern hade vid föredragning i statsrådet av landsstatens regleringsfråga den 4 januari 1878 anført, att det syntes honom vara att, framför landsstatskommitténs förslag beträffande antalet länsnotarier, föredraga att, såsom kammar-

kollegium och statskontoret i ett senare avgivet yttrande tillstyrkt, på ordinarie stat tillsätta endast *en* länsnotarie i varje län, men att, med överlämnande till Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall av frågan, om och för huru lång tid anställandet av ännu en länsnotarie vore i vissa län nödigt, bereda för sådana extra länsnotariers avlöning tillgång till arvoden att till högst visst belopp, efter Kungl. Maj:ts beprövande, ställas till Kungl. Maj:ts befallningshavandes förfogande i de län, där extra länsnotarier ansåges behöfliga.

Vad departementschefen sålunda hemställt vann Kungl. Maj:ts godkännande, och i enlighet därmed framlades förslag i ämnet i proposition till 1878 års riksdag. I den utav riksdagen i anledning av propositionen antagna och av Kungl. Maj:t den 31 maj 1878 fastställda staten för vissa tjänstemän samt för vaktbetjante vid landsstaten fanns ock såsom dittills uppförd allenast en ordinarie länsnotarie i varje län.

Med anmärkning, att olikheten i folkmängd således icke vid 1878 års löne-reglering föranledde olika antal ordinarie länsnotarier i de skilda länen, men att nämnda olikhet dock i annat avseende tillerkänts företrädesvis bestämmande betydelse i berörda löne-reglering, påvisar löne-regleringskommittén, att uti vad beträffande länsnotariatstjänsternas antal bestämts genom 1878 års allmänna landsstats-reglering icke någon ändring skedde förrän genom 1908 års motsvarande reglering. Oavsett därom gjorda yrkanden inrättades icke under mellantiden nya tjänster, men, i enlighet med vad civilministern år 1878 förordat och riksdagen godkänt, tillsattes extra länsnotarier efter hand i den utsträckning, att vid början av år 1906 två extra länsnotarier funnos i vardera av Malmöhus och Göteborgs och Bohus län samt en sådan tjänsteman i vart av de övriga länen med undantag endast för fyra av dem. Hos statsmakterna har således den uppfattning såväl vid 1878 års reglerings genomförande varit antagen som ock under dess giltighetstid förblivit gällande, att särskilda länsstyrelser behöv av nya arbetskrafter icke gärna borde föranleda inrättande av nya ordinarie befattningar därstädes utan vinna beaktande genom anställande av blott extra biträden, intill dess en förnyad allmän reglering funnits påkallad.

Grunden för denna uppfattning syntes påtaglig och till sin befogenhet väsentligen oemotsäglig. Ändring i den en gång efter jämförelse mellan samtliga länsstyrelser inbördes fastställda uppskattningen av de särskilda styrelsernas behov av ordinarie tjänstepersonal borde vidtagas allenast efter förnyad sådan allmän prövning. Skedde dylik ändring — särskilt där den avsåge en ökning av den ordinarie personalen — för en länsstyrelses vidkommande, utan att därvid undersökning och jämförelse ägt rum, huruvida förhållandena hos andra länsstyrelser påkallade en lika ändring även för deras del, så kunde lätteligen uppkomma en ojämnhet de särskilda länsstyrelserna emellan, vilken icke vore förenlig med god förvaltningsorganisation och som säkerligen skulle visa sig föranleda olägenhet i skilda hänseenden.

Sedermera, och efter det statskontoret av förekommen anledning den 14 oktober 1902 till Kungl. Maj:t avgivit utlåtande angående av ämbetsverket verkställd allmän revision av avlöningsförhållandena vid landsstaten med därpå grundat förslag till löne-reglering, hade löne-regleringskommittén på befallning behandlat den sålunda då föreliggande löne-regleringsfrågan och den 27 februari 1906 avgivit sitt betänkande. Därvid hade kommittén, med erinran att hos länsstyrelserna i mån av arbetets ökning extra arbetskrafter under de gångna årens lopp måst anlitas i allt vidsträcktare mån, understundom till och med i större

- [14.] omfattning än som torde kunna anses ur det allmännas synpunkt gagneligt och lämpligt, uttalat, att det syntes kommittén påkallat, att åtgärder vidtoges till förstärkning av de ordinarie arbetskrafterna hos en del länsstyrelser. Målens antal borde därvid icke tilläggas avgörande betydelse, enär ytterst folkmängdens storlek syntes bestämma göromålens hos länsstyrelserna omfattning och besvärighet. Med tillämpning av denna även av statskontoret tidigare biträdda uppfattning hade löneregleringskommittén föreslagit, förutom en ordinarie länsnotarie i varje län, i Malmöhus län 1 andre och 1 tredje länsnotarie, i 16 andra län 1 andre länsnotarie i varje, varemot i övriga 7 län icke någon ytterligare länsnotariesyssla ansetts erforderlig.

Löneregleringskommittén fäster uppmärksamhet därvid, att, efter det 1908 års lönereglering genomfördes, icke någon ytterligare ordinarie länsnotariebefattning inrättats, likasom ej heller antalet av övriga ordinarie befattningar vid de särskilda länsstyrelserna sedan dess undergått någon förändring, änskönt med allt skäl kunde antagas, att den länsstyrelserna påvilande arbetsmängden efter nyssnämnda tidpunkt måste anses undergått en icke obetydlig ökning.

På grund av vad nu erinrats rörande tillkomsten av den senast verkställda löneregleringen för länsstyrelserna och i fråga om den därefter förflutna tiden funne kommittén påtagligt, att för denna reglering varit grundläggande och alljämt upprätthållits enahanda uppfattning av dess allmänna karaktär och syfte, som, på sätt ovan framhållits, var hos statsmakterna gällande i fråga om 1878 års motsvarande reglering, eller således att icke någon ny ordinarie befattning borde hos en särskild länsstyrelse inrättas, med mindre vid förnyad allmän reglering eller efter eljest verkställd jämförande prövning av vederbörliga förhållanden hos de övriga länsstyrelserna säkerhet vunnits, att ej en sakligt icke motiverad ojämnhet i avseende å ordinarie arbetskrafter uppstode länsstyrelserna emellan. För bifall till en enstaka länsstyrelses begäran om ny ordinarie tjänst borde således vara erforderligt, att till stöd för denna begäran förefunnnes sådana särskilda förhållanden inom styrelsens arbetsområde, som icke föreligga eller icke äga likvärdig motsvarighet för andra länsstyrelser.

Med fasthållande av nu angivna synpunkter beträffande gällande organisation av länsstyrelserna borde enligt löneregleringskommitténs mening förevarande framställning från Kungl. Maj:ts befallningshavande i Södermanlands län om inrättande därstädes av en andre länsnotarietjänst prövas. Vid 1908 års lönereglering hade, förutom vad anginge Malmöhus län med ett invånartal av vida över 400,000, och där fördenskull två ytterligare länsnotarietjänster inrättats, ett folkmängdstal av mera än 200,000 satts såsom norm för beviljande av en andrelänsnotariesyssla; dock att beträffande Stockholms län och de tre nordligaste länen, änskönt de vid den tiden icke hade så högt folkmängdstal, en sådan tjänst ansetts betingad av säregna förhållanden. Då nu varken invånarantalet eller kända säregna omständigheter syntes för Södermanlands län kräva inrättande av en andre länsnotarietjänst på ordinarie stat, ansåge löneregleringskommittén, i anslutning till statskontorets mening, att tillräcklig motivering icke av Kungl. Maj:ts befallningshavande anförts för behovet av en ny stadigvarande tjänst hos länsstyrelsen.

För den händelse Kungl. Maj:t ej skulle finna skäl vidtaga åtgärder för att hos länsstyrelsen i Södermanlands län mätte, med bibehållande av nuvarande extra länsnotarietjänsten, så snart som möjligt inrättas en andre länsnotarie-

befattning, hade befallningshavanden i länet i skrivelsen den 21 september 1915 gjort vissa hemställanden, på sätt ovan är angivet.

[14.]

Dessa hemställanden avsåge möjliggörande av dels anställande hos länsstyrelsen av ytterligare (åtminstone) en extra tjänsteman med juridisk utbildning (extra länsnotarie), dels ock höjning av nu utgående arvoden åt vissa extra tjänstemän å landskansliet, vilka icke äga dylik utbildning; och skulle för dessa ändamål erforderliga medel anvisas från ordinarie reservationsanslaget till arvoden åt extra länsnotarier m. m.

Det skulle bliva för vidlyftigt att här återgiva vad löneregleringskommittén härutinnan anført, och jag måste därför nöja mig med att omförmäla, hurusom kommittén betonat, att spørgsmålet om anvisande av medel från reservationsanslaget i fråga för sådan förstärkning av länsstyrelsens arbetskrafter, som här avses, borde prövas icke ensamt för sig utan i sammanhang och under jämförelse med andra länsstyrelserns anspråk på ökade medel för extra biträden av ett eller annat slag. Det ifrågavarande reservationsanslagets natur syntes nödvändig-göra ett sådant förfaringssätt.

I samband härmed vill jag omnämna, att jag i skrivelse till kommittén den 11 november 1915 anmodat kommittén att vid behandlingen av det till kommittén remitterade ärendet jämväl taga under övervägande, huruvida anledning kunde anses föreligga att hos riksdagen göra framställning om höjning av nämnda anslag.

Med föranledande även av denna anmodan har kommittén meddelat, att för kommittén vore känt, hurusom hos Kungl. Maj:t för det närvarande jämväl från andra länsstyrelser än Kungl. Maj:ts befallningshavande i Södermanlands län föreligga framställningar, innefattande anspråk på ökade medel från anslaget i fråga. Skulle Kungl. Maj:t ävenledes finna, att ett eller flera av dessa anspråk borde i större eller mindre mån utan uppskov tillmötesgås, vore det så mycket hellre att antaga, att det nämnda anslaget med dess nuvarande belopp, 213,000 kronor, ej kan anses tillräckligt för ett behörigt fyllande av de ändamål, som äro därmed avsedda.

Oavsett vad rörande nyssberörda framställningar från andra befallningshavande än i Södermanlands län komme att beslutas, ville kommittén, under hänvisning till vad ovan av kommittén anförts, alltså uttala, att, därest vid sådan gemensam och jämförande prövning, som här förut omförmälts, av samtliga föreliggande framställningar om ökade medel för ändamål, för vilka det ordinarie reservationsanslaget till arvoden åt extra biträden vid länsstyrelserna m. m. är avsett, Kungl. Maj:t skulle finna dess befallningshavandes i Södermanlands län förevarande anhållan om anvisande av medel från nämnda anslag för sådan förstärkning av dess arbetskrafter, varom nu vore fråga, böra snarast tillgodoses, framställning torde böra göras till 1916 års riksdag om höjning av ifrågavarande ordinarie reservationsanslag med belopp, som i följd av nyssberörda prövning kunde finnas erforderligt och i övrigt lämpligt.

På de skäl, som av statskontoret och lönerregleringskommittén anförts och då anledning icke nu synes mig förekomma att nu underkasta organisationen och frågan om antalet av de erforderliga ordinarie arbetskrafterna hos länsstyrelserna en allmän revision, finner jag mig ej kunna förorda Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Södermanlands län framställning, såvitt den avser inrättandet av en ny ordinarie tjänst. I överensstämmelse härmed får jag avstyrka bifall jämväl till särskilda framställningar om inrättande av ny ordinarie länsnotarie- eller länsbokhållartjänst, vilka inkommit från Kungl. Maj:ts befallningshavande i Uppsala, Jönköpings samt Göteborgs och Bohus län.

Vad angår Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Södermanlands län framställning i öfrigt, nämligen i fråga om behovet av ökat anslag för beredande av extra biträden hos länsstyrelsen, får jag erinra därom, att sådant behov gjorts gällande i flera andra från skilda länsstyrelser under senare tid inkomna och ännu på prövning beroende ansökningar. Lika med statskontoret och lönerегleringskommittén har jag ansett även detta spörsmål böra på en gång och allsidigt undersökas och bedömas. Så länge det av riksdagen för ändamålet anvisade reservationsanslaget ännu lämnade tillgång för tillgodoseende av de tid efter annan från länsstyrelserna inkommande anmälningarna om ökat behov av anslag, kunde sådant i varje fall prövas. Då anslaget nu är i det allra närmaste taget i anspråk, så att fråga kan uppstå om behovet av en förhöjning, synas de skilda länens behov böra på en gång tagas under omprövning för att, i den mån förhöjt anslag prövas oavvisligt, för riksdagen anmälas.

Ledd av en sådan uppfattning har jag i cirkulärskrivelse till Kungl. Maj:ts samtliga befallningshavande den 19 november 1915 meddelat, att jag för vinnande av en jämförande översikt ansett av nöden att åstadkomma en fullständig utredning angående ifrågavarande reservationsanslags användning hos de skilda länsstyrelserna. Jag anmodade fördenskull Kungl. Maj:ts befallningshavande att till mig inkomma med uppgifter om

1. antalet hos en var länsstyrelse nu anställda
 - a) extra länsnotarier,
 - b) extra länsbokhållare,
 - c) extra landskanslister med ständigt tjänstgöring,
 - d) extra landskontorister » » » »
 - e) extra landskanslister med tjänstgöring av mera tillfällig art,
 - f) extra landskontorister med tjänstgöring av mera tillfällig art.

2. det belopp, som under år 1915 utginge till en var av dessa tjänstemän: [14.]
- a) såsom arvode omedelbart från anslaget,
 - b) » vikariatsersättning » » ,
 - c) för andra av Kungl. Maj:ts befallningshavande dem anförtrodda uppdrag i statens tjänst såsom sekreterarskap i provningsnämnd, vikariat för fögderitjänstemän m. m.,
3. för en var sådan extra tjänsteman:
- a) hans nuvarande levnadsålder och ålder vid vunnen anställning,
 - b) hans avlagda examina,
 - c) hans ungefärliga dagliga arbetstid under tjänstgöring hos länsstyrelsen.

Vidare anmodade jag Kungl. Maj:ts befallningshavande, att, för den händelse länsstyrelsen enligt nådigt bemyndigande uppbure samt mot redovisning till extra biträdens avlöning använde de den i vissa län indragna lantränsmästartjänsten tillhörande provisioner, befallningshavanden måtte jämte ovan infordrade uppgifter lämna upplysning om det belopp, vartill samma provisioner för år 1914 uppgått.

Slutligen och då det vore av vikt att i detta sammanhang på en gång inhämta underrättelse, huruvida nu gällande fördelning av ifrågasvarande anslag inom de skilda länen finge anses vara för den närmaste framtiden tillfredsställande eller i vad mån göromålens mängd tilläventyrs gjorde en förhöjning oavvislig, anhöll jag, att Kungl. Maj:ts befallningshavande ville samtidigt även i detta hänseende yttra sig. Vid en eventuell framställning om sådan förhöjning borde möjligast exakta uppgifter lämnas om de förhållanden, varav densamma betingades.

De inkomna svaren på denna min cirkulärskrivelse synas mig innebära ett ojävaktigt vittnesbörd därom, att i främsta rummet ökningen av målens antal under de senaste 8 à 10 åren omöjliggör för länsstyrelserna i stort sett att fylla de på dessa ämbetsmyndigheter i vår tid vilande uppgifter, med mindre det i riksstaten uppförda reservationsanslaget till arvoden åt extra länsnotarier, extra länsbokhållare och övriga extra biträden vid länsstyrelserna m. m. icke oväsentligt höjes. Sålunda framhålles i svarsskrivelserna, att helt och hållet nya grupper av mål genom senaste tids lagstiftning fallit på länsstyrelsernas lott. Dit höra sådana ärenden som dessa myndigheters befattning med krigsberedskapen, med tillsynen över i riket vistande utlänningar, den pågående avlösningen av frälseräntor, i många län till ett betydande antal, utarrendering av prästerskapets löneboställen ealigt den nya lagstiftningen om prästerskapets avlöning, mål som äga samband med pensionsförsäkringslagen, med författningarna om värnskatt och krigskonjunkturvinst, utvecklingen av statens kassarapportsystem och där-

[14.] med sammanhängande särskild redovisning av vissa medel o. s. v. Men icke blott ökningen av antalet mål är för mig bestämmande för uppfattningen om behovet av anslagets höjning. Möjligheten att vinna och bibehålla dugliga arbetskrafter beror naturligen i hög grad på de förmåner, staten bjuder. Då befodringsutsikterna vid landsstaten icke äro de bästa, inses lätt, att, såsom också flera länsstyrelser framhållit, detta förhållande i vår tid ganska kännbart spelar in och i sin mån liksom de stegrade levnadskostnaderna försvårar Kungl. Maj:ts befallningshavandes bemödanden att skaffa extra arbetskrafter. I följd härav har till exempel i Örebro län den ordinarie andre länsnotarietjänsten stått tidtals obesatt på grund av svårigheten att anskaffa en vikarie under den tid innehavaren förvaltat annan tjänst; och hava de ordinarie tjänstemännen i Göteborgs och Bohus och i Västernorrlands län samt annorstädes av samma orsak icke kunnat erhålla dem tillförsäkrad semester i full utsträckning.

Härmed anser jag mig hava uppvisat det ofrånkomliga nödtvånget av en förhöjning i det ifrågavarande reservationsanslaget, och anser jag mig böra tillstyrka en icke obetydlig ökning av detsamma. Jag vill i sammanhang därmed framhäva ett missförhållande i fråga om det hittills tillgängliga anslagets fördelning, som jag ansett, att man borde söka undanröja. Anslagets begränsade belopp har nämligen nödgat Kungl. Maj:t att reducera länsstyrelsernas krav på andel i anslaget, vilket i sin ordning medfört, att förnyade framställningar alltjämt inkommit. Obestriddigt är, att härav vållats en viss ojämnhet emellan länen, som måhända understundom övergått till obillighet; och vill jag såsom exempel därå åberopa vad Kungl. Maj:ts befallningshavande i Göteborgs och Bohus län framhåller, nämligen att länsstyrelsen i detta län måst månad efter månad utan gottgörelse begagna extra tjänstemäns arbete. Sådant anses numera med skäl icke förenligt med statens värdighet, desto mindre som anställandet av extra tjänstemän mot ingen eller alldeles otillräcklig ersättning kan grundlägga för dem en undergrävd ekonomi, som ofta nog icke under ett helt liv kan botas.

Vidkommande den gottgörelse, som lär böra varje enskild extra tjänsteman beredas, anser jag mig, trots nu rådande dyrtid, icke böra gå utöver de belopp, som på sin tid ifrågasattes av lönerregleringskommittén i dess den 27 februari 1906 avgivna betänkande, sid. 275, och vilka sedermera vunnit tillämpning i nu gällande 1908 års lönereglering för länsstyrelserna. Innan jag går in på uppgiften att beräkna de skilda länens behov av andel uti ifrågavarande reservationsanslag, har

jag ansett mig böra förutskicka några anmärkningar, vartill de inkomna yttrandena giva anledning. [14.]

Av handlingarna har jag sålunda inhämtat, att man i ett och annat län, med avseende på av en extra tjänsteman utfört renskrivningsarbete, tilldelat honom ett avrundat ersättningsbelopp ur sjätte huvudtitelns anslag till skrivmaterialier, expenser, ved m. m. och sålunda berett sig så att säga en tillökning i den länet medgivna andel av reservationsanslaget för arvoden åt extra tjänstemän. I avseende härå vill jag uttala den uppfattning, som också delats av löneregleringskommittén, att extra ordinarie tjänstemän icke skola sysselsättas med renskrivning eller dylikt arbete, utan att härtill böra anlitas särskilda renskrivare med användande av därför avsett anslag.

Vidare föranlåtes jag framhålla vikten därav, att Kungl. Maj:ts befallningshavande, även om de såsom bruket är antaga till extra ordinarie landskanslister eller landskontorister ett flertal unga män, vilka anses äga förutsättningar att med tiden befordras på landstatsbanan, dock icke till tjänstgöring i länsstyrelsen inkalla flera sådana extra tjänstemän än göromålens mängd oundgängligen kräver. Till en förmodan, att denna gräns överskridits, har jag föränletts av den upplysningen, som handlingarna lämna, att i ett par icke alltför stora län ej mindre än 13 extra tjänstemän i nämnda grad under senaste tid anlåtats. Att utöver det vanliga behovet av ständigt tjänstgörande extra tjänstemän anledning skall understundom förekomma att begagna sig av tillfälliga extra biträdens hjälp, finner jag uppenbart, men jag anser på samma gång all nödig och möjlig begränsning därvidlag vara ur såväl statens som de extra tjänstemännens intresse att förorda.

Av de inkomna uppgifterna framgår, att vissa länsstyrelser låta en extra tjänsteman, som fått visst årsarvode sig tillförsäkrat, åtnjuta detta oavkortat, även om han under större eller mindre del av året genom vikariat på ledigvarande ordinarie beställning uppbär därmed förenade tjänstgöringspenningar. Andra länsstyrelser däremot iakttaga den regeln, att sådan tjänsteman får, med avseende på de uppburna tjänstgöringspenningarna från den av honom förvaltade ordinarie tjänst, av sitt årsarvode avstå ett passande belopp, vilket då i allmänhet torde användas till ersättning åt tillfälliga extra biträden. Även om, vilket jag ej vill bestrida, skäl kunna anföras för såväl det ena som det andra tillvägagångssättet, anser jag ett sådant olika förfaringssätt icke tillfredsställande, utan synes enhetlighet härutinnan böra åstadkommas i den riktning att vederbörande för sådant fall får avstå en del av

- [14.] arvodet. Att sådant däremot icke kan ifrågasättas med avseende på extra tjänstemän med mera tillfällig anställning, vilkas arvode i allmänhet har karaktär av gratifikation, ligger i sakens natur.

Vidkommande därefter beloppet av den ifrågasatta anslagsförhöjningen har jag, med ledning av Kungl. Maj:ts befallningshavandes inkomna redogörelser för de olika länens anslagsbehov för extra tjänstemän samt med fästat avseende på länens folkmängd och därav i främsta rummet beroende arbetsbörda, på antalet av å stat i varje län uppförda ordinarie tjänster, antalet handlagda mål inom de särskilda länen samt kända säregna förhållanden inom vissa län m. m., sökt att, så vitt det varit möjligt, beräkna den summa, som för en tid framåt lär böra varje län anvisas.

För sådant ändamål har jag inom departementet med biträde av tillkallade sakkunniga låtit länsvis dels göra en sammanfattning av vad de skilda länsstyrelserna i huvudsak anfört och dels i en tablå uppställa det på den verkställda undersökningen grundade resultatet. Nämnda sammanfattning, som har formen av en P. M., hemställer jag måtte jämte tablån få såsom bilaga åtfölja statsrådsprotokollet.

Av innehållet i nämnda handlingar framgår, att de sakkunniga funnit, att för ett någorlunda nöjaktigt tillgodoseende av länsstyrelsernas behov skulle för arvoden åt extra länsnotarier, extra länsbokhållare och extra biträden fordras ett belopp av 213,750 kronor. Av det nuvarande anslaget disponeras en del av omkring 46,800 kronor till vikariatsersättning samt avlöning åt extra vaktbetjäning, vadan av anslaget återstår ett belopp av omkring 166,200 kronor att användas till arvoden av förut omförmäld art. Då någon mindre del av anslaget torde böra finnas reserverad för att kunna användas vid oförutsedda eller tillfälliga behov, hava de sakkunniga hos mig framhållit önskvärheten av att en ökning av anslaget komme att äga rum med i runt tal 55,000 kronor.

Det har givetvis icke varit möjligt för mig att bilda mig ett slutgiltigt omdöme om i vad mån de av de sakkunniga för de olika länen föreslagna anslagsbeloppen kunna utgöra grundval för en blivande fördelning av ett behövt ökat anslag för ifrågavarande ändamål. Vid den ytterligare utredning, som bör föregå en sådan fördelning, torde det måhända visa sig erforderligt att i ett eller annat avseende frångå vad de sakkunniga i fråga om nämnda fördelning föreslagit. Att märka är ju ock, att de sakkunnigas förslag härutinnan tillkommit endast i syfte att giva en utgångspunkt för frågan i vad mån en förhöjning av

anslaget bör äga rum. I huvudsak synes mig emellertid icke vara något att erinra mot det resultat, vartill de sakkunniga kommit. Jag finner mig därför böra tillstyrka en förhöjning av anslaget med av de sakkunniga förordat belopp av 55,000 kronor. Med den förhöjning av anslaget, som sålunda blivit ifrågasatt, torde med detsamma jämväl kunna bestridas erforderlig vikariatsersättning i anledning av uppförande å ordinarie stat av de två kvinnliga skrivbiträden, varom i nästföregående punkt omförmäles.

[14.]

På grund av vad jag sålunda yttrat, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att från och med år 1917 höja det å ordinarie stat uppförda reservationsanslaget till *arvoden åt extra länsnotarier, extra länsbokhållare och övriga extra biträden vid länsstyrelserna m. m.*, nu 213,000 kronor, med 55,000 kronor eller till 268,000 kronor.

6. Fögderiförvaltningarna.

I skrivelse den 11 december 1913 meddelade statskontoret, att jämlikt särskilda nådiga brev nedannämnda länsmansboställen indragits till statsverket, nämligen den 14 mars 1911, enligt nådigt brev den 3 februari 1911, det länsmanstjänsten i Frösåkers härads södra distrikt av Stockholms län anslagna bostället $\frac{3}{4}$ mantal Sanda nr 5 med i stat beräknad avkomst av 500 kronor, det länsmanstjänsten i Frösåkers härads norra distrikt av samma län anslagna bostället $\frac{1}{2}$ mantal Fors nr 5 med ett avkomstbelopp beräknat till 240 kronor samt det länsmanstjänsten i Frosta härads västra distrikt av Malmöhus län anslagna bostället $\frac{1}{8}$ mantal Slagstorp nr 3 med i stat beräknad avkomst av 760 kronor; den 14 mars 1912, enligt nådigt brev den 11 november 1910, det länsmanstjänsten i Kinda härads norra distrikt av Östergötlands län anslagna bostället $\frac{1}{2}$ mantal Aska mellangården nr 1 med i stat beräknad avkomst av 360 kronor samt, enligt nådigt brev den 9 februari 1912, det länsmanstjänsten i Kinda härads södra distrikt av samma län anslagna bostället $\frac{1}{2}$ mantal Norra Rothult nr 2 och $\frac{1}{8}$ mantal Humpen nr 1 med en beräknad avkomst av sammanlagt 820 kronor; den 14 mars 1913, enligt nådigt brev den

[15.]

*Fögderiför-
valtningarna.*
(Ordinarie
anslag).

- [15.] 1 november 1912, det länsmanstjänsten i Bankekinds distrikt av sist-nämnda län anslagna bostället $\frac{1}{2}$ mantal Unnerstad mellangården nr 2 med ett beräknat avkomstbelopp av 520 kronor, enligt nådiga brev den 29 juni 1912, det länsmanstjänsten i Fräkne distrikt av Göteborgs och Bohus län anslagna bostället 1 mantal Resteröd östra nr 2 med i stat beräknad avkomst av 720 kronor, det länsmanstjänsten i Sörbygdens distrikt av samma län anslagna bostället 1 mantal Hellesäter nedra nr 1 med ett till 520 kronor beräknat avkomstbelopp samt, enligt nådigt brev den 7 mars 1913, det länsmanstjänsten i Tössbo härad av Älvsborgs län anslagna bostället $\frac{1}{2}$ mantal Näs nr 1 med i stat beräknad avkomst av 385 kronor.

Därjämte erinrade statskontoret, att Kungl. Maj:t, enligt föreskrift i särskilda nådiga brev, förordnat, att nedannämnda länsmansboställen skulle den 14 mars 1914 till statsverket indragas, nämligen, jämlikt nådigt brev den 6 september 1912, det länsmanstjänsten i Skytts härads västra distrikt av Malmöhus län anslagna bostället $\frac{1}{4}$ mantal Stora Hammar nr 14 med ett avkomstbelopp beräknat till 680 kronor, enligt nådigt brev den 9 maj 1913, det länsmanstjänsten i Våla distrikt av Västmanlands län anslagna bostället 1 mantal Kullarbo nr 1 med en beräknad avkomst av 440 kronor samt, enligt nådigt brev den 3 oktober 1913, det länsmanstjänsten i Ydre härads norra distrikt av Östergötlands län anslagna bostället $\frac{3}{4}$ mantal Bestorp nr 1 med i stat beräknat avkomstbelopp av 500 kronor.

Vidare hade jämlikt nådigt brev den 11 mars 1909 i Södermanlands läns stat sedan år 1912 den kontanta lönen till länsmannen i Villåttinge härad ökats med 5 % ränta å 251 kronor eller 12 kronor 55 öre, under det att den beräknade avkastningen av det nämnda länsmanstjänst anslagna bostället 1 mantal Malma nr 1 minskats med motsvarande belopp, sedan länsmannen i nämnda härad G. E. Eckerberg den 17 februari 1911 beviljats avsked.

På grund av det anförda, och då hänsyn till dessa omständigheter icke blivit tagen vid bestämmande av beloppet av anslaget till fögderiförvaltningarna, hemställde statskontoret, att nämnda anslag måtte förhöjas med, i avrundat tal, 6,458 kronor.

Under erinran om vad sålunda anförts, meddelade statskontoret därefter i skrivelse den 25 januari 1915, att, förutom de i statskontorets ovan återgivna skrivelse omnämnda, följande länsmansboställen sedermera jämlikt särskilda nådiga brev den 14 mars 1914 indragits till statsverket, nämligen, enligt nådiga brevet den 5 februari 1914,

[15.]

det länsmanstjänsten i Bråbo härad av Östergötlands län anslagna bostället $\frac{1}{2}$ mantal Döversstad nr 1 med i stat beräknad avkomst av 640 kronor samt, enligt nådiga brev den 28 februari 1914, det länsmanstjänsten i Rasbo härad av Uppsala län anslagna bostället $\frac{3}{4}$ mantal Skeke nr 3 med ett avkomstbelopp beräknat till 640 kronor, det länsmanstjänsten i Vista härads lantdistrikt av Jönköpings län anslagna bostället $\frac{1}{2}$ mantal Reaby nr 3 Smedgård med i stat beräknad avkomst av 770 kronor och det länsmanstjänsten i Gammelstorps distrikt av Blekinge län anslagna bostället $\frac{1}{2}$ mantal Möllekulla nr 1 med ett beräknat avkomstbelopp av 504 kronor 72 öre. Därjämte hade Kungl. Maj:t förordnat, att den 14 mars 1915 följande länsmansboställen skulle indragas till statsverket, nämligen, jämlikt nådiga brevet den 5 september 1913, det länsmanstjänsten i Skinnskattebergs distrikt av Västmanlands län anslagna bostället $\frac{1}{2}$ mantal Laggårbo nr 1 med i stat beräknad avkomst av 400 kronor och, enligt nådiga brevet den 28 februari 1914, det länsmanstjänsten i Ölands Södra Mots södra distrikt av Kalmar län anslagna bostället $\frac{7}{16}$ mantal Bredinge nr 10 med en beräknad avkomst av 215 kronor.

Den utgiftsökning, som indragningen till statsverket av samtliga i dessa skrivelser av den 11 december 1913 och den 25 januari 1915 omförmälda länsmansboställen medförde för anslaget till fögderiförvaltningarna, belöpte sig således till inalles 9,627 kronor 27 öre.

Vid sådant förhållande och då någon hänsyn till berörda utgiftsökning icke tagits vid bestämmande av beloppet av nämnda anslag för år 1915, hemställde statskontoret, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen, att anslaget till fögderiförvaltningarna, som i riksstaten för år 1915 upptagits till 1,625,635 kronor, måtte för år 1916 höjas med ett avrundat belopp av 9,628 kronor.

Vid föredragning av detta ärende den 12 februari 1915 fann Kungl. Maj:t den av statskontoret gjorda framställningen icke föranleda till annat yttrande, än att Kungl. Maj:t anbefallde statskontoret att före den 1 december 1915 till Kungl. Maj:t inkomma med framställning om den av ovannämnda anledning i riksstaten för år 1917 erforderliga ökningen av anslaget till fögderiförvaltningarna.

Till åttlydnad därav har statskontoret nu i skrivelse den 27 november 1915 — under åberopande av vad statskontoret i sin ovan omförmälda skrivelse den 25 januari 1915 anfört angående den utgiftsökning för ifrågavarande anslag, som då var för handen och vilken, såsom ovan nämnts, belöpte sig till 9,627 kronor 27 öre — anmält,

- [15.] att, jämlikt nådigt brev den 7 februari 1896, den i Södermanlands läns stat upptagna kontanta lön till länsmanen i Åkers härad komme att, sedan länsmanen i nämnda härad O. F. Flodman beviljats avsked med utgången av maj månad 1915, från och med år 1916 ökas med ett emot den årliga räntan efter fem procent å 698 kronor 20 öre svarande belopp eller 34 kronor 91 öre, under det att den beräknade avkastningen av det nämnda länsmanstjänst anslagna bostället, $\frac{5}{8}$ mantal Valsberga nr 2, komme att minskas med motsvarande belopp.

Ökningen av de kontanta årliga utgifterna för fögderiförvaltningarna belöpte sig alltså till sammanlagt 9,662 kronor 18 öre. Med nämnda belopp eller, efter avrundning av detsamma uppåt till jämnt krontal, med 9,663 kronor borde fördenskull från och med år 1917 anslaget till fögderiförvaltningarna höjas.

Statskontoret har fördenskull hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att från och med år 1917 höja det ordinarie anslaget till fögderiförvaltningarna, vilket anslag även i riksstaten för år 1916 är uppfört med 1,625,635 kronor, med 9,663 kronor till 1,635,298 kronor.

Med åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att från och med år 1917 höja det å riksstaten uppförda ordinarie anslaget till *fögderiförvaltningarna* från 1,625,635 kronor med 9,663 kronor till 1,635,298 kronor.

7. Tillfällig löneförbättring åt kronofogdar, häradsskrivare och länsmän.

- [16.] I sammanhang med föredragning den 14 januari 1914 av frågan om reglering av utgifterna under sjätte huvudtiteln uttalade dåvarande departementschefen förhoppning att under riksdagens lopp bliva i tillfälle att förelägga Kungl. Maj:t förslag till fögderiförvaltningarnas organisation och lönereglering för tjänstemännen därstädes. Enligt departementschefens mening skulle det i sammanhang därmed komma att visa sig nödvändigt att höja anslaget till fögderiförvaltningarna med visst beräknat belopp.

Det sålunda bebadade förslaget hann dock ej framläggas för riksdagen före dess upplösning.

*Tillfällig
löneförbättring
åt kronofogdar,
häradsskrivare
och länsmän.
(Extra anslag.)*

[16.]

I det vid den till 1914 års senare riksdag avlåtna statsverkspropositionen fogade protokollet över civilärenden anförde jag, att frågan om fögderiförvaltningarnas omorganisation tillhörde de frågor, rörande vilka meningarna inom riksdagen varit i hög grad delade, och syntes därför icke lämpligen böra göras till föremål för behandling vid sistnämnda riksdag. Någon ändring i det å ordinarie stat upptagna anslaget till tjänstemän och betjante vid länsstyrelserna ägde ej heller rum.

Det var då min avsikt att förelägga Kungl. Maj:t förslag till proposition i förevarande ämne att avlätas till 1915 års riksdag. Denna avsikt kunde emellertid ej förverkligas. Då den sedermera inträdda situationen ställde staten inför nödvändigheten att iakttaga den strängaste sparsamhet, ansågs det nämligen icke lämpligt att förelägga 1915 års riksdag förslag till allmän lönereglering inom någon del av statsförvaltningen.

Jag hade nu hyst förhoppning, att frågan skulle kunna framläggas för den snart sammanträdande riksdagen, och detta så mycket hellre som det nuvarande provisoriet i fråga om landsstaten är förenat med allvarliga olägenheter. I någon mån torde visserligen verkningarna av dessa olägenheter minskas, om mitt förslag angående ökning av anslaget till extra länsnotarier, extra länsbokhållare och övriga extra biträden vid länsstyrelserna m. m. vinner Kungl. Maj:ts och riksdagens bifall; i huvudsak lära de dock kvarstå.

Emellertid har det krav på sträng sparsamhet, som alltjämt måste upprätthållas, ansetts nödvändiggöra, att frågan även vid denna riksdag skjutes åt sidan, något som jag är den förste att beklaga. På samma gång tillåter jag mig meddela, att åtgärder vidtagits för redan föreliggande vidlyftiga förslags vidare bearbetande.

På grund av dessa förhållanden torde tillfällig löneförbättring böra beredas åt kronofogdar, häradsskrivare och länsmän jämväl under år 1917 enligt samma grunder, som hittills varit gällande under åren 1910—1916.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att på extra stat för år 1917 anvisa ett förslagsanslag av 793,500 kronor för beredande av *tillfällig löneförbättring* under samma år *åt 117 kronofogdar, 116 häradsskrivare och 516 länsmän*, att utgå med följande belopp, nämligen:

för 11 kronofogdar (i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län) en var 800 kronor, därav 200

[16.]

kronor skola anses utgöra lön, 400 kronor tjänstgöringspenningar och 200 kronor ortstillägg;

för en var av övriga 106 kronofogdar 600 kronor, därav 200 kronor skola anses utgöra lön och 400 kronor tjänstgöringspenningar;

för 10 häradsskrivare (i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län) en var 900 kronor, därav 200 kronor skola anses utgöra lön, 500 kronor tjänstgöringspenningar och 200 kronor ortstillägg;

för 106 häradsskrivare (i övriga län) en var 700 kronor, därav 200 kronor skola anses utgöra lön och 500 kronor tjänstgöringspenningar; och

för samtliga häradsskrivare extra förvaltningsbidrag med 75 kronor för varje fullt 5,000-tal av folkmängden i tjänstedistriktet;

för 4 länsmän (i Tärna distrikt av Västerbottens län samt i Arjeplogs, Jukkasjärvi och Karesuando distrikt av Norrbottens län) en var 1,000 kronor, därav 600 kronor skola anses utgöra lön, 200 kronor ortstillägg och 200 kronor förvaltningsbidrag;

för 66 länsmän (övriga länsmän i Västerbottens och Norrbottens län samt länsmännen i Jämtlands län) en var 1,300 kronor, därav 600 kronor skola anses utgöra lön, 300 kronor tjänstgöringspenningar, 200 kronor ortstillägg och 200 kronor förvaltningsbidrag; samt

för en var av övriga 446 länsmän 1,100 kronor, därav 600 kronor skola anses utgöra lön, 300 kronor tjänstgöringspenningar och 200 kronor förvaltningsbidrag.

8. Polisväsendet på landsbygden m. m.

[17.]

*Polisväsendet
på lands-
bygden m. m.
(Extra anslag.)*

Efter att under en följd av år hava å extra stat till avlöning och underhåll av särskild polisstyrka på landet anvisat ett förslagsanslag av 350,000 kronor, har 1914 års senare riksdag för ifrågavarande ändamål på extra stat för år 1915 anvisat ett förslagsanslag av 425,000 kronor. Denna förhöjning betingades dels av en successivt ökad belastning å anslaget, dels ock av en ifrågasatt provisorisk förstärkning

av polisväsendet för bättre möjliggörande av brotts upptäckande och misstänkta personers efterspanande i särskilda fall. [17.]

För åstadkommandet av denna förstärkning, som i viss mån också har avseende å städerna, blevo sedermera nödiga anstalter träffade.

I enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning har där-
efter 1915 års riksdag för ifrågavarande ändamål på extra stat för år
1916 anvisat ett förslagsanslag av 425,000 kronor.

Anledning till ändring av nu utgående anslagsbelopp torde, såvitt
nu kan bedömas, icke föreligga.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att på extra stat för år 1917 ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett förslagsanslag av 425,000 kronor att, huvudsakligen under de i statsrådsprotokollet över civilärenden den 21 februari 1908 angivna villkor för åtnjutande av bidrag från anslaget, användas till *av-
löning och underhåll av särskild polisstyrka på landet*, där sådan kan av förhållandena påkallas, under med-
givande tillika, *dels* att av detta anslag erforderligt belopp må användas till åtgärder i särskilda fall för grövre brotts upptäckande och misstänkta personers efterspanande och gripande, *dels ock* att Kungl. Maj:t må av anslaget använda lämpligt belopp till årsarvode åt den polistjänsteman, som förordnas att inom civildepartementet biträda ej mindre vid förande av regi-
ster över den polisstyrka, som kan komma att ur vissa städers poliskårer ställas till länsstyrelsernas förfo-
gande för beredande av polisskydd vid oroligheter å rikets landsbygd, än ock vid beredning inom departe-
mentet av frågor om samma polisstyrkas användning i förekommande fall.

9. Arvode åt lappfogdar m. m.

På framställning av Kungl. Maj:t har riksdagen för vart och ett av åren 1891—1900 beviljat anslag på extra stat till ersättning för juridiskt biträde åt de svenska lapparne i Norge samt till lappfogdar och lappförmän. Detta anslag utgjorde till och med år 1895 10,000 kronor samt därefter 13,000 kronor. Från anslaget utgingo arvoden

[18.]
*Arvode åt
lappfogdar
m. m.
(Extra anslag.)*

[18.] till lappombud i Norge och till lappfogdar i Jämtlands och Norrbottens län samt från och med år 1896 till lappfogde jämväl i Västerbottens län, varförutom av anslaget utbetalts gratifikationer till vissa lappförmän. Från och med år 1901 utgick anslaget med förhöjt belopp av 17,500 kronor och bestredos därvid av detsamma jämte förut nämnda utgifter jämväl ersättning till ordningsmän i lappbyarna inom Västerbottens och Norrbottens län. År 1908 blev anslaget höjt med ytterligare 3,000 kronor i syfte att åt de tre lappfogdarna, vilkas årsarvode dittills utgjort 3,000 kronor jämte dyrtidstillägg av 300 kronor, bereda ett årsarvode av 4,000 kronor; och har anslaget sedermera utgått med det belopp, 20,500 kronor, var till det sålunda höjdes.

Av olika anledningar torde nu påkallas en ytterligare höjning av anslagets belopp.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Norrbottens län har nyligen väckt fråga om förordnande av ännu en lappfogde i detta län. I en den 2 nästlidna december avlåten underdånig skrivelse anför Kungl. Maj:ts befallningshavande härom bland annat:

Lappfogdeinstitutionen hade för varje år visat sig allt mera behöflig för länet. De mångahanda bestyr, som ålåg lappfogden, särskilt de synnerligen angelägna resorna till de olika lappbyarna för att undersöka och övervaka deras förhållanden, vilka resor till följd av länets vidsträckt och delvis klena kommunikationer vore både tidsödande och ansträngande, gjorde emellertid, att endast *en* lappfogde i längden icke syntes kunna tillfredsställande fylla det med befattningen avsedda ändamålet. På grund härav hade Kungl. Maj:ts befallningshavande länge haft under övervägande möjligheten av att få i länet anställd ytterligare en lappfogde; och då nu genom norrbottniska lappfondens tillkomst utväg att pröva fördelarna av en sådan anordning syntes förefinnas, trodde sig Kungl. Maj:ts befallningshavande böra ifrågasätta, att Kungl. Maj:t ville försöksvis för år 1916 förordna två lappfogdar för länet. Kungl. Maj:ts befallningshavande hemställde alltså, att Kungl. Maj:t ville ur Norrbottens lappfond för år 1916 anvisa ett anslag, beräknat efter 4,000 kronor för året, att utgå såsom arvode till ytterligare en lappfogde, ävensom bevilja erforderliga medel till täckande av hans rese- och traktamentsersättning, att likaledes utgå enligt fjärde klassen i resereglementet; och ville Kungl. Maj:ts befallningshavande så fort sig göra läte och antagligen redan under loppet av januari månad 1916 inkomma med förslag å lämplig person till erhållande av förordnande tillika med förslag å tjänstgöringsområde för vardera lappfogden.

Denna framställning synes mig synnerligen beaktansvärd. Med hänsyn till såväl omfattningen av den renskötsel, vilken bedrivs inom Norrbottens län — därvarande renstock torde uppgå till två tredjedelar av hela landets — som renbetestrakternas oerhörda utsträckning vill det synas, som om en enda lappfogde icke i längden kan medhinna att nöjaktigt fullgöra den viktiga uppgift, som åligger honom. Skulle det under en snar framtid visa sig nödvändigt att för undvikande av en ödesdiger överbelastning av höst-, vinter- och vårbeten i de nordligaste lapptrakterna förflytta ett antal lappar och renar till sydligare fjälltrakter, är det även av denna anledning angeläget att för dessa sydligare delar av länet förordnas en särskild lappfogde, som kan medverka till förberedande och reglerande av de genomgripande förändringar en dylik förflyttning skulle medföra. I likhet med Kungl. Maj:ts befallningshavande anser jag alltså önskvärt, att ytterligare en lappfogde försöksvis får anställas, och det torde vara lämpligt, att han utses med det snaraste. För hans avlönande under den närmaste tiden lär det emellertid icke vara ovillkorligen nödvändigt att äska anslag av riksdagen, då härför erforderliga belopp torde kunna bestridas av Norrbottens lappfond eller andra tillgängliga medel. Däremot synes för år 1917 en höjning av nu förevarande anslag böra komma till stånd, i syfte att den nya lappfogdens verksamhet må kunna omfatta även sagda år. Att detta möjliggöres är önskvärt, särskilt om den tillämnade tjänstemannen skall kunna i väsentligare grad medverka vid förut antydda omreglering av lappväsendet i Norrbottens län.

Arvodet för den nya lappfogden torde böra bestämmas till samma belopp som utgår till hittillsvarande lappfogdar, eller 4,000 kronor för år. Härtill kommer rese- och traktamentsersättning, som emellertid utgår av annat anslag.

Fråga har vidare yppats om höjning av det arvode, som för närvarande utgår till de svenska lapparnas ombud i Norge. Detta ombud har enligt gällande bestämmelser till uppgift att meddela lapparna råd och biträde vid de tvister och rättegångar, som kunna uppstå mellan dem och den jordbrukande befolkningen i Norge. Arvodet har alltifrån 1888 varit bestämt till 1,800 kronor, varjämte ombudet åtnjutit gottgörelse för resekostnader och för biträde av tolk intill ett belopp av 500 kronor. För närvarande är till ombud antagen Overretssagfører Cornelius Holmboe i Tromsø. I den årsberättelse, som denne i enlighet med gällande föreskrifter avgivit över sin verksamhet under år 1915, har han framhållit, att en ökning av arvodet vore av nöden. I detta avseende har

- [18.] ombudet framställt två alternativa förslag, åsyftande, det ena att väsentligen höja arvodets belopp, så att ombudet kunde, på sätt i berättelsen närmare angives, ägna sig huvudsakligen åt verksamhet i lapparnas intresse, och det andra att, med bibehållande av ombudets nuvarande, mera begränsade uppgift, öka arvodet till ett belopp av 3,000 kronor, vilken ökning enligt ombudets mening vore nödvändig, om, med hänsyn till nu rådande förhållanden, arvodet skulle i verkligheten motsvara vad som vid det nuvarande beloppets beviljande därmed avsågs.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Norrbottens län har avgivit utlåtande med anledning av denna framställning och därvid anför:

Enligt Kungl. Maj:ts befallningshavandes förmenande vore det nuvarande arvodet även med de uppgifter, som nu påvilade ombudet, alldeles för lågt. Ville man för ändamålet hava tillgång till en person med den duglighet och initiativkraft, som platsen otvivelaktigt krävde, bleve det nödvändigt att icke tillmätta avlöningsförmånerna alltför knappt. Eljest riskerade man att få nöja sig med en mindre skicklig man eller med ett ombud, som toge sin uppgift alltför lätt. Kungl. Maj:ts befallningshavande måste därför för sin del förorda, att lappombudet — även om hans uppgift icke för närvarande skulle, såsom Holmboe ifrågasatt, väsentligen utvidgas — erhöile en avsevärd arvodesförbättring, och ville Kungl. Maj:ts befallningshavande i sådant avseende föreslå, att årsarvodet bestämdes till 3,000 kronor. Då, enligt vad Kungl. Maj:ts befallningshavande förspott, de skadeersättningsanspråk, som från norsk sida komme att år 1916 framställas mot lapparna, torde bliva osedvanligt stora, vore det givetvis önskvärt, om det förhöjda arvodet kunde utgå redan under år 1916. Holmboe hade i sin berättelse framlagt ett förslag om utvidgning av lappombudets uppgift, huvudsakligen gående ut därpå, att ombudet redan vid »taxernas» hållande skulle vara närvarande för att på detta tidigare och i allmänhet för skadeersättningsfrågans avgörande viktiga stadium biträda lapparna. Därest detta förslag skulle vinna gillande, hade Holmboe framställt anspråk på ytterligare en väsentlig förhöjning av arvodet. Vad Holmboe till stöd för sitt berörda förslag andragit syntes Kungl. Maj:ts befallningshavande förtjänt av all uppmärksamhet. Taxernas upptagande utgjorde säkerligen det praktiskt sett viktigaste momentet av skadeersättningsfrågan. Emellertid förefölle det Kungl. Maj:ts befallningshavande, som om man, innan man definitivt beslöte sig för att i antydd riktning utvidga ombudets uppdrag, borde avvakta någon tids erfarenhet. Kungl. Maj:ts befallningshavande hölle sålunda före, att man tillsvidare borde stanna vid att låta ombudet under de närmaste åren närvara vid ett antal

taxter och därom med ombudet träffa särskild överenskommelse. Medel till gäldande av därav uppkommande kostnader syntes kunna tagas ur länets lappfond. Kungl. Maj:ts befallningshavande inskränkte sig alltså för närvarande till den hemställan, att lappombudet för åren 1916 och 1917, med bibehållande av sitt uppdrag i hittillsvarande omfattning, tillerkändes ett årsarvode av 3,000 kronor, vilket för år 1916 skulle påkalla ett tilläggsanslag av 1,200 kronor. Därjämte skulle såsom hittills under år 1917 utgå gottgörelse för resor och tolk med högst 500 kronor.

För min del anser jag tillräcklig anledning ej förekomma att för närvarande, medan förhandlingarna om de svenska lapparnas rättigheter i Norge alltjämt pågå, taga under övervägande frågan om en mera genomgripande omreglering av lappombudets åligganden och därav betingad väsentligare arvodesförhöjning. Däremot torde, av skäl som Kungl. Maj:ts befallningshavande anfört och med hänsyn till den förändring penningvärdet undergått sedan den tid, då arvodet bestämdes till sitt nuvarande belopp, arvodet skäligen böra ökas till 3,000 kronor jämte gottgörelse för resor och tolk intill 500 kronor. Denna ökning synes böra träda i verket redan innevarande år, men då densamma lär för året kunna åvägabringas medelst anlitande av medel, som annorledes stå till Kungl. Maj:ts disposition, torde det ej vara av nöden att hos riksdagen göra framställning om omedelbart anvisande av medel för ändamålet.

Övriga av ifrågavarande anslag utgående utgifter bestå väsentligen i ersättningar till ordningsmän samt gratifikationer åt lappförmän. Dessa utgifter hava under år 1915 uppgått till sammanlagt 6,565 kronor, varjämte förekommit vissa obetydliga löpande utgifter för telefon, telegram m. m. Då motsvarande utgifter torde bli av nöden även under nu ifrågavarande statsregleringsperiod, synes totalbeloppet av anslaget böra sättas till 26,300 kronor.

Jag tillåter mig alltså i underdånighet hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till juridiskt biträde åt de svenska lapparna i Norge samt ersättning åt lappfogdar och lappförmän ävensom ordningsmän inom lappbyarna m. m. på extra stat för år 1917 anvisa ett belopp av 26,300 kronor.

E. Väg- och vattenbyggnadsväsendet.

1. Väg- och vattenbyggnadsstaten,
a) *oförändrat ordinarie anslag* kronor 137,800: —

Reservationsanslag:

- b) till expenser för allmänna
 arbeten kronor 45,000: —
c) till vägundersökningar » 45,000: —

Oförändrat ordinarie anslag » 90,000: —

2. Inspektion av enskilda järnvägars rullande materiel.

[19.]

*Inspektion
av enskilda
järnvägars
rullande
materiel.*

(Extra anslag.)

För möjliggörande av en verksam kontroll å enskilda järnvägars rullande materiel har anslag av riksdagen för varje år från och med 1905 beviljats, och har senast nästlidet års riksdag på extra stat för år 1916 för detta ändamål anvisat ett anslag av 7,400 kronor, därav 6,000 kronor skulle utgå såsom avlöning till en maskininspektör och 1,400 kronor såsom tilläggsarvode till den extra ingenjör å styrelsens järnvägsbyrå, som har att biträda maskininspektören.

I skrivelse den 24 augusti 1915 anmäler väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att behovet av detta anslag är oförminskat. Styrelsen hemställer fördenskuil, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att för anordnande av inspektion av enskilda järnvägars rullande materiel på extra stat för år 1917 anvisa 7,400 kronor att för ändamålet ställas till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förfogande.

I enlighet med vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hemställt tillstyrker jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för *anordnande av inspektion av enskilda järnvägars rullande materiel* på extra stat för år 1917 anvisa 7,400 kronor att för ändamålet ställas till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förfogande.

3. Vägar och kommunikationer, *oförändrat ordinarie anslag*, kronor 12,000: —

4. Undersökningar av mindre hamnar och farleder m. m.

[20.]

*Undersökningar
av mindre
hamnar och
farleder m. m.*
(Extra anslag.)

Till undersökningar av mindre hamnar och farleder ävensom till upprättande av planer till anläggning eller ombyggnad av broar, då dylika arbeten icke äro förenade med vägföretag, har riksdagen på extra stat för vart och ett av åren 1899—1916 beviljat ett belopp av 10,000 kronor.

Då detta anslag fortfarande är behöfligt, får jag, i anslutning till vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i sin skrivelse den 24 augusti 1915 hemställt, tillstyrka, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[20.]

att på extra stat för år 1917 anvisa ett anslag av 10,000 kronor till *undersökningar av mindre hamnar och farleder* ävensom till *upprättande av planer till anläggning eller ombyggnad av broar*, då dylika arbeten icke äro förenade med vägföretag.

5. Understödjande av brobyggnader och, företrädesvis mindre, hamnbyggnader m. m.

Till understödjande av brobyggnader och, företrädesvis mindre, hamnbyggnader samt upprepning av åar och farleder har anslag utgått sedan år 1894.

[21.]

Understödjande av brobyggnader och, företrädesvis mindre, hamnbyggnader m. m.

Nämnda år utgick anslaget med 150,000 kronor, höjdes från och med år 1899 till 300,000 kronor samt från och med år 1906 till 400,000 kronor för att ytterligare ökas av 1911 års riksdag till 500,000 kronor och av 1913 års riksdag till 600,000 kronor.

(Extra anslag.)

I skrivelse den 24 augusti 1915 anför väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att anslaget måste anses vara för sitt ändamål otillräckligt. En ytterligare ökning av anslaget syntes därför styrelsen vara av behovet påkallad. Med hänsyn till den anmodan att vid avgivande av förslag beträffande anslag att äskas av årets riksdag iakttaga all den sparsamhet, som lämpligen låter sig göra, vilken tillställts de under civildepartementet hörande ämbetsverken, har styrelsen emellertid ansett sig icke nu böra ifrågasätta någon ökning av anslaget, utan hemställer, att detta måtte för år 1917 upptagas med oförändrat belopp.

Då anslag för berörda ändamål till nu utgående belopp är starkt av behovet påkallat, men förhållandena ej medgiva anslaget ökning för närvarande, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att på extra stat för år 1917 ställa till Kungl. Maj:ts förfogande till *understödjande av brobyggnader och, företrädesvis mindre, hamnbyggnader samt upprepning av åar och farleder* ett anslag av 600,000 kronor.

6. Skyddsåtgärder för Falkenbergs yttre hamn.

Med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet har 1915 års riksdag såsom bidrag till bestridande av kostnaden för utförande av skyddsåtgärder för Falkenbergs yttre hamn i överensstämmelse med ett av

[22.]

Skyddsåtgärder för Falkenbergs yttre hamn.

(Extra anslag.)

- [22.] professorn W. Fellenius upprättat förslag med däri av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen gjorda ändringar och tillägg beviljat ett anslag av 130,000 kronor samt därav på extra stat för år 1916 anvisat ett belopp av 50,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att av tillgängliga medel förskottsvis redan under år 1915 utanordna beloppet.

I en till mig avgiven promemoria har chefen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens hamnavdelning anfört, att återstående beloppet, 80,000 kronor, av det för ändamålet beviljade statsbidraget syntes böra anvisas för år 1917, med rätt för Kungl. Maj:t att av tillgängliga medel förskottsvis redan under år 1916 utanordna beloppet.

Med åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att av det såsom bidrag till bestridande av kostnaden för utförande av *skyddsåtgärder för Falkenbergs yttre hamn* beviljade anslaget å 130,000 kronor för år 1917 anvisa återstående beloppet 80,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att av tillgängliga medel förskottsvis redan under år 1916 utanordna beloppet.

Angående det
av riksdagen
beviljade an-
slaget för
istandsätt-
tande av
Sandvikens
hamn.

I detta sammanhang ber jag få erinra, att 1915 års riksdag såsom bidrag till bestridande av kostnaden för istandsättande av Sandvikens hamn i Persnäs socken på Öland beviljat ett anslag av 248,000 kronor samt därav på extra stat för år 1916 anvisat ett belopp av 50,000 kronor, dock under villkor att vederbörande landsting jämte Persnäs kommun förbunde sig att ansvara för den framtida underhållskostnaden för hamnanläggningen. Sedermera har emellertid Kungl. Maj:ts befallningshavande i Kalmar län med underdånig skrivelse den 19 oktober 1915 överlämnat en skrift från Kalmar läns södra landsting, däruti landstinget meddelat, att landstinget icke funnit skäl ikläda sig den ifrågasatta förbindelsen. Något ytterligare anslag erfordras sålunda ej för ifrågavarande ändamål; och har Kungl. Maj:t den 12 november 1915 föreskrivit, att det av riksdagen anvisade anslaget å 50,000 kronor skall överföras till statsverkets kassafond.

7. Bidrag till anläggning eller förbättring av vägar m. m.

[23.]

Bidrag till
anläggning
eller för-
bättring av
vägar m. m.
(Extra anslag.)

Till bidrag för anläggning av nya samt förbättring eller omläggning av backiga eller eljest mindre goda vägar har riksdagen sedan längre tid tillbaka årligen på extra stat beviljat anslag till belopp, som tid efter annan ökats, senast år 1914 med 750,000 kronor, så att an-

slaget för år 1915 utgjorde 2,500,000 kronor. Sistnämnda belopp har [23.] jämväl beviljats för år 1916.

I sin skrivelse den 24 augusti 1915 anmäler väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att behovet av detta anslag är oförminskat. Styrelsen hemställer fördenskull, att till bidrag för anläggning av nya samt förbättring av backiga eller eljest mindre goda vägar på extra stat för år 1917 måtte anvisas ett belopp av 2,500,000 kronor.

I enlighet med vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hemställt tillstyrker jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till bidrag för anläggning av nya samt förbättring eller omläggning av backiga eller eljest mindre goda vägar på extra stat för år 1917 anvisa ett belopp av 2,500,000 kronor.

I detta sammanhang tillåter jag mig till behandling upptaga ett ärende i fråga om befrielse för vederbörande intressenter att fullborda vissa vägar inom Över-Kalix socken i Norrbottens län.

Genom nådigt brev den 30 oktober 1891 har Kungl. Maj:t till anläggning av den del av utfartsväg från Talljärv med flera byar inom nämnda socken, som faller mellan Bönälven och Heden, av 1891 års vägbyggnadsfond anvisat ett statsanslag av 11,600 kronor, vilket anslag sedermera genom nådigt brev den 17 juli 1896, i följd av ändring i planen, ökats med 6,800 kronor att utgå från 1896 och 1897 års vägbyggnadsfonder. Väganläggningen, med en längd av 13,427 meter, blev den 3 januari 1898 avsynad och godkänd.

Vidare har Kungl. Maj:t, för fullbordande av återstående delar av samma utfartsväg, genom särskilda nådiga brev dels den 17 februari 1893 för anläggning av den del av vägen, som faller mellan Kölmjärv och Bönälven, vilket arbete beräknats kosta 21,100 kronor, av 1893 års vägbyggnadsfond beviljat ett statsbidrag av 12,000 kronor ävensom fastställt plan för arbetet, dels den 28 september 1893, med ändring av sistnämnda plan och med fastställelse av ny plan för utfartsvägen i avseende å den del av densamma, som sträcker sig från Tallsjön förbi Bredträsk till Bönälven eller Bönkroken — en vägdel, som beräknats kosta 21,180 kronor — medgivit, att den beviljade anslagssumman, 12,000 kronor, finge användas till sistberörda vägarbete, dels ock den 17 mars 1894 för anläggning av de delar av nämnda utfartsväg, som sträckte sig från Talljärv till Bredträsk och från Kölmjärv till Tallsjön, vilket

[24.]

Angående befrielse för vederbörande intressenter att fullborda väganläggningar från Talljärv till Bönkroken m. m. i Norrbottens län.

[24.] arbete beräknats kosta 31,210 kronor, anvisat ett anslag av 20,800 kronor att utgå av 1894 års vägbyggnadsfond ävensom fastställt plan för arbetet.

Av förenämnda genom nådiga breven den 17 februari 1893 och den 17 mars 1894 beviljade statsbidrag hava utbetalts

å det förra	9,600 kronor.
å det senare	13,000 »
eller tillhopa 22,600 kronor.	

Väg- och
vattenbygg-
nadsstyrelsens
skrivelse den
20/4 1903.

Uti skrivelse till Kungl. Maj:t av den 30 april 1903 meddelade väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att distriktschefen i övre norra väg- och vattenbyggnadsdistriktet, beträffande vägdelarna från Kölmjärv till Tallsjön, från Tallsjön förbi Bredträsk till Bönälven eller Bönkroken samt från Talljärv till Bredträsk, anmält, att delägarna i de fattiga byar, som åtagit sig vägarnas utförande, saknade möjlighet att förskaffa sig nödiga penningmedel för vägarbetets vidare bedrivande. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen överlämnade tillika en skrivelse från Kungl. Maj:ts befallningshavande i Norrbottens län, däri Kungl. Maj:ts befallningshavande hemställde om framställning till riksdagen angående ifrågavarande vägföretags fullbordande uteslutande på statens bekostnad. Såväl väg- och vattenbyggnadsstyrelsen som chefen för generalstaben biträdde Kungl. Maj:ts befallningshavandes hemställan.

1904 års
riksdag.

I enlighet härmed föreslog Kungl. Maj:t i proposition till 1904 års riksdag, nr 34, att riksdagen måtte medgiva, att till fullbordande av anläggning av vägdelarna från Kölmjärv till Tallsjön, från Tallsjön förbi Bredträsk till Bönälven eller Bönkroken samt från Talljärv till Bredträsk anslag måtte, under förutsättning att vederbörande väghållningsskyldiga i behörig ordning ålades att för framtiden underhålla ovannämnda vägsträckor, kunna från av riksdagen till vägbyggnader beviljade medel anvisas utan iakttagande av det för vägbyggnadsfondens anlitande i allmänhet stadgade villkor, att statsbidraget icke må utgå med högre belopp än två tredjedelar av den för väganläggningen beräknade kostnaden.

Med anledning härav anförde riksdagen i skrivelse den 17 maj 1904, nr 141, följande:

Då den väganläggning, varom Kungl. Maj:ts proposition handlade, vid beslutet om statsanslags beviljande prövats vara av den beskaffenhet, att för anslagets utgående det i liknande fall stadgade villkoret borde iakttagas, att statsbidraget icke finge utgå med högre belopp än två tredjedelar av den för väganläggningen beräknade kost-

naden, hade riksdagen hyst allvarliga betänkligheter mot att medgiva upphävande av det sålunda fastställda villkoret. Då vidare den ifrågasvarande väganläggningen icke syntes hava en sådan mera allmän betydelse, att, från denna synpunkt sett, anledning skulle finnas till att staten ensam borde bekosta densamma, samt då i fråga om vägsträckornas underhåll intressenterna å orten förklarar sig sakna förmåga att därom draga försorg, och det fördenskull kunde befaras, att, även om vederbörande väghållningsskyldiga skulle bibehållas vid sagda underhållsskyldighet, staten ändock skulle kunna bli nödsakad att åtaga sig densamma, hade riksdagen icke kunnat bifalla Kungl. Maj:ts proposition.

Huruvida billighetsskäl kunde tala för att intressenterna, i händelse vägföretaget skulle komma att avstanna, i större eller mindre grad borde befrias från skyldigheten att återbära av dem uppburna statsmedel — därom ansåg sig riksdagen för det dåvarande ej böra göra något uttalande, då något förslag härom ej förelegat till riksdagens prövning.

Riksdagen anmälde alltså, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke föranlett till någon riksdagens åtgärd.

I skrivelse den 17 augusti 1914 har nu väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anført:

»Distriktsingenjören i övre norra väg- och vattenbyggnadsdistriktet har uti sin för 1908 avgivna inspektionsberättelse anmält, att vägstämman i Över Kalix socken den 13 september 1908 beslutat bidraga med ett belopp av 250 kronor till förbättrande av vägen Bredträsk—Bönkroken—Heden, sedan de vid vägen boende intressenterna förbundit sig att med arbete, motsvarande 500 kronor, bidraga till samma ändamål, men att vägen i övrigt torde befinna sig i samma skick som för cirka 8 år sedan, då förslag uppgjordes till vägens fullbordande med enbart statsmedel.

I anledning härav har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i skrivelse den 15 maj 1909 hos Kungl. Maj:ts befallningshavande i Norrbottens län anhållit, att Kungl. Maj:ts befallningshavande ville taga frågan om väganläggningarnes fullbordande under omprövning och sedermera meddela styrelsen underrättelse om den åtgärd, som enligt Kungl. Maj:ts befallningshavandes åsikt lämpligen borde vidtagas. I inspektionsberättelse för 1909 har förenämnda distriktsingenjör upprepat sina erinringar mot ifrågavande väganläggningar, och har styrelsen i anledning därav, och då svar ännu saknades å sist omnämnda skrivelse, hos Kungl. Maj:ts befallningshavande förnyat sin däri framställda anhållan.

Under åberopande av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förenämnda skrivelser har nu Kungl. Maj:ts befallningshavande, med överlämnande av en till styrelsen ställd skrivelse från direktionen för vägbyggnadsföretagen den 16 mars 1914, däri direktionen anhållit om befrielse för intressenterna från deras åtagande att fullborda vägföretagen, för sin del anført, att på grund av särskilda omständigheter, som vore att söka företrädesvis uti för låg uppskattning av anläggningskostnaden och i följd därav för knappt tillmätt bidrag av stats-

[24.]

Väg- och
vattenbygg-
nadsstyrelsens
skrivelse den
17/8 1914.

- [24.] medel till företagen ävensom uti vägintressenternas alltför svaga ekonomiska bärkraft, vägföretagen icke kunnat fullbordas. Åtskilligt arbete hade dock utförts på väganläggningarna, och hade detta av distriktsingenjören, kaptenen C. Skarstedt, värderats till lägst 35,000 kronor. Någon utsikt att vägföretagen under för handen varande förutsättningar skola bringas till fullbordan funnes icke, och då upphörandet av arbetet med ifrågavarande vägföretag vore att tillskriva svårigheter och andra förhållanden, som vägintressenterna även med god vilja icke varit mäktiga att övervinna, har Kungl. Maj:ts befallningshavande tillstyrkt, att vägintressenterna måtte befrias från deras åtagande i avseende å ifrågavarande vägföretag.

Kungl. Maj:ts befallningshavande har i detta sammanhang erinrat om att det på ifrågavarande vägföretag nedlagda kapital och arbete icke torde vara bortkastat, även om intressenterna i vägföretagen befriades från sina åtaganden med avseende å företagens fullbordan. Med fog syntes det Kungl. Maj:ts befallningshavande kunna framhållas, att de ifrågavarande vägarna kunna antingen för sig eller såsom led uti ett mera omfattande vägföretag framdeles komma till utförande såsom vägar av enklare beskaffenhet, vartill bidrag av statsmedel torde kunna erhållas enligt de i Kungl. Maj:ts kungörelse den 14 november 1913 givna bestämmelser. Det på förenämnda vägföretag redan nedlagda arbete, som visserligen genom bristande underhåll sjunkit något i värde, torde då komma den framtida vägbyggnaden till godo.»

För egen del har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, på de av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Norrbottens län och distriktsingenjören Skarstedt angivna skäl och då på ifrågavarande väganläggning, som eventuellt under annan form torde i framtiden komma att införlivas med vägnätet inom länet, arbete utförts motsvarande det uppburna statsanslaget 22,600 kronor och mera än 50 procent därutöver, hemställt om bifall till framställningen om befrielse för vägintressenterna från deras åtagande att fullborda vägföretagen.

Statskontoret.

Statskontoret, som anbefallts att i ärendet avgiva utlåtande, har inskränkt sig till att meddela, vilka belopp som utbetalats av de till ifrågavarande väganläggningar av Kungl. Maj:t anvisade medlen, samt hemställt, att, vid bifall till förevarande framställning, statskontoret måtte erhålla bemyndigande att till statsverkets kassafond överföra de å de båda anslagen innestående beloppen, tillhopa 10,200 kronor.

Domän-
styrelsen.

Enär förevarande vägar skulle framgå genom eller i närheten av kronan tillhöriga skogar, har utlåtande infordrats även från domänstyrelsen, som anför:

»Ifrågavarande vägar, vilka beträffande de delar, som äro brutna, i stort sett befinna sig i mycket dåligt skick samt för huldön äro trafikabla allenast med svårighet, skulle efter behörigt fullbordande bliva av avsevärd betydelse för de

byar, som av dem beröras, synnerligast därest vägföretaget framdeles komme att fortsättas från Tallsjön västerut till Långsel i Råneå socken, varigenom ernåddes kortare förbindelse med järnvägen vid Avafors station, sedan den redan beslutade vägsträckan Långsel—Hoflösel fullbordats.

[24.]

Då emellertid trafiken å dessa vägar icke torde bliva av avsevärdare storlek, synes bygdens behov av väg till fullo böra bliva fyllt, med anläggande av sådan enklare väg, varom förmåles i nådiga kungörelsen den 14 november 1913 angående villkoren för erhållande av statsbidrag från anslaget till enklare vägar i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län. I enlighet härmed och då de kontrakt rörande utförande av berörda vägar, som träffats mellan vägintressenterna och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, torde avse ett brytande eller byggande av vägen med större fordringar i avseende på vägens bredd, lutningsförhållanden och beskaffenhet i övrigt än som med hänsyn till den framtida påräkneliga trafiken kan påkallas, anser domänstyrelsen, i likhet med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att intressenterna böra medgivas befrielse från fullgörande av deras åtagande rörande vägens fullbordande.

Vägföretaget berör visserligen å flera ställen kronans skogar, men ett fullbordande av detsamma har icke någon betydelse med hänsyn till virkesprodukternas från skogarna avsättning, enär denna sker ojämförligt billigast medelst flottning uti de samma skogar berörande flottlederna, nämligen Bönälven med biflöden samt Töreåns källflöden Granån och Tallån. Däremot skulle ett anläggande av enklare körvägar i dessa orter vara av ej ringa gagn för underlättande av dessa avlägsna kronoskogars förvaltning och bevakning. Domänstyrelsen är av sådan anledning av den mening, att visst bidrag från domänfondens avkastning till brytande av vägarna i vad de beröra kronoparkerna — sammanlagt cirka 10 kilometer — vore skäligt. Detta så mycket mera som den fullbordade vägen bleve utfartsväg för en vid Bönkroken anlagd bostadslägenhet för kronojägare ävensom för å kronoparkerna upplåtna skogstorp och odlingslägenheter.

Efter vad domänstyrelsen har sig bekant, läser i maj 1915 vederbörande vägstämma hava beviljat 5,000 kronor till vissa reparationsarbeten å ej blott nu ifrågavarande vägsträcka utan även å den en gång färdiga och avsynade men nu ävenledes i avsevärd grad förfallna vägen Bönkroken—Heden via Över-Kalix, och hava dessa arbeten därefter påbörjats. Det läser emellertid erfordras ett betydligt större belopp allenast till utförande av nödtorftiga reparationer å de delar av vägsträckan, som förut varit trafikabla, men vilka i brist på underhåll under årens lopp förfallit. Domänstyrelsen håller i övrigt före, att det ifrågasatta anordnandet av enklare väg mellan nu ifrågavarande byar icke bör uppskjutas längre än vad är oundgängligen nödvändigt, då i annat fall redan utgjorda arbeten torde komma att bliva i det närmaste värdelösa.»

De vägar, varom nu är fråga, äro belägna inom Över-Kalix socken och skulle framdragas, den ena från sjön Talljärv österut förbi Bredträsk till Bönälven vid Bönkroken, där den skulle vinna anslutning till den redan färdigbyggda och avsynade vägen till byn Heden vid Över-Kalix kyrka, och den andra från Bredträsk norr ut förbi Tallsjön till Kölmjärv. Vägen från Talljärv till Bönkroken har en längd av omkring 17 kilometer, medan bivägen från Bredträsk till Kölmjärv är omkring 9 kilometer lång. Till vägarna har Kungl. Maj:t den 17 februari

Departements-
chefen.

[24.] och den 28 september 1893 samt den 17 mars 1894 från av riksdagen beviljade anslag till väganläggningar anvisat tillhopa 32,800 kronor, utgörande icke fullt två tredjedelar av den enligt ett år 1882 uppgjort kostnadsförslag till 52,390 kronor beräknade kostnaden. Av de beviljade statsbidragen hava 22,600 kronor utbetalats till intressenterna, under det att återstoden, 10,200 kronor, inestår i statskontoret.

Efter arbetenas påbörjande visade sig, att det beviljade statsanslaget icke på långt när räckte till att betäcka två tredjedelar av den kostnad, som vägarna i verkligheten komme att betinga. Intressenterna i företagen anhöll då hos Kungl. Maj:ts befallningshavande i Norrbottens län, att Kungl. Maj:ts befallningshavande ville föranstalta om ny undersökning av väglinjen och i sammanhang därmed om upprättande av nytt kostnadsförslag. Med anledning därav uppgjordes år 1903 ett sådant förslag, vari kostnaden för redan verkställda arbeten beräknades till 25,084 kronor 20 öre samt återstående kostnad för företagens fullbordande till 112,770 kronor eller tillhopa till 137,854 kronor 20 öre. Anledningen till att kostnaden så väsentligt ökats berodde åtminstone delvis på att såväl arbetslöner som priset på materialier i Norrland betydligt stegrats under de tjugu år, som förflutit, sedan det ursprungliga kostnadsförslaget upprättades. Då intressenterna, vilka utgjordes av fattiga hemmansägare och åbor i inre delen av Över-Kalix socken, saknade förmåga att fullborda företagen, föreslog Kungl. Maj:t 1904 års riksdag medgiva, att hela kostnaden för vägarnas utförande måtte få anvisas från medel, som riksdagen beviljat till vägbyggnader. Såsom förut omnämnts, blev denna Kungl. Maj:ts proposition icke av riksdagen bifallen.

I stället har nu direktionen för vägbyggnadsföretagen anhållit om befrielse för intressenterna från deras åtagande att fullborda vägarna. Med anledning därav har distriktsingenjören Skarstedt verkställt uppskattning av det på väganläggningarna numera utförda arbetet samt därvid värderat detsamma till lägst 35,000 kronor. Ehuru, enligt vad Kungl. Maj:ts befallningshavande upplyst, det å vägföretagen nedlagda arbetet genom bristande underhåll något sjunkit i värde, är det dock ingalunda bortkastat, därest ifrågavarande vägsträckor framdeles skulle komma till utförande såsom vägar av enklare beskaffenhet. För att förhindra, att det utförda vägarbetet ytterligare förfaller, har jag igångsatt utredning, huruvida icke från av riksdagen anvisade medel till anläggande av enklare vägar i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län anslag kan för ändamålet inom den närmaste tiden beviljas. Detta sätt att ordna frågan synes mig numera vara det lämpligaste. Att påfordra, att intressenterna fullgöra de ingångna kontrakten angående vägföretagens utförande, mot att de erhålla återstoden av

de beviljade statsbidragen, lär icke billigtvis böra komma i fråga redan av den anledningen, att det under arbetets gång visat sig, att den beräknade kostnad, som ligger till grund för statsbidraget, måste överskridas med mer än 160 procent. Därtill kommer, att en stor del av de byamän, som på grund av kontrakt eller ingångna borgensförbindelser äro ansvariga för vägarnas färdigbyggande, avlidit eller överlämnat sina fastigheter till anhöriga eller sålt sina hemman. Enligt uppgift av Kungl. Maj:ts befallningshavande äro de nu levande väginträsenterna medellösa med undantag av en, som äger ett till 5,200 kronor taxerat hemman jämte nödortftig löseegendom. Att av honom påfordra de lyftade statsbidragens återbetalande skulle uppenbarligen medföra, att han bleve ekonomiskt utblottad, utan att staten skulle återfå mer än någon del av de utbetalade beloppen. [24.]

Jag anser mig alltså böra tillstyrka bifall till ansökningsen. Riksdagen synes också i sin skrivelse den 17 maj 1904 hava tänkt sig den möjligheten för sakens ordnande, att inträsenterna befriades från dem eljest åliggande återbetalningsskyldighet av statsbidragen. Frågan härom torde emellertid böra underställas riksdagens prövning. Visserligen uppgå de uppburna statsbidragen icke fullt till två tredjedelar av det belopp, vartill de å vägarna utförda arbetena värderats, men intet av de olika vägföretagen är fullbordat. Inträsenterna hava alltså icke fullgjort något av de kontrakt, som, i enlighet med de av riksdagen för bidrag från anslagen till väganläggningar föreskrivna villkoren, med dem avslutats angående vägarbetenas fullbordande utan anspråk på ytterligare bidrag av allmänna medel.

I händelse ansökningsen bifalles, torde jag framdeles få inför Kungl. Maj:t anmäla statskontorets hemställan om bemyndigande att överföra de icke lyftade delarna av statsbidragen, tillhopa 10,200 kronor, till statsverkets kassafond.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att de, vilka på grund av avslutade kontrakt eller eljest äro ansvariga för fullbordande av anläggning av vägdelarna från Kölmjärv till Tallsjön, från Tallsjön förbi Bredträsk till Bönälven eller Bönkroken samt från Talljärv till Bredträsk, må befrias från dem i sådant hänseende åliggande skyldighet, utan att de till väganläggningarna beviljade och redan uppburna statsbidragen återbäras.

[25.]
*Villkor för
 statsbidrag.*

I sin skrivelse den 28 maj 1915, nr 6, angående reglering av utgifterna under riksstatens sjätte huvudtitel, har riksdagen anmält, att riksdagen medgivit, att i avseende å de av riksdagen för år 1916 beviljade statsbidrag till väganläggningar och vägförbättringar samt till bro- och hamnbyggnader ävensom upprepning av åar och farleder skulle gälla de allmänna villkor och bestämmelser, vilka finnas intagna i riksdagens skrivelser den 31 maj 1907 och den 27 februari 1914; dock att, därest statskontorets befattning med bestridande av utgifter för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen komme att på grund av Kungl. Maj:ts beslut upphöra, den befattning med ärenden angående statsbidrag från av riksdagen beviljade anslag till väganläggningar och vägförbättringar samt till bro- och hamnbyggnader ävensom upprepning av åar och farleder, som enligt riksdagens nämnda skrivelser tillkomme statskontoret, finge från den tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämde, övertagas av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

De allmänna villkor och bestämmelser, som innehållas i riksdagens ovannämnda skrivelser den 31 maj 1907 och den 27 februari 1914, äro till allmänhetens kännedom meddelade genom nådig kungörelse den 27 juni 1914 (sv. förf.-saml. nr 320).

Sedan Kungl. Maj:t den 12 augusti 1915 beslutat, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsens kassarörelse skulle från och med den 1 januari 1916 överflyttas på riksbanken, har Kungl. Maj:t, i anslutning till vad riksdagen i förenämnda skrivelse den 28 maj 1915 anfört, genom kungörelse den 29 oktober 1915 (sv. förf.-saml. nr 440) förordnat, bland annat, att den befattning, som enligt kungörelsen den 27 juni 1914 tillkomme statskontoret med ärenden beträffande statsbidrag för nu ifrågavarande ändamål, skulle från och med den 1 januari 1916 övertagas av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

I detta sammanhang tillåter jag mig även erinra, hurusom Kungl. Maj:t vid underdånig föredragning den 9 september 1915 av åtskilliga till Kungl. Maj:t inkomna framställningar om upphävande av det för åtnjutande av statsbidrag till väganläggningar och vägförbättringar med två tredjedelar av anläggningskostnaden stadgade villkoret, att för anläggningen eller förbättringen erforderlig mark kostnadsfritt skulle tillhandahållas av landsting, kommuner eller enskilda, förordnat, att ifrågavarande framställningar ävensom liknande framställningar, vilka framdeles kunde komma att till Kungl. Maj:t ingivas, skulle överlämnas till de sakkunniga för verkställande av utredning angående de åtgärder, som kunde finnas nödiga för åvägabringande av en jämnare fördelning av väghållningsbesvären m. m., för att tagas under övervägande vid avgivande av det förslag, vartill nämnda utredning kunde föranleda.

Sedermera hava ett flertal liknande framställningar ingivits och hava dessa överlämnats till nämnda sakkunniga. Ytterligare framställningar i ämnet torde möjligen vara att förvänta. Något förslag från de sakkunniga har ännu icke avgivits. [25.]

Under åberopande av vad jag under punkterna 21 och 23 härövan anført, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avseende å de statsbidrag, som för år 1917 kunna av riksdagen beviljas till väganläggningar och vägförbättringar samt till bro- och hamnbyggnader ävensom upprepning av åar och farleder, skola gälla de grunder, vilka finnas angivna i riksdagens skrivelser den 31 maj 1907, den 27 februari 1914 och den 28 maj 1915.

8. Anläggande av enklare vägar i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län.

Med bifall till Kungl. Maj:ts framställning i ämnet har 1913 års riksdag på extra stat för år 1914 anvisat ett anslag av 500,000 kronor att, i enlighet med de till statsrådsprotokollet angivna grunder, användas till anläggande av enklare vägar i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län. [26.]

Anläggande
av enklare
vägar i Norr-
bottens, Vä-
sterbottens och
Jämtlands
län.

Sedan därefter kungörelse angående villkoren för erhållande av understöd från ifrågavarande anslag den 14 november 1913 utfärdats (sv. förf.-saml. 1913 nr 346), har på extra stat för vartdera av åren 1915 och 1916 anvisats 500,000 kronor att i enlighet med de i nämnda kungörelse angivna grunder användas till omförmälda ändamål. (Extraanslag.)

I riksdagens skrivelse den 28 maj 1915, nr 6, varuti riksdagen anmälde sitt beslut i fråga om anvisande av anslag för år 1916, uttalade riksdagen, i anslutning till vad riksdagen, såsom i nästföregående punkt omnämnts, föreslagit skola stadgas beträffande sättet för utbetalningen av understöd från de anslag, som av riksdagen beviljats till väganläggningar och vägförbättringar m. m., att, med hänsyn till lämpligheten av att likformiga bestämmelser gällde för utbetalningar av alla statsunderstöd för vägföretag, det syntes önskvärt, att motsvarande stadgande meddelades jämväl beträffande av riksdagen beviljade anslag till enklare vägar i de tre nordligaste länen. Viss ändring i villkoren.

[26.] Genom den i nästföregående punkt omnämnda nådiga kungörelsen den 29 oktober 1915 har Kungl. Maj:t därefter förordnat, att den befattningshavande, som enligt nådiga kungörelsen den 14 november 1913 tillkomme statskontoret med ärenden beträffande statsbidrag för nu ifrågasatt varande ändamål, skulle från och med den 1 januari 1916 övertagas av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Fördelning av
anslagen för
1915 och 1916.

Sedan Kungl. Maj:t anbefallt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att efter inhämtande av yttranden från Kungl. Maj:ts befallningshavande i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län avgiva förslag till fördelning mellan länen av ifrågasatt varande, för åren 1915 och 1916 anvisade anslag, har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i skrivelse den 21 oktober 1915, med överlämnande av yttranden från ovanbemälda befallningshavande, avgivit förslag i ämnet.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Norrbottens län har i sitt avgivna yttrande, bland annat framhållit, att den genom befallningshavanden för tioårsperioden 1914—1923 upprättade planen för anläggande av enklare vägar inom länet av förekommen anledning sedermera måst ändras och att densamma ännu icke vore erforderligen omarbetad. Med angivande av de vägarbeten, som borde komma i åtnjutande av bidrag från anslagen för 1915 och 1916, har Kungl. Maj:ts befallningshavande föreslagit, att av vardera av nämnda anslag minst 200,000 kronor måtte tilldelas Norrbottens län, varjämte Kungl. Maj:ts befallningshavande framhållit, att, därest, såsom önskligt vore, större andel kunde tilldelas länet, därigenom kunde tillgodoses vägföretag, vilka eljest måste anstå, men vilkas utförande vore synnerligen behövt.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västerbottens län har i sitt yttrande, bland annat, framhållit, att länet vore i synnerligt behov av kraftigt understöd för kommunikationernas utveckling, samt hemställt, att länet måtte för vardera av åren 1915 och 1916 från ifrågasatt varande anslag tilldelas minst lika stort belopp som för år 1914 eller 200,000 kronor. Kungl. Maj:ts befallningshavande har tillika uppgjort förslag till fördelning av dessa medel.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Jämtlands län har i sitt avgivna yttrande, under åberopande av en yttrandet bifogad utredning, hemställt, att, då de vägar, vilka redan nu kunde beräknas inom länet böra utföras med bidrag från ifrågasatt varande anslag, enligt approximativ beräkning skulle draga en kostnad av omkring 2,000,000 kronor, det belopp av 100,000 kronor, som från början tänktes skola av ifrågasatt varande anslag komma på Jämtlands län, måtte fortfarande även för åren 1915 och 1916 tilldelas detsamma.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har för egen del, då en fördelning mellan nämnda län av ifrågasatt varande anslag, på sätt Kungl. Maj:ts befallningshavande i länen föreslagit, syntes vara lämplig, hemställt, att Kungl. Maj:t tücktes beträffande såväl det för år 1915 som det för år 1916 beviljade anslaget besluta, att 200,000 kronor skulle tilldelas vardera av Norrbottens och Västerbottens län och 100,000 kronor Jämtlands län.

[26.]

Därefter har Kungl. Maj:t den 5 november 1915 fördelat såväl det för år 1915 som det för år 1916 anvisade anslaget sålunda, att 200,000 kronor finge utgå till vartdera av Norrbottens och Västerbottens län samt 100,000 kronor till Jämtlands län att, i enlighet med föreskrifterna i omförmälda kungörelse den 14 november 1913 och, vad angår det för år 1916 beviljade anslaget, jämväl förenämnda kungörelse den 29 oktober 1915, användas till anläggande av enklare vägar i nämnda län. Därjämte har Kungl. Maj:t uppdragit åt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att, på sätt styrelsen funne lämpligt, fördela de länen sålunda tilldelade anslagsbelopp å de olika vägföretagen. Vidare har Kungl. Maj:t anbefallt statskontoret att, med iakttagande av bestämmelserna i berörda kungörelse den 14 november 1913, till vederbörande utbetala statsbidraget för år 1915 samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att, med iakttagande av sistnämnda bestämmelser ävensom bestämmelserna i kungörelsen den 29 oktober 1915, till vederbörande utbetala statsbidraget för år 1916. Slutligen har Kungl. Maj:t anbefallt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att till civildepartementet i sinom tid inkomma med redogörelse rörande ifrågavarande anslags användning.

I skrivelse den 24 augusti 1915 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hemställt om anvisande av anslag för år 1917 för ifrågavarande ändamål till enahanda belopp, som beviljats för ett vart av åren 1914—1916.

Anslag för
år 1917.

Sedermera har Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västerbottens län i skrivelse den 15 oktober 1915 gjort framställning om förhöjning av den till Västerbottens län utgående delen av anslaget i fråga. Kungl. Maj:ts befallningshavande har därvid till ledning för bedömande av frågan om storleken av det anslag, som för omförmälda ändamål syntes böra utgå för år 1917, åberopat, att, enligt uppgift av vederbörande distriktstjänsteman, de förordnanden, som meddelats till förslagsupprättande beträffande ej mindre än sexton vägföretag av enklare typ inom Västerbottens län, — utom de i Kungl. Maj:ts befallningshavandes ovanberörda yttrande angående förslag till fördelning av de för åren 1915 och 1916 beviljade anslagen omförmälda — innefattade en approximativt beräknad sammanlagd längd av omkring 23 nymil. Med en kostnad av allenast 3 kronor per meter skulle ifrågavarande sexton vägar, för vilkas utförande statsbidrag under år 1917 och närmast därefter följande år borde få räknas, betinga en anläggningssumma av omkring 690,000 kronor. På grund härav har Kungl. Maj:ts befallningshavande anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes hos 1916 års riksdag begära fortsatt

- [26.] särskilt anslag för år 1917 till anläggning av enklare vägar inom de nordligaste länen i riket till så stort belopp, att vid anslagets fördelning minst 250,000 kronor med säkerhet kunde vara att påräkna för Västerbottens län.

Uti infortrat utlåtande har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anfört, att styrelsen, med hänsyn till den anmodan att vid avgivande av förslag beträffande anslag att äskas av årets riksdag iakttaga all den sparsamhet, som lämpligen låte sig göra, vilken tillställts de under civildepartementet hörande ämbetsverken, icke föreslagit någon höjning i de av 1915 års riksdag beviljade anslagen. I händelse av Kungl. Maj:ts och riksdagens bifall till styrelsens framställning i ämnet torde, enligt styrelsens förmenande, liksom förut 200,000 kronor vara att påräkna för år 1917 till anläggning av enklare vägar inom Västerbottens län. Då sålunda med hänsyn till de förhållanden, vilka givit anledning till ovan nämnda anmaning, någon höjning för år 1917 av anslaget till anläggning av enklare vägar i de tre nordligaste länen icke lämpligen torde kunna ifrågasättas, och Norrbottens och Jämtlands län tydligtvis med fog komme att göra anspråk på lika stora delar av anslaget i fråga, som hittills ansetts böra tilldelas dessa län, samt i fråga om Västerbottens län någon fördelning av vare sig 1914 års eller, ännu mindre, 1915 och 1916 års anslagsbelopp ännu icke kunnat av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen verkställas, har styrelsen för sin del hemställt, att den av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västerbottens län gjorda framställningen icke måtte för det närvarande föranleda till någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

Departements-
chefen.

Då frågan om här omförmälda anslag till anläggande av enklare vägar i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län första gången förevar, avsågs, att anslaget skulle utgå under en längre följd av år. Behovet av anslaget kvarstår också oförminskat. I likhet med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anser jag emellertid, att i allt fall under nuvarande förhållanden en förhöjning av anslaget icke bör ifrågakomma.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att på extra stat för år 1917 anvisa ett anslag av 500,000 kronor att i enlighet med de i nådiga kungörelserna den 14 november 1913 och den 29 oktober 1915 angivna grunder användas till *anläggande av enklare vägar i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län.*

9. Jordförluster genom kanal och väganläggningar, *oförändrat ordinarie anslag, förslagsanslag* (därav ersättningar 4,567 kronor) kronor 7,267: —

10. Till gäldande av Sveriges bidrag till den ständiga internationella föreningen för frågor rörande vägväsendet, *oförändrat ordinarie anslag, förslagsanslag* » 365: —

F. Medicinalstaten samt hälso- och sjukvården.

Medicinalstyrelsen med dithörande stater.

1 Medicinalstyrelsen.

Uti den till 1914 års senare riksdag avlåtna statsverkspropositionen framlade Kungl. Maj:t förslag till omorganisation och lönereglering av medicinalstyrelsen.

[27.]
Medicinal-
styrelsen.
(Ordinarie
anslag.)

I skrivelse den 9 september 1914 anmälde riksdagen, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts berörda förslag, bland annat, dels godkänt i riksdagens skrivelse intagna ordinarie stat och övergångsstat för medicinalstyrelsen, dels ock höjt det å riksstaten uppförda ordinarie anslaget till medicinalstyrelsen till 193,100 kronor, därav 8,100 kronor å övergångsstat.

Det ordinarie anslaget till medicinalstyrelsen utgår för år 1916 med oförändrat belopp.

Till en början torde böra underställas Kungl. Maj:ts prövning frågan om uppförande av statsinspektören över köttkontrollen å medicinalstyrelsens ordinarie stat, en fråga, vars föredragning i första hand emellertid lär ankomma på chefen för jordbruksdepartementet.

Statsinspek-
törens över
köttkontrollen
uppförande å
ordinarie stat.

Beträffande denna fråga anförde härefter chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet friherre Beck-Friis följande.

»Redan år 1908 gjorde svenska veterinärläkarföreningen i skrivelse till Kungl. Maj:t framställning om anställande av en statens inspektör för slakthus- och köttbesiktningsväsendet. Ärendet remitterades till medicinalstyrelsen och lantbruksstyrelsen, vilka först den 4 december 1912 yttrade sig i detsamma. Uppskovet var föranlett av då pågående

- [27.] utredningar rörande ändringar i slakthuslagen samt i fråga om bestämmelser angående införsel och utförsel av kött, vilka utredningar hade inflytande på den ifrågasatte inspektörens verksamhet. I sitt utlåtande tillstyrkte ämbetsverken anställande av en dylik befattningshavare, dock, enär saken ännu vore för Sverige ny och oprövad, endast medelst förordnande tillsvidare och mot åtnjutande av arvode från anslag å extra stat. Arvodesbeloppet borde under inga förhållanden sättas lägre än 5,800 kronor.

Sedan 1913 års riksdag på Kungl. Maj:ts förslag antagit lag angående köttbesiktning och slakthus samt Kungl. Maj:t den 10 oktober 1913 utfärdat dels lag härom, dels kungörelse med särskilda föreskrifter om besiktning och stämpling av kött enligt nämnda lag, dels förordning angående exportslakterier m. m. och dels förordning angående kontroll vid utförsel av kött, föreslog Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen till 1914 års förra riksdag på föredragning av chefen för jordbruksdepartementet riksdagen att till arvode åt en statsinspektör över köttkontrollen å extra stat för år 1915 under nionde huvudtiteln anvisa ett anslag av 5,800 kronor. Departementschefen framhöll, att inspektören borde utöver arvodet erhålla resekostnads- och traktamentsersättning enligt tredje klassen i resereglementet att utgå från nionde huvudtiteln anslag till rese- och traktamentspenningar.

Riksdagen fann sig böra bifalla Kungl. Maj:ts förslag allenast med den ändring, att riksdagen ansåg den föreslagna avlöningen böra minskas med 200 kronor, motsvarande vad ifrågavarande befattningshavare, därest han varit å ordinarie stat, skolat hava att erlægga i pensionsavgifter. I enlighet härmed anvisade riksdagen för ändamålet ett anslag av 5,600 kronor.

Samma belopp har även anvisats för år 1916.

Den 23 december 1914 utfärdade Kungl. Maj:t instruktion för statsinspektören över köttkontrollen. Enligt denna instruktion förordnas inspektören på medicinalstyrelsens förslag av Kungl. Maj:t tillsvidare. För att kunna föreslås till dylik statsinspektör fordras att vara legitimerad veterinär och att innehava beprövad, genom praktisk verksamhet förvärvad erfarenhet i allt, som hör till köttkontrollen. Statsinspektören tillhör medicinalstyrelsens veterinärbyrå och står under närmaste förmanskap av byråchefen å denna byrå. Han har att å medicinalstyrelsens vägnar övervaka efterlevnaden av de lagar och övriga författningar, vilka avse ordnandet av ej mindre slakthus- och köttbesiktningssväsendet i riket än även in- och utförseln av kött. För detta ändamål har han att företaga inspektions- och andra tjänsteresor samt

däröver avgiva rapport till medicinalstyrelsen. Vidare skall han bearbeta de från slakthus, köttbesiktningsanstalter, exportslakterier och andra under offentlig kontroll ställda slakteriinrättningar inkommande rapporter. Han skall därjämte biträda byråchefen å veterinärbyrån med utredningar av ärenden, som röra slakthus- och köttbesiktningsväsendet eller in- och utförseln av kött, samt av eget initiativ göra framställningar i dessa ämnen till medicinalstyrelsen och följa utvecklingen av den svenska köttexporten, jämväl i vad den avser förhållandena i utlandet. När sådant kan ske utan hinder för göromålsens behöriga gång och utan att vikarie förordnas, äger statsinspektören åtnjuta semester under en och en halv månad årligen.

[27.]

I skrivelse den 12 november 1915 har nu medicinalstyrelsen gjort framställning om att denne statsinspektör måtte såsom ordinarie tjänsteman uppföras å styrelsens stat. Medicinalstyrelsen har därvid, under framhållande att behovet av en sådan statsinspektör även under år 1917 och allt fortfarande komme att göra sig gällande, anfört huvudsakligen följande.

Medicinal-
styrelsen.

»Med fäst avseende ej mindre på den omfattning, köttbesiktningen i riket numera tagit, än även det stora gagn, statsinspektörens verksamhet redan under detta år medfört, synes det medicinalstyrelsen vara uppenbart, att såväl tillsättningen av denne tjänsteman som ock avlöningsförmånerna för honom böra givas mera fasta former, än vad som hittills varit fallet. Av de skäl, som medicinalstyrelsen här nedan kommer att anföra, är det, enligt styrelsens förmenande, till och med en bjudande nödvändighet att så sker.

Beträffande omfattningen av statsinspektörens göromål tillåter sig medicinalstyrelsen hänvisa till Eders Kungl. Maj:ts nädiga instruktion för statsinspektören över köttkontrollen den 23 december 1914. Redan av denna instruktion framgår, att statsinspektörens verksamhet blivit mera omfattande än från början varit avsett. Denna har nämligen icke, liksom fallet är i en del andra länder, kunnat inskränkas till blott en rent kontrollerande sådan, utan det har i praktiken visat sig nödvändigt, att inspektören under tiden mellan resorna mera direkt sysselsätter sig med veterinäradministrationen, i vad den rör såväl den inrikes köttkontrollen som ock framför allt köttexporten. I verkligheten har därför den, enligt § 6 av instruktionen för statsinspektören, honom åliggande skyldigheten att, i enlighet med av byråchefen å medicinalstyrelsens veterinärbyrå lämnade anvisningar, biträda denne med utredningar av ärenden, som röra slakthus- och köttbesiktningsväsendet m. m., måst utvidgas därhän, att statsinspektören i likhet med styrelsens övriga tjänstemän ålagts sex timmars tjänstgöring å ämbetsrummet alla de dagar, han ej är av sina inspektionsresor därtill förhindrad. Denna anordning har, bland annat, betingats därav, att statsinspektören dagligen måste kunna anträffas av allmänheten.

Det har jämväl befunnits ur flera synpunkter lämpligt att låta statsinspektören övertaga handläggningen av flertalet mål, som röra köttbesiktningsväsendet,

[27.]

exportslakterierna m. m., då dessa ärenden mycket ofta beröra statsinspektörens kontrollerande verksamhet, och han har från och med den 1 oktober innevarande år jämväl övertagit föredragningen av dessa ärenden.

Har statsinspektörens verksamhetsområde av dessa skäl kommit att bli mera omfattande, än man från början kunnat förutse, så har detsamma även blivit ganska avsevärt utvidgat därigenom, att ej blott den offentliga kommunala köttkontrollen vinner insteg i allt flera kommuner, utan jämväl på den grund att flertalet exportslakterier betydligt utvidgats.

En av veterinärbyrån uppgjord jämförande tablå mellan dessa förhållanden vid tiden för avlåtande av medicinalstyrelsens och lantbruksstyrelsens underdåniga utlåtande den 14 december 1912 och närvarande tid åskådliggör denna stegring.

	4/12 1912.	30/9 1915.	
<i>Antal offentliga slakthus</i>	5	6	(Under anläggning i 2 städer, nämligen i <i>Hälsingborg</i> och <i>Norrköping</i> , vilka slakthus träda i i verksamhet år 1915.)
» <i>exportslakterier</i>	20	20	(Under uppförande i <i>Hässleholm</i> , <i>Kil</i> och <i>Åstorp</i> .)
» <i>kommuner med obligatorisk köttbesiktning och under kontroll ställda köttbesiktningsbyråer</i> (förutom i städer med offentliga slakthus).	21	27	(Under ordnande bland annat i <i>Lidköping</i> , <i>Ljungby</i> och <i>Lund</i> .)

Genom den ökning av nyssnämnda anstalters antal, som sålunda redan ägt rum och som, åtminstone vad angår exportslakterier och kommunala köttbesiktningsbyråer, fortfarande torde komma att försiggå, har statsinspektörens verksamhetsområde utsträckts, och detta gäller ej minst beträffande antalet av de veterinära tjänstemän, som, jämlikt föreskrift i § 2 punkt 2 av den för statsinspektören gällande instruktion, blivit ställda under hans speciella uppsikt.

Vid de offentliga slakthusen, exportslakterierna eller de kommunala köttbesiktningsanstalterna äro för närvarande förordnade följande antal besiktningsmän, nämligen: 75 ordinarie besiktningsmän och 33 ställföreträdare för de ordinarie besiktningsmännen eller tillsammans 108 veterinära besiktningsmän.

Av vad ovan anförts framgår, enligt styrelsens förmenande, med all önskvärd tydlighet, att befattningen i fråga helt kräver sin man, och att det därför även ur denna synpunkt är lämpligt, att densamma uppföres på ordinarie stat.

Vid bestämmandet av de avlöningsförmåner, som böra tillkomma statsinspektören, så hava medicinalstyrelsen och lantbruksstyrelsen i sitt ovanberörda underdåniga utlåtande framhållit, att arvudet icke »under några förhållanden» borde sättas lägre än till 5,800 kronor.

Genom Eders Kungl. Maj:ts med riksdagen fattade beslut har arvudet emellertid för åren 1915 och 1916 bestämts till 5,600 kronor för år. Om även detta senare belopp kunde visa sig vara något så när tillfyllest vid det provisoriska

inrättandet av statsinspektörsbefattningen, så är detta icke fallet nu med den utsträckta tjänstgöring, som bestämts för statsinspektören. Ihågkommas bör ock icke allenast, att befattningen är ett slags chefspost, utan även att de inom köttbesiktningsväsendet arbetande, i kommunal tjänst anställda veterinärerna äro mycket bättre avlönade.

Riktigheten av detta sista påstående bekräftas av infortrade uppgifter rörande en del kommunalt anställda, vid köttkontrollen arbetande veterinärers avlöningsförhållanden.

De kommunala veterinärernas bättre avlöningsförhållanden torde ock hava varit anledningen till att, då ansökningstiden till förordnandet på ifrågavarande tjänst under hösten 1914 utgick, endast två sökande hade anmält sig. Utav dessa sökande var nuvarande innehavaren av förordnandet, sanitetsveterinären vid Stockholms stads offentliga slakthus, J. H. Hansson, som uppmanats att söka tjänsten, den ene, och blev han, efter av medicinalstyrelsen avgivet underdånigt förslag, av Eders Kungl. Maj:t den 20 december 1914 förordnad att från och med den 1 januari 1915 tillsvidare vara statsinspektör över köttkontrollen.

Av nyssnämnda tablå framgår, att även sanitetsveterinärens vid Stockholms stads offentliga slakthus avlöningsförmåner äro icke oväsentligt högre än dem, som för närvarande tillkomma statsinspektören, vartill kommer, att sanitetsveterinären åtnjuter avgiftsfri pension av 4,800 kronor. Under sådana förhållanden kan man ej förundra sig över, att sanitetsveterinären Hansson, som torde kunna få åtnjuta tjänstledighet från denna sin tjänst även under år 1916, icke anser sig kunna behålla förordnandet som statsinspektör över köttkontrollen efter sistnämnda tid, därest ej statstjänsten innan dess kan erhålla en fastare organisation och tillförsäkras bättre avlöningsförmåner än de nuvarande.

På grund härav och då det endast, om åt statsinspektörsbefattningen gives fastare anställningsform och minst de avlöningsförmåner, styrelsen här nedan föreslagit, är för styrelsen möjligt att vid denna befattning även för framtiden binda en veterinär, som, på samma gång han kan odelat ägna sig åt sin tjänst, äger den vetenskapliga och praktiska utbildning samt de övriga kvalifikationer, som måste fordras av innehavaren utav denna såväl viktiga som grannliga befattning, anser medicinalstyrelsen, att befattningen såsom statsinspektör över köttkontrollen bör uppföras på ordinarie stat och då väl lämpligast på medicinalstyrelsens. Vidkommande de avlöningsförmåner, som böra tillkomma denne befattningshavare, anser styrelsen, att desamma icke böra sättas lägre än till 7,500 kronor, därav 5,000 kronor som lön och 2,500 kronor som tjänstgöringspenningar, eller ett avlöningsbelopp, motsvarande det, som uppbäres av avdelningsföreståndare vid centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet. Samma avlöning åtnjuta också föreståndarna för statsmedicinska anstaltens rättskemiska och medicinskt-bakteriologiska avdelningar samt föreståndaren för statens veterinärbakteriologiska anstalt från och med år 1916.»

Med stöd av vad sålunda anförts har medicinalstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att från och med år 1917 å styrelsens stat uppföra nämnda statsinspektörsbefattning med den av styrelsen föreslagna avlöning. Styrelsens stat komme då att ökas med 7,500 kronor, varemot det hittills under nionde huvudtiteln anvisade anslaget å 5,600 kronor å extra stat icke vidare skulle utgå.

[27.] De utav medicinalstyrelsen åberopade uppgifter angående vissa i kommunal tjänst anställda veterinärers avlöningar äro av styrelsen sammanfattade i en tablå, av vilken inhämtas, bland annat, följande. Sanitetsveterinär vid Stockholms offentliga slakthus — vilken befattning innehaves av den till statsinspektör nu förordnade veterinären Hansson — åtnjuter en begynnelseavlöning av 7,000 kronor, som genom två ålderstillägg efter respektive 5 och 10 år stiger till 8,000 kronor. För bostad om 6 rum och kök med bränsle och belysning avdragas 1,400 kronor. Ännu högre avlöning hava direktören vid Stockholms offentliga slakthus, tillika saluhallsdirektör, nämligen 12,000 kronor med avdrag av 1,500 kronor för bostad m. m. samt direktörerna vid Göteborgs och Malmö offentliga slakthus med respektive lägst 6,500 och högst 7,500 kronor samt lägst 6,000 och högst 7,000 kronor jämte i bägge fallen fri bostad, bränsle och lyse. Förste besiktningsveterinären vid Stockholms slakthus har lägst 5,800 och högst 7,300 kronor med 1,160 kronors avdrag för bostad, bränsle och lyse. Föreståndaren för de bägge köttbesiktningsbyråerna i Stockholm samt andre stadsveterinären därstädes hava lägst 5,800 och högst 7,300 kronor samt förste stadsveterinären i Stockholm lägst 7,000 och högst 8,000 kronor. De fyra sistnämnda befattningshavarna hava icke bostadsförmån. Flertalet av nu nämnda befattningshavare uppgivas dessutom hava avsevärda biinkomster, vilka för sanitetsveterinären uppgivas kunna beräknas till 1,200 å 1,500 kronor om året.

Statskontoret.

Över medicinalstyrelsens förevarande framställning har statskontoret avgivit utlåtande den 30 november 1915 och därvid, bland annat, anfört följande:

»Alldenstund befattningen såsom statsinspektör över köttkontrollen inrättats först från och med år 1915 och följaktligen endast jämförelsevis ringa erfarenhet hittills kunnat förvärfvas beträffande betydelsen av nämnda befattning och omfånget av de densamma påvilande göromål, och då dessutom under hela den tid, varunder sådan erfarenhet vunnits, extraordinära förhållanden varit rådande å köttmarknaden, i synnerhet med avseende på exportförhållandena, kan måhända ifrågasättas lämpligheten av att redan nu föreslå uppförandet å ordinarie stat av sagda inspektörsbefattning, för vars uppehållande under åren 1915 och 1916 anvisats extra anslag under riksstatens nionde huvudtitel. Därest emellertid, med hänsyn till den motivering, som dels förebragtes, då anslag till arvode åt en statsinspektör över köttkontrollen första gången begärdes av riksdagen, dels av medicinalstyrelsen i dess förevarande framställning framförts, ifrågavarande befattning anses böra å ordinarie stat uppföras, har statskontoret icke kunnat undgå att finna den för tjänsten föreslagna avlöning vara väl hög. Medicinalstyrelsen har ifrågasatt en avlöning, ej understigande 7,500 kronor. Något ål-

derstillägg har visserligen icke föreslagits, men lär förhållandet, att så ej skett, bero på ett förbiseende. Ett bifall till medicinalstyrelsens framställning i denna del skulle således i allt fall medföra, att statsinspektören över köttkontrollen med avseende å begynnelseavlönning skulle bli likställd med ordinarie professor vid rikets universitet med flera vetenskapliga institutioner. Men med sådan befattningshavare torde väl nämnde inspektör knappast kunna jämföras ifråga om för vederbörande befattningar erforderliga kvalifikationer. Å andra sidan synes de med tjänst i andra normallönegraden förenade avlöningsförmåner knappast kunna anses fullt tillfredsställande för innehavaren av en befattning av den nu ifrågavarandes vikt och betydelse.

Statskontoret har därför ansett sig härvidlag böra gå en medelväg och föreslå en avlöning för berörda tjänst, motsvarande den, som för närvarande utgår till yrkesinspektör, stationerad i Stockholm, eller 6,600 kronor för år, därav 4,200 kronor lön, 2,000 kronor tjänstgöringspenningar och 400 kronor ortstillägg, jämte rätt till två ålderstillägg, vardera å 500 kronor, efter respektive fem och tio års tjänstgöring.

Enligt § 10 i Eders Kungl. Maj:ts nådiga instruktion för statsinspektören över köttkontrollen den 23 december 1914 äger inspektören, när sådant kan ske utan hinder för göromålsens behöriga gång och utan att vikarie förordnas, åtnjuta semester under en och en halv månad årligen å tid, som generaldirektören och chefen för medicinalstyrelsen bestämmer, och synes inspektören även, om hans befattning varder uppförd å ordinarie stat, böra fortfarande få tillgodonjuta sådan ledighet under lika lång tid årligen. Beträffande frågan huruvida alltjämt vikarie icke skall förordnas under statsinspektörens semester, har medicinalstyrelsen uti sin förevarande framställning visserligen icke yttrat sig härom, men, enligt vad statskontoret inhämtat, lär dock meningen hava varit, att vikarie vid sådant tillfälle skulle förordnas. Statskontoret, som icke har något att häremot erinra, tillåter sig allenast framhålla, hurusom, i sådant fall, den å medicinalstyrelsens stat upptagna anslagsposten till vetenskapliga rådet, veterinärrådet, vikariatsersättningar m. m., 49,900 kronor, torde böra ökas med ett de för nämnde inspektör föreslagna tjänstgöringspenningar för en och en halv månad motsvarande belopp eller med 250 kronor. Det belopp, med vilket statens för medicinalstyrelsen slutsumma, vid bifall till vad statskontoret nu föreslagit, inalles skulle ökas, uppgår alltså till 6,850 kronor.

Därest befattningen såsom statsinspektör över köttkontrollen kommer att uppföras såsom ordinarie tjänst å medicinalstyrelsens stat, torde jämväl innehavaren av nämnda befattning böra bli underkastad de för övriga ordinare manliga befattningshavare å sagda stat fastställda avlöningsvillkor.

Skulle emellertid det anses lämpligare, att tillsvidare avlöningen till statsinspektören över köttkontrollen fortfarande utginge i form av arvode, torde, med hänsyn därtill, att några pensionsavgifter i så fall icke behövde av nämnda befattningshavare erläggas, sagda arvode lämpligen böra bestämmas till 6,400 kronor, för år räknat, och torde härför erforderligt anslag, i likhet med vad förut skett, böra anvisas å extra stat. Dock synes ifrågavarande anslag böra, i stället för att såsom hittills upptagas å nionde huvudtiteln, uppföras å sjätte huvudtiteln under rubriken »Medicinalstyrelsen med dithörande stater.»

[27.]
 Chefen för
 jordbruks-
 departe-
 mentet.

Såsom medicinalstyrelsen framhållit, kommer behovet av att hava en statsinspektör över köttkontrollen anställd otvivelaktigt att allt fortfarande göra sig gällande. I detta hänseende förefinnas alltså uppenbarligen de nödiga förutsättningarna, för att ifrågavarande befattning skall kunna förändras till ordinarie tjänst. Om man icke desto mindre ansåge sig icke böra nu taga ett sådant steg, skulle väl detta bero på, att ännu icke tillräcklig erfarenhet skulle hava vunnits för att tillförlitligen bedöma frågan om denna befattnings uppgift och ställning i statsförvaltningen samt om de avlöningsförmåner, som böra förenas med densamma. Jag kan dock för min del icke finna annat än att hittills förvärvad erfarenhet giver fullt tillräcklig ledning i nu angivna hänseenden. Därest befattningen förändras till ordinarie, synes den givetvis böra uppföras å medicinalstyrelsens stat. Dess innehavare tillhör enligt instruktionen medicinalstyrelsens veterinärbyrå, varest han, på sätt nämnda styrelse meddelat, erhållit ansvarsfulla och självständiga arbetsuppgifter. Hans ställning såsom en speciellt kvalificerad tjänsteman å denna byrå synes mig alldeles given.

Såväl med denna ansvarsfulla ställning inom medicinalstyrelsen som med statsinspektörens överordnade och kontrollerande befattning gent emot den talrika och i regel mycket väl avlönade kåren av vid slakthus, exportslakterier med flera inrättningar anställda veterinärer följer enligt min mening ovedersägligen behovet, att en tryggare ställning och en högre avlöning än nu tillförsäkras honom. Det kan eljest befaras, att det blir förenat med största svårighet att vid denna tjänst bibehålla en för densamma skicklig och lämplig person och att vid vakans kunna till densamma förvärva en sådan person. Till belysande att denna eventualitet redan inträtt, kan jag nämna, att den nuvarande statsinspektören, vilken såsom sanitetsveterinär vid Stockholms slakthus åtnjuter vida högre avlöningsförmåner än såsom statsinspektör samt dessutom har tillfälle till avsevärda biinkomster och rätt till avgiftsfri pension å 4,800 kronor, förklarar sig nödsakad att avsäga sig förordnandet, därest icke åtgärder vidtagas för inspektörsbefattningens uppförande å ordinarie stat och för avlöningsförhållandenas förbättring. Ifall man på grund av avlöningens knapphet skulle vara tvungen att till tjänsten antaga en veterinär av mera underlägsen kompetens, skulle detta enligt min mening vara i hög grad ofördelaktigt. Jag vill erinra, att min närmaste företrädare i ämbetet den 14 januari 1914 framhöll, att en sakkunnig och effektiv inspektion av de under år 1913 utfärdade köttkontrollbestämmelsernas efterlevnad vore nödvändig för att det med dessa bestämmelser avsedda ändamålet

[27.]

skulle vinnas, vilket vore av betydelse icke blott för den inrikes kött-handeln och köttkonsumtionen utan minst lika mycket för befordrande och säkerställande av vår köttexport samt också ytterst borde verka till främjande av den för jordbrukarna så viktiga produktionen av slaktdjur. Inspektionen måste därför handhavas av en person, vilkens kunskaper och övriga egenskaper förläna honom verklig auktoritet inom sitt område. Att anställningen på extra stat samt de nuvarande avlöningsförmånerna icke äro tillfyllest för att i längden tillförsäkra befattningen en sådan innehavare, anser jag icke kunna förnekas.

Ifråga om det belopp, vartill avlöningen bör höjas, hava delade meningar yppats mellan medicinalstyrelsen och statskontoret. Även medicinalstyrelsens förslag avser dock en avlöning, som, då det verkliga värdet av den av sanitetsveterinär vid Stockholms slakthus tillkommande bostadsförmån jämte bränsle och lyse tagas i betraktande, knappast torde uppgå till en sådan sanitetsveterinärs avlöning, och denne har ju dock även betydliga biinkomster. Friheten från pensionsavgift för sanitetsveterinären är för denne en avsevärd förmån, som dock torde någorlunda motvägas av det högre pensionsbelopp, som skulle erhållas vid avlöning enligt styrelsens förslag.

Men om också vid avlöningens bestämmande viss hänsyn måste tagas till de avlöningar i kommuners eller enskild tjänst, som bjudas en veterinär med motsvarande kompetens, torde dock i förevarande fall jämförelsen böra främst ske med andra befattningar i statens tjänst. Härvid är att märka, att den av medicinalstyrelsen föreslagna avlöningen är densamma, som nu åtnjutes av professorer vid veterinärhögskolan samt föreståndaren för statens veterinärbakteriologiska anstalt. Mot ett likställande med dessa befattningshavare har statskontoret gjort invändning från synpunkten av de för vederbörande befattningar erforderliga kvalifikationer. Det må nu möjligen vara riktigt, att av statsinspektören icke nödvändigtvis kräves samma höga grad av vetenskaplig kompetens som av nämnda befattningshavare, men han måste dock stå på höjden av sin tids teori och praktik i de frågor, som tillhöra hans ämbetsområde, samt för sådant ändamål vara väl insatt i dem och uppmärksam följa deras utveckling såväl inom som utom landet. Han skall, såsom förut framhållits, kunna intaga en obestridd ledande, rådande och kontrollerande verksamhet gent emot veterinärer, vilka på grund av sin skicklighet utsetts till innehavare av de mest ansvarsfulla tjänster inom detta speciella område, och måste då äga därtill nödvändig kompetens. Därjämte kan framhållas, att hans tjänst kräver personliga kvalifikationer i särskilt hög grad, för att inspek-

[27.] tionsarbetet skall kunna utföras till det helas båtnad med undvikande av onödiga slitningar.

Vad beträffar den av statskontoret gjorda jämförelsen med yrkesinspektörer synes kunna framhållas, att densamma, bland annat, så till vida icke torde vara fullt hållbar, som statsinspektören under tiden mellan tjänsteresor är ålagd att tjänstgöra i medicinalstyrelsen med sex timmars daglig arbetstid å tjänsterummet och med uppdrag att självständigt utreda och föredraga en stor och viktig grupp av ärenden.

Av dessa skäl och på grund av en livlig övertygelse om den stora vikten för såväl producenter som konsumenter av att denna befattning innehaves av en på sitt område verkligt framstående person anser jag mig böra tillstyrka, att avlöningsförmånerna bestämmas på sätt medicinalstyrelsen föreslagit, dock med tillägg av ett ålderstillägg å 600 kronor efter fem års tjänst, vilket medicinalstyrelsen synes hava förbisett.

På sätt statskontoret framhållit, lär den i medicinalstyrelsens stat upptagna anslagspost till vikariatsersättningar m. m. böra höjas med ett belopp, motsvarande tjänstgöringspenningar till statsinspektören för en och en halv månad. Med den av mig tillstyrkta avlöningen blir detta belopp 312 kronor 50 öre.

Statsinspektörens rese- och traktamentsersättning bör uppenbarligen efter hans överflyttande på medicinalstyrelsens stat utgå från sjätte, icke nionde, huvudtiteln's anslag till rese- och traktamentspenningar.»

Chefen för civildepartementet, statsrådet von Sydow, som förklarade sig åberopa vad chefen för jordbruksdepartementet sålunda anför, yttrade härefter vidare.

*Förhöjning av
anslaget till
vetenskapliga
rådet m. m.*

I den av riksdagen antagna staten för medicinalstyrelsen upptogs, bland annat, en anslagspost om 49,900 kronor till vetenskapliga rådet, veterinärrådet, vikariatsersättningar och extra tjänstemän m. m.

I händelse av statsinspektörens över köttkontrollen uppförande å ordinarie stat erfordras, på sätt förut omförmålts, en höjning av ifrågasvarande anslagspost med 312 kronor 50 öre. Härutöver påkallas emellertid en ökning av anslagsposten för att med densamma må kunna bestridas vissa kostnader för den nämnd, som jämlikt nådigt brev den 3 december 1915 skall tillsättas för avgivande av yttrande angående sökande av apoteksprivilegium.

Genom nämnda nådiga brev har Kungl. Maj:t förordnat, att, sedan ansökningar om erhållande av personligt privilegium å apotek inkom-

mit till medicinalstyrelsen, styrelsen efter granskning av ansökningshandlingarna skall insända desamma till en för avgivande av yttrande angående sökande av apoteksprivilegium tillsatt nämnd. Denna nämnd skall utgöras av en ordförande, vilken förordnas av Kungl. Maj:t, samt två privilegieinnehavare och två legitimerade apotekare, som ej innehåva privilegium å apotek eller arrendera apotek, utsedda, de förra jämte två suppleanter av apotekarsocietetens direktion och de senare, likaledes jämte två suppleanter, av medicinalstyrelsen, efter det centralstyrelsen för Sveriges farmaceutförbund lämnats tillfälle att yttra sig i ämnet. Ordföranden samt medlemmarna av nämnden och deras suppleanter utses för en tid av tre år. Därest privilegieinnehavare upphör att innehåva apotek eller legitimerad apotekare, som blivit utsedd till ledamot eller suppleant med hänsyn därtill att han icke innehade apoteksprivilegium eller arrenderade apotek, tillträder apoteksprivilegium eller arrende av apotek under tid, för vilken han är utsedd till medlem eller suppleant i nämnden, skall hans befattning i densamma genast upphöra. Bliver nämnden till följd härav eller av annau anledning ej fulltalig, skall nämnden kompletteras genom utseende av erforderligt antal medlemmar för den återstående tiden av treårsperioden i den ordning ovan sägs. Nämnden, som inom viss tid till medicinalstyrelsen skall avgiva yttrande över den av nämnden verkställda granskningen, har jämväl att i förekommande fall, på begäran av medicinalstyrelsen, avgiva yttrande angående sökande av arrende av apotek.

Kungl. Maj:t har tillika angående den ordföranden uti ifrågavarande nämnd samt medlemmarna av densamma tillkommande ersättning förordnat, att medlem skall äga att för tiden, under vilken han deltagit i nämndens arbeten, åtnjuta arvode av tio kronor om dagen samt ordföranden femton kronor om dagen, varjämte ordföranden och medlemmarna för av uppdraget föranledda resor skola åtnjuta resekostnads- och traktamentsersättning enligt tredje klassen i gällande resereglemente, därest de icke eljest äro till gottgörelse efter högre klass berättigade.

Beträffande ersättningar till ordförande och medlemmar i nämnden för år 1916 har Kungl. Maj:t anbefallt statskontoret att av under händer varande medel utbetala de arvoden samt resekostnads- och traktamentsersättningar, som i överensstämmelse med ovan angivna grunder kunna en var av dem tillkomma.

Då resekostnads- och traktamentsersättning till nämndens ledamöter, vilken kostnad väl endast i undantagsfall torde komma att utgå, lämpligen torde böra bestridas av sjätte huvudtiteln anslag till rese-

- [27.] och traktamentspenningar, kommer kostnaden för varje sammanträde i nämnden att uppgå till 55 kronor, och då i genomsnitt något mera än ett sammanträde i månaden torde vara erforderligt, läser kostnaden för denna nämnd böra beräknas till 1,000 kronor om året.

Från och med år 1917 läser nämnda kostnad lämpligen böra bestridas av omförmälda anslagspost till vetenskapliga rådet, veterinärrådet, vikariatsersättningar och extra tjänstemän m. m. I följd härav samt med hänsyn till den höjning av anslagsposten, som erfordras i samband med statsinspektörens över köttkontrollen uppförande å ordinarie stat, torde en sammanlagd ökning av anslagsposten böra äga rum med i avrundat tal 1,300 kronor.

Ändring i
övergångs-
staten.

Den av riksdagen antagna övergångsstaten för medicinalstyrelsen var av följande lydelse:

B. Övergångsstat.

	Lön.	Tjänst- görings- pennin- gar.	Summa.	
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	
1 kamrerare	3,000	1,500	4,500	} Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kr. och efter 10 år med ytterligare 500 kr.
1 registrator och aktuarie	1,800	1,400	3,200	
Till personligt avlöningstillägg åt skrivbiträdet Anna Marin, därest hon antages till ordinarie skrivbiträde å den nya staten	—	—	400	
Summa	—	—	8,100	

Sedan Kungl. Maj:t den 26 februari 1915 i nåder utnämnt och förordnat den i förenämnda övergångsstat upptagne registratorn och aktuarien att vara sekreterare hos medicinalstyrelsen, torde, såsom medicinalstyrelsen i underdånig skrivelse den 23 oktober 1915 framhållit, det å övergångsstaten till nämnda befattningshavare upptagna anslaget 3,200 kronor böra utgå samt i följd härav det ordinarie anslaget till medicinalstyrelsen minskas med motsvarande belopp.

Under åberopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

dels medgiva ej mindre att å avlöningsstaten för medicinalstyrelsen må från och med år 1917 uppföras en statsinspektör över köttkontrollen i riket med en årlig avlöning av 7,500 kronor, därav 5,000 kronor lön samt 2,500 kronor tjänstgöringspenningar, än även att innehavaren av nämnda tjänst må äga rätt till ett ålderstillägg å 600 kronor efter fem års tjänstgöring;

[27.]

dels förklara, att innehavaren av nämnda tjänst må årligen, när sådant utan hinder för göromålens behöriga gång kan ske, åtnjuta semester under en och en halv månad, ävensom att för åtnjutande av de med sagda tjänst förenade avlöningsförmåner skola gälla vad i nådiga kungörelsen den 1 oktober 1914 angående villkor och bestämmelser för åtnjutande av avlöningsförmåner enligt den från och med år 1915 gällande ordinarie stat för medicinalstyrelsen finnes stadgat ifråga om å nämnda stat upptagna ordinarie manliga befattningshavare;

dels från och med år 1917 höja den å medicinalstyrelsens ordinarie stat upptagna anslagsposten till vetenskapliga rådet, veterinärrådet, vikariatsersättningar och extra tjänstemän m. m. från 49,900 kronor med 1,300 kronor till 51,200 kronor;

dels godkänna sådan ändring i ordinarie övergångsstaten för medicinalstyrelsen, att det däri uppförda anslaget till 1 registrator och aktuarie ur staten uteslutes;

dels ock, vid bifall till vad ovan föreslagits beträffande förändringar i staten för medicinalstyrelsen, från och med år 1917 höja det å riksstaten uppförda *ordinarie anslaget till medicinalstyrelsen* från 193,100 kronor med 5,600 kronor till 198,700 kronor, därav 4,900 kronor å övergångsstat.

[28.]

*Ang. ålders-
tillägg åt
notarien
hos medi-
cinalstyrelsen
friherre
E. J. A.
Klinckow-
ström.*

I detta sammanhang tillåter jag mig till behandling upptaga en av medicinalstyrelsen i skrivelse den 20 april 1915 gjord framställning om ålderstillägg åt en befattningshavare i medicinalstyrelsen, vilket ärende dock icke inverkar på huvudtitelns slutsumma. Medicinalstyrelsen yttrar i nämnda skrivelse följande.

Den 22 februari 1909 förordnades nuvarande notarien hos medicinalstyrelsen friherre Ernst Johan Axel Klinckowström i avvaktan å styrelsens omorganisation att tillsvidare bestrida en notarietjänst hos styrelsen mot åtnjutande av med ifrågavarande tjänst förenade lön och tjänstgöringspenningar. Då sedermera den nya ordinarie staten för medicinalstyrelsen den 1 januari 1915 trädde i kraft, förordnades Klinckowström att tillsvidare hos styrelsen uppehålla en notarietjänst, vilkens innehavare samtidigt förordnats att uppehålla en i den nya staten upptagen sekreterartjänst. Anledningen till att nu ifrågavarande båda tjänster tillsvidare måste uppehållas på förordnande, var den, att mot av medicinalstyrelsen upprättat förslag till besättande av de två då ännu lediga sekreterartjänsterna i styrelsen anförts besvär, vilka vid tiden för den nya statens trädande i kraft ännu voro beroende på Kungl. Maj:ts prövning. Sedan Kungl. Maj:t den 26 februari 1915 utnämnt innehavare av förenämnda sekreterartjänster, utnämndes Klinckowström den 27 februari 1915 av medicinalstyrelsen till tjänsteman i första lönegraden (notarie) hos styrelsen.

Genom nådig kungörelse den 1 oktober 1914 angående villkor och bestämmelser för åtnjutande av avlöningsförmåner enligt den från och med år 1915 gällande ordinarie stat för medicinalstyrelsen har Kungl. Maj:t stadgat, bland annat, att för åtnjutande av löneförhöjning genom ålderstillägg löntagare bör tillgodoräknas den tid, som före den nya avlöningsstatens trädande i kraft förflutit från hans tillträde till befattningen eller annan samma lönegrad tillhörande befattning i medicinalstyrelsen, vare sig på grund av fullmakt eller konstitutorial eller på grund av förordnande i följd av frågan om medicinalstyrelsens omorganisation.

Klinckowström hade, enligt vad ovan anförts, redan vid den nya avlöningsstatens trädande i kraft under mer än fem år oavbrutet uppehållit en notarietjänst hos styrelsen. Då Klinckowström därjämte under mer än fyra femtedelar av berörda tid med gott vitsord bestritt ifrågavarande tjänst, hade han alltså redan vid den nya statens ikraftträdande med avseende å tjänstetid uppfyllt de fordringar, som i ovan omförmälda kungörelse den 1 oktober 1914 stadgats för rätt till förhöjning av lönen genom ålderstillägg.

[28.]

Då Klinckowström numera utnämns till tjänsteman i första lönegraden (notarie) hos styrelsen, samt Klinckowström, på sätt ovan anförts, redan vid ikraftträdandet av den nya staten för medicinalstyrelsen med avseende å tjänstetid uppfyllt stadgade fordringar för åtnjutande av första löneförhöjning genom ålderstillägg, ansåge styrelsen, att han borde komma i åtnjutande av dylik löneförhöjning. Den omständigheten, att Klinckowström icke omedelbart vid den nya lönestatens trädande i kraft kunnat utnämnas till sin befattning, utan under tiden från och med den 1 januari 1915 till och med den 26 februari samma år allenast uppehållit befattningen på förordnande, borde enligt medicinalstyrelsens förmenande icke inverka på Klinckowströms rätt till förhöjning av den honom tillkommande lönen. Därest ifrågavarande omständighet skulle tillerkännas en sådan inverkan, skulle detta för Klinckowström medföra en ekonomisk förlust, som, under förutsättning att Klinckowström komme att innehava sin förevarande tjänst till uppnådd pensionsålder, skulle uppgå till ej mindre än 8,000 kronor. Att ett tillfälligt förhållande ifråga om tidpunkten för den formella utnämningen skulle ådraga en tjänstinnehavare dylik påföljd syntes medicinalstyrelsen icke vara med rättvisa eller billighet överensstämmande.

Medicinalstyrelsen har därför hemställt, att Kungl. Maj:t måtte medgiva Klinckowström rätt att från och med år 1915 eller, därest detta icke kunde bifallas, från och med månaden näst efter den, under vilken han utnämns till tjänsteman av första lönegraden, det vill säga från och med mars månad år 1915, åtnjuta första förhöjning genom ålderstillägg i den med hans befattning förenade lönen.

Till följd av nådig remiss har statskontoret den 8 maj 1915 av- Statskontoret.
givit utlåtande i ärendet och därvid yttrat sig sålunda:

I nådiga kungörelsen den 1 oktober 1914 angående villkor och bestämmelser för åtnjutande av avlöningsförmåner enligt den från och med år 1915 gällande ordinarie stat för medicinalstyrelsen stadgades, bland annat, att löntagare för åtnjutande av löneförhöjning genom ålderstillägg bör tillgodoräknas den tid, som före den nya avlöningsstatens trädande i kraft förflutit från hans tillträde till befattningen eller annan samma lönegrad tillhörande befattning i medicinalstyrelsen, vare sig på grund av fullmakt eller konstitutorial eller på grund av förordnande i följd av frågan om medicinalstyrelsens omorganisation.

Med hänsyn till grunden för detta stadgande syntes detsamma böra anses tillämpligt blott i fråga om sådan löntagare, som omedelbart vid den nya lönestatens trädande i kraft överginge å den nya staten eller tillträdde ordinarie tjänst inom styrelsen, vadan Klinckowström endast i det fall, att han den 1 januari 1915 tillträtt tjänst i första lönegraden, syntes hava ägt att på grund av

[28.] berörda stadgande räkna sin tjänstgöring såsom tillförordnad notarie från den 22 februari 1909 sig till godo för ålderstilläggs åtnjutande.

I avseende därå ville statskontoret även åberopa Kungl. Maj:ts beslut den 31 december 1914 rörande ifrågasatt ålderstillägg för protokollssekreteraren J. R. Fast.

Att ej Klinckowström från årets början blev innehavare av sin nuvarande tjänst, hade emellertid berott på den tillfälliga omständigheten, att den sekreterarbefattning i medicinalstyrelsen, till vilken Klinckowströms företrädare å notarietjänsten befordrats, till följd av anförda besvär över styrelsens förslag till befattningens tillsättande ej hunnit bliva tillsatt förr än efter 1915 års ingång. Då statskontoret i likhet med medicinalstyrelsen funne det vara obilligt, om Klinckowström i följd av berörda omständighet skulle få sina ålderstillägg fem år senare än om han blivit före 1915 års ingång utnämnd till innehavare av notarietjänsten, hemställde statskontoret, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen medgiva, att Klinckowström finge, utan hinder därav att han först efter 1915 års ingång tillträtt sin notarietjänst, räkna sig sin tjänstgöring såsom tillförordnad notarie före nämnda tidpunkt till godo för ålderstilläggs åtnjutande.

Löneregleringskommittén.

Sedermera har löneregleringskommittén den 17 december 1915 avgivit infortrat yttrande och därvid anfört följande:

»Till fullständigande av de i remissakten anförda omständigheter vill löneregleringskommittén här meddela en del från medicinalstyrelsen och jämväl annorledes inhämtade upplysningar.

Anledningen därtill att Klinckowström den 22 februari 1909 allenast förordnades att tillsvidare bestrida en ledigbliven notarietjänst hos styrelsen var den att, sedan Kungl. Maj:t den 13 juni 1908 uppdragit åt en kommitté att verkställa utredning och avgiva förslag i fråga om förändringar i medicinalstyrelsens organisation m. m., blivit genom kungl. brev den 19 juni 1908 föreskrivet, att, i avsakten på möjligen ifrågakommande förändringar av organisationen av medicinalstyrelsen, tjänst inom ämbetsverket, vilken enligt instruktionen skulle av styrelsen tillsättas, finge, intill dess annorlunda blivit av Kungl. Maj:t bestämt, tillsättas allenast medelst förordnande tills vidare.

Det omförmäles i medicinalstyrelsens skrivelse den 20 april 1915, att Klinckowström, då den nya staten för ämbetsverket den 1 januari 1915 trädde i kraft, förordnades att tillsvidare hos styrelsen uppehålla en notarietjänst, vars innehavare samtidigt förordnades att uppehålla en i den nya staten upptagen sekreterartjänst.

Under det att å den gamla staten funnos tre notarietjänster, upptogs i den nya staten endast två sådana tjänster. Den befattning, som sålunda bortföll, var, efter vad upplyst blivit, den, som ditintills på förordnande uppehållits av Klinckowström.

Detta var sålunda orsaken till att med ingången av år 1915 förordnande meddelades Klinckowström å den notarietjänst, av vilken han genom utnämningen den 27 februari 1915 blev ordinarie innehavare.

Det synes härvid kunna erinras, att i och för sig den omständigheten, att sistnämnda tjänst icke var den notarietjänst, Klinckowström bestritt till den 1 januari 1915, ej vid prövning av förevarande fall torde böra tilläggas någon för Klinckowström menlig betydelse i betraktande därav att, enligt åberopade stadgandet i

förenämnda kungörelse den 1 oktober 1914, där avsedd löntagare äger för åtnjutande av löneförhöjning genom ålderstillägg tillgodoräknas den tid, som före den nya avlöningsstatens trädande i kraft förflutit från hans tillträde till befattningen *eller annan samma lönegrad tillhörande befattning i medicinalstyrelsen*.

Statskontoret har i sitt utlåtande åberopat ett av Kungl. Maj:t den 31 december 1914 meddelat beslut angående av nedre justitierevisionen ifrågasatt ålderstillägg åt protokollssekreteraren därstädes J. R. Fast.

I detta ärende förhöll sig emellertid så, att Fast visserligen, på sätt statskontoret i infordrat utlåtande framhöll, från och med den 25 juni 1909 intill utgången av år 1911 uppehållit en protokollssekreterartjänst, vilken till följd av frågan om den med 1912 års början inträdda regleringen av löneförhållanden m. m. vid nedre justitierevisionen icke besatts med ordinarie innehavare, men att han först den 26 april 1912 utnämnts till ordinarie innehavare av en under loppet av februari månad samma år ledigbliven protokollssekreterartjänst.

På grund därav och vad i övrigt av statskontoret anförts, fann Kungl. Maj:t den 31 december 1914 framställningen om ålderstillägg för Fast icke kunna bifallas.

Detta fall torde emellertid knappast kunna sägas överensstämma med det nu föreliggande, då Klinckowström redan vid ikraftträdandet av den nya staten för medicinalstyrelsen oavbrutet under mer än fem år på det ovanberörda vakansförordnandet uppehållit en och samma befattning.

Löneregleringskommittén ansluter sig emellertid till statskontorets uppfattning, att ovan omförmälda stadgande i kungl. kungörelsen den 1 oktober 1914, med hänsyn till grunden för detsamma, torde böra anses tillämpligt blott i fråga om sådan löntagare, som omedelbart vid den nya lönestatens trädande i kraft övergått å den nya staten eller tillträtt ordinarie tjänst inom medicinalstyrelsen, samt att Klinckowström sålunda icke äger någon rätt att tillgodoräkna sig föregående tjänstgöring såsom tillförordnad notarie för åtnjutande av ålderstillägg å nu innehavande befattning.

Med hänsyn till de särskilda omständigheter, som här föreligga, har kommittén likväl ur billighetssynpunkt ansett sig ej böra avstyrka framställning till riksdagen, att Klinckowström må, utan hinder därav att han först efter ingången av år 1915 tillträtt sin innehavande tjänst, räkna sig föregående tjänstgöring såsom tillförordnad notarie till godo för ålderstilläggs åtnjutande.

Medicinalstyrelsen har föreslagit, att förmånen av ålderstillägg skulle tillgodokomma Klinckowström från och med ingången av år 1915 eller, därest detta icke kunde bifallas, från och med månaden näst efter den, under vilken han utnämnts till tjänsteman av första lönegraden, alltså mars månad 1915.

Statskontoret har icke framställt något förslag i fråga om den tidpunkt, varifrån ålderstillägg borde få tillgodonjutas.

Att Klinckowström skulle kunna erhålla ålderstillägg från och med ingången av år 1915, således redan innan han blivit utnämnd till ordinarie tjänsteman, synes kommittén uteslutet. Ej heller torde denna förmån böra tillerkännas honom från det senare av medicinalstyrelsen alternativt föreslagna datum, den 1 mars 1915. Regeln är ju, att förmånen av ålderstillägg tilldelas befattningshavare först från och med ingången av ett kalenderår. Närmare till hands låge då att tänka sig, att ifrågavarande förmån kunde beredas Klinckowström från och med den 1 januari 1916. Med hänsyn till de av riksdagen vid upprepade tillfällen uttalade betänkligheter mot att beslut angående avlöningsförmåner givas

[28.] retroaktiv verkan, anser sig kommittén emellertid icke kunna tillstyrka, att ålders-
tillägg beredes honom tidigare än från och med ingången av år 1917.»

Departements-
chefen.

I enlighet med vad statskontoret och lönerregleringskommittén an-
fört torde ovanberörda, på riksdagens beslut grundade stadgande an-
gående beräkningen av tiden för åtnjutande av ålderstillägg ej vara
tillämpligt i avseende å Klinckowström, då han icke omedelbart vid den
nya lönestatens trädande i kraft den 1 januari 1915 tillträtt ordinarie
tjänst hos styrelsen. Starka billighetsskäl synas mig emellertid tala
för att åtgärder till Klinckowströms förmån vidtagas i det avseende,
framställningen avser. Att Klinckowström skulle kunna erhålla ålders-
tillägg från och med ingången av år 1915, då han ännu icke blivit
utnämnd till ordinarie tjänsteman, anser jag emellertid i likhet med
lönerregleringskommittén uteslutet. Ett beredande av ålderstillägg åt
Klinckowström från och med dagen för tillträdet av den ordinarie
befattningen, den 27 februari 1915, eller ock från och med mars 1915
torde ej heller kunna ifrågakomma i betraktande av att ålderstillägg
pläga utgå från och med ingången av kalenderåret näst efter det, var-
under de för ålderstilläggets erhållande stadgade villkor blivit uppfyllda.
Med strängt fasthållande utav den av riksdagen i lönefrågor tillämpade
praxis att icke bevilja sådana förmåner för förfluten tid, skulle Klinckow-
ström, såsom lönerregleringskommittén påpekat, ej kunna erhålla ålders-
tillägg förrän från och med den 1 januari 1917. Emellertid synas mig
alldeles särskilda omständigheter tala för att i detta fall medgiva ett
undantag från nämnda praxis såtillvida, att ålderstillägg beredes
Klinckowström från 1916 års ingång. Det förhåller sig nämligen så,
att Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av medicinal-
styrelsen till följd av riksdagsupplösningen år 1914 kom att framläggas
för riksdagen vid en senare tidpunkt än annars blivit fallet. Detta
åter hade till följd att riksdagens skrivelse i ämnet och Kungl. Maj:ts
i anledning därav fattade beslut kommo att expedieras så sent, att de
i medicinalstyrelsens här ovan återgivna skrivelse omförmälda utnäm-
ningsfrågorna, i vilka besvär anfördes, kunde slutligt avgöras först
efter ingången av år 1915. Om åter riksdagsupplösning ej ägt rum,
hade propositionen blivit framlagd tidigare, och torde såväl riksdagens
som Kungl. Maj:ts beslut då hava blivit fattade så tidigt, att nyss-
nämnda frågor blivit slutligt avgjorda redan under år 1914. Givetvis
hade då även Klinckowström fått tillträda sin ifrågavarande befattning
redan den 1 januari 1915 och vid denna tidpunkt jämväl erhållit första
ålderstillägget. Att märka är också, att framställningen om ålderstillägg
åt Klinckowström inkom till Kungl. Maj:t i april månad 1915, men att

ärendet förelåg i slutligt berett skick så sent, att detsamma lämpligen icke ansågs böra föreläggas den då ännu sittande riksdagen. Hade emellertid så skett, torde väl Klinckowström beviljats ifrågavarande förmån från ingången av år 1916. [28.]

Det lär knappast behöva tilläggas, att, för den händelse en framställning av här avsett innehåll bifalles av Kungl. Maj:t och riksdagen, detta helt naturligt icke får anses prejudicerande för framtiden.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att notarien hos medicinalstyrelsen friherre Ernst Johan Axel Klinckowström må, utan hinder därav att han först efter ingången av år 1915 tillträtt sin nu innehavande tjänst, för ålderstilläggs åtnjutande räkna sig sin tjänstgöring före nämnda tidpunkt såsom tillförordnad notarie till godo i så måtto, att han må från och med år 1916 uppbära första ålderstillägget å lönen.

2. Personligt avlöningstillägg till en befattningshavare i medicinalstyrelsen.

I statsverkspropositionen till 1914 års senare riksdag föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att på extra stat för år 1915 anvisa ett anslag av 2,100 kronor för beredande av personliga avlöningstillägg under sistnämnda år för å övergångsstat uppförda befattningshavare hos medicinalstyrelsen i enlighet med de för provisorisk lönereglering för befattningshavare i medicinalstyrelsen för år 1914 gällande grunder och villkor. [29.]

*Personligt
avlöningstill-
lägg till en
befattnings-
havare i medi-
cinalstyrelsen.
(Extra anslag.)*

Enligt av Kungl. Maj:t i samband med frågan om medicinalstyrelsens omorganisation framlagt förslag skulle nämligen en kamrerare och registratorn hos medicinalstyrelsen, med bibehållande av sina dåvarande avlöningsförmåner på ordinarie stat, uppföras å övergångsstat. För att bereda dessa befattningshavare ersättning för de provisoriska avlöningstillägg, de under åren 1912—1914 åtnjutit, men som med tillämpande av de nya staterna för styrelsen skulle komma att upphöra, begärdes det ifrågavarande anslaget; och blev detsamma jämväl av riksdagen beviljat.

I enlighet med Kungl. Maj:ts framställning har 1915 års riksdag för ifrågavarande ändamål på extra stat för år 1916 beviljat ett anslag av likaledes 2,100 kronor.

[29.] Av anslaget till förevarande avlöningstillägg äro 800 kronor avsedda för den i föregående punkt omförmälde registratorn och aktuarien, vilken, såsom jämväl framgår av vad i samma punkt meddelats, den 26 februari 1915 i nåder utnämnts och förordnats att vara sekreterare hos medicinalstyrelsen.

Då, såsom medicinalstyrelsen uti skrivelse den 23 oktober 1915 framhållit, anslaget i fråga följaktligen kan minskas med 800 kronor, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att på extra stat för år 1917 anvisa ett anslag av 1,300 kronor för beredande av *personligt avlöningstillägg* under nämnda år *för en å övergångsstat uppförd befattningshavare hos medicinalstyrelsen* i enlighet med de för provisorisk lönereglering för befattningshavare i medicinalstyrelsen för år 1914 fastställda grunder och villkor.

3. Statsmedicinska anstalten, *oförändrat ordinarie*
anslag kronor 69,150: —

4. Farmaceutiskt laboratorium vid statsmedicinska anstalten.

[30.] På framställning av Kungl. Maj:t har 1914 års senare riksdag för inredning, utrustning och drift av ett i huvudsaklig överensstämmelse med den i statsrådsprotokollet över civilärenden den 14 maj 1914 angivna plan vid den statsmedicinska anstalten tillsvidare inrättat farmaceutiskt laboratorium, vilket skulle ställas under tillsyn och vård av föreståndaren för den rättskemiska avdelningen, å extra stat för år 1915 anvisat ett belopp av 30,350 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta förskottsvis under år 1914 av tillgängliga medel utanordna 14,750 kronor.

*Farmaceutiskt
laboratorium
vid statsmedi-
cinska
anstalten.
(Extra anslag.)*

Genom nådigt brev den 4 september 1914 har Kungl. Maj:t därefter förordnat, att ett farmaceutiskt statslaboratorium skall i huvudsaklig överensstämmelse med ovanberörda plan tillsvidare inrättas vid den statsmedicinska anstalten samt ställas under tillsyn och vård av föreståndaren för anstaltens rättskemiska avdelning.

Sedan 1915 års riksdag därefter, på framställning av Kungl. Maj:t, för upprätthållande av driften av ifrågavarande farmaceutiska laborato-

rium på extra stat för år 1916 anvisat ett belopp av 15,600 kronor, har Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 18 juni 1915 fastställt avlönings- och omkostnadsstat för laboratoriet att tillämpas under år 1916 samt ställt ifrågavarande anslag å 15,600 kronor till medicinalstyrelsens förfogande att för därmed avsett ändamål användas. [30.]

I skrivelse den 18 oktober 1915 har medicinalstyrelsen, då ifrågavarande laboratorium syntes böra äga bestånd även under år 1917, hemställt, att Kungl. Maj:t måtte för ändamålet hos riksdagen begära anvisande på extra stat för år 1917 av ett belopp av 15,600 kronor.

I enlighet härmed hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för *upprätthållande av driften av ett vid den statsmedicinska anstalten tillsvidare inrättat farmaceutiskt laboratorium* å extra stat för år 1917 anvisa ett belopp av 15,600 kronor.

Provinsialläkarstaten.

5. Förste provinsialläkare och provinsialläkare, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 865,200: —

6. Resestipendier åt förste provinsialläkare m. fl.

I förslaget till riksstat för år 1916 hade Kungl. Maj:t under »Medicinalstaten samt hälso- och sjukvården» såsom oförändrade ordinarie anslag, reservationsanslag, uppfört till resestipendier dels åt förste provinsialläkare, provinsialläkare, extra provinsialläkare, biträdande provinsialläkare och stadsläkare 2,500 kronor, dels åt vid rikets hospital och asyler anställda läkare 500 kronor, dels åt ordinarie läkare vid länslasarett och därmed likställda sjukhus 1,500 kronor, dels ock åt läkare, som anmäla sig vilja i utlandet studera tuberkulosens igenkännande, behandling eller hygien, 1,000 kronor.

I samband med behandlingen av frågan om åtgärder för ernående av största möjliga sparsamhet i statsutgifterna hade jag i ingressen till det vid statsverkspropositionen fogade statsrådsprotokollet över civilärenden den 14 januari 1915 meddelat, att Kungl. Maj:t genom kungörelse den 17 december 1914 föreskrivit, att med åtgärder för utdelning för år 1915 av vissa resestipendier skulle tillsvidare anstå,

[31.]

Resestipendier åt förste provinsialläkare m. fl.
(Ordinarie anslag.)

[31.] samt att det vore all anledning förmoda, att de ifrågakomna beloppen icke alls komme att utgå för det med respektive anslag avsedda ändamål utan komme att inbesparas till statsverket. Bland dessa resestipendieanslag angav jag, förutom vissa andra under sjätte huvudtiteln uppförda anslag, varom nu ej är fråga, ovanberörda ordinarie reservationsanslag. Med hänsyn till de jämförelsevis små belopp, vartill samtliga de av mig sålunda angivna anslagen uppginge, ansåg jag, att inbesparandet för år 1915 av dessa belopp icke borde föranleda till motsvarande nedsättning av de anslagsbelopp, som äskades för år 1916.

Riksdagen höll emellertid före, att, då de på omförmälda reservationsanslag uppkommande besparingar utan vidare bleve under år 1916 för respektive ändamål tillgängliga, det icke vore behövt att å samma års riksstat uppföra dessa anslag. Riksdagen beslöt alltså, att omförmälda fyra ordinarie reservationsanslag till resestipendier skulle ur riksstaten för år 1916 uteslutas. (Riksdagens skrivelse nr 6, p. 29, 32, 34 och 39).

Genom nådig kungörelse den 10 december 1915 (Sv. förf.-saml. nr 573) har Kungl. Maj:t sedermera förordnat, att med åtgärder för utdelning för år 1916 av vissa angivna resestipendier, däribland de här ovan omförmälda, skall tills vidare anstå.

Enligt från statskontoret erhållen uppgift finnas för ifrågavarande ändamål tillgängliga följande belopp:

	Rikstats- anvisning för år 1915.	Reserva- tion från föregående år.	Summa.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.
1.o. Till resestipendier åt förste provinsialläkare, provinsialläkare, extra provinsialläkare, biträdande provinsialläkare och stads-läkare	2,500 —	1,750 —	4,250 —
2.o. Till resestipendier åt vid rikets hospital och asylers anställda läkare	500 —	500 —	1,000 —
3.o. Till resestipendier åt ordinarie läkare vid länslasarett och därmed likställda sjukhus	1,500 —	2,250 —	3,750 —
4.o. Till resestipendier åt läkare, som anmäla sig vilja i utlandet studera tuberkulosens igenkännande, behandling eller hygien	1,000 —	— —	1,000 —

Enahanda skäl, som förelågo för uteslutande av ifrågavarande anslag ur 1916 års riksstat, lära alltså fortfarande förefinnas.

Anslagen i fråga torde sålunda ej heller böra upptagas i riksstaten för år 1917. [31.]

Till de i tabellen under 2:o—4:o upptagna stipendier återkommer jag härneden.

Under förevarande punkt hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen besluta,

att det ordinarie reservationsanslaget till resestipendier åt förste provinsialläkare, provinsialläkare, extra provinsialläkare, biträdande provinsialläkare och stads-läkare skall ur riksstaten för år 1917 uteslutas.

7. Till avlöning åt femton civila läkarstipendiater, *oförändrat ordinarie anslag, reservationsanslag* kronor 22,500: —

8. Bidrag till extra provinsialläkares avlöande, *oförändrat ordinarie anslag, förslagsanslag* » 30,000: —

9. Tilläggsarvoden åt extra provinsialläkarna i Malå och Bjurholms distrikt.

Riksdagen har år 1913 med anledning av en inom riksdagen väckt motion å extra stat för år 1914 beviljat ett anslag av 1,400 kronor att användas som tilläggsarvode åt extra provinsialläkaren i Malå distrikt, omfattande Malå socken i Västerbottens län, med 800 kronor under år 1914 och med rätt för Kungl. Maj:t att av tillgängliga medel, vid eventuellt tillsättande av nämnda extra provinsialläkartjänst redan under år 1913, använda av återstående 600 kronor så mycket som belöpte på den efter tjänstens tillsättande fallande del av året.

[32.]
Tilläggs-
arvoden åt
extra
provinsial-
läkarna i
Malå och
Bjurholms
distrikt.
(Extra anslag.)

Därefter har 1914 års förra riksdag i enlighet med Kungl. Maj:ts hemställan såsom tilläggsarvode åt extra provinsialläkaren i nämnda distrikt på extra stat för år 1915 anvisat ett belopp av 800 kronor.

Sistnämnda riksdag har vidare med anledning av en inom riksdagen väckt motion å extra stat för år 1915 beviljat ett anslag av 750 kronor att användas såsom tilläggsarvode åt extra provinsialläkaren i Bjurholms extra provinsialläkardistrikt med 500 kronor under år 1915 samt med rätt för Kungl. Maj:t att av tillgängliga medel och vid eventuell tillsättning av befattningen redan under år 1914 använda

- [32.] återstående 250 kronor eller så stort belopp därav som med ett tilläggsarvode av 500 kronor för år belöpte på den tid av året, varunder befattningen vederbörligen uppehöles.

Sedermåra har 1915 års riksdag i enlighet med Kungl. Maj:ts hemställan på extra stat för år 1916 anvisat ett belopp av 1,300 kronor till beredande av tilläggsarvoden åt extra provinsialläkarna i Malå och Bjurholms distrikt med 800 kronor för den förre och 500 kronor för den senare.

Enligt vad från medicinalstyrelsen i skrivelser den 1 oktober och den 21 december 1915 meddelats äro, på grund av brist på sökande, ifrågavarande tjänster alltjämt obesatta. Vad Malå distrikt vidkommer, har länets landsting i samband med väckt fråga om fortsatt oktroj för distriktet efter utgången av år 1916 under visst villkor beslutit ökning av landstingets bidrag till läkarens avlöning. Då svårigheterna att under nuvarande ringa läkartillgång få ifrågavarande extra provinsialläkartjänster vederbörligen uppehållna äro av den art, att ökat statsbidrag fortfarande är av behovet påkallat, hemställer jag, i likhet med medicinalstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att på extra stat för år 1917 bevilja ett anslag av 1,300 kronor till beredande av *tilläggsarvoden åt extra provinsialläkarna i Malå och Bjurholms distrikt* med 800 kronor för den förre och 500 kronor för den senare.

Sjukvårdsanstalterna.

Sinnessjukvårdsanstalterna.

10. Hospitals underhåll.

- [33.] I enlighet med Kungl. Maj:ts hemställan höjdes förslagsanslaget till hospitals underhåll av 1914 års senare riksdag från 3,500,000 kronor till 3,850,000 kronor.

*Höjning av
anslaget till
hospitals
underhåll.
(Ordinarie
anslag.)*

Vid undersökning har det emellertid visat sig, att från och med år 1917 ytterligare förhöjning av anslaget är erforderlig. I sådant hänseende ber jag att få återöpa en av föredraganden för hospitalsärenden i medicinalstyrelsen, medicinalrådet R. Stenbeck överlämnad promemoria av följande innehåll:

•Anmodad att lämnad en beräkning över statens utgifter för hospitalens underhåll för år 1917 får jag härmed vördsamt anföra följande. [33.]

Till en början lämnas en översikt av utgifter och inkomster för åren 1912—1914.

Å r.	Medeltal vårdade.	Summa utgifter för hospitalens underhåll.	Summa inkomster vid hospitalen.	Erforderliga statsbidrag.	Medelkostnad per år och plats av statsmedel.
		Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
1912	*) 8,063	6,159,374	2,357,684	3,801,690	471
1913	8,791	6,498,498	2,532,643	3,965,855	451
1914	8,959	6,567,591	2,589,803	3,977,788	444
Summa	25,813	19,225,463	7,480,130	11,745,333	455

*) Därav 150 å Sätters och Västerviks vanförestalter.

Antalet sjukplatser å statens hospital — Korsbergakolonien och länsplatserna medräknade — för år 1917 kan beräknas till 9,578. Det erforderliga statsbidraget blir alltså $9,578 \times 455 = 4,357,990$ kronor.»

Enligt denna beräkning skulle den årliga medelkostnaden av statsmedel för år och patient vid en medelbeläggning av 8,604 patienter uppgå till omkring 455 kronor. Motsvarande kostnad upptogs vid år 1911 framlagd beräkning till omkring 444 kronor och angavs år 1914 till 422 kronor. Det synes mig emellertid antagligt, att kostnads-siffran kommer att uppgå till den i promemorian beräknade. Utgår man från denna siffra samt det i promemorian likaledes angivna antalet vårdplatser, torde förslagsanslaget till hospitals underhåll böra höjas med 500,000 kronor, för att det skall svara mot den ökade belastningen å detsamma.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att från och med år 1917 höja det å ordinarie stat uppförda *förslagsanslaget till hospitals underhåll* med 500,000 kronor eller från 3,850,000 kronor till 4,350,000 kronor.

[34.]

Arvoden åt
två bokhåll-
lare, predi-
kant och sek-
reterare vid
Östersunds
hospital samt
förhöjt arvode
åt sekretera-
ren vid Piteå
hospital och
asyl.
Östersunds
hospital.

I detta sammanhang har jag att underställa Kungl. Maj:t fråga om arvoden åt två bokhållare, en predikant och en sekreterare vid Östersunds hospital samt om förhöjt arvode åt sekreteraren vid Piteå hospital och asyl.

Genom nådigt brev den 30 juni 1913 har Kungl. Maj:t bemyndigat medicinalstyrelsen, bland annat, att efter ingången av år 1915, tillsvidare under den tid det nya hospitalet vid Östersund organiserades och mottog första uppsättningen av patienter, av förslagsanslaget till hospitals underhåll bestrida de utgifter, som erfordrades för fullgörandet av de göromål vid anstalten, vilka motsvarade sekreterarens och predikantens vid andra dylika anstalter, samt till avlönande av nödigt biträde åt anstaltens syssloman.

Uti skrivelse den 21 oktober 1915 har medicinalstyrelsen anfört, att, då hospitalet med år 1916 blir fullt organiserat och till fullo belagt samt i anledning härav tiden torde vara inne att i vederbörlig ordning fastställa avlöningarna till nu ifrågavarande tjänstemän, anstaltens styresmän vid en under 1915 års sommar förrättad inspektion anmodats att vidtaga åtgärder för avgivande av förslag till avlöning åt tjänstemännen ifråga. Med föranledande härav hade anstaltens direktion i skrivelse till medicinalstyrelsen den 14 september 1915 hemställt, att följande årliga arvoden måtte fastställas att från ingången av år 1917 utgå till nedan nämnda tjänstemän vid anstalten nämligen:

två bokhållare, vardera 1,000 kronor jämte fastställda	
naturaförmåner,	2,000: — kronor
en predikant	1,200: — »
en sekreterare	1,000: — » .

För egen del har medicinalstyrelsen funnit de av direktionen föreslagna avlöningarna skäligen och det ifrågasatta antalet tjänstemän väl avvägt, varför styrelsen för sin del tillstyrkt bifall till det av direktionen framställda förslaget.

Till belysning av de föreslagna arvodenas förhållande till motsvarande arvoden vid andra hospital har styrelsen åberopat följande tablå:

**Arvoden till amanuenser, bokhållare, sekreterare och predikanter vid rikets hospital
enligt nuvarande stat.**

Anstalt.	Antal patienter.*	Amanuens.		Bokhållare.		Sekreterare.		Predikant.	
		Antal.	Arvode.	Antal.	Arvode. Summa.	Antal.	Arvode.	Antal.	Arvode.
Stockholms hospital	255	1	2,000.—	1	1,000.—	1	800.—	1	800.—
Uppsala " och asyl	1,264	—	—	2	2,000.—	1	1,200.—	1	1,400.—
Nyköpings "	206	—	—	—	—	1	500.—	1	500.—
Vadstena " och asyl	800	—	—	2	2,000.—	1	1,000.—	1	1,800.—
Växjö " med krim:avd.	390	—	—	1	1,000.—	1	800.—	1	800.—
Västerviks "	830	—	—	2	2,000.—	1	1,200.—	1	1,400.—
Visby "	63	—	—	—	—	1	200.—	1	400.—
Lunds " och asyl	1,232	1	2,000.—	2	2,000.—	1	1,200.—	1	1,400.—
Malmö asyl	124	—	—	—	—	—	—	—	—
Göteborgs hospital	355	—	—	1	1,000.—	1	800.—	1	1,000.—
Vänersborgs " och asyl	1,080	—	—	2	2,000.—	1	1,200.—	1	1,400.—
Kristinehamns "	800	—	—	2	2,000.—	1	1,000.—	1	1,400.—
Säters "	830	—	—	2	2,000.—	1	1,200.—	1	1,600.—
Härnösands "	269	—	—	—	—	1	500.—	1	800.—
Piteå " och asyl	370	—	—	1	1,000.—	1	500.—	1	1,000.—
Östersunds "	560	—	—	—	—	—	—	—	—

*) I det uppgivna antalet äro inberäknade platserna å vederbörande läns upptagningsanstalter.

Arvodet till sekreteraren vid Piteå hospital och asyl utgör jämlikt Piteå hospital och asyl.
nådigt brev den 14 juli 1893 500 kronor om året.

Med skrivelse den 14 augusti 1915 har direktionen vid Piteå hospital och asyl till medicinalstyrelsen insänt en av sekreteraren vid anstalten gjord ansökning om utverkande av förhöjning av arvodet till nämnda befattningshavare till 800 kronor om året från och med den 1 januari 1916.

I sin nämnda skrivelse har direktionen för hospitalet, med hänsyn till det med sekreterarbefattningen förenade arbetet, tillstyrkt den gjorda framställningen. Tillika har direktionen, under åberopande av en jämförelse med de arvoden, som utgå till sekreterarna vid Stockholms, Växjö och Göteborgs hospital, uttalat, att direktionen funne det föreslagna avlöningsbeloppet skäligt. Slutligen har direktionen till förmån för ansökningen åberopat den löneförhöjning från 800 till 1,000 kronor om året, som genom Kungl. Maj:ts nådiga brev den 28 november

[34.] 1913 beretts en annan befattningshavare vid anstalten, nämligen dess predikant.

För egen del har medicinalstyrelsen i sin förenämnda skrivelse i förevarande ärende anfört följande:

Vid bestämmandet av ifrågakomna sekreterararvode torde hänsyn böra tagas, förutom till de av hospitalsdirektionen åberopade förhållandena, jämväl till den omständigheten, att Piteå hospital har ett avlägset läge och att det lär möta avsevärda svårigheter att erhålla lämplig person för sekreterarbefattningens upprätthållande. Härjämte torde böra anmärkas, att såväl predikanten som sysslomannen vid anstalten fått sina avlöningsförmåner förbättrade sedan deras avlöningsbelopp år 1893 för första gången fastställdes. Med hänsyn härtill funne medicinalstyrelsen den nu ifrågasatta höjningen av arvodet till sekreteraren vid Piteå hospital och asyl väl motiverad och av behovet påkallad.

På grund av vad sålunda anförts har medicinalstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes till 1916 års riksdag avlåta nådig proposition, att det belopp av högst 50,100 kronor, som av riksdagen beviljats till arvoden åt tjänstemän, vilka icke äro i hospitalens och asylernas lönestater upptagna, måtte höjas med 4,500 kronor till högst 54,600 kronor, på det att arvoden måtte kunna utgå till ovan angivna befattningshavare med av styrelsen föreslagna belopp.

*Departements-
chefen.*

Till en början tillåter jag mig erinra, att Östersunds hospital är avsett för 560 sinnessjuka. Vidare torde böra anmärkas, att vid föregående fastställelse av avlöning för predikant- och sekreterarbefattningar vid rikets hospital respektive avlöningsbelopp knappast satts i direkt förhållande till patientantalet, utan att även andra lokala omständigheter därvid spelat in. För bokhållarna har däremot samma arvode fastställts över hela linjen.

Vad särskilt beträffar bokhållarbefattningarna, må vidare erinras, att 1907 års riksdag på Kungl. Maj:ts framställning fastställde avlöningen för bokhållare till 600 kronor, varefter ifrågavarande tjänstemän vid 1910 års riksdag på förslag av Kungl. Maj:t erhöilo en till 1,000 kronor förhöjd avlöning med rätt till bostad med möbler och sängkläder, lyse, bränsle, tvätt och kost ävensom ett ålderstillägg å 300 kronor. Av 1913 års riksdag bestämdes, att kost till bokhållarna skulle utgå enligt av medicinalstyrelsen särskilt fastställd utspisningsstat.

Avlöningsförmånerna till de två bokhållarna vid Östersunds hospital torde, såsom jämväl blivit föreslaget, böra bestämmas i enlighet med de sålunda fastställda principerna för bokhållarnas avlöning.

[34.]

Beträffande avlöningen till predikanterna vid hospitalen må anmärkas, att denna, på sätt den förut meddelade tablån utvisar, växlar med olika belopp vid olika hospital från lägst 400 kronor vid Visby hospital till högst 1,800 kronor vid Vadstena hospital. Den föreslagna avlöningen till predikanten i Östersund 1,200 kronor är 200 kronor lägre än den som är bestämd för flertalet av de stora hospitalen, men, räknat efter antalet patienter, proportionsvis högre än för någon av predikanterna vid dessa utom vid Vadstena hospital. Å andra sidan är avlöningen, om man undantager avlöningen vid Växjö hospital, proportionsvis betydligt lägre än vid de mindre hospitalen. Med hänsyn till hospitalets relativt avlägsna läge från staden Östersund finner jag mig böra tillstyrka den föreslagna avlöningen till predikanten i fråga.

Beträffande den ifrågasatta avlöningen till sekreteraren vid Östersunds hospital synes densamma vara väl avvägd.

Vidkommande den föreslagna förhöjningen av avlöningen till sekreteraren vid Piteå hospital synes den mig fullt motiverad. Med hänsyn till den i dylika frågor tillämpade praxis torde förhöjningen böra träda i tillämpning först från 1917 års ingång.

Arvoden till såväl de ovan omhandlade befattningarna vid Östersunds hospital som ock sekreteraren vid Piteå hospital utgå av det utav riksdagen beviljade beloppet till arvoden åt tjänstemän, vilka icke äro i hospitalens och asylernas lönestater upptagna. Detta belopp bestämdes av 1913 års riksdag till högst 50,100 kronor. Härav är en summa av 49,800 kronor för närvarande disponerad till arvoden åt ifrågavarande tjänstemän, vadan av beloppet finnes tillgängligt allenast 300 kronor. Att disponera denna jämförelsevis obetydliga summa till avlöning åt någon av de i förevarande ärende ifrågakomna tjänstemän torde vara mindre lämpligt, då summan ifråga lätt kan bli behövlig för fyllande av något särskilt behov, som kan framträda under loppet av ett år.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

dels att det belopp av högst 50,100 kronor, som av riksdagen beviljats till arvoden åt tjänstemän, vilka icke äro i hospitalens och asylernas lönestater upptagna, höjes med 4,500 kronor till högst 54,600 kronor, på det att arvoden må kunna från och med år 1917 utgå med följande belopp:

[34.]

Piteå hospital och asyl:

till sekreteraren kronor 800: —

Östersunds hospital:

till predikanten kronor 1,200: —

» sekreteraren » 1,000: —

» två bokhållare, vardera 1,000
kronor, » 2,000: —

med rätt för bokhållarna till bostad med möbler och sängkläder, lyse, bränsle, tvätt och kost enligt av medicinalstyrelsen särskilt fastställd utspisningsstat samt till en arvodesförhöjning å 300 kronor efter fem års väl vitsordad tjänstgöring;

dels ock att vad som erfordras för beredande av nu ifrågavarande avlöningsförmåner skall utgå av förslagsanslaget till hospitals underhåll.

11. Resestipendier åt vid rikets hospital och asyler anställda läkare.

[35.]

*Resestipendier
åt vid rikets
hospital och
asyler an-
ställda läkare.
(Ordinarie
anslag.)*

Under åberopande av vad jag anført under punkt 31 hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen besluta,

att det ordinarie reservationsanslaget till *resestipendier åt vid rikets hospital och asyler anställda läkare* skall ur riksstaten för år 1917 uteslutas.

12. Anläggning av hospital vid Strängnäs.

[36.]

*Anläggning
av hospital vid
Strängnäs.
(Extra anslag.)*

I anledning av Kungl. Maj:ts proposition i ämnet har 1913 års riksdag för uppförande av en för 800 sinnessjuka avsedd statsanstalt å biskopsbostället Sundby nr 1 om 2 mantal i Strängnäs socken och Åkers härad av Södermanlands län samt gäldande av de ersättningsbelopp, som i anledning av boställets avstående borde utgå till vederbörande rättsägare, beviljat ett belopp av 3,300,000 kronor samt därav på extra stat för år 1914 anvisat 150,000 kronor.

Därefter har 1914 års förra riksdag av ifrågavarande anslag på extra stat för år 1915 anvisat ett belopp av 800,000 kronor. [36.]

Genom nådigt brev den 31 december 1914 har Kungl. Maj:t gillat och till efterrättelse fastställt av arkitekten Gustaf Wickman uppgjorda ritningar till hospitalet med iakttagande av en utav överintendents-ämbetet mot ritningarna gjord detaljanmärkning angående murpelarnas beskaffenhet ävensom uppdragit åt medicinalstyrelsen att föranstalta om byggnadsarbetets verkställande, med rättighet för styrelsen att därvid vidtaga sådana smärre avvikelser från de fastställda ritningarna, som utan att rubba huvuddragen i desamma eller vålla överskridande av det utav riksdagen för ändamålet beviljade anslaget funnes ändamålsenliga.

I sammanhang härmed har Kungl. Maj:t, bland annat, med anledning av en av riksdagens revisorer i deras år 1914 avgivna berättelse framställd anmärkning, anbefallt medicinalstyrelsen att, med biträde, där så erfordrades, av särskilda sakkunniga, dem styrelsen skulle äga tillkalla, skyndsamt verkställa ytterligare undersökning av grundförhållandena å det område, där byggnaderna för hospitalet avsåges att uppföras, samt vidtaga de förändringar i avseende å de särskilda byggnadernas förläggning, som vid undersökningen funnes lämpliga och kunde bidra att nedbringa grundläggningskostnaderna och möjliggöra bättre ordnande av avloppsförhållandena.

Därefter har 1915 års riksdag av ifrågavarande anslag på extra stat för år 1916 anvisat ett belopp av 800,000 kronor, vilket belopp genom nådigt brev den 18 juni 1915 blivit ställt till medicinalstyrelsens förfogande att för avsett ändamål användas.

I skrivelse den 8 september 1915 har medicinalstyrelsen gjort framställning om ett anslag av 750,000 kronor till ifrågavarande hospitalsanläggning för år 1917.

Anslag för
år 1917.

Enligt vad jag inhämtat har medicinalstyrelsen, med anledning av förenämnda i nämnda brevet den 31 december 1914 meddelade föreskrift, med biträde av tillkallade sakkunniga, överläkaren vid Vänersborgs hospital och asyl E. Lauritzen samt arkitekten T. Stenberg, verkställt ytterligare undersökning av grundförhållandena å det område, där byggnaderna för hospitalet avsetts att uppföras, samt därefter godkänt ett av arkitekten Wickman uppgjort förslag till förändring av läget för vissa av anstaltens byggnader med av Lauritzen föreslagna jämkningar i desamma. Medicinalstyrelsen har vidare på entreprenad upplåtit utförande av grundläggningsarbetena och socklarna till anstaltens byggnader.

Departements-
chefen.

[36.] Enligt vad av den förut lämnade redogörelsen framgår har riksdagen för ifrågavarande hospitalsanläggning redan anvisat 1,750,000 kronor. Då kostnaden för anläggningen beräknats till 3,300,000 kronor, skulle ytterligare erfordras 1,550,000 kronor, varav enligt medicinalstyrelsens förslag 750,000 kronor skulle anvisas för år 1917.

Med hänsyn till önskvärldheten att i möjligaste mån nedbringa utgifterna under huvudtiteln vill jag för min del tillstyrka, att anslagsbeloppet för nästkommande år sättes till 550,000 kronor eller 200,000 kronor lägre än medicinalstyrelsen ifrågasatt. Enligt vad jag inhämtat torde, även om en sådan avknappning av anslaget sker för år 1917, anläggningen kunna fullbordas inom beräknad tid.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att av det för uppförande av en för 800 sinnessjuka avsedd statsanstalt å biskopsbostället Sundby nr 1 om 2 mantal i Strängnäs socken av Södermanlands län m. m. beviljade anslaget å 3,300,000 kronor på extra stat för år 1917 anvisa ett belopp av 550,000 kronor.

13. Angående om- och tillbyggnad av Lunds hospital och asyl.

[37.] Med anledning av särskilda vid 1912 års riksdag i ämnet väckta motioner anhöll riksdagen i skrivelse den 30 maj 1912, nr 6, att Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt föranstalta om utredning i fråga om erforderliga åtgärder för tillgodoseende av behovet av ökad sinnessjukvård i riket, därvid även borde tagas i övervägande, huruvida ändamålet kunde vinnas genom utvidgning av vissa bland nu befintliga vårdanstalter för sinnessjuka.

Om- och tillbyggnad av Lunds hospital och asyl.
(Extra anslag.)

I sin förenämnda skrivelse framhöll riksdagen, bland annat, att erfarenheten givit vid handen, att de under senaste tiden utförda och beslutade hospitalsanläggningarna ej vore tillräckliga för att råda bot på de svåra missförhållanden i fråga om möjlighet att förhjälpa sinnessjuka till erhållande av erforderlig hospitalsvård, vilka vore rådande i landet, varför det syntes riksdagen nödvändigt, att ytterligare åtgärder vidtoges för desammas avhjälpande. Vid sådant förhållande hade riksdagen funnit de i sådant syfte gjorda framställningarna behjärtans-

värda, och gillade riksdagen vad som anförts i fråga om nödvändigheten att åvägabringa en utredning i dylikt avseende. Riksdagen, som funnit vad som anförts beträffande möjligheten att genom utvidgning av redan befintliga hospital söka bereda ökad vård åt sinnessjuka värt allt beaktande, hade fäst sin uppmärksamhet därvid, att åtskilliga av hospitalen i riket t. ex. Piteå, Växjö och Göteborg lämpligen syntes kunna utvidgas, och hölle riksdagen före, att vid en utredning i ämnet borde tillses, huruvida icke genom en dylik utvidgning av några av de förefintliga sinnessjukvårdsanstalterna behovet av ökad hospitalsvård skulle kunna snabbare och på ett mera nöjaktigt sätt tillgodoses. [37.]

Vid anmälan den 29 juni 1912 av riksdagens omförmälda skrivelse beslöt Kungl. Maj:t anbefalla medicinalstyrelsen att, så fort ske kunde, inkomma med utredning, bland annat, huruvida behovet av ökad sinnessjukvård i riket skulle kunna vinnas jämväl genom utvidgning av vissa bland nu befintliga vårdanstalter för sinnessjuka.

Till åtlydnad härav inkom medicinalstyrelsen uti skrivelse den 26 mars 1913 med utredning och förslag i ämnet.

Styrelsen framhöll därvid till en början, att frågan huruvida och i vad mån rikets hospital kunde utvidgas med något större antal sjukplatser till huvudsaklig del vore beroende på dels storleken av de till hospitalen hörande områdena, dels möjligheten att för måttligt pris kunna förvärva lämpligt område invid hospitalen till plats för nybyggnader, dels ock den begränsning, som betingades därav, att anstalterna ej finge vara alltför stora. Efter att hava från nu nämnda synpunkter ingått på en redogörelse för möjligheten till utvidgning vid de särskilda hospitalen, kom styrelsen till det resultat, att sådan möjlighet föreläge huvudsakligen beträffande Växjö hospital samt Piteå hospital och asyl. Med framhållande av att de större anstalterna icke borde utvidgas, om detta ej erfordrades för att tillfredsställa något alldeles särskilt behov i sjukvårdshänseende, uttalade styrelsen vidare, att beträffande Lunds hospital och asyl, som vore hänförligt till de större anstalterna, ett sådant särskilt behov emellertid förefunnes, enär antalet platser för metodisk övervakning av sjuka vore otillräckligt och det inom nu befintliga lokaler ej funnes någon möjlighet att anordna sådan övervakning i tillräcklig utsträckning. Anstaltens läkare hade därför föreslagit uppförande av tvenne paviljonger, avsedda vardera för 25 sjuka, sålunda en utvidgning av anstalten med 50 platser. Frågan om den sålunda föreslagna utvidgningen syntes i detta sammanhang böra upptagas till närmare prövning. Den bästa lösningen härutinnan syntes möjligen kunna tänkas vara, att genom ominredning av nuvarande första-klass-paviljonger bereda övervakningsavdelningar för sjuka av allmän klass och att för sjuka av första klass uppföra en ny paviljong. Styrelsen vore emellertid icke för det dåvarande i tillfälle att framlägga slutligt program för hospitalets utvidgning för att avhjälpa förefintliga brister, utan syntes kommande utredningar böra avvaktas.

Genom nådigt brev den 19 september 1913 anbefallde Kungl. Maj:t därefter medicinalstyrelsen att tillsätta kommissioner med åliggande att

- [37.] utarbeta och till styrelsen ingiva fullständiga förslag med tillhörande ritningar och kostnadsberäkningar till ny- och ombyggnader vid Växjö hospital samt vid Piteå och Lunds hospital och asyl för det antal sinnessjuka, som kunde av förhållandena betingas. Då styrelsen, efter mottagande av dylikt förslag, till Kungl. Maj:t avgäve yttrande i ämnet, borde styrelsen tillika, så vitt ske kunde, föreslå plan för de erforderliga anslagens fördelning på lämpligt antal år. Tillika förordnade Kungl. Maj:t, att ifrågavarande kommissioner skulle bestå av f. d. generaldirektören, medicine doktorn Klas Mauritz Linroth, såsom ordförande, samt såsom ledamöter i varje särskild kommission överläkaren vid den anstalt för sinnessjuka, vars utvidgning vore föremål för utredning inom kommissionen, arkitekten hos medicinalstyrelsen samt två andra sakkunniga.

På grund av nämnda bemyndigande utsåg medicinalstyrelsen den 17 oktober 1913 till ledamöter av ifrågavarande kommissioner, utom de av Kungl. Maj:t förordnade, medicinalrådet G. R. Stenbeck och överläkaren vid Vänersborgs hospital och asyl E. K. Lauritzen.

Den för utvidgning av Lunds hospital och asyl tillsatta kommissionen avgav den 23 augusti 1915 utlåtande till medicinalstyrelsen. Detta utlåtande med tillhörande ritningar och kostnadsberäkningar har sedermera medicinalstyrelsen med skrivelse den 22 september 1915, jämte infortrat yttrande av direktionen för Lunds hospital och asyl, överlämnat till Kungl. Maj:t.

Kommissionens utlåtande och förslag.

Uti sitt utlåtande erinrar kommissionen, bland annat, att i en av dåvarande generaldirektören Linroth den 30 maj 1913 avgiven berättelse över verkställd inspektion av Lunds hospital och asyl i ärendet anförts följande:

»Frågan om uppförande av två nya övervakningspaviljonger vid hospitalet, till vilka byggnader hovintendenten A. Kumlien under år 1908 uppgjort förslag, var ånyo föremål för övervägande. Såsom inhämtas av berättelsen över 1912 års inspektion äro första-klass-paviljongerna vid anstalten i behov av modernisering. Den tanken har därför uppkommit, att man möjligen kunde kombinera dessa båda byggnadsfrågor sålunda, att de nuvarande första-klass-paviljongerna ombyggdes till övervakningsavdelningar och att i stället uppfördes nya första-klass-paviljonger å lämplig plats, exempelvis å området på andra sidan vägen mitt emot hospitalsläkarbostaden. Överläkaren avstyrkte emellertid för sin del förslaget och framhöll, bland annat, att övervakningsavdelningarna i så fall skulle komma väl långt bort från hospitalets övriga avdelningar; att vidare första-klass-paviljongen för män vore belägen alltför nära stora vägen till Malmö för att

[37.]

lämpligen kunna användas till övervakning av oroliga; att en annan olägenhet vore, att man finge övervakningsavdelningar en trappa upp, vilket vore mindre lämpligt och skulle kräva extra skyddsanordningar; att i de nuvarande första-klass-paviljongerna vore inrymda öppen-dörr-avdelningar, en för vardera könet, och att för dessas patienter man, ifall förslaget realiserades, måste bygga särskilda paviljonger. Det här ovan ifrågasatta läget för en ny första-klass-paviljong vore ej heller fullt lämpligt, enär all trafik till och från hospitalet framginge å den förbi platsen ledande vägen. Härtill komme, att, om nya första-klass-paviljonger uppfördes, fordran med all sannolikhet komme att uppställas, att dessa skulle avses för ett större antal än det nuvarande patientantalet (15 män + 15 kvinnor), men större första-klass-avdelningar skulle medföra en betydande ökning i läkarepersonalens arbete. Det föreliggande förslaget till övervaknings-avdelningar (nya paviljonger enligt A. Kumliens förslag) vore därför att föredraga, om det ock numera vore så gammalt, att det borde undergå omarbetning, innan det framlades till fastställelse. För inspektor syntes det därför, att de av överläkaren gjorda erinringarna förtjänade stort avseende.

Kommissionen anför vidare:

»Kommissionen har tagit noggrann kännedom om första-klass-paviljongernas vid Lunds hospital läge och inredning m. m. och för sin del kommit till den övertygelsen, att de i här ovan refererade uttalanden berörda byggnadsfrågorna bäst och billigast kunna och böra lösas var för sig, så att de båda gamla första-klass-paviljongerna, efter behöblig modernisering, fortfarande få samma användning som hittills, och att nya byggnader för övervakning komma till stånd i huvudsaklig överensstämmelse med det förslag, som redan 1908 uppgjordes. Då emellertid den erforderliga förändringen av första-klass-paviljongerna icke ligger inom ramen för det kommissionen givna uppdraget, kan detsamma här icke vidare avhandlas, utan övergår kommissionen till den andra frågan, den om åstadkommande av övervakningslokaler för allmän klass.

I första rummet får kommissionen då uttala sig om behövligheten av sådana lokaler vid Lunds hospital, då någon annan anledning till utvidgning av denna anstalt enligt kommissionens mening icke föreligger. För närvarande finnas vid den kombinerade anstalten Lunds hospital och asyl följande antal övervakningsplatser:

Hospitalet.....	35 för män, 35 för kvinnor.	Summa	70
Asylen	46 » » 69 » »	»	115
Tillsammans	81 för män, 104 för kvinnor.	Summa	185

Då hela antalet sjukplatser för allmän klass är på hospitalsavdelningarna 183 och på asylavdelningarna 418 för vardera könet, så utgöra övervakningsplatserna i procent av samtliga sängarna:

På hospitalet	19 %
» asylen	13,7 %
» anstalten såsom ett helt	15,4 %

[37.]

Till jämförelse härmed erinras därom, att å det under 1915 i bruk tagna Östersunds hospital övervakningsplatsernas antal är 40 % av hela beläggningssiffran (224 av 560) och att motsvarande antal å det beslutade Strängnäs hospital beräknats till 48,8 %, om i antalet inräknas vissa sovsalar, som inrättats så, att de kunna tjäna även övervakningsändamål.

Den så kallade övervakningen betecknar, som bekant, en reform i humanitär riktning av hospitalsvården och har till samhällets och de sjukas fromma under de senaste decennierna fått en allt större användning på våra hospital. Detta har vad de äldre anstalterna beträffar kunnat åstadkommas dels genom mindre omfattande nybyggnader, dels ock genom förändring av äldre, på grund av det moderna behandlingssättets införande obehövligen cellavdelningar till lägenheter för övervakning. Även vid Lunds hospital och asyl hava liknande utvägar anlåtats. De av Malmöhus län vid hospitalet anlagda upptagningspaviljongerna hava i sin helhet tagits i anspråk för övervakning, och hospitalets egna C-paviljonger med celler hava försetts med utbyggnader och även till sina äldre delar så långt som möjligt förändrats efter de nyare kraven. Slutligen har inom asylen, i den utsträckning det låtit sig göra, övervakning anordnats i äldre därför ursprungligen icke avsedda lokaler. — De utvägar anstalten erbjudit hava således fullt utnyttjats, utan att målet mera än till en del kunnat nås. Resurserna för övervakning äro ännu i Lund långt underlägsna dem på de nyare hospitalen. Vill man fortgå på utvecklingens väg — och kommissionen finner detta högeligen önskvärt — gives intet annat sätt än att utföra nybyggnad i den sedan flera år planerade utsträckningen.

För själva hospitalet kan nybyggnad så mycket hellre tillstyrkas, som därigenom beredes tillfälle att till vård mottaga ett lika stort antal nya patienter som de föreslagna nya övervakningsplatsernas. Om dessa, såsom kommissionen föreslår, bliva 50, så skulle proportionen övervakningsplatser på hospitalet också ökas från förenämnda 19 % till drygt 30 %, varigenom Lunds egentliga hospital även i detta avseende skulle bliva tidsenligt.

På asylavdelningarna ställer sig saken annorlunda. De inrättades ursprungligen för enbart kroniskt sjuka, obotliga individer, och med hänsyn därtill beräknades utrymmet knappare än på hospital i allmänhet varit fallet. Utom sov- och dagrum finnas endast några smärre lokaler för kroppsligt sjuka, och trängseln är, i synnerhet på daglokalerna, stor. Badrum och separationsrum äro likaledes tilltagna i knappaste laget. Emellertid har det visat sig, dels att övervakning för ej så få patienter även av de här vårdade kategorierna har en synnerligen stor betydelse genom att bekämpa deras anti-sociala böjelser, dels att det är mycket vanskligt att uppdraga en bestämd gräns mellan botliga och obotliga sinnessjuka. Det ena med det andra har åstadkommit, att behov av övervakningsavdelningar i hög grad gjort sig kännbart även på asylen, under det att för ändamålet erforderliga lägenheter hittills icke kunnat beredas i behöflig utsträckning. Försöken hava strandat därpå, att dylika lokaler kräva vida större utrymme både för patienterna och för den talrikare sjukvårdspersonal, som övervakningen fordrar, än som förut ansetts kunna bestås på asylavdelningar. Det nya behovet kan således icke tillgodoses med mindre antingen beläggningen å asylen i avsevärd mån minskas eller ock nytt utrymme beredes genom tillbyggnad utan anspråk på att vinna platser för ökad beläggning. Den förra utvägens anlåtande har kommissionen ansett uteslutet med hänsyn till den ännu stora

platsbristen på våra sinnessjukvårdsanstalter och får därför uttala sig för den senare lösningen. Kommissionen föreslår för den skull tillbyggnad till en paviljong på varje könsavdelning. Därigenom ernås en ökning av övervakningsplatserna från 13,7 % till 22 % av asylens beläggningssiffra.

I enlighet med vad sålunda anförts föreslår kommissionen att *vid hospitalet*, på platser i närheten av de så kallade läns-paviljongerna, uppföras tvenne övervakningspaviljonger, en var för 25 sängar, den ena för mans- och den andra för kvinno-sidan. Deras inredning och ändamål framgår tillfyllest av ej mindre ett inom kommissionen utarbetat, vid kommissionens utlåtande bilagt program än även de av arkitekten Wickman med ledning därav uppgjorda och av kommissionen granskade ritningar. Då paviljongerna i fråga avses för övervakning även av oroliga patienter, äro sjuklokaler förlagda endast till bottenvåningen. I vindsvåningen hava anordnats bostäder för betjäning, förrådsrum m. m. Läget har valts med hänsyn till vikten av att få till stånd nödigt samarbete mellan de nya avdelningarna och de för övervakningsändamål redan nu begagnade, Malmöhus län tillhöriga, å hospitalsområdet förlagda tvenne envåningspaviljongerna. I detta sammanhang torde också böra erinras, att de nya paviljongerna, såsom i programmet angives, böra kunna tillfälligtvis mottaga patienter även från första-klass-avdelningarna, så länge dessa äro i saknad av utvägar för övervakning av dithörande sjuka.

Kostnadsförslaget upptager:

Egentliga byggnadskostnader å 81,500 kr. för vardera paviljongen	163,000	kronor
Värme-, vatten- och avloppsledningar	39,000	»
Elektrisk belysningsanläggning.....	4,500	»
Arkitektsarvode samt kostnader för kontrollant och besiktningar	6,000	»
Summa 212,500 kronor		

Fördelad på de 50 nyvunna sängplatserna utgör detta 4,250 kronor för varje plats.

Vad därefter *asylen* angår, så föreslår kommissionen tillbyggnader till de båda nuvarande så kallade A-paviljongerna enligt av ingenjören Ivar Jakobsson i Lund utarbetade och av kommissionen granskade ritningar, för vilka kommissionen får lämna följande redogörelse. Vardera tillbyggnaden rymmer:

1) I källarvåningen ett stort och två mindre rum; det ena av dessa mindre rum är avsett till förvaringsrum för diverse antiseptica, infekterade persedlar och förbandsmaterial, som ej böra blandas i övriga smutskläder; det andra jämte det större rummet äro avsedda till skölj- och resp. torkrum. Sådana äro nödvändiga i samband med övervakningsavdelningen en trappa upp.

2) I bottenvåningen tillkommer ett rum (avsett för fyra patienter) i öppen förbindelse med ett förut befintligt sjukrum samt två enkelrum. Det dubbelrum (på åtta platser), som sålunda uppstår, är avsett för sådana kroppsligen nedsatta patienter, som visserligen behöva sängläge men dock ej nödvändigt permanent tillsyn.

3) Våningen en trappa upp är avsedd till övervakningsavdelning. Här tillkomma fyra enkelrum. De två av de förut befintliga, som ligga rätt ovanför bottenvåningens badrum, sammanslås till ett badrum. Klosett finnes förut.

4) I våningen två trappor upp tillkomma fyra enkelrum.

[37.]

5) I våningen tre trappor upp hava anordnats för betjäning tre rum med vardera två sängplatser. För att tillträde skall vinnas till dem, har en del av den förut befintliga sovsalen avskilts till korridor. Härigenom får denna sovsal samma storlek som motsvarande sal i underliggande våning och sängantalet minskas från 16 till 11.

Då hela våningen en trappa upp apteras till övervakningsavdelning, kräves här till för kvinnoavdelningen ytterligare 3 å 4 sköterskor. Emellertid vinnas i tillbyggnaden 6 platser för betjäning. Därför kunna till avdelningen hörande sköterskor, som nu bo annorstädes, erhålla sin bostad i de nya rummen och de efter dem ledigblivna rummen tagas i anspråk för patienter eller annan sjukvårdsbetjäning.

Även å mansavdelningen medför förslaget platsvinst för sjukvårdsbetjäningen. Här kräves ytterligare minst 5 sköterskor för den nya övervakningsavdelningen. Genom de föreslagna tillbyggnaderna skulle sålunda hela A-avdelningen en trappa upp å såväl mans- som kvinnoavdelningen apteras till övervakningsavdelning för sjuka, och härigenom skulle sjukvårdens tillgodoseende kunna ske på ett helt annat sätt, än som nu är händelsen, varjämte omsättningen av sjuka även skulle komma att gynnsamt påverkas. Avdelningarnas förläggande en trappa upp är visserligen en olägenhet, men annan lösning av byggnadsfrågan i dessa äldre, otidsenliga hus, därvid kostnaderna böra begränsas så mycket som möjligt, har kommissionen ej tilltrött sig att föreslå.

Kostnaden för de båda paviljongernas till- och ombyggnad enligt ovan nämnda förslag har beräknats på följande sätt:

Byggnadsarbeten enligt ingenjören Ivar Jakobssons beräkning ..	kr. 76,760: —
Värme- och sanitära anläggningar äro enligt ingenjören G. Bengtssons beräkning upptagna till 21,300, vilket belopp enligt ingenjören H. Theorells beräkning kan sänkas till	» 15,500: —
Elektriska ledningar och åskledare	» 1,580: —
Ändringar av staket och promenadgårdar	» 200: —
Arkitekt- och byggnadskontrollarvoden	» 3,200: —
	kr. 97,240: —»

Med stöd av vad sålunda anförts har kommissionen hemställt, att åtgärder måtte vidtagas för

dels uppförande vid Lunds hospital av två nya övervakningspaviljonger för sammanlagt 50 sjuka till en beräknad kostnad av 212,500 kronor;

dels tillbyggnad av de båda A-paviljongerna vid Lunds asyl för en beräknad kostnad av 97,240 kronor.

Det åberopade programmet till de två sjukhuspaviljongerna vid hospitalet är av följande lydelse:

»Program till 2:ne sjukvårdspaviljonger vid Lunds hospital.

Paviljong, avsedd för övervakning, med platser för ett beräknat antal av 25, uppföres i en våning; å vinden anordnas rum för sjukvårdsbetjäning ävensom förrådsrum.

[37.]

Övervakningsrummens inbördes anordning — tre rum — bör vara sådan, att övervakningssynpunkten tillgodoses i möjligast bästa måtto och platsantalet i rummen bör vara resp. 9, 5 och 5. I ytterligare ett rum ordnas liggplatser för 6; detta sistnämnda rum kan ligga mera avsides, då en del av patienterna tänkas vara konvalescenter, vilka beräknas vara uppe en del av dagen, några kanske hela dagen och ej äro i behov av nattlig direkt övervakning.

Enkelrum böra finnas 5 eller möjligen 6 och ligga i omedelbar anslutning till och kommunikation med övervakningsrummen; de böra ej ingå i beläggningssiffran utan stå som reserver, varvid erinras därom, att första-klass-patienter beräknas emellanåt komma att hysas här, enär särskild övervakning ej finnes å första klass.

Till avdelningen höra vidare:

Klosett (vatten), i särskilt rum, lätt tillgängligt från övervakningsrummen och med utrymme för lavemangsstättning och en avdelning såsom snyggningsrum därintill.

Badrum med 4 badkar, till bruk även för prolongerade bad; i detta badrum vattenklosett.

Dagrum tillräckligt stort för åtminstone halva beläggningssiffran, förslagsvis beräknat för 15, vilket rum därjämte kunde tjäna till matrum för de uppevarande patienterna; övriga sjuka beräknas intaga sina måltider i vaksalarna.

Kök.

1 *betjäningsrum* å nedra botten för 2 sköterskor.

1 *mindre badrum* med ett kar, avsett för badande av nykomna m. fl., med klosett.

1 *rum* för läkarnes undersökning samt tillfällig operativ behandling av sjuka.

1 *rum för de anhörigas besök.*

Förrådsrum.

Skrubb för borstar, spannar o. dyl.

D:o för skor.

Å *vinden*, 1 rum för översköterskan och 4 rum (om möjligt) för 8 sköterskor. (Kunna flera betj.: rum erhållas, är det förmånligt.) Utrymme för förrådsrum bör finnas.

I *källaren*: sköljbassin med tork samt rum för uppvärmning.

Direktionen för Lunds hospital och asyl har i sitt förenämnda yttrande förklarat sig icke hava något att erinra mot det av kommissionen avgivna förslaget. Direktionen har tillika framhållit, att direktionen — med hänsyn såväl till de i kommissionens skrivelse påpekade förhållanden som ock därtill, att psykiatrisk klinik (undervisning för medicine kandidater) vore förlagd till anstalten — funne det vara av behovet påkallat, att förslagets realiserande snarast möjligt kunde ske.

Direktionen
för Lunds
hospital och
asyl.

För egen del har medicinalstyrelsen icke funnit något att erinra mot det av kommissionen framlagda förslaget. Kostnaderna för det-
sammas genomförande, uppgående sammanlagt till 309,740 kronor eller

Medicinal-
styrelsen.

[37.] i avrundat tal till 310,000 kronor, har styrelsen ansett böra fördelas med 150,000 kronor på år 1917 och 160,000 kronor på år 1918.

I detta sammanhang meddelar styrelsen, beträffande övriga anstalter för sinnessjuka, vilkas om- och tillbyggnad jämlikt nådiga brevet den 19 september 1913 skola göras till föremål för kommissionens övervägande, att arbetet inom kommissionerna fortskridit så långt, att styrelsen hade anledning antaga, att styrelsen skulle kunna till Kungl. Maj:ts beprövande framlägga förslag rörande Piteå hospital och asyl år 1916 och rörande Växjö hospital år 1917.

På grund av vad styrelsen sålunda anfört, har styrelsen hemställt, det täcktes Kungl. Maj:t till riksdagen avlåta proposition om ett anslag av 310,000 kronor för om- och tillbyggnad av Lunds hospital och asyl, av vilket anslag 150,000 kronor borde anvisas på extra stat för år 1917.

Överintendentsämbetet.

Till följd av remiss har överintendentsämbetet den 26 oktober 1915 avgivit utlåtande i ärendet. Överintendentsämbetet har därvid anfört, att ämbetet beträffande de föreslagna, övervakningspaviljongerna vid hospitalet icke funnit något att erinra. Vidkommande förslaget till tillbyggande av de båda A-paviljongerna vid asylen hade ämbetet däremot, med hänsyn till patienternas säkerhet i händelse av eldsvåda, ansett detsamma knappast vara tillrädligt med mindre en genom alla våningarna gående trappa anordnades i slutet av korridoren i tillbyggnaderna. Ämbetet hade beräknat kostnaderna för två sådana trappor till ungefär 10,000 kronor. I följd härav borde anslagssumman för ifrågavarande arbeten, enligt ämbetets förmenande, höjas till 320,000 kronor.

Departementschefen.

Såsom av den nu lämnade redogörelsen framgår skulle föreliggande förslags realiserande medföra en ökning av nuvarande antalet, 1,204, platser vid Lunds hospital med 50 stycken. Jag tillåter mig därför till belysande av behovet av ökat platsantal för sinnessjuka få meddela följande översikt.

Översikt över antalet platser och expektanter vid rikets anstalter för sinnessjuka 1906—1915.

År.	Antal platser vid årets slut.	Antal expek- tanter vid årets slut.	Platsantalet har förändrats genom nedanstående förändringar.
1906	6,356	1,848	
1907	6,774	2,178	430 platser vid Kristinehamn, vid Visby minskning med 12 platser.
1908	6,794	2,404	20 platser vid Härnösand.
1909	6,822	2,554	28 platser vid Vänersborg.
1910	6,916	3,064	62 platser vid Göteborg, 5 vid Nyköping, 5 vid Stockholm, 22 vid Vänersborg.
1911	8,522	2,807	5 platser vid Lund, 1 vid Visby, 800 vid Säter, 800 vid Västervik.
1912	8,522	2,694	
1913	8,559	3,299	5 platser vid Lund, 32 vid Kristinehamn.
1914	9,107	3,293	560 platser vid Östersund; vid Göteborg minskning med 12.
D. 15/11 1915	9,107	3,391	F. n. finnes ett hundratal platser lediga vid Östersunds hospital, som torde kunna beräknas bli belagda inom årets utgång.

Av denna översikt framgår, att antalet expektanter långt ifrån att minskas tvärtom vuxit i samma mån, som tillgången på platser vid hospitalen blivit större. Erfarenheten har visat, att detta förhållande har sin orsak däruti, att vid öppnandet av en ny anstalt ansökningar om hospitalsvård för kroniska sinnessjuka gjorts till väsentligt större antal än som motsvarat det nyvunna platsantalet, detta givetvis i hopp om att den bättre tillgången på platser dock skulle möjliggöra inträde för dessa sjuka. Därtill kommer, att den raska industriella utvecklingen framkallat större behov av vårdplatser för de sinnessjuka. Trångboddhet och omöjlighet att anskaffa nödig tillsyn åt även en stilla sinnessjuk inom ett industrisamhälle nödvändiggör nämligen anstaltsvård i betydligt högre grad än vid motsvarande förhållande bland jordbruksarbetande befolkning. Slutligen har den allmänna uppfattningen om kravet om god vård åt de sinnessjuka åstadkommit ökat antal ansökningar om anstaltsvård.

Den ökning med 50 platser, som ett genomförande av föreliggande förslag skulle medföra, är sålunda synnerligen obetydlig i förhållande till det alltjämt stegrade behovet. Det är emellertid att hoppas, att åtminstone vid 1917 års riksdag skola kunna framläggas förslag om en

[37.] mera betydande ökning av antalet vårdplatser vid ett eller annat av rikets hospital.

I detta sammanhang anser jag mig böra meddela, att medicinalstyrelsen framlagt ett förslag om förvärvande av nödig mark för utvidgning av Växjö hospital med ett till minst 300 beräknat antal nya platser. Nämda inköp skulle emellertid vara förenat med betydande kostnader — 137,550 kronor endast för markförvärv, alltså omkring 450 kronor för beräknad ny plats. Särskilt med hänsyn härtill anser jag mig icke böra förorda detta förslag. Medicinalstyrelsen har vidare gjort underdånig framställning om anslag till uppförande av 2 nya paviljonger för oroliga sjuka vid vartdera av Sätters och Västerviks hospital, beräknade till en kostnad av 623,380 kronor, med plats för 30 sjuka i varje paviljong. Då även denna beräknade kostnad är anseelig, har det synts mig angeläget att undersöka, huruvida icke kostnaden per plats skulle kunna nedbringas genom uppförandet av paviljonger för ökat antal sjuka, och har Kungl. Maj:t i enlighet med min hemställan tidigare anbefallt medicinalstyrelsen att verkställa sådan utredning. Den förut omnämnda, jämlikt nådigt brev den 19 september 1913 tillsatta kommissionen för verkställande av utredning angående utvidgning av vissa hospital har, enligt vad jag inhämtat, under behandling frågan om utvidgning av Piteå hospital och asyl med omkring 130 platser, och torde detta ärende kunna föreläggas 1917 års riksdag. Av rikets övriga anstalter för sinnessjuka torde det under förra året i bruk tagna Östersunds hospital, med ett platsantal av 560, kunna utvidgas med ett eller annat hundratal platser.

Det nu föreliggande förslaget i avseende å Lunds hospital och asyl syftar ej heller i första rummet till en platsutökning, utan att bereda bättre vård för de sinnessjuka vid hospitalet och asylen genom åstadkommande av anordningar, som möjliggöra övervakning av patienterna.

En dylik övervakning avser, att oroliga sjuka under åtnjutande av sängvila skola vara under ständig tillsyn och vård av sjukvårdsbetjäning. För sådant ändamål få de sjuka ligga i gemensamma salar eller i enskilda rum, som genom öppen dörr stå i förbindelse med någon sådan gemensamhetssal, så att betjäningen kan ägna de sjuka nödig vård. Sedan systemet med övervakning kommit till användning, hava hospitalen helt ändrat karaktär. De forna tvångsmedlen äro nästan alldeles ur bruk, tvångströja användes numera icke och isolering av sjuk i cell förekommer ej. Systemet har sålunda verkat humaniserande å vården. Där detsamma har kommit till användning, vårdas de

sinnessjuka å hospitalen på samma sätt som kroppsligt sjuka å lasaretten i ljusa, väl möblerade, snygga salar under ständig vård av betjäning i stället för att isoleras i mörka, omöblerade celler, vilka på grund av de sjukes osnyggighet omöjligen kunna hållas rena.

Den förut lämnade redogörelsen ger vid handen, att antalet övervakningsplatser vid Lunds hospital och asyl är mycket ringa i förhållande till antalet sådana platser vid de senast beslutade hospitalsanläggningarna. Antalet övervakningsplatser å Lunds hospital och asyl utgör sålunda 185, motsvarande 15,4 % av samtliga sängarna. Till jämförelse härmed erinras, att å Östersunds hospital övervakningsplatsernas antal är 40 % av hela beläggningssiffran, och att motsvarande antal å det beslutade Strängnäs hospital beräknats till 48,8 %.

Vad kostnaden för de ifrågasatta nya paviljongerna vid hospitalet beträffar, kan densamma vid första påseendet förefalla något hög. Att märka är emellertid, att, med hänsyn till paviljongernas ändamål att mottaga endast oroliga och våldsamma sjuka, paviljongerna måste hava ett relativt stort antal rum, avsedda för endast en sjuk eller ett fåtal sjuka. Lokalinredning för att bereda möjlighet att behandla de oroliga sjuka med långbad medför ock stora kostnader och paviljongernas uppförande endast i en våning bidrager jämväl till den höga kostnaden per plats. Enligt vad medicinalstyrelsens arkitekt framhållit, torde ock bemärkas, att kostnaderna äro beräknade efter nuvarande priser, vilka beträffande särskilt rörledningar, elektriska anordningar och dylikt äro högt uppdrivna.

Då en ökning av antalet övervakningsplatser vid Lunds hospital och asyl torde vara nödvändig för att göra hospitalet mera tidsenligt, samt de föreslagna anordningarna, vad hospitalet beträffar, jämväl skulle avhjälpa en förefintlig brist på platser, anser jag mig böra tillstyrka, det framlagda förslaget till om- och tillbyggnad vid anstalten ifråga. Härvid synes emellertid beträffande tillbyggnaden vid asylen, till förekommande av olyckshändelse vid eldsvåda, trappor i tillbyggnaden böra anordnas på sätt överintendentsämbetet föreslagit.

Med hänsyn till de rådande förhållandena finner jag mig böra tillstyrka, att anslaget i fråga fördelas på tre år samt att för år 1917 för ändamålet anvisas 100,000 kronor.

På grund av vad jag sålunda anført, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för om- och tillbyggnad av Lunds hospital och asyl bevilja ett belopp av 320,000 kronor samt därav på extra stat för år 1917 anvisa 100,000 kronor.

14. Inköp av ett område vid Vadstena hospital och asyl.

[38.] På framställning av direktionen över Vadstena hospital och asyl har medicinalstyrelsen uti skrivelse den 15 december 1915 anhållit om anslag till inköp av ett jordområde för utvidgning av Vadstena hospitals och asyls område.

Innan jag närmare ingår på medicinalstyrelsens förevarande framställning, må det tillåtas mig att erinra om följande.

Tidigareinköp
av mark för
hospitalets
räkning.

Vadstena hospital består av två huvudavdelningar, belägna i var sin del av staden, av vilka användas, den södra, gemenligen kallad asylen, för vård av män och den norra för kvinnor, tillhörande allmän betalningsklass, samt patienter av 1:a betalningsklassen. De kvinnliga patienterna, tillhörande allmänna betalningsklassen, äro inrymda huvudsakligen i Vadstena gamla nunneklosters byggnad.

I proposition till 1909 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att bevilja anslag till införande av elektrisk belysning och värmeledning vid norra delen av Vadstena hospital. Denna proposition blev av riksdagen avslagen.

Ett vid 1910 års riksdag framlagt förslag av liknande innehåll, allenast med lägre kostnader, rönste samma öde. Sistnämnda beslut torde väsentligen hava föranletts av den farhågan, att de för ledningarnas framdragande nödvändiga ingreppen i nunneklostrets murar och valv skulle förringa klosterbyggnadernas kulturhistoriska värde.

I ett den 19 maj 1911 avgivet utlåtande över en framställning från vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien angående ifrågasvarande klosterbyggnader anförde medicinalstyrelsen, bland annat, att ett nödvändigt villkor för klosterbyggnadernas fortfarande bruk för sjukvårdsändamål vore, att de erhöles modern uppvärmning, men att sådan uppvärmning efter vad i förevarande fråga förefallit icke syntes vara att påräkna. Styrelsen hemställde fördenskull om utredning angående nunneklostrets ersättande av nybyggnader samt i sammanhang därmed om nödvändiga ändringar och nybyggnader inom hospitalets övriga delar. Styrelsen ifrågasatte därvid, bland annat, uppförande av 4 nya paviljonger för sjuka av allmän klass och anförde, att hospitalets nuvarande område icke vore tillräckligt stort och icke lämnade tillgång till passande byggnadsplats för de föreslagna nya paviljongerna med sina promenadgårdar.

Uti skrivelse den 19 februari 1912 hemställde medicinalstyrelsen därefter, att Kungl. Maj:t måtte till samma års riksdag avlåta propo-

sition om förvärvande för Vadstena hospitals och asyls räkning av visst Vadstena stad tillhörigt, intill hospitalet gränsande markområde. Området ifråga, utgörande tillsammans 4,4985 hektar, skulle betinga enkostnad av 18,609 kronor 50 öre, motsvarande ett pris av 41,4 öre per kvadratmeter.

Till stöd för denna framställning anförde medicinalstyrelsen, bland annat, att Vadstena hospitals område endast utgjorde omkring 20 hektar, en i förhållande till anstaltens platsantal (800) jämförelsevis mycket liten areal, även om klosterbyggnadens ersättande med nya paviljonger icke skulle under den närmaste tiden komma till utförande. Det avsedda markområdet skulle möjliggöra framtida utveckling av hospitalet och tillfredsställa måttliga krav på ökad areal. Hospitalets läge inom stadens planlagda område gjorde, att förvärvandet av mark alltid måste vara förenat med relativt höga kostnader, och att man i varje fall nödgades för denna anstalt inskränka sina anspråk i detta avseende till de minsta möjliga. Hospitalet vore på alla sidor, utom åt det håll där det till inköp ifrågasatta området vore beläget, begränsat av gator eller bebyggda tomter, vadan utvidgning icke kunde ske åt något annat håll än det nu föreslagna. Det nya områdets läge i en för det närvarande obebyggd stadsdel skulle framför allt bereda lämplig plats för eventuella nybyggnader för hospitalets behov, i vilket hänseende det inbördes läget mellan hospitalets nuvarande område och det till inköp föreslagna vore gott och väl avpassat.

Sedan Kungl. Maj:t härefter avlåtit framställning till 1912 års riksdag om inköp av ifrågavarande jordområde och denna framställning av riksdagen bifallits, blev området av medicinalstyrelsen jämlikt bemyndigande den 29 juni 1912 inköpt för hospitalets räkning.

Uti skrivelse den 15 december 1915 har medicinalstyrelsen anfört följande.

Den utvidgning hospitalsområdet genom berörda inköp vunnit är icke tillräcklig för att erbjuda plats för eventuella nybyggnader i klosterbyggnadernas ställe. För att vinna härför erforderligt utrymme är det nödvändigt att för anstaltens räkning förvärva ytterligare område invid det nuvarande anstaltsområdet. I sådant avseende har inom anstaltens direktion fråga väckts om förvärv av ett jordstykke om 4,72 hektar, benämnt stadsjordslotterna nr:is II b och II c i Vadstena stad och beläget omedelbart öster om hospitalets gamla område samt gränsande i norr till Vättern och i söder till det förenämnda, jämlikt nämnda brevet den 29 juni 1912 inköpta jordområdet. Nämnda jordstykke har emellertid direktionen tillföre icke ansett sig kunna föreslå till inköp, enär dess ägare, bryggaren E. O. Regnstrand, för detsamma fordrat det höga priset av 25,000 kronor jämte åtskilliga andra betungande köpevillkor. Sedan bemäldt Regnstrand numera avlidit, hava emellertid delägarna i sterbhuset efter honom hemjudit området i fråga till medicinalstyrelsen för ett pris, som till en början

- [38.] angavs till 1,500 kronor för tunnland, men efter åtskillig förhandling sänkts till 1,300 kronor för tunnland, det vill säga för hela området 12,429 kronor 70 öre. Detta pris, som är avsevärt lägre än det av statsverket för angränsande område erlagda, synes medicinalstyrelsen antagligt. Med hänsyn härtill och då ett förvärfv av område invid anstaltens gräns är nödvändigt för att säkerställa möjligheten till framtida nybyggnader vid anstalten, synes det medicinalstyrelsen vara att tillråda, att kronan genom antagande av det gjorda anbudet utan uppskov försäkras sig om området i fråga. Skulle möjligen efter vidare utredning angående riktlinjerna för hospitalets framtida utveckling Kungl. Maj:t komma till den slutsats, att någon nybyggnad vid anstalten icke borde komma i fråga, lär det icke möta någon svårighet för kronan att på fördelaktiga villkor åter avhända sig förevarande, inom stad belägna och till byggnadsplats användbara område.

Under återopande av vad sålunda anförts har medicinalstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte medgiva, att de delägarna i stärbhuset efter bryggeriägaren E. O. Regnstrand tillhöriga, inom Vadstena stads område belägna stadsjordslotterna n:r II b om 4,1075 hektar och II c om 0,6125 hektar finge för utvidgning av Vadstena hospitals och asyls område inköpas för en köpeskilling av 12,429 kronor 70 öre.

Departements-
chefen.

Det föreslagna markinköpet motiveras av medicinalstyrelsen med önskvärdheten att bereda utrymme för en förutsatt framtida tillbyggnad vid Vadstena hospital, vilken då närmast skulle avse att ersätta det nuvarande nunneklostret. Under nuvarande ekonomiska förhållanden och med den platsbrist, som för närvarande råder, torde någon sådan tillbyggnad ej vara att tänka på, men klokheden synes mig dock bjuda, att man begagnar sig av den nu föreliggande möjligheten att förvärva ifrågakomna område. Skulle en nybyggnad vid anstalten en gång i framtiden bliva verklighet, är en utvidgning av hospitalets areal oundgängligen nödvändig. Den nu erbjudna marken är också för detta ändamål synnerligen lämplig. Och i varje fall är en tillökning av hospitalets område av omständigheterna väl påkallad. Det är nämligen att märka, att Vadstena hospital, trots den förut skedda utvidgningen, i förhållande till patientantalet har den minsta arealen av alla rikets hospital. Därvid förbiser jag ingalunda, att stora områden vid en del andra hospital utgöras av för jordbruksändamål använd, på sina ställen utarrenderad jord, men, även om man uteslutande håller sig till det för hospitalets eget behov använda trädgårds- och parkområdet, är arealen vid Vadstena ganska begränsad.

Priset på den till inköp ifrågasatta marken synes, med hänsyn till densammias belägenhet och vid jämförelse med priset för det år 1912 inköpta området, ej giva anledning till erinran; snarast kan det anses billigt. Om ett uppskov med markförvärfvet skulle äga rum, komme

därför priset antagligen att stegras. Jag anser mig alltså böra tillstyrka det föreslagna markinköpet. [38.]

Med åberopande av vad jag sålunda anført, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

dels medgiva, att stadsjordlotterna nr II b och II c om tillhopa 4,72 hektar må för *utvidgning av Vadstena hospitals och asyls areal* inköpas för en köpeskilling, ej överstigande 12,429 kronor 70 öre;

dels ock till gäldande av förenämnda köpeskilling på extra stat för år 1917 bevilja ett anslag av i jämnat tal 12,430 kronor.

15. Anstalter för obildbara sinnesslöa.

Det ordinarie förslagsanslaget till anstalter för obildbara sinnesslöa höjdes från och med år 1913 från 75,000 kronor till 120,000 kronor och från och med år 1915 från 120,000 kronor till 180,000 kronor.

Enligt av statskontoret lämnade uppgifter hava utgifterna å anslaget uppgått till följande belopp:

[39.]
Anstalter för
obildbara
sinnesslöa.
(Ordinarie
anslag.)

1908.	1909.	1910.	1911.	1912.	1913.	1914.
69,250	76,500	92,250	106,250	144,000	160,250	182,250

Med anledning av den ökning i anslagsbehovet, som sålunda torde kunna påräknas, synes lämpligt att höja anslaget till 225,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att från och med år 1917 höja det å ordinarie stat uppförda förslagsanslaget till *anstalter för obildbara sinnesslöa* från 180,000 kronor med 45,000 kronor till 225,000 kronor.

16. Anstalter för bildbara sinnesslöa, som icke äro fallandesjuka, *oförändrat ordinarie anslag, förslagsanslag* kronor 331,000: —

17. Epileptikeranstalter, *oförändrat ordinarie anslag, förslagsanslag*..... » 22,000: —

Övriga sjukvårdsanstalter:

18. Lasarettets underhåll, *oförändrat ordinarie*
anslag kronor 15,774: —

19. Resestipendier åt ordinarie läkare vid länslasarett m. fl.

[40.] Resestipendier åt ordinarie läkare vid länslasarett m. fl. (Ordinarie anslag.)
 Beträffande dessa stipendier ber jag att få erinra, att i enlighet med de grunder, som antydde i nästlidet års statsverksproposition, ändrade bestämmelser i avseende å stipendierna i fråga den 29 oktober 1915 blivit utfärdade, så att dessa numera kunna utdelas för resor såväl inom som utom riket.

Under återopande av vad jag anfört under punkt 31 härovan, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen besluta,

att det ordinarie reservationsanslaget till *resestipendier åt ordinarie läkare vid länslasarett och därmed likställda sjukhus* skall ur riksstaten för år 1917 uteslutas.

20. Till underhåll av Järvsjö sjukhus för spetälska, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 22,000: —

21. Uppförande av spetälskesjukhus i Dalarna.

[41.] Uppförande av spetälskesjukhus i Dalarna. (Extra anslag.)
 I skrivelse den 28 maj 1912, nr 233, har riksdagen anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes föranstalta om utredning angående de åtgärder, som borde vidtagas för kraftigt bekämpande av spetälskesjukdomen i landet, samt för riksdagen framlägga det förslag i ämnet, vartill denna utredning kunde giva anledning.

Sedan medicinalstyrelsen, till följd av remiss, den 21 december 1914 avgivit utlåtande i anledning av riksdagens förberörda skrivelse samt överintendentsämbetet yttrat sig över ett av styrelsen i utlåtandet framlagt förslag till nytt spetälskesjukhus i Dalarna, ber jag att inför Kungl. Maj:t få anmäla frågan om de åtgärder, som närmast synas böra vidtagas för spetälskesjukdomens bekämpande.

Till en början vill jag härvid, på grundval av medicinalstyrelsens förenämnda utlåtande ävensom en av styrelsen den 29 november 1905 i ämnet avlåten skrivelse, lämna en redogörelse för spetälskans tidigare förekomst inom landet samt de viktigaste åtgärder, som hittills vidtagits för nämnda sjukdoms bekämpande.

Spetälskan har redan under medeltiden funnits spridd i vårt land, vilket framgår, bland annat, därav, att särskilda försörjnings- och vårdanstalter funnos inrättade för de av denna sjukdom angripna. Dessa anstalter, så kallade St Görans hus, som underhöllos med en del av tionden och, likasom all allmän fattig- och sjukvård, närmast besörjdes av kyrkan, försvunno emellertid med den indragning av kyrkans inkomster och egendom, som genomfördes i sammanhang med Gustaf Vasas reformationsverk.

Under de närmast följande 200 åren känner man föga om sjukdomens förekomst i Sverige. Men från 1700-talets mitt träffar man åter uppgifter om densamma i en och annan provinsialläkares berättelse. I en dissertation över Lepra redogör Linné för sjukdomens förekomst i Sverige och uppräknar de landsdelar, där densamma då förekom. I de flesta av de hos honom och av den tidens provinsialläkare nämnda trakterna träffas ännu sporadiska fall av sjukdomen. Däremot är det påfallande, att i berörda källor intet nämnes om sjukdomens förekomst i Hälsingland och Dalarna, de två landskap, inom vilka nu de flesta fallen träffas. Det tyckes sålunda, som om sjukdomen först efter sistberörda tid uppträtt i dessa trakter eller som om den på 1700-talet endast sparsamt förekommit och först senare där vunnit större utbredning.

Talrikast har sjukdomen under 1800-talet uppträtt inom Hälsingland. En räkning av de spetälska, utförd år 1856 av provinsialläkarna i Hälsingland på uppdrag av sundhetskollegium, gav till resultat 67 fall. Det är också först inom detta landskap, som spetälskan i nyare tid blev föremål för en planmässig behandling.

Den första åtgärd, som i detta hänseende vidtogs, var, att genom nådigt brev den 11 oktober 1861 sundhetskollegium erhöill bemyndigande att uppdraga åt en av de i Hälsingland anställda provinsialläkare att, medelst på lämplig tid och minst en gång varje år verkställda ämbetsresor, tillse de inom nämnda provins av spetälska angripna sjuka ävensom att över sin verksamhet i berörda avseende till sundhetskollegium avgiva särskilda redogörelser.

I anledning av inom riksdagen väckta motioner om anslag till uppförande av ett hospital för spetälska på lämplig plats inom Hälsingland anslog därefter 1863 års riksdag, under villkor av kommunala bidrag, 9,000 kronor att utgå under påföljande statsregleringsperiod med en tredjedel årligen, att användas såsom understöd för vård och skötsel av de i Hälsingland befintliga spetälskesjuka. Länets landsting beviljade även för sin del till samma ändamål ett lika belopp av 3,000 kronor om året. Härefter förordnade Kungl. Maj:t den 11 mars 1864, att statsbidraget jämte länets bidrag för år 1864 finge disponeras till anskaffande, helst i Järvsö socken, av erforderlig lokal för inrättande av ett sjukhem för spetälska personer. Ett sådant hem inrättades också redan samma år, till en början för några få patienter i förhyrd lokal, men från år 1870, då sjukhusbyggnaden med ett för nämnda år av 1869 års riksdag beviljat särskilt byggnadsanslag av 8,500 kronor blivit fullt färdig, för 20 personer. Landstingets bidrag utgjorde alla dessa år till och med år 1872 liksom riksdagens bidrag 3,000 kronor. För åren 1873—75 anslog riksdagen 4,000 kronor om året, med villkor att landstingets anslag höjdes till samma belopp.

Ända från sjukhusets öppnande hade den grundsats tillämpats, att vården skulle vara fullt kostnadsfri, men dittills hade endast varit fråga om intagning av sjuka från Gävleborgs län. Emellertid började vid denna tid allt flera ansökningar om inträde inkomma även från andra trakter, vilket gjorde, att riksdagens anslag från år 1876 höjdes till 7,500 kronor, med villkor att landstingets anslag

[41.]

Spetälskans
tidigare före-
komst inom
landet.

Spetälske-
föreståndare i
Hälsingland.

Järvsö
spetälske-
sjukhus.

- [41.] oförändrat utgick med 4,000 kronor samt att spetälskesjuka även från andra län än Gävleborgs mottogos till vård å anstalten. Samtidigt ökades platsernas antal till 25. Men även detta utrymme befanns med åren otillräckligt, varför 1887 års riksdag beviljade, utom det förra anslaget av 7,500 kronor, för år 1888 till sjukhusets utvidgning för en gång en summa av 16,000 kronor, varigenom platsernas antal bragtes upp till 46. I följd av denna sjukhusets utvidgning höjdes årliga anslaget och utgick för åren 1888—1899 med 14,000 kronor. Andå till sistnämnda år utgick även landstingets bidrag med oförändrat belopp.

Sjukhusets förvaltning överlämnades år 1864 åt en direktion, tillsatt av Gävleborgs läns landsting, men år 1889 förordnade Kungl. Maj:t, att sjukhuset från och med 1890 skulle lyda under medicinalstyrelsen såsom överstyrelse och att dess förvaltning skulle handhavas av en direktion, vars medlemmar skulle av Kungl. Maj:t utses med undantag av en medlem, vilken skulle väljas av landstinget, samt att bestämmelserna i stadgan angående sinnessjuka skulle i tillämpliga delar gälla såväl för sjukvården som för användning och redovisning av till sjukhuset anslagna medel. Därjämte bestämdes, att sjuka från Gävleborgs län skulle äga företräde till intagning å sjukhuset. Sedermera hava 1899 års och följande riksdagar beviljat ett till 18,000 kronor förhöjt årsanslag till sjukhusets underhåll och drift, varvid länets bidrag skulle bortfalla, sjukhuset och dess förvaltning helt och hållet övertagas av staten och företrädesrätten för sjuka från Gävleborgs län upphöra. I sammanhang härmed ändrades från 1901 års ingång sättet för direktionens utseende därhän, att landstinget ej vidare skulle utse någon ledamot i densamma. Från och med år 1912 uppfördes statsanslaget å ordinarie stat och förhöjdes till 22,000 kronor, med vilket belopp det även för närvarande utgår.

Innan jag ingår på frågan om de åtgärder i övrigt, som vidtagits för spetälskans bekämpande, ber jag att få redogöra för den inverkan på sjukdomens utbredning, inrättandet av Järvsö sjukhus visat sig medföra. Jag återopar härutinnan vad medicinalstyrelsen i detta avseende anförde i sin skrivelse den 29 november 1905.

Betydelsen
av Järvsö
sjukhus för
spetälskans
bekämpande.

Järvsö sjukhus var ända till år 1888 synnerligen starkt belagt. Efter den då gjorda betydliga utvidgningen har förhållandet något bättrats, så att till exempel under år 1902 av anstaltens 46 å 50 platser endast 36 varit året om be-
lagda.

Denna anstalt har utövat ett synnerligen stort inflytande på spetälskans frekvens inom Hälsingland. Från början inrättad endast för beredande av vård åt de olyckligaste bland de spetälskesjuka, övergick densamma mera till en isoleringsanstalt, där så många som möjligt och framför allt de mest smittosamma fallen borde intagas och vårdas. Detta skedde sedan upptäckten av leprabacillen på 1870-talet låtit sjukdomens natur av en smittosam endemisk sjukdom allt mera träda i förgrunden och även anvisat den enda säkra vägen till sjukdomens utrotande, nämligen isolering av de sjuka.

Såsom ovan nämnts, beräknades de spetälskas antal i Hälsingland efter provinsialläkarnas uppgifter år 1856 till 67. Genom den noggrannare efterforskning, som blev en följd av tillsättande av en särskild föreståndare för spetälskesjukvården i Hälsingland, upptäcktes allt flera fall; möjligt är också, att sjukdomen en tid något utbredde sig. Största antalet kända spetälskesjuka inom Hälsingland faller på år 1874, vilket år deras antal uppgives till 122. Av dessa

vårdades endast 34 eller en fjärdedel under året på sjukhuset. Men redan isoleringen av en relativt så ringa procent av de sjuka visade snart sin inverkan på frekvensen. År 1878 hade de sjukas antal nedgått till 101, år 1886 till 76 och vid 1902 års slut till 33.

Men ännu påtagligare visar sig isoleringens inverkan på sjukdomens avtagande, om man följer minskningen inom de särskilda församlingarna. Man finner då, att det just är inom de närmast till sjukhuset belägna församlingarna, Järvsö, Ljusdal, Delsbo och Färila, alla förut starkt angripna av spetälska, som minskningen varit proportionsvis störst. Det har alltså visat sig vara en lycklig åtgärd att förlägga sjukhuset mitt i den trakt, där sjukdomen var mest spridd.

Samtidigt kan föga inverkan av sjukhuset såsom isoleringsanstalt märkas på frekvensen inom andra landskap. Det synes till och med som om sjukdomsfallens antal tilltagit inom vissa delar av landet. Så har särskilt varit händelsen med Dalarna. Möjligt är, att denna ökning till en del berott på noggrannare efterforskning av spetälskefallen, men, även om man tager i betraktande denna möjlighet, kan man svårligen få annan uppfattning än att sjukdomen i Dalarna hotar att tilltaga.

Jag övergår härefter till frågan om de huvudsakliga åtgärder i övrigt, som tidigare vidtagits för spetälskans bekämpande.

Frågan om åtgärder i övrigt för spetälskans bekämpande har upprepade gånger varit föremål för uppmärksamhet. I underdånig skrivelse den 18 mars 1896 meddelade sålunda medicinalstyrelsen, hurusom styrelsen genom cirkulärskrivelse av samma datum anmodat vederbörande läkare inom de län, där spetälska förekomme eller kunde komma att yppas, att efterforska spetälska och i sina årsberättelser bifoga förteckningar såväl å sådana sjuka som ock över sådana personer, som vore för denna sjukdom misstänkta m. m. Styrelsen hemställde tillika dels om bemyndigande för styrelsen att genom lämplig läkare låta undersöka sjukdomsfall, som hos styrelsen angäves som misstänkta för spetälska, dels om utfärdande av föreskrifter rörande betryggande tvångsisolering av spetälskesjuka, dels ock om vissa lättnader för spetälskesjukas resor med järnväg.

Genom nådigt brev den 28 januari 1898 biföllos de gjorda framställningarna med undantag dock av de utav medicinalstyrelsen föreslagna föreskrifterna beträffande spetälskesjukas tvångsinternering.

Emellertid utfärdades samma dag kungörelser angående ändrad lydelse av vissa delar av hälsovårdsstadgan för riket, förordningen angående åtgärder mot införande och utbredning av smittsamma sjukdomar bland rikets invånare samt läkarinstruktionen, enligt vilka ändrade bestämmelser spetälskan i vissa avseenden likställdes med akuta smittsamma sjukdomar, dock att isoleringstväng ej ålades de sjuka.

I sin ovanberörda skrivelse den 29 november 1905 gjorde medicinalstyrelsen hemställan, att Kungl. Maj:t täcktes dels bemyndiga styrelsen att uppdraga åt någon av de i Dalarna boende provinsialläkare att vara föreståndare för spetälskesjukvården därstädes, dels till 1906 års riksdag avlåta nådig proposition om beviljande av ett anslag å 55,000 kronor för uppförande av ett spetälskesjukhus i Mora socken i Dalarna.

Genom nådigt brev den 16 november 1906 biföll Kungl. Maj:t för viss tid, som sedermera förlängts, den underdåniga framställningen, för så vitt den berörde anställande av en föreståndare för spetälskesjukvården i Dalarna, men fann framställningen i övrigt icke föranleda någon åtgärd.

[41.]

Andra åtgärder för spetälskans bekämpande. (Författningsändringar. Spetälskeföreståndare i Dalarna m. m.)

[41.] I fråga om spetälskans utbredning under de senaste åren inom vårt land yttrar styrelsen i sitt utlåtande den 21 december 1914 följande:

Spetälskans
utbredning
under de se-
naste åren.

År 1897 kände man endast 9 fall av spetälska i Dalarna, varav 7 inom Mora och 2 inom Leksands provinsialläkardistrikt. Vid år 1904 företagen noggrannare efterforskning påträffades ensamt inom Mora och Våmhus församlingar icke mindre än 14 fall av sjukdomen. Från och med 1905 hava de kända fallen i Dalarna varit:

år 1905	—	21 fall,	därav nyupptäckta	1
» 1906	—	21	»	
» 1907	—	26	»	2
» 1908	—	23	»	1
» 1909	—	23	»	1
» 1910	—	22	»	2
» 1911	—	19	»	0
» 1912	—	20	»	2
» 1913	—	21	»	4

Någon minskning av sjukdomsfallens antal har sålunda icke kunnat påvisas under de sista 9 åren och all anledning finnes antaga, att nya fall fortfarande skola inträffa.

I Gävleborgs län förhålla sig siffrorna från och med år 1905 sålunda:

år 1905	—	35 fall,	därav nyupptäckta	6
» 1906	—	38	»	6
» 1907	—	38	»	1
» 1908	—	30	»	2
» 1909	—	29	»	2
» 1910	—	32	»	6
» 1911	—	30	»	3
» 1912	—	31	»	3
» 1913	—	31	»	1

Såsom av ovanstående uppgifter synes, har sjukdomens frekvens under den sista 12-årsperioden hållit sig tämligen oförändrad.

Vad de i tabellerna omnämnda »nyupptäckta» fallen beträffar, må erinras därom, att i många sådana fall sjukdomen kan hava förvärvats redan ett eller flera år, innan den upptäckts. Emellertid är det likafullt konstaterat, att verkligt nya sjukdomsfall allt fortfarande så gott som årligen uppträda såväl i Kopparbergs som i Gävleborgs län.

Beträffande sjukdomens förekomst i riket i övrigt inhämtas ur medicinalstyrelsens årsberättelse för år 1911, att under detta år 17 fall av spetälska förefunnits inom riket, frånräknat Kopparbergs och Gävleborgs län.

Av dessa 17 sjukdomsfall förekommo

- 2 i Stockholms stad
- 1 i » län
- 1 i Uppsala län
- 1 i Kalmar län
- 2 i Gottlands län
- 2 i Göteborgs och Bohus län
- 1 i Älvsborgs län

5 i Västernorrlands län
2 i Jämtlands län;

[41.]

av dessa vårdades 7 i hemorten och 10 å Järvsö sjukhus.

Nya fall av sjukdomen hava sedan dess iakttagits endast i Värmland, där under år 1913 ett fall kommit till vederbörande provinsialläkares kännedom. Läkare har beordrats dit för ytterligare forskningars vidtagande.

Av de ovannämnda 17 fallen hava sedan dess, för så vitt hittills är känt, 4 avlidit, nämligen 2 från Göteborgs och Bohus län samt 1 från vardera av Jämtlands och Västernorrlands län.

Medicinalstyrelsen framhåller, att de sålunda lämnade uppgifterna tyda på, att spetälskan är på väg att i de län, där endast enstaka sjukdomsfall finnas, helt försvinna. Något bestämt påstående i denna riktning torde dock enligt styrelsens åsikt ännu icke böra göras.

I de båda län däremot, där sjukdomen är mera spridd, synes man, enligt vad styrelsen framhåller, endast hava kommit till ett visst jämviktsläge, i det att de nytilkomna fallen ungefär motsvara dödsfallen bland de spetälskesjuka. Styrelsen anför, att siffrorna för Dalarna för år 1913 med 4 nyupptäckta fall dock icke bådade gott, men att man torde få hoppas, att höjningen berott på den allt större kännedom om sjukdomens utbredning, som spetälskeföreståndaren under årens lopp förvärvat.

Jag ber härefter att få övergå till de av medicinalstyrelsen i dess utlåtande den 21 december 1914 föreslagna åtgärder till spetälskesjukdomens bekämpande.

Medicinalstyrelsen ang. ytterligare åtgärder till spetälskesjukdomens bekämpande.

Medicinalstyrelsen, som i frågan inhämtat yttranden från, bland andra, Kungl. Maj:ts befallningshavande i Kopparbergs län samt förste provinsialläkarna och föreståndarna för spetälskesjukvården i Gävleborgs och Kopparbergs län, anför i nyss angivna hänseende följande:

»Föreståndaren för spetälskesjukvården i Kopparbergs län har i yttrande den 2 mars 1914 angående de i detta län då kända sjukdomsfallen (en patient avled i årets början) meddelat, att 7 vårdades å Järvsö sjukhus och 13 i sina hem samt att av dessa 13 ej mindre än 8 nödvändigt borde intagas å spetälskesjukhus.

Föreståndaren för samma sjukvård i Gävleborgs län meddelar, att efter de iakttagelser, han gjort vid inspektionen av de i hemmen befintliga spetälskesjuka i Hälsingland, det synes honom uppenbart, att isoleringen och vården av dessa i flera fall lämna mycket övrigt att önska dels till följd av trångboddhet och osnygghet och dels till följd av vanskötsel av förefintliga sår. Av de 14 i hemmen vårdade leva 5 under sådana förhållanden, att det ej torde kunna förnekas, att de kunna utgöra en fara för sin omgivning. 17 av länets sjuka vårdas på sjukhuset i Järvsö.

Av det sagda framgår alltså, att ej mindre än 13 spetälskesjuka — 8 i Dalarna och 5 i Hälsingland — enligt läkarnas mening nödvändigt borde vårdas å

[41.] sjukhus. Å Järvsö sjukhus funnos vid 1914 års början 31 patienter. Sjukhuset har förut beräknats kunna rymma omkring 50 patienter, ehuru denna siffra sedermera något sänkts. Emellertid har medicinalrådet Bissmark vid inspektion av sjukhuset 1914 funnit beläggningssiffran icke utan nödfall böra överskrida 34 — en uppfattning, som även delas av sjukhusets läkare. Man torde vid bedömandet av denna fråga erinra sig, att patienterna skola leva här långa tider — 10—20 år — och att många lida av sårnader, som lätt medföra svår lukt, varför betydelsen av god ventilation och god renhållning är påtaglig. Det är även en plikt att tillse, att dessa patienter å sjukhuset kunna finna någon trevnad i sina rum, där de så länge skola vistas.

Om alltså Järvsö sjukhus beräknas för 34 patienter, befinnes det, att av de ovannämnda 13 patienterna, som med nödvändighet böra erhålla sjukhusvård, endast 3 skulle kunna mottagas vid Järvsö.

Redan av denna anledning är en ökning av antalet sjukhusplatser för de spetälska av nöden. En utvidgning av Järvsö sjukhus kunde under sådana förhållanden tänkas lämplig, men en mycket viktig omständighet talar däremot. Såsom medicinalstyrelsen redan förut framhållit, är det för de sjuka av stor personlig betydelse, att de vid sin, i regel livslånga, internering å sjukhus icke föras för långt från hemmet. Liksom minsta svårigheterna möta att förmå de patienter, som bo i närheten av sjukhuset i Järvsö, att låta sig där intagas, på samma sätt skulle man med tillhjälp av ett sjukhus i Dalarna lättare kunna förmå de sjuka i Kopparbergs län att gå med på en internering. Med hänsyn till dessa sjukas beklagansvärda tillstånd synes det medicinalstyrelsen, att det är det allmännas plikt att så vitt möjligt tillmötesgå de sjuka i deras så naturliga önskan att på nära håll få ett sjukhem. Av rent humanitära skäl alltså, men även och det i lika grad av sanitära skäl — behovet av förbättrad isolering och vård av de sjuka o. s. v. — anser medicinalstyrelsen därför, att ett verkligt och stort behov av en sjukvårdsanstalt i Dalarna för de spetälskesjuka föreligger.»

Beträffande sjukhusets storlek anför medicinalstyrelsen följande:

»Såsom ovan sagts, vårdas för närvarande 7 patienter från Dalarna å Järvsö sjukhus, varjämte 8 av de i hemmen i Dalarna vårdade sjuka nödvändigt borde erhålla sjukhusvård.

Alltså bör plats finnas i främsta rummet för dessa 15 patienter. Då det är önskvärt, att de spetälskesjuka i så stor utsträckning som möjligt intagas å sjukhus, synes det medicinalstyrelsen skäligt, att ytterligare minst 5 platser anordnas vid det föreslagna sjukhuset i Dalarna, helst några platser även böra finnas för patienter tillhörande andra län, för den händelse nya fall skulle inträffa. Det föreslagna sjukhuset bör alltså beräknas för 20 patienter.»

Beträffande platsen för sjukhuset hade medicinalstyrelsen redan i sin skrivelse den 29 november 1905 föreslagit, att sjukhuset skulle förläggas å ett Korsnäs sågverksaktiebolag tillhörigt område uti Hemus by inom Mora socken. Styrelsen framhåller nu, att styrelsen ej funnit någon anledning att frångå förslaget om sjukhusets förläggande å nämnda område, vilket bolaget enligt inhämtat meddelande fortfarande vore villigt att försälja. Styrelsen fortsätter:

[41.]

»Priset, som år 1905 betingades, var 5,000 kronor, men har bolaget numera höjt detta pris till 7,500 kronor. Då området enligt lämnad beskrivning omfattar 25,8 kappland åker, 1 tunnland 19,1 kappland skog samt 5 tunnland 27,2 kappland impedimenter (numera bevuxna med vacker ungskog) samt består av sandjord och är högt och fritt beläget mellan östra Dalälven och Hemusån på ett avstånd av knappt 2 kilometer från Mora kyrka, torde priset få anses antagligt. För att ernå lättare kommunikationer med Mora kyrkoby är en mindre väganläggning (540 meter väg jämte en bro) erforderlig. I det av arkitekten Kumlien år 1905 uppgjorda kostnadsförslaget har kostnaden för denna vägbyggnad med bro upptagits till kronor 1,620: —.

Vid granskning av de år 1905 uppgjorda ritningarna har medicinalstyrelsen funnit önskvärt, att vissa ändringar komme till utförande, varför styrelsen, sedan Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 10 juli 1914 anvisat därför erforderliga medel, anmodat sin arkitekt att uppgöra nya ritningar och ny kostnadsberäkning. Sedermera har styrelsen i anledning härav fått mottaga ritningar i 8 planscher jämte kostnadsförslag å kronor 83.000 eller, om den till 3,600 kronor beräknade kostnaden för ena uthusbyggnaden, vilken, som här nedan skall visas, torde vara obehöfelig, avdrages, *kronor 79,400.*

På grund av sålunda gjord utredning kan kostnaden för sjukhusets uppförande alltså beräknas sålunda:

		(Förslaget år 1905).
tomt	kronor 7,500: —	(5,000: —)
sjukhus, vaktmästarbostad jämte nödig uthus samt desinfektionsapparat med ångpanna	» 73,800: —	(46,082: —)
ritningar, kontrollantarvode och oförutsedda ut- gifter	» 5,600: —	(2,298: —)
väganläggning	» 1,620: —	(1,620: —)
Summa kronor 88.520: —		(55,000: —)

Såsom av ovanstående synes understeg 1905 års kostnadsförslag avsevärt det nu framlagda förslaget. Beträffande anledningarna härtill må först erinras om, att priset för tomten, såsom redan förut nämnts, höjts med 2,500 kronor till 7,500 kronor. Kostnaden för väganläggningen har upptagits till samma belopp som år 1905.

Beträffande sjukhusets byggnader ställer sig saken på följande sätt.

I 1905 års förslag beräknas kostnaden för själva sjukhusbyggnaden, som mäter 3,336 kbm. efter ett pris av 12 kronor per kbm., till kronor 40,032: —. Med de priser, som nu — 9 år efter förslagets upprättande — råda, torde samma byggnad icke kunna beräknas uppförd för en kostnad understigande 16 kronor per kbm. eller kronor 53,376: —.

I det nu framlagda förslaget beräknas kostnaden för sjukhuset och boställs-
huset till kronor 47,300 + 9,500 eller tillsammans kronor 56,800: —. Med tillägg av kostnaderna för centraluppvärmning — kronor 7,200 — och vatten- och avloppsledningar — kronor 1,500 — blir slutsumman för sagda byggnader kronor 65,500: —. För den sålunda föreslagna höjningen av kostnaderna med kronor 12,124 erhållas följande förmåner.

[41.]

I sjukhuset anordnas centraluppvärmning och i samband därmed måste även källare byggas. Golvet å nedre bottnen utföres av bjälklag av armerad betong och därpå gjutet cementgolv, belagt med linoleum med magnesiumisolering mellan det senare och cementen, en konstruktion, som är betydligt hållbar och alltså kräver mindre underhåll än träkonstruktion.

Vatten- och avloppsledningar hava på grund av de därmed förenade fördelarna ansetts böra å förslaget upptagas.

Då utredningen visat, att 20 sängplatser äro önskvärda, hava i varje avdelning upptagits 10 platser med en något ändrad och lämpligare fördelning av antalet sängplatser i de särskilda sjukrummen. Dessutom hava två badrum — ett för patienter och ett för personal — anordnats. I 1905 års förslag voro upptagna 9 platser och 1 badrum å varje avdelning eller alternativt 10 platser utan något badrum. Bland övriga ändringar må antecknas, att kök och skafferier förlagts åt norr samt att läkarrummet (operationsrummet) flyttats och förbättrats, varjämte dagrummen även torde hava något vunnit på ändringen. Utanför matsalen har en öppen veranda föreslagits.

Beträffande vindsvåningen hava följande ändringar vidtagits. Då i 1905 års förslag endast ett boningsrum fanns för sköterskepersonal och ett för kökspersonal, har i det nu framlagda förslaget översköterskan fått ett rum och hennes biträde ett rum. Dessutom äro dit förlagda ett isoleringsrum och ett expeditjonsrum, det senare även avsett för direktionens sammanträden. För den personal, som icke har direkt med sjukvården att göra, vaktmästare, hushållerska och biträde, kunde plats lämpligen icke beredas å vinden, varför för dem ett mindre, särskilt boställshus föreslagits, vilket på grund av sjukhusets speciella art även synes önskligt. I boställshuset har lämplig rotfruktskällare kunnat anordnas för sjukhusets behov.

De här ovan påpekade förmåner torde anses väl motsvara den höjning med kronor 12,124 av kostnaderna för sjukhusbyggnaden och bostadshus, som det nu framlagda förslaget medfört.

Vad desinfektionshuset angår, upptogos kostnaderna därför i 1905 års förslag till kronor 1,200 efter en beräkning av 8 kronor per kbm. För närvarande kan kostnaden per kbm. för en sådan byggnad icke beräknas lägre än 14 kronor per kbm., det vill säga kronor 2,240:—. Det nu framlagda förslaget är emellertid betydligt dyrare, beroende på följande omständigheter.

Då tvättstuga icke upptagits i 1905 års förslag och då en dylik likväl synes böra finnas vid en anstalt av ifrågavarande art, har densamma förlagts till desinfektionshuset. Detta har därigenom betydligt förstörats, helst en mindre utökning av desinfektionsrummet även ansetts nödvändig. Huset har dessutom försetts med bjälklag av armerad betong och cementgolv samt stentrappor. I kostnaden ingår även skölbassäng av betong, tvättbord och golvtralla i tvättstugan. Att nedbringa kostnadsförslaget har icke ansetts kunna göras.

Uthusbyggnaden, som upptogs i 1905 års förslag, synes nu kunna undvaras, enär såväl vedbod som visthusbod och under denna liggande källare bliva onödiga, sedan i det nya förslaget ej mindre än tre källarrum upptagits å ritningarna till sjukhuset och stor rotfruktskällare i boställshuset. Å vinden till desinfektionshuset kan dessutom utrymme beredas för diverse upplag. Medicinalstyrelsen anser sig därför icke behöva upptaga uthusbyggnaden i sitt förslag, varigenom kostnaderna nedbringas med 3,600 kronor.

Även må erinras om, att taken å samtliga byggnader enligt det nu framlagda förslaget skola beläggas med tegel på pappunderlag, vilket både vad utseende och hållbarhet beträffar är att föredraga. [41.]

Angående sista posten uti 1905 års förslag (tillsyn vid arbetets utförande, oförutsedda utgifter m. m.), upptagen till kronor 2,298, märkes, att kostnad för arbetsritningar icke synes vara medräknad. Detta förklarar höjningen av nämnda post till kronor 5,600 i det nu framlagda förslaget.

Det nu framlagda kostnadsförslaget är beräknat efter normala priser och det är därför ganska möjligt, att vid förslagets eventuella utbudande på entreprenad anbud inkomma, som gå under de ovan beräknade priserna. Medicinalstyrelsen har emellertid i sina beräkningar icke kunnat taga hänsyn härtill.»

Vad angår omkostnaderna för den årliga driften av sjukhuset, ytttrar medicinalstyrelsen, att densamma förslagsvis kan beräknas på följande sätt.

»Till grund för beräkningen kan läggas erfarenheten från Järvsö sjukhus.

	Det föreslagna sjukhuset.		(1905 års förslag.)		Sjukhuset i Järvsö.	
	Kronor		Kronor.		Kronor.	
Personal.						
Läkare	750	—	(750)	—	750	—
Predikant	200	—	(200)	—	300	—
Syssloman	400	—	(400)	—	600	—
Vaktmästare, jämte bostad, kost och lyse	300	—	(250)	—	300	—
Hushållerska	360	—	(300)	—	360	—
Översköterska (sköterska)	500	—	(350)	—	500	—
Undersköterska	250	—	(200)	—	250	—
Tvätterska	—	—	(—)	—	250	—
1 tjänarinna	144	—	(120)	—	144	—
1 » 	—	—	(—)	—	144	—
Summa	2,904	—	(2,570)	—	3,598	—

Utspisningskostnaden för varje vid Järvsö sjukhus utspisad person (7 tillhörande personalen + 33 patienter) uppgick under år 1913 till 8,761 kronor eller omkring 219 kronor per person och år. För Mora sjukhus, med ett beräknat patientantal av 20 + 5 tillhörande personalen, torde alltså utspisningskostnaden böra upptagas till 5,475 kronor för år.

Vad »övriga kostnader» beträffar, uppgingo de vid Järvsö sjukhus under år 1913 till 7,302 kronor, vari kostnader för underhåll och reparationer av byggnader samt för nybyggnader och större reparationer icke medtagits, alltså omkring 221 kronor per patient och år.

[41.]

För det föreslagna sjukhuset i Mora med 20 patienter torde alltså »övriga utgifter» böra beräknas till 4,420 kronor eller, om kostnader för byggnaders underhåll och dylikt upptagas till 1,000 kronor per år, till 5,420 kronor per år.

Sammanlagda driftkostnaden torde sålunda kunna begränsas till:

avlöningar.....	kronor 2,904: —
utspisning.....	» 5,475: —
övriga utgifter.....	» 5,420: —
eller tillsammans.....	kronor 13,799: — per år.

Anmärkas må, att denna beräkning är utförd under det antagande, att sjukhuset är fullt belagt.

Kostnaderna för anskaffande av sängar och övrig utredning för sjukhuset torde kunna beräknas till i runt tal 500 kronor per säng eller alltså — med ett sängantal av 20 — till inalles 10,000 kronor.»

Beträffande frågan om huruvida andra åtgärder än den nu föreslagna äro erforderliga för att motverka spetälskesjukdomens spridning yttrar medicinalstyrelsen följande:

»I den motion, som föranledde riksdagens omnämnda skrivelse, har påyrkats skärpta föreskrifter angående de sjukas isolering och anstaltsvård samt dessutom föreslagits, att internerad sjuk familjeförsörjare måtte beredas ett till familjen utgående understöd svarande emot den förvärvsförmåga familjen går förlustig genom interneringen.

Beträffande utfärdande av *strängare föreskrifter angående de sjukas isolering och anstaltsvård* må erinras om för närvarande gällande föreskrifter. Spetälskan har genom nådig kungörelse den 28 januari 1898 delvis likställt med de akuta smittsamma sjukdomarna, varigenom hälsovårds- och kommunalnämnd förpliktas att, så vitt möjligt, bringa till verkställighet av läkaren föreskrivna åtgärder mot smittans spridande. Rätt att tvinga in spetälskesjuk på särskilt sjukhus förefinnes dock icke, men å andra sidan äger läkaren att, om förhållandena i den sjukas hem äro sådana, att fara för smittans spridning uppenbart föreligger, lämna skriftlig anvisning till kommunalnämnden om erforderliga åtgärder till förekommande av sjukdomens utbredning och därvid kan läkaren i särskilda fall helt visst även påyrka anordnandet av lämpligare bostad för den sjuke. Det är också, såsom ovan sades, nämndens plikt att så vitt möjligt bringa läkarens föreskrifter till verkställighet.

Såsom av det sagda framgår, äro nu gällande föreskrifter i alla händelser tämligen obestämda och räcka icke alltid till att framtvinga nödvändiga åtgärder. Motionären saknar därför ingalunda skäl för sitt förslag om skärpta föreskrifter och behovet av dylika framhålles även såväl av föreståndarna för spetälskesjukvården i Hälsingland och Dalarna som av övriga i ärendet hörda läkare, med undantag av förste provinsialläkaren i Kopparbergs län, vilken senare finner bestämmande angående tvångsinternering icke vara tillrädliga.

För egen del finner medicinalstyrelsen lämpligast att, innan frågan om utfärdandet av skärpta föreskrifter avgöres, först avvakta resultatet av det nu föreslagna sjukhusets i Dalarna verksamhet. Det torde nämligen med rätt stor sä-

kerhet kunna antagas, att ett sådant sjukhus i hög grad skulle underlätta strävandena att förmå de under dåliga hygieniska förhållanden levande spetälskesjuka att frivilligt underkasta sig internering på sjukhus.

Styrelsen vill även erinra om ett av förste provinsialläkaren i Kopparbergs län framställt förslag om utvidgning av dispensärverksamheten till att omfatta även de spetälske. Den övervakning och tillsyn, som dispensärerna kunna utöva över dessa sjuka och deras familjer, är icke att underskatta, och torde en sådan verksamhet, med kraft utövad, även kunna minska behovet av skärpta lagföreskrifter.

Vad åter angår frågan om *ekonomiskt understöd åt internerade sjuka personers familjer*, må anföras följande.

Genom den nya lagen om allmän pensionsförsäkring har denna fråga kommit i ett i viss mån annat läge. Spetälskesjuk, som är oförmögen till arbete, men vistas i hemmet, kommer numera i åtnjutande av ett visst pensionstillägg, vilket emellertid fräntages honom, om han interneras på sjukhus; pensionstillägget tillfaller nämligen då — jämlikt § 9 i lagen — sjukvårdsanstalten. Det pensionsstillägg vidare, som utgår till internerad arbetsför spetälskesjuk, tillfaller icke heller den sjuke utan sjukhuset.

Det är utan vidare tydligt, att denna omständighet, särskilt då det gäller icke arbetsföra sjuka, kommer att medföra en ökad obenägenhet för internering å sjukhus, då avståendet av ett kontant, om än ringa, årligt belopp för en familj i små omständigheter icke är utan betydelse. Det synes därför medicinalstyrelsen nödvändigt, att direktion för spetälskesjukhus erhåller nådig föreskrift att till de å sjukhuset intagna sjukas familjer överlämna de pensionstillägg, som jämlikt lagen tillfalla sjukhusen.

Genom en sådan anordning kommer varje på sjukhus internerad spetälskesjuk person respektive hans familj i åtnjutande av ett årligt ekonomiskt understöd. Erinras må emellertid därom, att pensionstillägget är tämligen obetydligt. (Styrelsen har i sin framställning icke tagit hänsyn till jämlikt den nya lagen utgående pensioner, vilka ännu icke äro av någon betydelse, utan endast till pensionstilläggen.) I sådana fall, där den sjukas internering å sjukhus för familjen är liktydig med förlusten av en arbetsför familjeförsörjare, blir därför den ersättning, som pensionstillägget lämnar, allt för obetydlig. Då vidare interneringen sker så gott som uteslutande för det allmännas skull och därtill i regel räcker under många år, är det ej att undra över om den sjuke, som nogsamt vet vad hans internering betyder för familjen, högst ogärna går med på en sådan.

Medicinalstyrelsen kan därför icke undgå att finna det skäligt, att staten i dylika fall ingriper och lämnar ekonomisk ersättning åt familjen, börande ersättningens storlek stå i visst förhållande till den sjukas arbetsförtjänst under tiden närmast före interneringen samt kunna växla mellan förslagsvis 100—500 kronor per år allt efter omständigheterna. Åt arbetsför sjuk tilldelad ersättning må med sjunkande arbetsförmåga kunna sänkas, varvid dock särskild hänsyn även torde böra tagas till familjens egen förvärvsförmåga.

Lämpligast torde vara, att det överlämnas åt spetälskesjukhusens direktioner att i enlighet med av Eders Kungl. Maj:t fastställda grunder bestämma åt vilka sjuka och med vilka belopp ersättning av statsmedel må utgå.

Ansökningar om erhållande av sådant statsbidrag torde, innan ärendet avgöres, först böra prövas på landsbygden av kommunal- och fattigvårdsnämnd,

[41.] kronolänsman och tjänsteläkare samt i län, där spetälskeföreståndare finnes, även av denne. I stad och köping sker prövning på motsvarande sätt.

Beträffande statsverkets kostnader för dylika ersättningar må erinras, att, om antalet på sjukhus internerade spetälskesjuka beräknas till 54 (34 i Järvsö och 20 i Mora) och bidrag antages utgå till hälften av dessa eller till 27 personer med i medeltal 250 kronor per år, så uppgår den årliga kostnaden till 6,750 kronor. Detta belopp torde bliva fullt tillräckligt, då ju arbetsförmågan hos fler talet internerade spetälskesjuka är väsentligt nedsatt och ofta alldeles borta.»

På grund av vad sålunda anförts har medicinalstyrelsen hemställt om avlåtande av proposition till riksdagen dels om beviljande av ett anslag av 88,520 kronor för förvärvande av ovannämnda jordområde inom Mora socken i närheten av Mora strand och uppförande därå av ett sjukhus för spetälska med 20 sängar i huvudsaklig överensstämmelse med handlingarna bifogat förslag och närmast avsett för Dalarnas behov och dels ej mindre om beviljande av ett förslagsanslag å 6,750 kronor att användas till ersättning åt på sjukhus internerade, arbetsföra spetälskesjukas familjer på sätt och i enlighet med de grunder, som av Kungl. Maj:t bestämdes, än ock om meddelande av föreskrift att direktion för spetälskesjukhus skulle till de å sjukhuset intagna sjukas familjer överlämna pensionstillägg, som jämlikt lagen om allmän pensionsförsäkring tillfaller sjukhuset. Tillika har styrelsen anhållit, att Kungl. Maj:t, därest sjukhusets uppförande beslötes, täcktes anbefalla medicinalstyrelsen att gå i författning om beslutets verkställande ävensom att i god tid före sjukhusets fullbordande göra framställning om de belopp, som erfordrades ej mindre till dess utrustning med inventarier än även för dess drift.

Överintendentsämbetet.

Som ovan nämnts, har överintendentsämbetet avgivit utlåtande över styrelsens förslag till nytt spetälskesjukhus i Dalarna. Styrelsen anför härutinnan följande:

»Emot det föreliggande förslaget har ämbetet icke funnit något att erinra, men har ämbetet velat framhålla, att en icke oväsentlig minskning av den till 88,500 kronor beräknade kostnaden skulle kunna vinnas genom att i stället för värmeledning anordna kakelugnar och genom att utbyta den föreslagna, dyrbarare desinfektionsanordningen, beräknad att betinga en kostnad av 8,300 kronor, emot en enkel desinfektionsgryta eller en formalinkammare med Breslauerapparat, anordnad i ett enkelt skjul. Genom vidtagande av den först nämnda åtgärden följer, å ena sidan, mindre behov av källarutrymme, vilket kan inskränkas till området under byggnadens mittparti, och, å den andra, uppförande av skorstensstockar och insättande av lokala eldstäder. Även i det sålunda minskade källarutrymmet torde emellertid ersättning kunna beredas för de lokaler, som inrymts i det av medicinalstyrelsen uteslutna uthuset, ävensom för en mindre tvättstuga.

Kostnaderna för anläggningen skulle, under förutsättning att vad ämbetet här ovan framhållit komme till utförande och med användande i tillämpliga delar av de siffror, förslaget upptager, kunna beräknas sålunda:

Sjukhuspaviljong	kr. 47,200: —
Bostadsbyggnad för betjäning	» 9,500: —
Desinfektionsskjul med apparat	» 1,500: —
Vatten- och avloppsledningar samt badrumsinredningar inom sjukhuspaviljongen och bostadsbyggnaden	» 1,500: —
Ritningar, kontroll och oförutsedda utgifter	» 5,400: —
Summa kronor	65,100: —

Härtill komme:

Tomt	kr. 7,500: —
Väganläggning	» 1,620: —
Summa kronor	74,220: —

Genom de sålunda angivna ändringarna skulle kostnadssumman alltså kunna nedbringas från kronor 88,500: — till kronor 74,220: — eller med kronor 14,280: —.

I en promemoria, avgiven med anledning av överintendentsämbetets berörda utlåtande, har från medicinalstyrelsens sida anförts följande:

»Vid uppgörandet av styrelsens förslag ansågs centralvärmeledning böra föreslås såsom varande mera lämplig för ett sjukhus. Särskilt må anföras, att man i och med slopandet av centralvärmeledningen går miste om varmvatten i badrum, kök och operationsrum, vilket är en stor olägenhet. För badrummen behöves särskild badkamin, vartill kommer, att rummens uppvärmning även torde möta svårigheter. Ämbetets förslag om värmeledningens ersättande med kakelugnar är sålunda att anse såsom en avgjord försämring. Anses det av kostnadsbänsyn önskvärt att lika fullt föredraga kakelugnarna, så kan sjukhuset naturligtvis ändock användas, ehuru skötseln försvåras. Bränslekostnaderna torde även ställa sig billigare för centralvärmeledning än för kakelugnar.

Medicinalstyrelsen ang. överintendentsämbetets ändringsförslag.

Beträffande den av styrelsen föreslagna desinfektionsanordningen må erinras, att densamma ensamt icke betingar en kostnad av 8,300 kronor, utan att för denna kostnad även skulle uppföras en ordentlig tvättstuga. Vidare må framhållas, att sjukhuset icke kan anses vara betjänat med en enkel desinfektionsgryta, då en sådan väl endast plägar användas för desinfektion av orena tvättkläder före bykningen. Vad en formalinkammare med Breslauerapparat beträffar, må erinras, att dennas desinfektionsförmåga är tämligen begränsad och exempelvis icke kan användas för desinfektion av sängutredning tillhörande madrasser och kuddar. Vid desinfektion efter fall av smittsam sjukdom plägar, där desinfektionen göres ordentligt, den sjukes säng- och gångkläder och dylikt desinfekteras i desinfektionsugn, under det att formalinbehandling användes för sjukrummet och bostaden i övrigt. En annan omständighet av betydelse är, att formalinbehandlingen icke förgör ohyra, såvida icke vacuum anordnas, vilket tydligtvis icke av ämbetet avsetts, då en sådan anordning är dyrbar och även i skötseln ömtålig. Något skäl att vid en statens anläggning av ifrågavarande art följa ämbetets förslag i

[41.] denna del synes alltså icke föreligga. Även torde böra framhållas, att den av styrelsen föreslagna desinfektionsanordningen kan bliva av nytta, då desinfektion av effekter från spetälskesjukas hem är önskvärd, vilket ingalunda är sällsynt, eller då desinfektioner av annan anledning kunna behövas. I 1905 års förslag var även en desinfektionsugn upptagen, utan att överintendentsämbetet däremot då anförde någon anmärkning.

Ämbetet har vidare såsom en följd av de omnämnda ändringsförslagen föreslagit, att tvättstugan skulle förläggas i källaren under sjukhuspaviljongen. En sådan anordning kan naturligtvis göras, men att en fritt liggande tvättstuga, såsom styrelsen föreslagit, är att föredraga, är dock av skäl, som icke här torde behöva uppgivas, tämligen klart.

Beträffande den av ämbetet beräknade kostnadsminskningen med 14,280 kronor har det synts anmärkningsvärt, att ändringarna kunnat anses medföra så avsevärd nedsättning. Visserligen sparas på den föreslagna ändringen av desinfektionsanordning och tvättstuga omkring 6,800 kronor. Att däremot centralvärmeledningens ersättande med kakelugnar skulle medföra omkring 7,000 kronors kostnadsminskning är svårare att förstå. Under hand hava därför närmare upplysningar erhållits, av vilka inhämtas, bland annat, följande.

I samband med centralvärmeledningens borttagande har det varit ämbetets mening, att betongvalvet över källaren skulle borttagas och ersättas med bjälklag av trä samt trägolv. Linoleummattor, som av styrelsen föreslagits och beräknats till en kostnad av 2,556 kronor, har av ämbetet avsetts att läggas endast i kök, matsal och serveringsrum för en beräknad kostnad av 595 kronor o. s. v.

Av det sagda torde framgå, att de av överintendentsämbetet föreslagna ändringarna i högst avsevärd grad minska sjukvårdsanstaltens värde.»

Departements-
chefen.

Den sålunda förebragta utredningen giver vid handen, att i Gävleborgs och Kopparbergs län, där spetälskan huvudsakligen förekommer, sjukdomen under de senaste åren ej visat tecken till avtagande. Kraftiga åtgärder torde därför erfordras för att söka förhindra sjukdomens ytterligare utbredning och få den att så småningom helt försvinna. Det bästa medlet i denna riktning är givetvis att bereda vård och isolering å sjukhus åt de olyckliga, som angripits av sjukdomen i svårare form. För närvarande synas åtminstone 13 sådana spetälskesjuka vara i avsaknad av erforderlig sjukhusvård. Den av medicinalstyrelsen lämnade redogörelsen visar tillika, att, om de å Järvsö sjukhus internerade spetälskesjuka skola kunna beredas en tillfredsställande vård, det nuvarande platsantalet å nämnda sjukhus icke medgiver tillgång till intagande därstädes av mer än ytterligare ett par sjuka. Lika med medicinalstyrelsen håller jag före, att det ökade platsbehovet lämpligen ej bör tillgodoses genom en utvidgning av Järvsö sjukhus, utan att ett nytt sjukhus i Dalarna för ändamålet bör upprättas. Redan den omständigheten, att Järvsö sjukhus visat sig äga betydelse för sjukdomens tillbakagång huvudsakligen beträffande de i närheten av sjukhuset

belägna socknarna, synes tala härför. Härtill kommer, att de sjuka vida lättare besluta sig för intagning å sjukhus, om detta är beläget i deras hemtrakt, varigenom tillfälle beredes dem att mottaga besök av anhöriga och jämväl någon gång resa till sina hem. Genom förläggande av ett sjukhus till Mora socken — den del av provinsen, där de flesta spetälskefallen förekommit — skulle föreståndarens för spetälskesjukvården arbete i hög grad underlättas såväl beträffande vården av de sjuka som, vilket är av största vikt, även i fråga om de sjukas familjers skyddande mot smittans utbredning. Då det gäller en så föga smittsam sjukdom som spetälska, kan man nämligen säga, att de sjukas isolering genom intagning å sjukhus är praktiskt taget fullständig, även om de sjuka där få mottaga besök av sina anhöriga. Den fostran till iakttagande av snygghet och renlighet, som på sjukhuset påtvingas de sjuka, verkar även vid de sjukas tillfälliga besök i hemmen så, att dessa besök ej kunna anses i högre grad farliga för smittans utbredning.

Av dessa skäl finner jag mig böra förorda anslag för uppförande av nytt spetälskesjukhus i Dalarna. Emellertid anser jag, med hänsyn till de fördelar, nämnda provins skulle beredas genom sjukhusets förläggande därstädes, såsom villkor för byggnadsanslaget böra uppställas, att den för sjukhusets uppförande avsedda mark kostnadsfritt upplåtes av landsting, kommuner eller enskilda.

Beträffande kostnaderna för sjukhuset har överintendentsämberet, enligt vad jag förut omnämnt, ansett dessa kunna nedbringas genom vidtagande av vissa förenklingar vid sjukhusets inredning. Dessa förenklingar avse huvudsakligen dels att den av medicinalstyrelsen föreslagna desinfektionsanordningen skulle utbytas mot en enkel desinfektionsgryta eller en formalinkammare med Breslauerapparat, anordnad i ett enkelt skjul, dels ock att i stället för värmeledning kakelugnar skulle anordnas.

I fråga om betydelsen av anordnandet i sjukhuset av en sådan desinfektionsanordning, som medicinalstyrelsen föreslagit, ber jag att med ledning av uppgifter från styrelsen få meddela följande.

De av överintendentsämberet föreslagna desinfektionsanordningarna kunna — icke ens om de anordnas samtidigt — anses som en tillräcklig desinfektionsanordning vid ett spetälskesjukhus. I en enkel desinfektionsgryta kunna endast smittrenas föremål, som tåla kokning. Med en Breslauerapparat, där desinfektionen sker genom formaldehydångor, kan endast åstadkommas en ytlig desinfektion, och även för vinnande av detta resultat fordras helt andra anordningar än apparatens anordnande i ett enkelt skjul.

[41.]

Den enda desinfektionsanordningen, som på ett snabbt och fullt säkert sätt oskadliggör nu ifrågavarande smittämnen utan att förstöra de föremål, som skola smittrenas, är strömmande vattenånga vid 100 grader Celsius eller högre temperatur. En sådan anordning skulle ernås genom godtagande av medicinalstyrelsens förslag. Densamma skulle jämväl äga stor betydelse för vidtagande av desinfektionsåtgärder vid andra fall av smittsamma sjukdomar i trakten. I samband härmed vill jag anmärka, att inom Mora provinsialläkardistrikt under år 1914 förekommit av scharlakansfeber 15 sjukdomsfall, av difteri och strypsjuka 1 sjukdomsfall och av lungsot 23 dödsfall.

Beträffande betydelsen av anordnandet av centraluppvärmning i det föreslagna sjukhuset tillåter jag mig hänvisa till vad medicinalstyrelsen därutinnan meddelat.

Då vad sålunda anförts torde giva vid handen, att de av överintendentsämbetet föreslagna ändringarna skulle komma att i avsevärd grad minska sjukvårdsanstaltens värde, finner jag mig böra tillstyrka medicinalstyrelsens förslag i ämnet oförändrat. Kostnadssumman för sjukhuset, utgörande — oberäknat kostnaden för tomt — 81,020 kronor, lär med hänsyn till rådande förhållanden böra fördelas på två år och torde för år 1917 böra anvisas ett belopp av 40,000 kronor.

Såsom förut framhållits, finnas för närvarande inga föreskrifter angående tvångsinternering av spetälska. Med hänsyn till den stora betydelse, sjukhuset i Järvsö haft för spetälskesjukdomens bekämpande inom Gävleborgs län, och i avvaktan på resultatet av sjukhusets i Dalarna verksamhet, anser jag, i likhet med medicinalstyrelsen, att bestämmelser av dylik innebörd icke böra för närvarande utfärdas.

Vad medicinalstyrelsen yttrat om driftkostnaderna för sjukhuset samt anskaffande av inventarier till detsamma torde icke för närvarande påkalla något yttrande från min sida. Likaså synes med avgörande av frågan om anslag för beredande av ekonomiskt understöd åt internerad spetälskesjuks familj lämpligen kunna anstå, tills det nya sjukhuset är färdigt att tagas i bruk.

På grund av vad jag nu anfört, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att — under villkor att för ändamålet kostnadsfritt av landsting, kommuner eller enskilda tillhandahållas ett Korsnäs sågverksaktiebolag tillhörigt, i Hemus by av Mora socken beläget område, enligt uppgift innehållande 25,8 kappland åker, 1 tunnland 19,1 kappland skog samt 5 tunnland 27,2 kappland

impedimenter — för *uppförande* å nämnda område [41.]
av ett spetälskesjukhus bevilja ett anslag av 81,020
 kronor samt därav på extra stat för år 1917 anvisa
 40,000 kronor.

22. Anslag till uppförande eller inrättande av tuberkulossjukvårdsanstalter.

I anledning av Kungl. Maj:ts framställningar har riksdagen för vart och ett av åren 1909—1914 på extra stat anvisat ett belopp av 400,000 kronor till bidrag för uppförande eller inrättande av tuberkulossjukvårdsanstalter, företrädesvis tuberkulossjukstugor, tuberkulossjukhus och tuberkulosavdelningar å andra sjukvårdsanstalter. För år 1915 har riksdagen till ifrågavarande ändamål på extra stat anvisat ett belopp av 600,000 kronor och för år 1916 ett belopp av 400,000 kronor.

[42.]
*Anslag till
 uppförande
 eller in-
 rättande av
 tuberkulos-
 sjukvårds-
 anstalter.*

(Extra anslag.)

Därjämte har riksdagen för åtnjutande av ifrågavarande statsbidrag fastställt vissa allmänna bestämmelser — vid 1914 års förra riksdag något jämkade i förhållande till förut gällande — varjämte riksdagen medgivit, att, därest av riksdagen till ifrågavarande ändamål för åren 1909—1916 förut beviljade belopp icke bliva till fullo tagna i anspråk de år, varför de anvisats, återstoden må för ändamålet disponeras under ett annat år.

Vidare har riksdagen från och med år 1912 medgivit, att jord, som står under kronans omedelbara disposition eller tillhör någon av de under bruk och bergverk för nödigt skogsfång upplåtna allmänningar eller någon av de genom domänstyrelsens försorg utarrenderade kronoegendomar, vilka icke upplåtits till förenade mötespassevolanskassornas fond, stuterierna eller Vadstena krigsmanshusfond, må, efter av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall verkställd prövning, utan särskild ersättning till kronan på de villkor i övrigt, Kungl. Maj:t kan finna skäligt bestämma, upplåtas till landsting, kommuner, föreningar eller enskilda för anläggning av tuberkulossjukvårdsanstalter.

Kungl. Maj:t har senast den 27 juni 1914 (sv. förf.-saml. nr 292) utfärdat kungörelse angående statsbidrag för uppförande eller inrättande av tuberkulossjukvårdsanstalter m. m., i vilken kungörelse nyssnämnda medgivande intagits.

Enligt vad jag förut nämnt, har riksdagen för ifrågavarande ändamål hittills anvisat sammanlagt 3,400,000 kronor. Under åren 1909—1915 har Kungl. Maj:t av dessa medel beviljat bidrag till de å följande tabell upptagna tuberkulossjukvårdsanstalter.

[42.]

A n s t a l t e n s n a m n .	Beräknad byggnads- kostnad. Kronor.	Plats- antal.	Högsta stats- bidrag med hänsyn till befolknings- mängd och platsantal. Kronor.
Stockholms län: Löwenströmska lasarettet	184,270	70	70,000
Uppsala län: Vattholma	26,000	13	13,000
Södermanlands län: Löt	470,000	98	98,000
Östergötlands län: Linköping	68,150	30	30,000
*) " : Å Lösings häradsallmänning i Krokeks s:n	945,000	180	165,000
Jönköpings län: Eksjö	350,000	110	110,000
Kronobergs län: Kronobergs kungsgård	348,700	80	80,000
Kalmar län: Målilla	426,500	100	100,000
Gottlands län: Norrbys	82,500	25	25,000
Blekinge län: Fur	115,000	47	47,000
Kristianstads län: Broby	555,500	102	102,000
Malmöhus län: Gamla Kungshult	116,500	40	40,000
" : Bosjökloster	763,000	150	150,000
" : Blinkarp	22,580	—	11,290
Hallands län: Obbhult	450,000	96	96,000
Göteborgs och Bohus län: Svenshögen	214,000	80	80,000
Älvsborgs län: Södra Bäckebo	136,742	51	51,000
" : " " (tillägg)	83,900	30	30,000
" : Dalbobergen	102,500	34	28,000
" : Borås	245,000	50	50,000
" : Sjö-Gunnarsbo	600,000	120	120,000
" : Alingsås	135,000	30	13,000
Skaraborgs län: Stora Ekeberg	887,200	180	180,000
Värmlands län: Arvika	380,046	110	110,000
Örebro län: Lindesberg	62,900	25	25,000
" : Ånsta	143,000	40	40,000
" : Garphyttan	368,000	92	92,000
" : Kopparberg	77,300	26	26,000
Västmanlands län: Västerås	367,000	70	70,000
Kopparbergs län: Högbo	172,000	67	67,000
" " (tillägg)	553,000	100	100,000
" : Ludvika	28,714	12	12,000
" : Bjurfors	54,000	29	29,000

*) Landstinget deltagar med $\frac{2}{3}$ och Norrköpings stad med $\frac{1}{3}$.